

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain, henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetun lain, ulkomaalaislain 131 §:n sekä poliisilain 2 luvun 1 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettua lakia, ulkomaalaislakia, henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annettua lakia sekä poliisilakia.

Henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain, ulkomaalaislain ja henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetun lain säännöksiä biometristen tietojen käsittelystä muutettaisiin siten, että tietoja olisi mahdollista käsitellä nykyistä laajemmin muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen. Muutokset koskisivat poliisin passirekisteriin ja henkilökorttirekisteriin talletettuja biometrisia tietoja sekä poliisin ja Maahanmuuttoviraston rekistereihin talletettuja ulkomaalaisten biometrisia tietoja. Tietoja saisi käyttää ja luovuttaa muun muassa hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran estämiseksi sekä eräiden vakavien rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Tietoja saisi luovuttaa nykyistä laajemmin myös Schengenin tietojärjestelmään sekä maanpuolustuksen suojaamiseksi ja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sitä vakavasti uhkaavalta toiminnalta. Lisäksi poliisilain säännöstä henkilöllisyyden selvittämisestä henkilötuntomerkkien avulla täsmennettäisiin.

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaan hallitus arvioi ja parantaa edellytyksiä biometriikan käyttöön lainvalvonta- ja rikosentorjuntatarkoituksissa. Esityksessä ehdotetuilla muutoksilla toteutettaisiin hallitusohjelman tavoitetta.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
PERUSTELUT	5
1 Asian tausta ja valmistelu	5
1.1 Tausta	5
1.2 Valmistelu	6
2 Nykytila ja sen arviointi	7
2.1 Tietosuojan yleislainsäädäntö ja muu sovellettava yleislainsäädäntö	7
2.1.1 Yleinen tietosuoja-asetus ja tietosuojalaki	7
2.1.2 Rikosasioiden tietosuojadirektiivi ja rikosasioiden tietosuojalaki	9
2.1.3 EU:n tekoälyasetus	11
2.1.4 Julkisuuslaki ja tiedonhallintalaki	13
2.2 Passia ja henkilökorttia koskeva sääntely	14
2.2.1 EU:n passiasetus	14
2.2.2 Passilaki	15
2.2.3 EU:n ID-asetus	16
2.2.4 Henkilökorttilaki	19
2.3 Ulkomaalaislaki ja maahanmuuttohallinnon henkilötietolaki	20
2.3.1 Poliisin rekisteriin tallennettavat tiedot	20
2.3.2 Maahanmuuttoviraston rekisteriin tallennettavat tiedot	22
2.3.2.1 Tietojen käyttäminen maahantulokielto- ja palauttamiskuulutuksissa	23
2.3.2.2 Tietojen käyttäminen rikostorjunnassa ja SIS-poliisiyhteistyöasetuksen mukaisissa kuulutuksissa	25
2.4 Poliisin henkilötietolaki	26
2.4.1 Henkilötietojen käsittely passilain ja henkilökorttilain mukaisissa tehtävissä	26
2.4.2 Henkilötietojen käsittely tutkinta- ja valvontatehtävissä sekä rikosten ennalta estämiseksi ja paljastamiseksi	27
2.4.3 Henkilötietojen käsittely muuhun kuin alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen	27
2.4.4 Henkilötietojen luovuttaminen	29
2.4.5 Henkilötietojen poistaminen	31
2.4.6 Rekisteröidyn oikeudet	31
3 Tavoitteet	33
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	33
4.1 Keskeiset ehdotukset	33
4.2 Pääasialliset vaikutukset	34
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset	34
4.2.1.1 Poliisi ja suojelupoliisi	34
4.2.1.2 Maahanmuuttovirasto	35
4.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan	36
4.2.2.1 Poliisi, Maahanmuuttovirasto ja muut toimivaltaiset viranomaiset	36
4.2.2.2 Tietosuojavaltuutetun toimisto	36
4.2.3 Vaikutukset tiedonhallintaan	36
4.2.4 Vaikutukset yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan	37
4.2.5 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset	42
4.2.5.1 Vaikutukset yhdenvertaisuuteen	42

4.2.5.2	Vaikutukset lapsiin	43
4.2.5.3	Vaikutukset turvallisuuteen	45
5	Muut toteuttamisvaihtoehdot	48
5.1	Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset	48
5.1.1	Biometristen tietojen käsittely EU:n yhteisiä tietojärjestelmiä vastaavassa laajuudessa	48
5.1.2	Päätöksentekomenettely	49
5.2	Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot	51
5.2.1	Passin ja henkilökortin biometristen tietojen tallentaminen ja käyttö rikostorjunnassa	51
5.2.2	Ulkomaalaisten biometristen tietojen käyttäminen rikostorjunnassa ja SIS-kuulutuksissa	53
6	Lausuntopalaute	54
6.1	Yleistä lausuntopalautteesta	54
6.2	Säännöskohtaisia huomioita	57
6.2.1	Henkilöllisyyden selvittäminen	57
6.2.2	Uhrin tunnistaminen	58
6.2.3	Merkittävän vaaran estäminen	58
6.2.4	Rikosten ennalta estäminen, paljastaminen ja selvittäminen	58
6.2.5	Kansallisen turvallisuuden suojaaminen ja maanpuolustus	60
6.2.6	Vertailujen toteuttaminen, päätöksenteko ja oikeusturva	61
6.2.7	Tietojen luovuttaminen	62
6.2.8	Tietojen poistaminen	63
7	Säännöskohtaiset perustelut	63
7.1	Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa	63
7.2	Laki henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa	93
7.3	Ulkomaalaislaki	97
7.4	Poliisilaki	97
8	Voimaantulo	98
9	Toimeenpano ja seuranta	98
10	Suhde muihin esityksiin	99
11	Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	99
11.1	Oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen	99
11.2	Yksityiselämän ja henkilötietojen suoja	100
11.2.1	Henkilötietojen käsittelyä koskevan erityissääntelyn välttämättömyys	102
11.2.2	Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittely	104
11.2.3	Henkilötietojen käsittely muuhun kuin alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen	111
11.2.4	Henkilötietojen luovuttaminen	118
11.3	Liikkumisvapaus	122
11.4	Yhdenvertaisuus	123
11.5	Oikeusturva	127
11.6	Säätämisyjärjestyksen arviointi	132
LAKIEHDOTUKSET		135
1.	Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain muuttamisesta	135
2.	Laki henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetun lain muuttamisesta	143

3. Laki ulkomaalaislain 131 §:n muuttamisesta	145
4. Laki poliisilain 2 luvun 1 §:n muuttamisesta.....	146
LIITE	147
RINNAKKAISTEKSTIT	147
1. Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain muuttamisesta	147
2. Laki henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetun lain muuttamisesta	162
3. Laki ulkomaalaislain 131 §:n muuttamisesta	166
4. Laki poliisilain 2 luvun 1 §:n muuttamisesta.....	168

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Nykyinen laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa (616/2019, *poliisin henkilötietolaki*) tuli voimaan 1.6.2019. Poliisin henkilötietolaki sisältää tietosuojan yleislainsäädäntöä täydentäviä säännöksiä, joita sovelletaan poliisilain (872/2011) 1 luvun 1 §:ssä tarkoitettujen poliisille kuuluvien tehtävien suorittamiseksi tarpeellisten henkilötietojen käsittelyyn. Laissa säädetään muun muassa passirekisterin ja henkilökorttirekisterin tietojen käyttämisestä, luovuttamisesta ja poistamisesta. Laissa on säännöksiä myös poliisin rekisteriin talletettavien ulkomaalaislain (301/2004) 131 §:ssä tarkoitettujen henkilötuntemerkkien käsittelystä. Poliisin ja Maahanmuuttoviraston rekistereihin talletettuja ulkomaalaisten tietoja koskevaa sääntelyä on lisäksi ulkomaalaislaissa ja henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetussa laissa (615/2020, *maahanmuuttohallinnon henkilötietolaki*).

Poliisin henkilötietolain voimaantulon jälkeen passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometrinen tietojen sallittuja käyttötarkoituksia on käsitelty muun muassa henkilökorttilain, passilain, henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 15 ja 38 §:n sekä ulkomaalaislain 33 a ja 159 §:n muuttamisesta annetun hallituksen esityksen (HE 206/2020 vp) yhteydessä. Hallintovaliokunta antoi mietintönsä esityksestä 27.5.2021 (HaVM 8/2021 vp). Valiokunta piti mietinnössään tärkeänä, että passirekisteriin tai henkilökorttirekisteriin talletettujen sormenjälkien käyttäminen olisi mahdollista ainakin kaikkein törkeimpien rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi (esimerkiksi haavoittuvassa asemassa olevaan henkilöön kohdistuneen törkeän seksuaalirikoksen ja siihen liittyvän henkirikoksen selvittämiseksi).

Eduskunta hyväksyi esitystä käsitellessään hallintovaliokunnan mietinnössä (HaVM 8/2021 vp) ehdotetun lausuman. Eduskunta edellytti, että sisäministeriö selvittää oikeudelliset ja muut edellytykset lainmuutokselle, jolla passirekisteriin tai henkilökorttirekisteriin talletettujen sormenjälkien käyttäminen olisi mahdollista ainakin kaikkein törkeimpien rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi, joko osana poliisin henkilötietolainsäädännön toimeenpanoa koskevaa selvitystä tai antaa hallintovaliokunnalle asiasta erillisen selvityksen viimeistään syysistuntokauden 2022 alkuun mennessä (EV 81/2021 vp).

Sisäministeriössä valmisteltiin passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometrinen tietojen käyttämisestä erillinen selvitys, joka annettiin hallintovaliokunnalle 6.9.2022 (O 42/2022 vp). Selvityksen johtopäätösten mukaan jatkoarvioinnissa olisi punnittava esimerkiksi matkustusasiakirjojen merkitystä henkilön liikkumisvapauden kannalta sekä alun perin matkustusasiakirjaa varten kerättyjen tietojen käyttämisellä saatavaa rikostorjunnallista hyötyä. Selvityksessä arvioitiin, että passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometrinen tietojen hyödyt korostuisivat erityisesti vakavimpien rikosten estämisessä, paljastamisessa ja selvittämisessä.

Lisäksi perustuslakivaliokunta on poliisin henkilötietolain voimaantulon jälkeen arvioinut käyttötarkoitussidonnaisuudesta poikkeamista muun muassa Schengenin tietojärjestelmän käyttöä koskevia asetuksia täydentävän lainsäädännön yhteydessä (HE 35/2021 vp; PeVL 40/2021 vp ja PeVL 23/2022 vp). Perustuslakivaliokunnan mielestä varsin vakiintuneesta käyttötarkoitussidonnaisuudesta koskevasta tulkintakäytännöstä ei ole syytä irtaantua etenkin sääntelyn perusteiden osalta ilman riittäviä perusteluita ja huolellista harkintaa. Mahdollinen käyttötarkoitussidonnaisuutta rajaava sääntely olisi hyväksyttävien perusteluiden vallitessa

perusteltava ja laadittava huolellisesti asianmukaisin vaikutusarvioin ja arvioin yhteensopivuudesta sekä perus- että ihmisoikeuksiin ottaen huomioon myös EU:n tietosuoja sääntelyn vaikutukset.

Perustuslakivaliokunnan mielestä erityisen vakavien rikosten ennalta estämiseen, paljastamiseen tai selvittämiseen voi liittyä sellaisia painavia, perusoikeusjärjestelmäänkin palautuvia yhteiskunnallisia intressejä, jotka riittävästi perustelevat käyttötarkoitussidonnaisuudesta poikkeamista. Näiltä osin on valtiosääntöisesti mahdollista tehdä rajattuja poikkeuksia käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteeseen, mikäli huolellisesti laadittu sääntely kokonaisuutena arvioiden täyttää perus- ja ihmisoikeuksien vaatimukset ja on yhteensopivaa EU-oikeuden asettamien vaatimusten kanssa. Perustuslakivaliokunnan mielestä sanottu on syytä ottaa huomioon valtioneuvoston piirissä tehtävässä lainvalmistelussa ja selvitystyössä. Valiokunta nosti tässä yhteydessä esiin myös selvityksen passirekisteriin tai henkilökorttirekisteriin talletettujen sormenjälkien käyttämisestä rikostorjunnassa (ks. PeVL 23/2022 vp).

Eduskunta edellytti esityksestä antamassaan vastauksessa, että hallitus selvittää ja arvioi tarkkaan ulkomaalaisten biometrinen tietojen käsittelyä koskevaa kansallista ja EU-sääntelyä, mukaan lukien edellytyksiä kansallisiin tietojärjestelmiin tallennettujen biometrinen tietojen käyttämiselle SIS-asetusten mukaisissa kuulutuksissa, ja ryhtyy tarvittaessa asianmukaisiin toimiin kansallisen lainsäädännön muuttamiseksi (HE 35/2021 vp - EV 92/2022 vp).

Ulkomaalaislain 131 §:n nojalla poliisin rekisteriin talletettavien biometrinen tietojen luovuttamista koskevaa sääntelyä on vuonna 2024 muutettu siten, että tietoja voidaan luovuttaa aiempaa laajemmin Schengenin tietojärjestelmään (HE 26/2024 vp). Hallintovaliokunta piti esitystä koskevassa mietinnössään tarpeellisena, että sisäministeriö selvittää ja arvioi, onko ulkomaalaislain 131 §:n perusteella otettujen henkilötietojen luovuttaminen esityksen mukaisessa laajuudessa riittävä vai tulisiko sitä laajentaa. Sisäministeriön tulisi myös selvittää ja arvioida, olisiko poliisin ja rajavartiolaitoksen SIS-asetusten mukaisten lakisääteiden velvoitteiden noudattamiseksi tarpeen, että ulkomaalaislain 131 §:n nojalla poliisin rekisteriin tallennettujen tietojen lisäksi voisi luovuttaa esimerkiksi ulkomaalaislain 60 d §:n nojalla oleskelulupakorttia varten otettuja biometrisiä tietoja käytettäväksi SIS-järjestelmään tallennettaviin kuulutuksiin, sekä ryhtyy arvioinnin perusteella tarvittaviin toimenpiteisiin (ks. HaVM 13/2024 vp).

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman mukaan hallitus vahvistaa rikostorjuntaa kansalaisten turvallisuuden ja viranomaisia kohtaan koetun luottamuksen lisäämiseksi. Osana tätä hallitus muun muassa arvioi ja parantaa edellytyksiä biometriikan käyttöön lainvalvonta- ja rikoksantorjuntatarkoituksissa. Esityksessä ehdotetuilla muutoksilla parannettaisiin poliisin ja muiden lainvalvontaviranomaisten mahdollisuuksia hyödyntää poliisin ja Maahanmuuttoviraston rekistereissä olevia biometrisiä tietoja vakavien rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi.

1.2 Valmistelu

Sisäministeriö asetti 25.9.2023 lainsäädäntöhankeeseen valmistelevaan ehdotuksen passirekisteriin ja henkilökorttirekisteriin tallennettujen biometrinen tietojen sekä ulkomaalaislain 131 §:n nojalla poliisin ylläpitämään rekisteriin tallennettujen biometrinen tietojen käsittelyä koskevien säännösten muuttamiseksi. Hankkeessa tuli valmistella myös muut välttämättömät ehdotukset hankkeeseen liittyvän lainsäädännön muutoksiksi. Esitys on valmisteltu sisäministeriön poliisiosastolla yhteistyössä maahanmuutto-osaston ja kansallisen turvallisuuden yksikön, Poliisihallituksen, keskusrikospoliisin ja suojelupoliisin kanssa.

Esitysluonnoksesta järjestettiin lausuntokierros 3.2.–17.3.2025. Lausuntopyyntö julkaistiin lausuntopalvelu.fi-sivustolla.

Hankkeen asettamispäätös, lausunnot, lausuntotiivistelmä ja muut hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat saatavilla sisäministeriön verkkosivustolta osoitteessa <https://intermin.fi/hankkeet/tunnuksella> [SM048:00/2023](https://intermin.fi/hankkeet/tunnuksella).

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Tietosuojaan yleislainsäädäntö ja muu sovellettava yleislainsäädäntö

2.1.1 Yleinen tietosuoja-asetus ja tietosuoja laki

EU:n yleistä tietosuoja-asetusta¹ alettiin soveltaa 25.5.2018. Asetusta täydentää kansallisesti 1.1.2019 voimaan tullut tietosuoja laki (1050/2018). Tietosuoja-asetus sisältää säännökset muun muassa henkilötietojen käsittelyn yleisistä periaatteista, käsittelyn oikeusperusteista, rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijän vastuista sekä rekisteröidyn oikeuksista. Tietosujalaissa on tietosuoja-asetusta täydentäviä yleisesti sovellettavia säännöksiä muun muassa käsittelyn lainmukaisuudesta, erityisiä henkilötietoryhmiä koskevasta käsittelystä, valvontaviranomaisesta ja tämän tehtävistä ja toimivaltuuksista sekä oikeusturvasta ja seuraamuksista.

Tietosuoja-asetuksen 5 artiklassa säädetään henkilötietojen käsittelyä koskevista periaatteista. Niitä ovat henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuus-, kohtuullisuus- ja läpinäkyvyysvaatimus, käyttötarkoitussidonnaisuus, tietojen minimointi, henkilötietojen täsmällisyys ja henkilötietojen säilytyksen rajoittaminen. Käyttötarkoitussidonnaisuuden periaate pohjautuu EU:n perusoikeuskirjan 8 artiklaan. Tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan b alakohdassa vahvistetun käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteen mukaan henkilötiedot on kerättävä tiettyä, nimenomaista ja laillista tarkoitusta varten, eikä niitä saa käsitellä myöhemmin näiden tarkoitusten kanssa yhteensopimattomalla tavalla.

Henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuudesta säädetään tarkemmin tietosuoja-asetuksen 6 artiklassa. Henkilötietojen käsittely poliisin passilain (671/2006) ja henkilökorttilain (663/2016) mukaisissa tehtävissä perustuu 6 artiklan 1 kohdan c alakohtaan, jonka mukaan käsittely on lainmukaista, kun se on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi. Henkilökorttirekisterin ja passirekisterin tietojen käyttöä koskevan kansallisen sääntelyn on arvioitu olevan tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 ja 4 kohdan mukaisen liikkumavaran puitteissa annettavaa kansallista lainsäädäntöä. Mainitun 6 artiklan 3 kohdassa tarkoitetun jäsenvaltion lainsäädännön on täytettävä yleisen edun mukainen tavoite ja oltava oikeasuhteinen sillä tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään nähden.

Mikäli henkilötietoja käsitellään muuhun kuin niiden alkuperäiseen keräämistarkoitukseen, on sääntelyä arvioitava käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatetta vasten siten kuin tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 4 kohdassa säädetään. Sääntelyn on oltava välttämätön ja oikeasuhtainen toimenpide yleisen tietosuoja-asetuksen 23 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden turvaamiseksi. Näihin tavoitteisiin kuuluvat muun muassa kansallinen turvallisuus, yleinen turvallisuus sekä rikosten ennalta estäminen, tutkinta, paljastaminen tai rikoksiin liittyvät

¹ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679, annettu 27 päivänä huhtikuuta 2016, luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (yleinen tietosuoja-asetus).

syytetoimet taikka rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpano, mukaan lukien yleiseen turvallisuuteen kohdistuvilta uhkilta suojelu tai tällaisten uhkien ehkäisy.

Tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 14 kohdan määritelmän mukaan biometrisillä tiedoilla tarkoitetaan asetuksessa kaikkia luonnollisen henkilön fyysisiin ja fysiologisiin ominaisuuksiin tai käyttäytymiseen liittyvällä teknisellä käsittelyllä saatuja henkilötietoja, kuten kasvokuvia tai sormenjälkitietoja, joiden perusteella kyseinen luonnollinen henkilö voidaan tunnistaa tai kyseisen henkilön tunnistaminen voidaan varmistaa. Asetuksen johdanto-osan 51 kappaleen mukaan valokuvien käsittelyä ei olisi automaattisesti katsottava henkilötietojen erityisryhmien käsittelyksi, koska valokuvat kuuluvat biometristen tietojen määritelmän piiriin ainoastaan siinä tapauksessa, että niitä käsitellään erityisin teknisin menetelmin, jotka mahdollistavat luonnollisen henkilön yksilöllisen tunnistamisen tai todentamisen.

Tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa säädetään erityisiä henkilötietoryhmiä koskevasta käsittelystä. Artiklan 1 kohdan mukaan erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien biometristen tietojen käsittely henkilön yksiselitteistä tunnistamista varten on kiellettyä. Poikkeamisperusteista säädetään asetuksen 9 artiklan 2 kohdassa. Erityisten henkilötietoryhmien käsittely poliisin lupahallinnollisissa tehtävissä perustuu tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan g alakohtaan, jonka mukaan erityisiä henkilötietoryhmiä voidaan käsitellä, kun käsittely on tarpeen tärkeää yleistä etua koskevasta syystä unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön nojalla. Sääntelyn on myös oltava oikeasuhtaista tavoitteeseen nähden, siinä on noudatettava keskeisiltä osin oikeutta henkilötietojen suojaan ja siinä on säädettävä asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä rekisteröidyn perusoikeuksien ja etujen suojaamiseksi.

Tietosuoja-asetuksen III luvussa säädetään rekisteröidyn oikeuksista. Henkilötietojen käsittelyyn sovellettavat rekisteröidyn oikeudet määräytyvät osittain käsittelyn oikeusperustan mukaan. Asetuksen 17 artiklan mukaista oikeutta tietojen poistamiseen ei sovelleta, kun henkilötietoja käsitellään rekisterinpitäjään sovellettavaan unionin oikeuteen tai jäsenvaltion lainsäädäntöön perustuvan, käsittelyä edellyttävän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi tai jos käsittely tapahtuu yleistä etua koskevan tehtävän suorittamista tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämistä varten. Asetuksen 20 artiklassa säädettyä oikeutta siirtää tiedot järjestelmästä toiseen puolestaan sovelletaan vain käsittelyyn, joka perustuu suostumukseen tai sopimukseen. Lisäksi 21 artiklan mukainen oikeus vastustaa tietojen käsittelyä kattaa ainoastaan käsittelyn, joka perustuu yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseen, rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttöön tai rekisterinpitäjän tai kolmannen oikeutetun edun toteuttamiseen. Poliisi käsittelee henkilötietoja lakisääteisten tehtäviensä suorittamiseksi, joten käsittelyyn ei sovelleta asetuksen 17 artiklaa, 20 artiklaa tai 21 artiklaa. Poliisin henkilötietolaissa on lisäksi suljettu pois asetuksen 18 artiklan soveltaminen (ks. jakso 2.4.6). Rekisteröity voi siten tietosuoja-asetuksen soveltamisalaan kuuluvien käsittelytarkoitusten osalta käyttää oikeuttaan saada pääsy tietoihin (15 artikla) ja oikeuttaan tietojen oikaisemiseen (16 artikla). Rekisterinpitäjän velvollisuutena on toteuttaa läpinäkyvä informointi, viestintä ja yksityiskohtaiset säännöt rekisteröidyn oikeuksien käyttöä varten (12 artikla). Rekisteröidyn oikeuksia koskevassa III luvussa säädetään lisäksi myös tiedoista, jotka rekisteröidylle on toimitettava, kun henkilötietoja kerätään rekisteröidyltä (13 artikla), tiedoista, jotka rekisteröidylle on toimitettava, kun tietoja ei ole saatu rekisteröidyltä (14 artikla), henkilötietojen oikaisua tai poistoa tai käsittelyn rajoitusta koskevasta ilmoitusvelvollisuudesta (19 artikla) sekä automatisoiduista yksittäispäätöksistä, profilointi mukaan luettuna (22 artikla). Esityksessä on kyse poliisin henkilötietolain 2 luvussa tarkoitettujen tietojen käsittelystä. Näiden tietojen rekisterinpitäjänä toimii Poliisihallitus, joka vastaa myös rekisterinpitäjän velvollisuuksien ja rekisteröidyn oikeuksien toteuttamisesta yleisen tietosuoja-asetuksen ja tietosujalain mukaisesti (ks. myös jakso 2.4.6.).

Tietosuojalaissa on tietosuoja-asetusta täydentäviä säännöksiä myös rekisteröidyn oikeuksista, oikeusturvasta ja seuraamuksista. Tietosuojalaissa säädetään muun muassa rajoituksista rekisterinpitäjän velvollisuuteen toimittaa tietoja rekisteröidylle (33 §) sekä rajoituksista rekisteröidyn oikeuteen tutustua hänestä kerättyihin tietoihin (34 §). Laissa säädetään myös rekisteröidyn oikeudesta saattaa asia tietosuojavaltuutetun käsiteltäväksi, jos rekisteröity katsoo, että häntä koskevien henkilötietojen käsittelyssä rikotaan sitä koskevaa lainsäädäntöä (21 §). Lisäksi lakiin sisältyy säännökset tietosuojavaltuutetun oikeudesta asettaa uhkasakko tiettyjen päätösten ja tiedonsaantioikeuksien tehosteeksi (22 §). Laissa säädetään myös muutoksenhausta tietosuojavaltuutetun päätökseen (25 §).

Passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometriset tiedot kerätään passilaissa ja henkilökorttilaissa poliisille, ulkoministeriölle Suomen edustustolle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi. Esityksessä ehdotetussa sääntelyssä olisi siten pääosin kyse tietojen käyttämisestä muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen. Vastaavasti myös poliisin ja Maahanmuuttoviraston rekistereihin talletettujen ulkomaalaisten biometristen tietojen ehdotetut käyttötarkoitukset poikkeaisivat monelta osin tietojen alkuperäisistä käsittelytarkoituksista, joista säädetään ulkomaalaislaissa ja maahanmuuttohallinnon henkilötietolaissa.

Tietosuoja-asetuksen näkökulmasta käyttötarkoituksen muutosta on arvioitava erityisesti käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteen valossa. Esityksessä on kyse biometrisista tiedoista, jotka kerätään alun perin tietosuoja-asetuksen soveltamisalaan kuuluviin käsittelytarkoituksiin. Kun tietoja käsitellään lupahallinnossa hakijan tunnistamiseksi, hänen henkilöllisyytensä todentamiseksi tai uuden asiakirjan valmistamiseksi, käsittelyn on arvioitu olevan yhteensopivaa tietojen alkuperäisen käyttötarkoituksen kanssa. Muiden käsittelytarkoitusten osalta käyttötarkoitussidonnaisuudesta poikkeamista koskevan kansallisen sääntelyn olisi oltava välttämätön ja oikeasuhtainen toimenpide yleisen tietosuoja-asetuksen 23 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden turvaamiseksi. Esityksessä ei ole arvioitu tarpeelliseksi ehdottaa uusia rajoituksia yleisen tietosuoja-asetuksen 12–22 artiklassa ja 34 artiklassa sekä 5 artiklassa säädettyjen velvollisuuksien ja oikeuksien soveltamisalaan lukuun ottamatta rajoitusta tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan b alakohdassa vahvistettuun käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteeseen.

2.1.2 Rikosasioiden tietosuojadirektiivi ja rikosasioiden tietosuojalaki

Henkilötietojen käsittelyyn sovellettava yleislainsäädäntö määräytyy tietojen käyttötarkoituksen mukaan. Tietosuoja-asetusta ja tietosuojalakia ei sovelleta henkilötietojen käsittelyyn, jota toimivaltaiset viranomaiset suorittavat rikosten ennalta estämistä, tutkintaa, paljastamista tai rikoksiin liittyviä syytetoimia varten tai rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanoa varten, mukaan lukien yleiseen turvallisuuteen kohdistuvilta uhkilta suojelua ja tällaisten uhkien ehkäisyä varten. Henkilötietojen käsittelyyn mainittuihin tarkoituksiin sovelletaan ns. rikosasioiden tietosuojadirektiiviä (EU) 2016/680².

Yleistä tietosuoja-asetusta täydentävän tietosuojalain kanssa samanaikaisesti 1.1.2019 tuli voimaan laki henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden

² Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2016/680, annettu 27 päivänä huhtikuuta 2016, luonnollisten henkilöiden suojelusta toimivaltaisten viranomaisten suorittamassa henkilötietojen käsittelyssä rikosten ennalta estämistä, tutkimista, paljastamista tai rikoksiin liittyviä syytetoimia tai rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanoa varten sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja neuvoston puitepäättöksen 2008/977/YOS kumoamisesta.

ylläpitämisen yhteydessä (1054/2018, *rikosasioiden tietosuojalaki*), jolla rikosasioiden tietosuojadirektiivi on pantu kansallisesti täytäntöön. Rikosasioiden tietosuojalakia sovelletaan lain 1 §:n 1 momentin mukaan toimivaltaisten viranomaisten käsitellessä henkilötietoja, kun kyse on: 1) rikosten ennalta estämisestä, paljastamisesta, selvittämisestä tai syyteharkintaan saattamisesta; 2) syyteharkinnasta ja muusta rikokseen liittyvästä syyttäjän toiminnasta; 3) rikosasian käsittelemisestä tuomioistuimessa; 4) rikosoikeudellisen seuraamuksen täytäntöönpanemisesta; tai 5) yleiseen turvallisuuteen kohdistuvilta uhkilta suojelemisesta tai tällaisten uhkien ehkäisemisestä 1–4 kohdassa tarkoitetun toiminnan yhteydessä. Lisäksi 1 §:n 2 momentissa säädetään kansallisena laajenuksena rikosasioiden tietosuojalain soveltamisesta myös Puolustusvoimien, poliisin ja Rajavartiolaitoksen henkilötietojen käsittelyyn tehtävissä, jotka liittyvät kansallisen turvallisuuden suojaamiseen.

Rikosasioiden tietosuojalaki sisältää säännökset muun muassa henkilötietojen käsittelyä koskevista periaatteista, rekisterinpitäjästä ja henkilötietojen käsittelijästä, rekisteröidyn oikeuksista, tietoturvallisuudesta, tietosuojavastaavasta, henkilötietojen siirroista kolmansiin maihin ja kansainvälisille järjestöille, valvontaviranomaisesta ja oikeusturvasta, vahingonkorvauksesta, rangaistuksista ja vaitiolovelvollisuudesta. Lakia on täydennetty eri hallinnonalojen erityislainsäädännöllä, jossa säädetään tarvittavilta osin esimerkiksi rekisteröitävistä henkilötiedoista, niiden käyttötarkoituksista, henkilötietojen luovuttamisesta ja tietojen säilytysajoista.

Rikosasioiden tietosuojalain 2 luvussa säädetty henkilötietojen käsittelyä koskevat periaatteet vastaavat pitkälti tietosuoja-asetuksen mukaisia periaatteita. Esimerkiksi käyttötarkoitussidonnaisuutta koskevan 5 §:n 1 momentin mukaan rekisterinpitäjä saa kerätä henkilötietoja vain tiettyjä nimenomaisia ja oikeutettuja tarkoituksia varten, eikä se saa käsitellä niitä kyseisten tarkoitusten kanssa yhteensopimattomalla tavalla. Mainitun 5 §:n 2 momentin mukaan rikosasioiden tietosuojalain 1 §:n 1 tai 2 momentissa säädettyä tarkoitusta varten kerättyjä henkilötietoja saa käsitellä muuhun kuin kyseisessä momentissa säädettyyn tarkoitukseen vain, jos käsittelystä säädetään laissa.

Biometriset tiedot määritellään rikosasioiden tietosuojalain 3 §:n 1 momentin 13 kohdassa. Biometrisillä tiedoilla tarkoitetaan yleistä tietosuoja-asetusta vastaavasti luonnollisen henkilön fyysisiin ja fysiologisiin ominaisuuksiin tai käyttäytymiseen liittyvällä teknisellä käsittelyllä saatuja henkilötietoja, joiden perusteella kyseinen luonnollinen henkilö voidaan tunnistaa tai kyseisen henkilön tunnistaminen voidaan varmistaa. Erityisiä henkilötietoryhmiä koskevasta käsittelystä säädetään lain 11 §:ssä, jonka 2 momentin mukaan erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittely on sallittu vain, jos se on välttämätöntä. Lisäksi edellytetään, että rekisteröidyn oikeuksien turvaamisen edellyttämät suojatoimet on toteutettu ja 1) käsittelystä säädetään laissa; 2) kyse on rikosasian käsittelystä syyttäjän toimissa tai tuomioistuimissa; 3) rekisteröidyn tai toisen luonnollisen henkilön elintärkeän edun suojaaminen edellyttää sitä; tai 4) käsittely koskee tietoja, jotka rekisteröity on nimenomaisesti saattanut julkisiksi.

Rekisteröidyn oikeuksista säädetään rikosasioiden tietosuojalain 4 luvussa. Luku sisältää säännökset tietosuoja-asetuksesta ja ilmoitusvelvollisuudesta (22 §), rekisteröidyn tarkastusoikeudesta (23 §), tarkastusoikeuden rajoituksista (24 §), henkilötietojen oikaisemisesta, poistamisesta ja käsittelyn rajoittamisesta (25 §), rekisteröidyn vaatimuksen epäämisestä (26 §), rekisterinpitäjän velvollisuudesta ilmoittaa oikaisemisesta, poistamisesta tai käsittelyn rajoittamisesta (27 §), rekisteröidyn oikeuksien rajoittamisesta (28 §), oikeuksien käyttämisestä tietosuojavaltuutetun välityksellä (29 §) sekä rekisteröidyn oikeuksien käytön edistämisestä ja toimenpiteiden maksuttomuudesta (30 §). Esityksessä on kyse poliisin henkilötietolain 2 luvussa tarkoitettujen tietojen käsittelystä. Näiden tietojen rekisterinpitäjänä

toimii Poliisihallitus, joka vastaa myös rekisteröidyn oikeuksien toteuttamisesta rikosasioiden tietosuojalain mukaisesti (ks. myös jakso 2.4.6.).

Rikosasioiden tietosuojalaissa on säännöksiä myös rekisteröidyn oikeusturvasta ja seuraamuksista. Laissa säädetään muun muassa rekisteröidyn oikeudesta saattaa asia tietosuojavaltuutetun käsiteltäväksi, jos rekisteröity katsoo, että häntä koskevien henkilötietojen käsittelyssä rikotaan sitä koskevaa lainsäädäntöä (56 §). Lisäksi lakiin sisältyy säännökset tietosuojavaltuutetun oikeudesta asettaa uhkasakko tiettyjen päätösten ja tiedonsaantioikeuksien tehosteeksi (52 §). Laissa säädetään myös muutoksenhausta tietosuojavaltuutetun päätökseen (59 §).

Suurin osa esityksessä ehdotetusta henkilötietojen käsittelyä koskevasta sääntelystä kuuluu rikosasioiden tietosuojalain soveltamisalaan. Ehdotetussa henkilötietojen käsittelyssä on noudatettava rikosasioiden tietosuojalaissa biometristen tietojen käsittelylle asetettuja edellytyksiä.

2.1.3 EU:n tekoälyasetus

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2024/1689 tekoälyä koskevista yhdenmukaistetuista säännöistä ja eräiden unionin säädösten muuttamisesta (*tekoälyasetus*)³ annettiin 13.6.2024. Asetus tuli voimaan 1.8.2024 ja sen soveltaminen alkaa vaiheittain. Asetus on suoraan sovellettava, mutta se vaatii tietyiltä osin myös täydentävää kansallista lainsäädäntöä. Asetuksessa säädetään muun muassa siitä, millä edellytyksillä lainvalvontaviranomaiset voivat käyttää biometristä etätunnistamista.

Tekoälyasetuksen 3 artiklan 35 kohdan määritelmän mukaan biometrisellä tunnistuksella tarkoitetaan ihmisen fyysisten, fysiologisten, käyttäytymiseen liittyvien tai psykologisten ominaisuuksien automaattista tunnistamista luonnollisen henkilön henkilöllisyyden toteamiseksi vertaamalla kyseisen henkilön biometrisiä tietoja tietokantaan tallennettuihin toisten yksilöiden biometrisiin tietoihin. Artiklan 36 kohdan mukaan biometrisellä todennuksella tarkoitetaan luonnollisten henkilöiden henkilöllisyyden automaattista yksi yhteen-todentamista, tunnistautuminen mukaan lukien, vertaamalla näiden biometrisiä tietoja aiemmin annettuihin biometrisiin tietoihin.

Biometrisellä etätunnistusjärjestelmällä tarkoitetaan tekoälyasetuksessa tekoälyjärjestelmää, jonka avulla luonnolliset henkilöt voidaan tunnistaa ilman heidän aktiivista osallistumistaan – tyypillisesti etäältä – vertaamalla henkilön biometrisiä tietoja viitetietokantaan sisältyviin biometrisiin tietoihin (3 artiklan 41 kohta). Reaaliaikaisissa järjestelmissä biometristen tietojen kerääminen, vertailu ja tunnistaminen tapahtuvat välittömästi, lähes välittömästi tai joka tapauksessa ilman merkittävää viivettä. Reaaliaikaisissa järjestelmissä käytetään kameran tai muun toiminnoltaan samankaltaisen laitteen tuottamaa suoraa tai lähes suoraa materiaalia, kuten videokuvaa. Jälkikäteisissä järjestelmissä biometriset tiedot on sitä vastoin jo kerätty, ja vertailu ja tunnistaminen tapahtuvat vasta merkittävän viiveen jälkeen. Kyse on kameravalvontajärjestelmien tai yksityisten laitteiden tuottamien kuvien tai videokuvan

³ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2024/1689, annettu 13 päivänä kesäkuuta 2024, tekoälyä koskevista yhdenmukaistetuista säännöistä ja asetusten (EY) N:o 300/2008, (EU) N:o 167/2013, (EU) N:o 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 ja (EU) 2019/2144 sekä direktiivien 2014/90/EU, (EU) 2016/797 ja (EU) 2020/1828 muuttamisesta (tekoälysäädös)

kaltaisesta materiaalista, joka on luotu ennen kuin järjestelmää käytetään asianomaisiin luonnollisiin henkilöihin (ks. tekoälyasetuksen johdanto-osan 17 kohta ja 3 artikla).

Tekoälyasetuksen johdanto-osan 32 ja 33 kappaleen mukaan tekoälyjärjestelmien käyttäminen luonnollisten henkilöiden reaaliaikaiseen biometriseen etätunnistukseen julkisissa tiloissa lainvalvontatarkoituksessa puuttuu erityisen pitkälle menevällä tavalla asianomaisten henkilöiden oikeuksiin ja vapauksiin, sillä tämä voi vaikuttaa suuren väestöosan yksityiselämään, synnyttää tunteen jatkuvasta valvonnasta ja estää välillisesti kokoontumisvapauden ja muiden perusoikeuksien käyttämisen. Tekoälyjärjestelmien tekniset epätarkkuudet voivat myös johtaa vinoutuneisiin tuloksiin ja aiheuttaa syrjiviä vaikutuksia. Lisäksi reaaliaikaisten järjestelmien käyttöön liittyvien vaikutusten välittömyys ja rajalliset mahdollisuudet lisätarkastuksiin tai korjauksiin lisäävät henkilöiden oikeuksiin ja vapauksiin kohdistuvia riskejä. Järjestelmien käyttö lainvalvontatarkoituksiin on sen vuoksi kielletty lukuun ottamatta tyhjentävästi lueteltuja ja kapeasti määriteltyjä tilanteita, joissa käyttö on ehdottoman välttämätöntä sellaisen tärkeän yleisen edun saavuttamiseksi, jonka merkitys on riskejä suurempi.

Jäsenvaltioilla on kansallinen liikkumavara sallia reaaliaikaisten biometristen etätunnistusjärjestelmien käyttäminen julkisissa tiloissa lainvalvontatarkoituksessa tekoälyasetuksen edellytysten täytyessä. Reaaliaikaisten biometristen etätunnistusjärjestelmien käyttö julkisissa tiloissa lainvalvontatarkoituksessa on asetuksen 5 artiklan mukaan kiellettyä, paitsi jos se on ehdottoman välttämätöntä jonkin seuraavista tavoitteista saavuttamiseksi: 1) kaappauksen, ihmiskaupan ja seksuaalisen hyväksikäytön uhrien kohdennettu etsintä sekä kadonneiden henkilöiden etsiminen; 2) luonnollisten henkilöiden henkeen tai fyysiseen turvallisuuteen kohdistuvan erityisen, merkittävän ja välittömän uhan taikka aidon ja välittömän tai aidon ja ennakoitavissa olevan terrori-iskun uhan ehkäiseminen; 3) rikoksesta epäillyn henkilön paikantaminen tai tunnistaminen asetuksen liitteessä II tarkoitettujen rikosten tutkintaa, syytteenpanoa tai rikosoikeudellisen seuraamuksen täytäntöönpanoa varten ja joista voi asianomaisessa jäsenvaltiossa seurata vapaudenmenetyksen käsittävä rangaistus tai turvaamistoimenpide, jonka enimmäisaika on vähintään neljä vuotta.

Kun reaaliaikaisia biometrisiä etätunnistusjärjestelmiä käytetään julkisissa tiloissa lainvalvontatarkoituksessa, on otettava huomioon muun muassa tilanteen luonne ja järjestelmän käytön seuraukset kaikkien asianomaisten henkilöiden oikeuksille ja vapauksille. Lisäksi on noudatettava käyttöön liittyviä välttämättömiä ja oikeasuhteisia suojatoimia ja edellytyksiä kansallisen lainsäädännön mukaisesti, erityisesti ajallisia, maantieteellisiä ja henkilötason rajoituksia. Päätöstä, jolla on henkilöön kohdistuvia kielteisiä oikeusvaikutuksia, ei saa tehdä pelkästään reaaliaikaisen biometrisen etätunnistusjärjestelmän tuotosten perusteella.

Pääsääntöisesti reaaliaikaisen etätunnistusjärjestelmän käyttö sallitaan vain, jos lainvalvontaviranomainen on tehnyt perusoikeuksia koskevan vaikutustenarvioinnin ja rekisteröinyt järjestelmän EU:n tietokantaan. Käyttö edellyttää lisäksi ennakkolupaa oikeusviranomaiselta tai riippumattomalta hallintoviranomaiselta, jonka päätös on sitova. Kiireellisissä tapauksissa käyttö voidaan kuitenkin aloittaa ilman rekisteröintiä EU:n tietokantaan tai ilman ennakkolupaa.

Jälkikäteiselle etätunnistamiselle ei ole tekoälyasetuksessa asetettu yhtä tiukkoja edellytyksiä kuin reaaliaikaiselle etätunnistamiselle. Myös jälkikäteiseen biometriseen tunnistamiseen käytettävät järjestelmät luokitellaan kuitenkin tekoälyasetuksessa niin sanotuiksi suuririskisiksi tekoälyjärjestelmiksi, joiden käyttöönottajien velvollisuuksista säädetään asetuksen 26 artiklassa. Jälkikäteiseen etätunnistamiseen tarkoitettun järjestelmän käyttöönottoon on muun muassa pyydettävä lupa oikeusviranomaiselta tai hallintoviranomaiselta, jonka päätös on sitova

ja johon sovelletaan tuomioistuINVALVONTAA. Järjestelmää voidaan kuitenkin käyttää ilman lupaa mahdollisen epäillyn alustavaan tunnistamiseen rikokseen suoraan liittyvien objektiivisten ja todennettavissa olevien tosiseikkojen perusteella. Käyttö on rajoitettava siihen, mikä on ehdottoman välttämätöntä kyseessä olevan rikoksen tutkintaa varten.

Suomessa voimassa oleva kansallinen lainsäädäntö ei tällä hetkellä mahdollista reaaliaikaista biometrista etätunnistamista poliisin lainvalvontatehtävissä. Poliisi käyttää kuitenkin jälkikäteistä biometrista etätunnistamista nykyisen kansallisen toimivaltuussääntelyn puitteissa. Esityksessä ei ehdoteta muutoksia poliisin oikeuteen käyttää biometrista etätunnistamista tehtäviensä suorittamiseksi. Ehdotetut muutokset koskevat ainoastaan poliisin oikeutta käsitellä passirekisterissä ja henkilökorttirekisterissä olevia biometrisia tietoja sekä ulkomaalaislain nojalla kerättyjä biometrisia tietoja. Tietoja voitaisiin jatkossa käyttää esimerkiksi vertailuaineistona biometrisessä etätunnistamisessa tekoälyasetuksen ja sitä täydentävän kansallisen sääntelyn mukaisin reunaehdoin. Biometrisessä etätunnistamisessa on noudatettava tekoälyasetuksen ja sitä jatkossa täydentävän kansallisen sääntelyn vaatimuksia. Poliisin olisi siten esimerkiksi pyydettävä tekoälyasetuksen mukaisesti lupaa jälkikäteiseen etätunnistamiseen tarkoitetun järjestelmän käyttöönottoon. Lainvalvontaviranomaisten jälkikäteiseen biometriseen etätunnistamiseen liittyviä kansallisen lainsäädännön muutostarpeita arvioidaan parhaillaan työ- ja elinkeinoministeriön asettamassa EU:n tekoälyasetuksen kansallisen toimeenpanon työryhmässä ([TEM044:00/2024](#)).

2.1.4 Julkisuuslaki ja tiedonhallintalaki

Tietosuojan yleislainsäädännön lisäksi poliisin henkilötietojen käsittelyyn vaikuttavat keskeisesti myös muun muassa viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettu laki (621/1999, *julkisuuslaki*) sekä laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta (906/2019, *tiedonhallintalaki*). Julkisuuslaissa säädetään oikeudesta saada tieto viranomaisten julkisista asiakirjoista, asiakirjojen salassapidosta ja muista tietojen saantia koskevista yleisten ja yksityisten etujen suojaamiseksi välttämättömistä rajoituksista. Henkilötietojen käsittelyssä merkityksellisiä ovat erityisesti julkisuuslain tietojen salassapitoa koskevat säännökset. Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan salassa pidettäviä ovat muun muassa henkilöllisyyden tai matkustusoikeuden todentamista tai varmentamista koskevan hallintoasian käsittelyssä saamat ja ottamat henkilön valokuvat ja muut henkilötuntemerkitiedot sekä henkilölle tai henkilökortille tai matkustusasiakirjalle annetut erityiset tunnisteet. Mainitun 4 kohdan perusteluiden mukaan kohta on sovellettavissa poliisin lisäksi myös muun viranomaisen henkilöllisyyden tai matkustusoikeuden todentamista ja varmentamista koskevassa hallintoasiassa saamiin henkilötuntemerkki- ja erityisiin henkilön tai asiakirjan tunnistetietoihin, kuten ulkoasiainhallinnon passiasioiden käsittelyssä saatuihin henkilötuntemerkkeihin (HE 30/1998 vp, s. 91). Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 24 kohdassa puolestaan säädetään salassa pidettäväksi asiakirjat, jotka koskevat kansainvälisen suojelun tarvetta, ulkomaalaisen maahantulon edellytyksiä ja maassa oleskeluoikeutta tai niiden perustetta taikka Suomen kansalaisuuden saamista tai menettämistä taikka kansalaisuusaseman määrittämistä, jos ei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei vaaranna asianosaisen tai hänen läheisensä turvallisuutta.

Luovutettaessa tietoja viranomaisten henkilörekistereistä on otettava huomioon julkisuusperiaate ja salassapitosäännökset siten kuin julkisuuslaissa säädetään. Julkisuuslain nojalla määräytyy myös asianosaisen oikeus tiedonsaantiin, joka koskee usein samoja tietoja kuin henkilötietolainsäädännön takaama rekisteröidyn tarkastusoikeus.

Tiedonhallintalaki on yleislaki, joka koskee laajasti viranomaistoiminnassa tapahtuvaa tiedonhallintaa. Laki tuli voimaan 1.1.2020 ja sillä kumottiin eräiden julkisuuslain ja muiden

lakien yksittäisten säännösten lisäksi julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksesta annettu laki (634/2011) kokonaisuudessaan. Laissa säädetään julkisuusperiaatteen ja hyvän hallinnon vaatimusten toteuttamisesta viranomaisten tiedonhallinnassa. Laissa säädetään myös tietojärjestelmien yhteentoimivuuden toteuttamisesta. Yleislakina tiedonhallintalaki sisältää koko julkista hallintoa koskevat säännökset tiedonhallinnan järjestämisestä ja kuvaamisesta, tietovarantojen yhteentoimivuudesta, teknisten rajapintojen ja katseluyhteyksien toteuttamisesta sekä tietoturvallisuuden toteuttamisesta. Lain tarkoituksena on edistää viranomaisten tiedonhallinnan laatua, tietoturvallisuutta sekä viranomaisten tietoaineistojen tietoturvallista ja vastuullista hyödyntämistä. Tiedonhallintalain säännökset on huomioitava myös esityksessä ehdotetussa biometrinen tietojen käsittelyssä.

2.2 Passia ja henkilökorttia koskeva sääntely

2.2.1 EU:n passiasetus

Neuvoston asetuksessa (EY) 2252/2004 jäsenvaltioiden myöntämien passien ja matkustusasiakirjojen turvatekijöitä ja biometriikkaa koskevista vaatimuksista (*EU:n passiasetus*) säännellään biometrinen tunnistaminen käyttöönottamista passeissa ja muissa matkustusasiakirjoissa. EU:n passiasetusta on muutettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EY) N:o 444/2009. EU:n passiasetuksen tarkoituksena on lisätä EU-passin turvallisuutta antamalla oikeudellisesti sitova säädös yhdenmukaistettuja turvatekijöitä koskevista vähimmäisvaatimuksista ja luoda samalla luotettava yhteys matkustusasiakirjan ja sen oikean haltijan välille liittämällä asiakirjaan biometrisia tunnistetietoja.

EU:n passiasetuksessa edellytetään biometrinen tietojen ottamista passin hakijalta ja tietojen tallettamista asiakirjan tekniseen osaan eli sirulle. Asetuksen 1 artiklan 2 kohdan mukaan passeissa ja matkustusasiakirjoissa on oltava erittäin turvallinen tallennusväline, johon on tallennettu kasvokuva. Jäsenvaltioiden on tallennettava niihin myös kaksi sormenjälkeä, jotka otetaan alas painetuista sormista yhteentoimivassa muodossa. Sormenjälkien antamista koskevaa vaatimusta ei asetuksen 1 artiklan 2 a kohdan mukaan sovelleta alle 12-vuotiaisiin lapsiin eikä henkilöihin, jotka eivät fyysisten rajoitteiden vuoksi pysty antamaan sormenjälkiä.

Asetuksen 4 artiklan 3 kohdan mukaan passien ja matkustusasiakirjojen sisältämiä biometrisia tunnistetietoja saa käyttää passiasetuksen soveltamiseksi ainoastaan passin tai matkustusasiakirjan aitouden toteuttamiseksi sekä haltijan henkilöllisyyden varmistamiseksi vertaamalla biometrisia tunnistetietoja suoraan saatavilla oleviin tunnistetietoihin tilanteessa, jossa passi tai matkustusasiakirja on lain mukaan esitettävä.

Passiasetuksen johdanto-osan 8 kappaleen mukaan passeihin ja matkustusasiakirjoihin liittyviä henkilötietoja käsiteltäessä sovelletaan yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta 24 päivänä lokakuuta 1995 annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviä 95/46/EY, joka on kumottu EU:n yleisellä tietosuojasäädöksellä. Tietosuojasäädöksen 94 artiklan 2 kohdan mukaan viittauksia kumottuun direktiiviin pidetään viittauksina tietosuojasäädökseen. Henkilötietojen käsittely passiasetuksen ja kansallisen passilain mukaisissa poliisin tehtävissä kuuluu EU:n yleisen tietosuojasäädöksen soveltamisalaan.

EU:n passiasetuksessa ei säädetä biometrinen tietojen tallettamisesta kansalliseen rekisteriin tai niiden muusta käsittelystä jäsenvaltioiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Asetus ei sanamuotonsa mukaan rajoita passinhakijalta kerättyjen biometrinen tietojen tallentamista kansallisiin tietokantoihin eikä kansallisiin tietokantoihin tallennettujen biometrinen tietojen käsittelyä muihin kuin passiasetuksen mukaisiin tarkoituksiin. EU:n passiasetuksen

muuttamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 444/2009 johdanto-osan 5 kappaleen mukaan EU:n passiasetuksella ei rajoiteta passien ja matkustusasiakirjojen tallennusvälineeseen kerättävien biometrinen tietojen muuta käyttöä tai tallentamista jäsenvaltioiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Asetus ei muodosta oikeusperustaa näiden tietojen tallentamiseen käytettävien tietokantojen perustamiselle tai ylläpitämiselle jäsenvaltioissa, mikä on yksinomaan kansallisen lainsäädännön piiriin kuuluva asia. Kansallisen tason tietokantojen perustamista ja käyttöä koskevan kansallisen lainsäädännön on noudatettava tietosuojalainsäädännön vaatimuksia.

Euroopan unionin tuomioistuin (EUT) on käsitellyt passisormenjälkien ottamista asiassa C-291/12 (*Schwarz vs. Stadt Bochum*), jossa oli kyse EU:n passiasetuksen 1 artiklan 2 kohdan pätevydestä. Saksalainen Schwarz oli kieltäytynyt passin myöntämisen yhteydessä antamasta sormenjälkiä. Koska Bochumin kaupunki hylkäsi Schwarzin pyynnön, tämä nosti kanteen ennakkoratkaisua pyytävässä tuomioistuimessa vaatiessa, että kyseinen kaupunki velvoitettaisiin antamaan hänelle passi ilman, että häneltä otettaisiin sormenjäljet. EUT huomauttaa ratkaisussaan, että perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklassa suodut oikeudet eivät ole ehdottomia, vaan ne on suhteutettava siihen tehtävään, joka niillä on yhteiskunnassa. Tuomioistuin vahvistaa, että perusoikeuskirjan oikeuksien rajoittaminen sallitaan 52 artiklassa, kunhan näistä rajoituksista säädetään lailla kyseisten oikeuksien keskeistä sisältöä kunnioittaen ja kunhan ne suhteellisuusperiaatteen mukaisesti ovat tarpeellisia ja vastaavat tosiasiallisesti unionin tunnustamia yleisen edun mukaisia tavoitteita tai tarvetta suojella muiden henkilöiden oikeuksia ja vapauksia. EU:n passiasetuksen 1 artiklan 2 kohdan säännöksellä on erityisesti kaksi tavoitetta, joista ensimmäisenä on passien väärentämisen ehkäiseminen ja toisena niiden väärinkäytön estäminen. Tällä pyritään unionin hyväksymään yleisen edun mukaiseen tavoitteeseen. Tuomioistuimen mukaan passiasetuksen 1 artiklan 2 kohdasta aiheutuva yksityiselämän kunnioittamista ja henkilötietojen suojaa koskeva loukkaaminen on perusteltavissa tavoitteella, joka on passien suojaaminen väärinkäyttöä vastaan.

Ennakkoratkaisupyyntöä esittänyt tuomioistuin kysyi asiassa myös, onko EU:n passiasetuksen 1 artiklan 2 kohta oikeassa suhteessa siihen riskiin, että sormenjäljet tallennetaan mahdollisesti keskitetysti ja että niitä käytetään muihin tarkoituksiin kuin asetuksessa säädetään. Tältä osin EUT toteaa, että EU:n passiasetusta ei voida tulkita siten, että se yksin muodostaisi oikeusperustan sen perusteella kerättyjen tietojen keskittämiseksi tai käyttämiseksi muihin tarkoituksiin kuin estämään henkilöiden laiton pääsy unionin alueelle. Keskittämismahdollisuuteen liittyvät riskit eivät siten vaikuta EU:n passiasetuksen pätevytyteen, vaan ne pitäisi tarvittaessa tutkia sormenjälkien keskitetystä tietokannasta annettua lainsäädäntöä koskevan kanteen yhteydessä.

2.2.2 Passilaki

Kansallisesti passien hakemisesta, myöntämisestä ja peruuttamisesta säädetään passilaissa. Ensimmäinen passiin liitetty biometrinen tunnistus, kasvokuva, otettiin Suomessa käyttöön elokuussa 2006 voimaan tulleella uudella passilailla. Vuodesta 2006 lähtien passeissa on vastaavasti ollut koneellisesti luettava tekninen osa eli siru. Kesäkuussa 2009 voimaan tulleella passilain muutoksella (456/2009) passeihin lisättiin toinen biometrinen tunnistus, sormenjäljet. Tavallisen passin lisäksi sormenjäljet otetaan myös väliaikaisen passin ja merimiespassin hakijalta. Näissä asiakirjoissa ei ole sormenjäljet sisältävää sirua, vaan tiedot talletetaan ainoastaan passirekisteriin. Passirekisteriin talletetaan myös diplomaattipassin ja virkapassin hakijan biometriset tiedot.

Sormenjälkien lukemisesta säädetään passilain 5 b §:ssä, jonka mukaan passin siruun talletettuja sormenjälkiä saa lukea vain EU:n passiasetuksessa säädetyllä tavalla. Sormenjälkiä saavat lukea

lain 10 §:ssä tarkoitettu passiviranomainen sekä poliisi- tai rajatarkastusviranomainen. Sormenjälkiä luettaessa passinhaltijalta saa ottaa sormenjäljet ja verrata niitä passin tekniseen osaan talletettuihin sormenjälkiin passin aitouden toteamiseksi ja passinhaltijan henkilöllisyyden varmistamiseksi. Lainkohdan perusteluiden (HE 234/2008 vp, s. 44) mukaan poliisi voi lukea siruun talletettuja sormenjälkiä henkilöllisyyden varmistamiseksi myös esitutkintaan ja muuhun poliisitutkintaan liittyvien toimivaltuuksiensa nojalla. Poliisin oikeus lukea siruun talletetut sormenjäljet rajoittuu EU:n passiasetuksen mukaisesti vain asiakirjan aitouden toteamiseen ja henkilöllisyyden varmistamiseen. Säännös ei mahdollista esimerkiksi rikosten selvittämistä siruun talletettujen sormenjälkien avulla. Passilaki ei sisällä erityisiä säännöksiä kasvokuvien lukemisesta.

Vuoden 2009 lainmuutoksella säädettiin kansallisesti myös sormenjälkien lisäämisestä poliisin rekisteriin. Sormenjäljet talletetaan passilain 6 a §:n 3 momentin mukaan passin tekniseen osaan sekä passirekisteriin. Passirekisteriin talletetut sormenjäljet on pidettävä erillään rikoksesta epäiltyjen henkilötuntomerkeistä. Passirekisteristä säädetään passilain 29 §:ssä, jonka 1 momentin mukaan poliisi pitää passirekisteriä passilaissa poliisille, ulkoministeriölle ja lain 10 §:ssä tarkoitetulle Suomen edustustolle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi. Rekisteriin talletetaan muiden 29 §:n 1 momentissa lueteltujen tietojen ohella passinhakijalta passin hakutilanteessa otetut sormenjäljet sekä henkilön valokuva ja nimikirjoitusnäyte, jotka hän on luovuttanut poliisille, ulkoministeriölle tai ulkoasiainhallinnon viranomaiselle passia hakiessaan.

Biometrinen tietojen tallettaminen pääasiallisena tavoitteena on taata asiakirjan hakuprosessin turvallisuus ja henkilöllisyyden luotettava varmistaminen. Passirekisterin tietojen käytöstä säädetään 29 §:n 2 momentin mukaan poliisin henkilötietolain 11–15 §:ssä. Passirekisterin tietojen luovuttamisesta ja poistamisesta säädetään mainitun lain 4 luvussa ja 38 §:ssä. Passirekisteriin talletettujen biometrinen tietojen käyttöedellytysten muuttamisesta ei arvioida seuraavan muutostarpeita passilakiin.

2.2.3 EU:n ID-asetus

Unionin kansalaisten henkilökorttien sekä oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen käyttäville unionin kansalaisille ja heidän perheenjäsenilleen myönnettävien oleskeluasiakirjojen turvallisuuden lisäämisestä annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2019/1157 (*EU:n ID-asetus*) tuli voimaan elokuun alussa 2019. Asetusta alettiin soveltaa 2.8.2021. EU:n ID-asetuksen tavoitteena oli parantaa EU-kansalaisille myönnettävien henkilökorttien sekä EU:n kansalaisille ja heidän perheenjäsenilleen myönnettävien oleskeluasiakirjojen luotettavuutta ja turvallisuutta. Lisäämällä henkilökorttien ja oleskeluasiakirjojen luotettavuutta edistetään vapaata liikkuvuutta koskevien oikeuksien käyttöä turvallisessa ympäristössä.

EU:n ID-asetusta sovelletaan matkustusoikeudelliseen henkilökorttiin. Vastaavasti kuin EU:n passiasetuksessa, myös EU:n ID-asetuksessa edellytetään biometrinen tietojen ottamista asiakirjan hakijalta ja tietojen tallettamista asiakirjan tekniseen osaan eli sirulle. Henkilökortteihin on asetuksen 3 artiklan 5 kohdan mukaan sisällyttävä erittäin turvallinen tallennusväline, jonka on sisällettävä biometrisiä tietoja, jotka ovat kortin haltijan kasvokuva ja kaksi sormenjälkeä yhteentoimivassa digitaalisessa muodossa. Asetuksen 3 artiklan 7 kohdan mukaan sormenjälkien antamista koskevaa vaatimusta ei tarvitse soveltaa alle 12-vuotiaisiin lapsiin. Vaatimusta ei sovelleta alle 6-vuotiaisiin lapsiin eikä henkilöihin, jotka eivät fyysisten rajoitteiden vuoksi pysty antamaan sormenjälkiä.

Asetuksen 10 artiklassa säädetään biometrinen tunnisteen keräämisestä. Artiklan 3 kohdan mukaan lukuun ottamatta unionin oikeudessa ja kansallisessa lainsäädännössä vaadittua

käsittelyä, henkilökorttien tai oleskeluasiakirjojen yksilöintiä varten tallennetut biometriset tunnisteet on säilytettävä erittäin turvallisesti ja ainoastaan asiakirjan noutopäivään asti ja joka tapauksessa enintään 90 päivää kyseisen asiakirjan myöntämispäivästä.

Asetuksen 11 artiklassa säädetään henkilötietojen suojasta sekä vastuusta. Artiklan 6 kohdan mukaan henkilökorttien tallennusvälineeseen tallennettuja biometrisiä tietoja saa käyttää ainoastaan toimivaltaisten kansallisten viranomaisten ja unionin virastojen asianmukaisesti valtuutettu henkilöstö unionin oikeuden ja kansallisen lainsäädännön mukaisesti a) henkilökortin aitouden todentamiseen; b) asiakirjan haltijan henkilöllisyyden todentamiseen vertaamalla biometrisiä tunnisteita suoraan saatavilla ja verrattavissa oleviin tunnisteisiin tilanteessa, jossa henkilökortti on lain mukaan esitettävä.

EU:n ID-asetusehdotusta käsittelevässä lausunnossaan Euroopan tietosuojavaltuutettu ehdotti, että asetuksessa säädettäisiin nimenomaisesti suojatoimista, joilla estetään jäsenvaltioita perustamasta kansallisia sormenjälkitietokantoja asetuksen täytäntöönpanon yhteydessä. Lausunnon mukaan asetukseen olisi tullut lisätä säännös, jossa todetaan nimenomaisesti, että asianmukaisessa yhteydessä käsiteltävät biometriset tiedot on poistettava heti mikrosiruun sisällyttämisen jälkeen eikä niitä saa myöhemmin käsitellä muihin kuin ehdotuksessa nimenomaisesti säädettyihin tarkoituksiin. Tällaista säännöstä ei kuitenkaan otettu lopulliseen asetukseen. EU:n ID-asetus ei asetuksen johdanto-osan 21 kappaleen mukaan anna oikeusperustaa kansallisen tason tietokantojen perustamiselle tai ylläpitämiselle biometristen tietojen tallentamista varten jäsenvaltioissa, mikä kuuluu kansallisen lainsäädännön piiriin, jonka on oltava tietosuojaa koskevan unionin oikeuden mukainen. Sanamuotonsa mukaisesti ID-asetus säätelee vain henkilökorttien ja oleskeluasiakirjojen tallennusvälineeseen eli asiakirjan sirulle tallennettujen biometristen tietojen sallittuja käyttötarkoituksia (11 artikla). Vastaavasti esimerkiksi tietojen säilytysajan osalta asetuksessa todetaan, että biometriset tunnisteet on säilytettävä ainoastaan asiakirjan noutopäivään asti ja joka tapauksessa enintään 90 päivää kyseisen asiakirjan myöntämispäivästä lukuun ottamatta unionin oikeudessa ja kansallisessa lainsäädännössä vaadittua käsittelyä (10 artikla).

Euroopan unionin tuomioistuin antoi 21.3.2024 ratkaisun asiassa C-61/22 (*RL vs. Landeshauptstadt Wiesbaden*). EUT vahvistaa ratkaisussaan, että asiakirjapetosten torjuminen, joka kattaa muun muassa väärin henkilökorttien valmistuksen ja identiteettipetosten torjumisen, on unionin tunnustama yleisen edun mukainen tavoite (ks. myös C-291/12, *Schwarz vs. Stadt Bochum*). Perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklassa taattujen perusoikeuksien rajoitukset, jotka johtuvat velvollisuudesta sisällyttää tallennusvälineeseen kaksi täydellistä sormenjälkeä, tapahtuvat EUT:n mukaan täysin välttämättömän rajoissa. EUT toteaa kuitenkin EU:n ID-asetuksen pätemättömäksi, koska se on annettu virheellisesti SEUT-sopimuksen 21 artiklan 2 kohdan nojalla ja tavallista lainsäätämisyjärjestystä noudattaen. EUT:n mukaan EU:n ID-asetus on toimi, joka kuuluu SEUT-sopimuksen 77 artiklan 3 kohdan erityiseen soveltamisalaan. Siinä määrätään erityisestä lainsäätämisyjärjestyksestä ja ennen kaikkea neuvoston yksimielisyydestä. Asetuksen vaikutukset on pysytettävä siihen saakka, kunnes sen korvaava SEUT 77 artiklan 3 kohtaan perustuva uusi asetus tulee voimaan kohtuullisessa ajassa, joka ei voi olla pidempi kuin kaksi vuotta tämän tuomion julistamispäivää seuraavan vuoden tammikuun ensimmäisestä päivästä. Uuden asetuksen on siten tultava voimaan viimeistään 1.1.2027.

Julkisasiamies viittaa asiassa C-61/22 antamassaan ratkaisuehdotuksessa (29.6.2023) EU:n ID-asetuksen 10 artiklan 3 kohdan alussa esitettyyn varaukseen. Mainitussa kohdassa säädetään, että viranomaiset säilyttävät sormenjälkiä väliaikaisesti ja että ne ovat velvollisia säilyttämään nämä biometriset tunnisteet erittäin turvallisesti ”lukuun ottamatta unionin oikeudessa ja kansallisessa lainsäädännössä vaadittua käsittelyä”. Julkisasiamiehen mukaan kyseinen varauksellinen muotoilu ei muodosta oikeusperustaa muuhun kuin kyseisessä asetuksessa nimenomaisesti

säädettyyn tarkoitukseen. Kyseisellä varaumalla viitataan nimenomaisesti joko unionin tai sen jäsenvaltioiden antamaan lisälainsäädäntöön, mikä tarkoittaa, että perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklassa taattuja oikeuksia koskevaa rajoitusta on tutkittava vain suhteessa kyseiseen muuhun lainsäädäntöön.

EUT ei käsittele ratkaisussaan asetuksen 10 artiklan 3 kohdan varaumaa, joka koskee unionin oikeudessa ja kansallisessa lainsäädännössä vaadittua käsittelyä. EUT ei viittaa varaumaan lainkaan asetuksen 10 artiklan 3 kohtaa koskevassa ratkaisun kohdassa 112, vaan toteaa seuraavasti: Toisaalta mainitun asetuksen 10 artiklan 3 kohdassa säädetään, että ”biometriset tunnisteet on säilytettävä – – ainoastaan asiakirjan noutopäivään asti ja joka tapauksessa enintään 90 päivää kyseisen asiakirjan myöntämispäivästä”, ja siinä täsmennetään, että ”tämän jälkeen biometriset tunnisteet on välittömästi poistettava tai hävitettävä”. EUT:n mukaan tästä seuraa erityisesti, että asetuksen 10 artiklan 3 kohdassa ei sallita jäsenvaltioiden käsittelevän biometrisiä tietoja muihin kuin tässä asetuksessa säädettyihin tarkoituksiin. Lisäksi säännös on esteenä sormenjälkien keskitetylle säilyttämiselle, joka ylittää näiden sormenjälkien väliaikaisen tallentamisen henkilökorttien yksilöintiä varten (ks. ratkaisun kohta 113). EUT:n ratkaisussa käsitellään siten biometristen tietojen säilyttämistä ainoastaan EU:n ID-asetuksessa säädetyn oikeusperustan kannalta. Kansallisessa lainsäädännössä vaadittua käsittelyä koskevan kansallisen lainsäädännön asetuksen johdanto-osan 21 kappaleessa todetusti oltava tietosuojaa koskevan unionin oikeuden mukainen.

Euroopan komissio antoi 23.7.2024 ehdotuksen kumotun ID-asetuksen korvaavaksi neuvoston asetukseksi unionin kansalaisten henkilökorttien sekä oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen käyttäville unionin kansalaisille ja heidän perheenjäsenilleen myönnettävien oleskeluasiakirjojen turvallisuuden lisäämisestä (COM(2024) 316 final). Asetusehdotuksen tarkoituksena oli käynnistää menettely unionin kansalaisten henkilökorttien sekä oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen käyttäville unionin kansalaisille ja heidän perheenjäsenilleen myönnettävien oleskeluasiakirjojen turvallisuuden lisäämistä koskevan uuden asetuksen antamiseksi asianmukaista oikeusperustaa eli SEUT-sopimuksen 77 artiklan 3 kohtaa käyttäen. Neuvoston asetus (EU) 2025/1208 annettiin 12.6.2025 ja sitä sovelletaan 10.7.2025 alkaen. Kansallisten biometristen tietokantojen perustaminen jätetään asetuksessa edelleen kansallisen sääntelyn piiriin. Asetuksen johdanto-osan 20 kappaleen mukaan asetus ei anna oikeusperustaa kansallisen tason tietokantojen perustamiselle tai ylläpitämiselle biometristen tietojen tallentamista varten jäsenvaltioissa, mikä kuuluu kansallisen lainsäädännön piiriin, jonka on oltava tietosuojaa koskevan unionin oikeuden mukainen, mukaan lukien sen välttämättömyys- ja oikeasuhteisuusvaatimukset. Asetus ei myöskään anna oikeusperustaa unionin tason keskitetyn tietokannan perustamiselle tai ylläpitämiselle. Asetuksen 10 artiklan 3 kohdan mukaan henkilökorttien tai oleskeluasiakirjojen yksilöintiä varten tallennetut biometriset tunnisteet on säilytettävä erittäin turvallisesti ja enintään 90 päivää kyseisen asiakirjan myöntämispäivästä. Tämän jälkeen kyseiset biometriset tunnisteet on välittömästi poistettava tai hävitettävä. Tämä ei rajoita niiden säilyttämistä, jos sitä edellytetään unionin oikeudessa tai kansallisessa lainsäädännössä unionin tietosuojalainsäädännön mukaisesti. Johdanto-osan 23 kappaleen mukaan asetusta ei olisi ymmärrettävä niin, että siinä kielletään kyseisten tietojen käsittely unionin tietosuojalainsäädännön mukaisesti, jos unionin oikeudessa tai kansallisessa lainsäädännössä niin edellytetään.

Kuten EU:n passiasetuksesta, myöskään EU:n ID-asetuksesta ei arvioida seuraavan esteitä biometristen tietojen tallentamiselle kansallisiin tietokantoihin tai tallennettujen tietojen käyttämiselle muihin kuin ID-asetuksen mukaisiin tarkoituksiin. Kansallisen tason tietokantojen perustamista ja käyttöä koskevan kansallisen lainsäädännön on noudatettava tietosuojalainsäädännön vaatimuksia. Esimerkiksi tietojen käsittelyä muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen on siten arvioitava käyttötarkoitussidonnaisuuden

periaatetta vasten noudattaen edellä jaksossa 2.1.1 kuvattuja yleisen tietosuojasetuksen edellytyksiä.

2.2.4 Henkilökorttilaki

Kansallisesti henkilökorttien hakemisesta, myöntämisestä ja peruuttamisesta säädetään henkilökorttilaissa. Henkilökorttilailla säädetään EU:n ID-asetusta täydentävästi muun muassa sormenjälkien ottamisesta, henkilökortin teknisestä osasta ja sen tietoturvasta sekä sormenjälkien ja kasvokuvien lukemisesta. ID-asetusta täydentävä sääntely annettiin 2.8.2021 voimaan tulleella henkilökorttilain muutoksella (694/2021). Henkilökorttilain 5 a §:n mukaan henkilökortin tekniseen osaan talletetut sormenjäljet ja kasvokuvan saa lukea vain EU:n ID-asetuksessa säädetyllä tavalla. Sormenjälkiä saavat lukea 18 §:ssä tarkoitettu henkilökorttivanomainen, poliisi ja Rajavartiolaitos. Lisäksi sormenjälkiä saa lukea Tulli silloin, kun se toimii esitutkintaviranomaisena tai hoitaa rajatarkastusviranomaisen tehtäviä. Poliisi voi lukea siruun talletettuja sormenjälkiä henkilöllisyyden varmistamiseksi myös esitutkintaan ja muuhun poliisitutkintaan liittyvien toimivaltuuksiensa nojalla vastaavasti kuin passin siruun talletettuja sormenjälkiä. Säännöksessä on huomioitu myös esitutkintaviranomaisiin kuuluvien Rajavartiolaitoksen ja Tullin tarve lukea henkilökortin siruun talletettuja sormenjälkiä henkilöllisyyden varmistamiseksi omien toimivaltuuksiensa puitteissa.

Henkilökortti voidaan myöntää huoltajien suostumuksella myös alaikäiselle hakijalle (16 §). Alle 12-vuotiaalta hakijalta ei oteta sormenjälkiä (9 a §). Alaikäiselle hakijalle voidaan myös ilman huoltajien suostumusta myöntää erityinen alaikäisen henkilökortti. Alaikäisen henkilökortissa ja väliaikaisessa henkilökortissa ei ole lainkaan teknistä osaa eli sirua, joten niihin ei myöskään talleteta sormenjälkiä ja biometrisia kasvokuvia.

Henkilökortti voidaan myöntää Suomen kansalaisen lisäksi myös Suomessa oleskelevalle ulkomaalaiselle. Edellytyksenä on henkilökorttilain 14 §:n mukaan, että 1) hakijalla on voimassa oleva oleskelulupa tai oleskelukortti taikka hakijan oleskeluoikeus on rekisteröity; 2) hakijalla on kotikuntalain (201/1994) mukainen kotikunta Suomessa; ja 3) hakijan tiedot on talletettu väestötietojärjestelmään.

Henkilötietojen käsittely henkilökorttilain mukaisissa tehtävissä kuuluu EU:n yleisen tietosuojasetuksen soveltamisalaan. Kansallisesta henkilökorttirekisteristä säädetään henkilökorttilain 31 §:ssä. Poliisi pitää henkilökorttirekisteriä henkilökorttilaissa poliisille ja Suomen edustustolle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi. Henkilökorttirekisteriin talletetaan vastaavat tiedot kuin passirekisteriin, josta säädetään passilain 29 §:ssä. Rekisteriin talletetaan siten muiden tietojen ohella henkilökortin hakijan henkilökortin hakutilanteesta otetut sormenjäljet sekä henkilön valokuva ja nimikirjoitusnäyte, jotka hän on luovuttanut poliisille, ulkoministeriölle tai ulkoasiainhallinnon viranomaiselle henkilökorttia hakiessaan. Kansallisista syistä ehdotettu säännös sormenjälkien tallettamisesta rekisteriin lisättiin henkilökorttilakiin EU:n ID-asetusta täydentävän sääntelyn yhteydessä. Sormenjälkitietojen tallettamista koskevan säännöksen on hallituksen esityksessä todettu olevan yleisen tietosuojasetuksen 6 artiklan 3 kohdan ja 9 artiklan 2 kohdan g alakohdan mukaisen liikkumavaran puitteissa annettavaa lainsäädäntöä (HE 206/2020 p, s. 14).

Henkilökorttilain 31 §:n 2 momentin mukaan henkilökorttirekisterin tietojen käytöstä säädetään poliisin henkilötietolain 11–15 §:ssä. Tietojen luovuttamisesta ja poistamisesta säädetään mainitun lain 4 luvussa ja 38 §:ssä. Sääntely vastaa siten myös tältä osin passilakia eikä henkilökorttilakiin ole arvioitu tarpeelliseksi esittää muutoksia.

2.3 Ulkomaalaislaki ja maahanmuuttohallinnon henkilötietolaki

2.3.1 Poliisin rekisteriin tallennettavat tiedot

Ulkomaalaislain 131 §:n 1 momentin mukaan poliisi tai rajatarkastusviranomainen saa ottaa sormenjäljet, valokuvan ja muut henkilötuntemerkit ulkomaalaisesta, 1) joka on hakenut turvapaikkaa tai oleskelulupaa toissijaisen suojelun tai tilapäisen suojelun perusteella; 2) joka on hakenut oleskelulupaa perhesiteen perusteella; 3) joka on saanut oleskeluluvan pakolaiskiintiössä Suomeen otettuna ulkomaalaisena; 4) joka on päätetty käännättää tai maasta karkottaa; tai 5) jonka henkilöllisyys on epäselvä. Henkilötuntemerkit voidaan ottaa henkilöllisyyden todentamiseksi, ulkomaalaisten maahantuloa ja maastalähtöä sekä oleskelua ja työntekoa koskevien asioiden käsittelyä, päätöksentekoa ja valvontaa varten sekä valtion turvallisuuden suojaamiseksi.

Edellä tarkoitetut henkilötuntemerkit tallennetaan 131 §:n 2 momentin mukaan poliisin ylläpitämään rekisteriin. Tiedot on pidettävä erillään rikoksesta epäiltyjen henkilötuntemerkeistä ja maahanmuuttohallinnon henkilötietolain 10 §:n mukaisesti tallennettavista oleskelulupahakemusta, oleskelulupakorttihakemusta tai unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukorttihakemusta varten otetuista sormenjäljistä. Pykälän 3 momentissa säädetään henkilötuntemerkkeihin sisältyvien sormenjälkitietojen vertailusta muihin rekistereihin. Sormenjälkitietoja saa vertailla poliisin tutkinta- ja valvontatehtäviä varten käsiteltäviin sormenjälkitietoihin sekä Maahanmuuttoviraston rekistereissä oleviin muukalaispassi- ja pakolaisen matkustusasiakirjahakemusta varten tallennettuihin sormenjälkitietoihin sekä oleskelulupahakemusta, oleskelulupakorttihakemusta tai unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukorttihakemusta varten tallennettuihin sormenjälkitietoihin. Lisäksi sormenjälkitietoja saa maahantulon edellytysten selvittämiseksi verrata poliisin rekisterissä oleviin pakkokeinolain (806/2011) mukaisiin henkilötuntemerkkeihin kuuluviin sormenjälkiin, kun rekisteröidyt sormenjälkitiedot liittyvät rikokseen, josta ankarin säädetty rangaistus on vähintään vuosi vankeutta.

Ulkomaalaislain 131 §:ssä on myös säännökset poliisin rekisteriin tallennettujen henkilötuntemerkkien luovuttamisesta ulkomaille. Tiedot voidaan salassapitosäännösten estämättä luovuttaa ulkomaan viranomaiselle ja Euroopan raja- ja merivartiostolle ulkomaalaisen tunnistamista varten ottaen huomioon, mitä yleisessä tietosuojasetuksessa, rikosasioiden tietosuojalaissa ja poliisin henkilötietolaissa säädetään. Lisäksi tiedot voidaan salassapitosäännösten ja poliisin henkilötietolain 15 §:n 4 momentin estämättä luovuttaa Schengenin tietojärjestelmän (SIS) perustamisesta, toiminnasta ja käytöstä poliisiyhteistyössä ja rikosasioissa tehtävässä oikeudellisessa yhteistyössä, neuvoston päätöksen 2007/533/YOS muuttamisesta ja kumoamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1986/2006 ja komission päätöksen 2010/261/EU kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2018/1862 tarkoitettuun SIS-järjestelmään seuraavien kuulutusten tekemiseksi: 1) Schengenin tietojärjestelmän käytöstä laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten palauttamiseksi annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2018/1860 3 artiklassa tarkoitetut palauttamista koskevat kuulutukset; 2) SIS-rajatarkastusasetuksen 24 artiklassa tarkoitetun maahantulon ja maassa oleskelun epäämistä koskevat kuulutukset; 3) SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 32 artiklassa tarkoitetut kuulutukset.

Hallituksen esityksessä eduskunnalle SIS-järjestelmän käyttöä koskevia asetuksia täydentäväksi lainsäädännöksi (HE 35/2021 vp) ei ehdotettu biometristen tietojen luovuttamista SIS-järjestelmään tallennettaviin kuulutuksiin lukuun ottamatta rikosperusteisesti kerättäviä tuntemerkitietoja. Muihin käsittelytarkoituksiin kerättyjen biometristen tietojen käyttämisen

SIS-kuulutuksissa katsottiin valmistelussa rikkovan tietosuojasääntelyyn ja perustuslakivaliokunnan vakiintuneeseen käytäntöön perustuvaa käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatetta. SIS-palauttamisasetuksen (EU) 2018/1860 4 artiklan sekä SIS-rajatarkastusasetuksen (EU) 2018/1861 ja SIS-poliisiyhteistyöasetuksen (EU) 2018/1862 20 ja 22 artiklan mukaan tiedot on tallennettava SIS-järjestelmään, jos ne ovat saatavilla. Asetuksissa ei ole määritelty, mitä tietojen saatavilla oleminen tarkoittaa tässä yhteydessä. Kansallisissa henkilötietolaeissa on asetettu kuulutusten tallentamisen kannalta merkityksellisiä rajoituksia erityisesti biometrisiin tietoihin kuuluvien tietojen käsittelylle ja luovuttamiselle. Esityksessä katsottiin, etteivät kansallisesti kerätyt biometriset tiedot olleet saatavilla SIS-asetusten tarkoittamalla tavalla.

Esityksen eduskuntakäsittelyn aikana ulkomaalaislain 131 §:ään lisättiin kuitenkin uusi 5 momentti tietojen luovuttamisesta SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 32 artiklassa tarkoitettuihin kuulutuksiin kadonneista tai haavoittuvassa asemassa olevista henkilöistä, joiden matka olisi estettävä. Eduskunta edellytti lisäksi esityksestä antamassaan vastauksessa (EV 92/2022 vp), että hallitus selvittää ja arvioi tarkkaan ulkomaalaisten biometristen tietojen käsittelyä koskevaa kansallista ja EU-sääntelyä, mukaan lukien edellytyksiä kansallisiin tietojärjestelmiin tallennettujen biometristen tietojen käyttämiseen SIS-asetusten mukaisissa kuulutuksissa, ja ryhtyy tarvittaessa asianmukaisiin toimiin kansallisen lainsäädännön muuttamiseksi. Myös komissio kiinnitti huomiota kansallisesti kerättyjen biometristen tietojen luovuttamiseen SIS-järjestelmään Suomen Schengen-arvioinnin yhteydessä kesällä 2023. Neuvoston asetuksen (EU) 2022/922 mukaisen arviointikertomuksen mukaan Suomen käytäntö olla luovuttamatta biometrisiä tietoja palauttamista sekä maahantulon ja maassa oleskelun epäämistä koskeviin SIS-kuulutuksiin ei ole SIS-palauttamisasetuksen ja SIS-rajatarkastusasetuksen oikeudellisesti sitovan sääntelyn mukainen. Komissio on painottanut täytäntöönpanopäätöksellä [C\(2024\) 1960 final](#) 23.7.2024 hyväksytyissä suosituksissaan, että Suomen tulisi mahdollistaa kansallisessa lainsäädännössään biometristen tietojen luovuttaminen palauttamista sekä maahantulon ja maassa oleskelun epäämistä koskeviin SIS-kuulutuksiin (liite 2, suositus nro 13).

Ulkomaalaislain 131 §:n 5 momenttia muutettiin 1.9.2024 voimaan tulleella lailla (472/2024), siten, että momenttiin lisättiin säännös oikeudesta luovuttaa poliisin rekisteriin ulkomaalaislain nojalla tallennetut biometriset tiedot SIS-järjestelmään tallennettaviin palauttamista sekä maahantulon ja maassa oleskelun epäämistä koskeviin kuulutuksiin. Voimassa olevassa 131 §:ssä ei kuitenkaan säädetä mahdollisuudesta luovuttaa ulkomaalaisten henkilötuntemerkkejä muihin SIS-poliisiyhteistyöasetuksen mukaisiin kuulutuksiin kuin asetuksen 32 artiklassa tarkoitettuihin kadonneita tai haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä koskeviin kuulutuksiin. Ulkomaalaislain 131 §:n nojalla kerättävien biometristen tietojen avulla arvioidaan voitavan merkittävästi parantaa mahdollisuuksia tallentaa henkilöiden luotettavan tunnistamisen kannalta olennaiset biometriset tiedot myös eräisiin muihin SIS-poliisiyhteistyöasetuksen mukaisiin kuulutuksiin, joihin tarvittavia biometrisiä tietoja ei useissa tapauksissa ole saatavissa muista käytettävissä olevista rekistereistä. Muutostarpeita on arvioitu liittyvän erityisesti SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 26 artiklassa tarkoitettuihin kiinniottoa ja eurooppalaisen pidätysmääräyksen tai luovutussopimuksen perusteella tapahtuvaa luovuttamista varten tehtäviin kuulutuksiin sekä 36 artiklan 3 ja 4 kohdan mukaisiin salaista tarkkailua, tiedustelutarkastuksia ja erityistarkastuksia koskeviin kuulutuksiin. SIS-asetusten mukaisia kuulutuksia ja niiden tallentamisen edellytyksiä on kuvattu laajemmin hallituksen esityksessä Schengenin tietojärjestelmän käyttöä koskevia asetuksia täydentäväksi lainsäädännöksi (HE 35/2021 vp).

Muilta osin ulkomaalaislain 131 §:ssä tarkoitettujen henkilötuntemerkkien käyttämisestä, poistamisesta ja luovuttamisesta säädetään poliisin henkilötietolaisissa, jota käsitellään esityksen jaksossa 2.4. Poliisin henkilötietolakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 242/2018 vp) on

arvioitu, että ulkomaalaislain 131 §:ssä tarkoitettut sormenjäljet, valokuva sekä muut henkilötuntemerkit kuuluvat poliisin henkilötietolain 5 ja 6 §:ssä tarkoitettuihin tutkinta- ja valvontatehtävissä käsiteltäviin henkilötietoihin.

2.3.2 Maahanmuuttoviraston rekisteriin tallennettavat tiedot

Ulkomaalaislain 8 luvussa säädetään ulkomaalaisille Suomessa myönnettävistä matkustusasiakirjoista; muukalaispassista ja pakolaisen matkustusasiakirjasta. Lain 133 a § sisältää viittauksen passilain säännöksiin sormenjälkien ottamisesta. Muukalaispassi- ja pakolaisen matkustusasiakirjahakemusta varten otettujen sormenjälkitietojen käsittelystä säädetään maahanmuuttohallinnon henkilötietolain 9 §:ssä. Ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään tallennettavien sormenjälkien alkuperäisiä käsittelytarkoituksia ovat henkilöllisyyden varmistaminen ja muukalaispassin tai pakolaisen matkustusasiakirjan valmistaminen. Poliisi voi käsitellä tietoja muuhun kuin alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen samoin edellytyksin kuin passin ja henkilökortin biometrisia tietoja eli tunnistamattomaksi jääneen uhrin tunnistamiseksi.

Ulkomaalaislain 60 d §:ssä säädetään oleskelulupakorttia varten kerättävistä biometrisistä tunnisteista, sormenjäljistä ja kasvokuvasta. Ulkomaalaislain 161 §:n mukaan 60 d §:ää sovelletaan myös unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukorttiin. Oleskelulupahakemusta, oleskelulupakorttihakemusta ja unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukorttihakemusta varten otettujen sormenjälkitietojen käsittelystä säädetään maahanmuuttohallinnon henkilötietolain 10 §:ssä. Ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään tallennettavien sormenjälkien alkuperäisiä käsittelytarkoituksia ovat oleskelulupakortin aitouden toteaminen ja oleskeluluvan haltijan henkilöllisyyden todentaminen, ulkomaalaisten maahantuloa ja maastalähtöä sekä oleskelua ja työntekoa koskevien asioiden käsittely ja niitä koskeva päätöksenteko ja valvonta sekä kansallisen turvallisuuden suojaaminen. Lisäksi säännöksessä edellytetään, että sormenjälkiä saa käyttää ainoastaan 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa säädettyyn tarkoitukseen liittyvien sekä turvallisuus selvityslaisissa (726/2014) tarkoitettun turvallisuus selvityksen tekemiseksi säädettyyn tarkoitukseen liittyvien toimivaltuuksien rajoissa. Maahanmuuttohallinnon henkilötietolain 1 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisia käsittelytarkoituksia ovat ulkomaalaisen maahantuloa ja maastalähtöä sekä oleskelua koskevien asioiden käsittely sekä niitä koskeva päätöksenteko ja valvonta. Poliisi voi käsitellä myös ulkomaalaislain 60 d §:n nojalla kerättyjä sormenjälkitietoja muuhun kuin alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen samoin edellytyksin kuin passin ja henkilökortin biometrisia tietoja eli tunnistamattomaksi jääneen uhrin tunnistamiseksi.

Maahanmuuttohallinnon henkilötietolain 10 §:n nojalla ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään tallennetaan sormenjäljet laajemmasta joukosta ulkomaalaisia kuin poliisin rekisteriin ulkomaalaislain 131 §:n nojalla. Osin kyse on kuitenkin samoista ihmisistä, joiden tiedot on joko jo tallennettu kansainvälisen suojelun tarpeen, tilapäisen suojelun tai perhesiteen perusteella, tai joiden tiedot voidaan myöhemmin tallentaa henkilön henkilöllisyyden selvittämiseksi tai käännättämis- tai karkottamispäätöksen eli palauttamispäätöksen nojalla ulkomaalaislain 131 §:n mukaisesti poliisin rekisteriin.

Maahanmuuttohallinnon henkilötietolain 8 §:n mukaan rekisterinpitäjä saa käsitellä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja vain, jos käsittely on käsittelytarkoituksen kannalta välttämätöntä. Lakiin ei sisälly erityisiä säännöksiä ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään tallennettavien valokuvien käsittelyedellytyksistä.

Maahanmuuttohallinnon henkilötietolain 14 §:n mukaan Maahanmuuttovirasto, ulkoministeriö, edustusto, poliisi, Rajavartiolaitos ja Tulli saavat salassapitosäännösten estämättä luovuttaa

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen V osaston 2 luvun nojalla annetuilla asetuksilla perustettuihin Euroopan unionin yhteisiin tietojärjestelmiin henkilötietoja sen mukaan kuin mainituissa asetuksissa säädetään. Hallintovaliokunnan mietinnön mukaan maahantulokieltokuulutuksiin ja palauttamiskuulutuksiin sisällytettävät tiedot ovat Maahanmuuttoviraston, poliisin ja Rajavartiolaitoksen maahanmuuttohallinnon henkilötietolain 3 §:n mukaisesti 1 §:n 1 momentin 1 kohdan käsittelytarkoituksessa käsittelemiä ulkomaalaislain 9 luvun mukaisten tehtävien hoitamiseksi tarvittavia tietoja (HaVM 10/2020 vp, s. 45).

Maahanmuuttohallinnon henkilötietolain 9 §:ssä tarkoitettujen muukalaispassien ja pakolaisen matkustusasiakirjan biometristen tietojen käsittelyedellytyksissä ei ole havaittu poliisin tehtäviin liittyviä muutostarpeita. Tietoja olisi jatkossakin tarkoituksenmukaista voida käsitellä nykyistä vastaavasti tunnistamattoman uhrin tunnistamiseksi.

Maahanmuuttohallinnon henkilötietolain osalta merkittävimmät muutostarpeet liittyvät lain 10 §:ssä tarkoitettuihin oleskelulupahakemusta, oleskelulupakorttihakemusta ja unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukorttihakemusta varten kerättyihin biometrisiin tietoihin. Tietoja ei voimassa olevan sääntelyn mukaan voida käsitellä rikosten estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi eikä käyttää Schengenin tietojärjestelmään (SIS) tehtävissä kuulutuksissa. Valtion turvallisuuteen liittyvien ja muiden vakavien rikosten estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi välttämättömiä biometrisia tietoja tai SIS-kuulutuksiin liitettäviä biometrisia tietoja ei kaikissa tapauksissa ole saatavissa poliisin rekistereistä, vaan tiedot on joiltain osin talletettu ainoastaan ulkomaalaisasioiden asiankäsitteilyjärjestelmään.

2.3.2.1 Tietojen käyttäminen maahantulokielto- ja palauttamiskuulutuksissa

Palauttamispäätöksellä tarkoitetaan SIS-palauttamisasetuksen 2 artiklan 3 kohdan mukaan päätöstä, jolla kolmannen maan kansalaisen oleskelu todetaan laittomaksi ja jolla asetetaan tai todetaan jäsenvaltioissa sovellettavista yhteisistä vaatimuksista ja menettelyistä laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten palauttamiseksi annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2008/115/EY (jäljempänä *paluudirektiivi*) mukainen velvollisuus poistua maasta. SIS-rajatarkastusasetuksen 24 artiklassa säädetään edellytyksistä maahantulon ja maassa oleskelun epäämistä koskevien kuulutusten tallentamiselle. Artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaan jäsenvaltion on tallennettava maahantuloa ja maassa oleskelun epäämistä koskeva kuulutus silloin kun jäsenvaltio on määrännyt kolmannen maan kansalaiselle maahantulokiellon paluudirektiivin mukaisia menettelyjä noudattaen. Paluudirektiivin palauttamista ja maahantulokiellon määräämistä koskevat säännökset on pantu kansallisesti täytäntöön ulkomaalaislain 9 lukuun lisätyin säännöksin. Ulkomaalaislain 151 ja 152 §:n nojalla toimivaltaisia palauttamista ja maahantulokielloa koskevia päätöksiä tekeviä viranomaisia ovat poliisi ja rajatarkastusviranomainen sekä Maahanmuuttovirasto. Tosiasiallisesti palauttamista ja maahantulokielloa koskevia päätöksiä tekevät Maahanmuuttovirasto, poliisi ja Rajavartiolaitos.

SIS-palauttamisasetuksen 3 artiklan mukaan palauttamispäätöksen tekemisen jälkeen SIS-järjestelmään on tallennettava viipymättä palauttamista koskeva kuulutus. Maahanmuuttovirasto, poliisi tai Rajavartiolaitos voi laatia palauttamista koskevan kuulutuksen ulkomaalaisasioiden asiankäsitteilyjärjestelmässä, josta se lähetetään automaattisesti SIS-järjestelmään.

SIS-rajatarkastusasetuksen 24 artiklan 3 kohdan mukaan maahantulon ja maassa oleskelun epäämistä koskevan kuulutuksen tekvän jäsenvaltion on varmistettava, että kuulutus tulee voimaan SIS-järjestelmässä heti, kun asianomainen kolmannen maan kansalainen on poistunut

jäsenvaltioiden alueelta tai mahdollisimman pian, jos kuulutuksen tehnyt jäsenvaltio on saanut selviä viitteitä siitä, että kolmannen maan kansalainen on poistunut jäsenvaltioiden alueelta, jotta kyseisen kolmannen maan kansalaisen paluu voidaan estää. SIS-palauttamisasetuksen 6 artiklan 2 kohdan mukaan kuulutuksen tehneen jäsenvaltion on poistettava palauttamista koskeva kuulutus viipymättä sen jälkeen, kun se on saanut vahvistuksen paluusta. Maahantulokieltoa ja oleskelukieltoa koskeva kuulutus on tarvittaessa tallennettava viipymättä SIS-rajatarkastusasetuksen 24 artiklan 1 kohdan b alakohdan nojalla.

Paluudirektiivin 2 artiklan 3 kohdan mukaan direktiiviä ei sovelleta henkilöihin, joilla on Schengenin rajasäännösten 2 artiklan 5 kohdassa määritelty oikeus vapaaseen liikkumiseen unionissa. Schengenin rajasäännösten (EU) 2016/399 2 artiklan 5 alakohdan mukaan unionin oikeuden mukaisen vapaata liikkuvuutta koskevan oikeuden piiriin kuuluvilla henkilöillä tarkoitetaan SEUT 20 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja unionin kansalaisia sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2004/38/EY Euroopan unionin kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä oikeudesta liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella, asetuksen (ETY) N:o 1612/68 muuttamisesta ja direktiivien 64/221/ETY, 68/360/ETY, 72/194/ETY, 73/148/ETY, 75/34/ETY, 75/35/ETY, 90/364/ETY, 90/365/ETY ja 93/96/ETY kumoamisesta (jäljempänä *vapaan liikkuvuuden direktiivi*) tarkoitettuja kolmansien maiden kansalaisia, jotka ovat oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen käyttävän unionin kansalaisen perheenjäseniä. SIS-palauttamisasetusta ei sovelleta sellaisiin kolmansien maiden kansalaisiin, joilla on oikeus vapaaseen liikkuvuuteen unionissa, koska SIS-palauttamisasetuksen mukainen palauttamiskuulutus tulee laatia sellaisista kolmansien maiden kansalaisista, joista jäsenvaltio on tehnyt paluudirektiivin mukaisen palauttamispäätöksen.

Vapaan liikkuvuuden direktiivissä säädetään edellytyksistä, jotka koskevat sitä, miten unionin kansalaiset ja heidän perheenjäsenensä voivat käyttää oikeutta liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella sekä unionin kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä oikeutta oleskella pysyvästi jäsenvaltioiden alueella. Lisäksi direktiivissä säädetään edellä mainittuja vahvistettuja oikeuksia koskevista rajoituksista, jotka perustuvat yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen taikka kansanterveyteen (1 artikla).

SIS-rajatarkastusasetuksen 26 artiklassa säädetään sellaisia kolmansien maiden kansalaisia, joilla on oikeus vapaaseen liikkuvuuteen unionissa, koskevien kuulutusten tallentamisen edellytyksistä. Artiklan 1 kohdan mukaan sellaista kolmannen maan kansalaista, jolla on vapaan liikkuvuuden direktiivin 2004/38/EY mukainen tai unionin taikka unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä kolmansien maiden välillä tehdyssä sopimuksessa tarkoitettu oikeus vapaaseen liikkuvuuteen unionissa, koskevan kuulutuksen on oltava mainitun direktiivin tai sopimuksen täytäntöönpanemiseksi hyväksytyjen sääntöjen mukainen. Vapaan liikkuvuuden direktiivin maahantulokiellon määrittämisestä koskevat säännökset on pantu kansallisesti täytäntöön ulkomaalaislain 10 lukuun lisätyin säännösin. Ulkomaalaislain 171 §:n mukaan Maahanmuuttovirasto päättää maahantulokiellon määrittämisestä 170 §:n perusteella. Myös poliisi tai rajatarkastusviranomainen voi päättää maahantulokiellon määrittämisestä mainitun pykälän perusteella enintään viideksi vuodeksi.

Hallituksen esityksessä eduskunnalle SIS-järjestelmän käyttöä koskevia asetuksia täydentäväksi lainsäädännöksi (HE 35/2021 vp) katsottiin, että oleskelulupahakemusta, oleskelulupakorttihakemusta ja unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukorttihakemusta varten otettujen biometristen tietojen luovuttamista maahantulokielto- ja palauttamiskuulutuksiin voitaisiin pitää tietojen luovuttamisena maahanmuuttohallinnon henkilötietolain 10 §:ssä tarkoitettulla tavalla ulkomaalaisten maahantuloa ja maastalähtöä sekä oleskelua ja työntekoa koskevien asioiden käsittelyä ja niitä koskevaa päätöksentekoa ja valvontaa varten. Kyse olisi siten tietojen luovuttamisesta niiden alkuperäistä

käsittelytarkoitusta vastaavaan tarkoitukseen. Esityksessä ei kuitenkaan ehdotettu mahdollisuutta tietojen luovuttamiseen, koska SIS-järjestelmään luovutettuja sormenjälkitietoja on mahdollista käyttää rikostorjunnassa laajemmin kuin kansallinen lainsäädäntö sallii. Oleskelulupahakemusta, oleskelulupakorttihakemusta ja unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukorttihakemusta varten otettujen valokuvien luovuttamista SIS-järjestelmään ei puolestaan esityksessä pidetty perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä ja maahanmuuttohallinnon henkilötietolain 8 §:ssä edellytetyllä tavalla välttämättömänä.

Ulkomaalaislain 131 §:n 5 momenttia on edellä todetusti muutettu 1.9.2024 voimaan tulleella lailla (472/2024) siten, että poliisin rekisteriin ulkomaalaislain nojalla tallennetut biometriset tiedot voidaan luovuttaa SIS-järjestelmään tallennettaviin palauttamista sekä maahantulon ja maassa oleskelun epäämistä koskeviin kuulutuksiin. Lisäksi komissio on painottanut, että Suomen tulisi mahdollistaa kansallisessa lainsäädännössään biometristen tietojen luovuttaminen palauttamista sekä maahantulon ja maassa oleskelun epäämistä koskeviin SIS-kuulutuksiin (ks. jakso 2.3.1). Oleskelulupahakemusta ja oleskelulupakorttihakemusta varten otettujen biometristen tietojen luovuttamista maahantulokiello- ja palauttamiskuulutuksiin voidaan pitää välttämättömänä, jotta luotettava tunnistaminen voidaan varmistaa myös niiden henkilöiden osalta, joiden tietoja ei ole talletettu poliisin rekisteriin ulkomaalaislain 131 §:n nojalla. Oikeudella käyttää sekä poliisin että Maahanmuuttoviraston rekistereissä olevia biometrisia tietoja kuulutuksissa mahdollistettaisiin myös biometristen tietojen liittäminen kuulutuksiin siitä rekisteristä, jossa ne ovat teknisen toteutuksen kannalta tarkoituksenmukaisimmin käytettävissä. Unionin kansalaisen perheenjäsenen sormenjälkitietojen luovuttamisesta palauttamiskuulutuksiin ei kuitenkaan ole tarpeen säätää, koska SIS-palauttamisasetusta ei sovelleta sellaisiin kolmansien maiden kansalaisiin, joilla on oikeus vapaaseen liikkuvuuteen unionissa.

2.3.2.2 Tietojen käyttäminen rikostorjunnassa ja SIS-poliisiyhteistyöasetuksen mukaisissa kuulutuksissa

Ulkomaalaislain 131 §:n 5 momentissa säädetään tietojen luovuttamisesta SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 32 artiklassa tarkoitettuihin kuulutuksiin kadonneista tai haavoittuvassa asemassa olevista henkilöistä, joiden matka olisi estettävä. Haavoittuvassa asemassa olevien suojaamiseksi näihin kuulutuksiin tulisi voida liittää tarvittaessa myös oleskelulupahakemusta, oleskelulupakorttihakemusta ja unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukorttihakemusta varten otettuja biometrisia tietoja.

Muiden SIS-poliisiyhteistyöasetuksen mukaisten kuulutusten osalta edellytykset Maahanmuuttoviraston rekisteriin talletettujen biometristen tietojen käyttämiselle vaihtelevat sen mukaan, onko kyse oleskelulupahakemusta tai oleskelulupakorttihakemusta varten otetuista tiedoista vai unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukorttihakemusta varten otetuista tiedoista. Unionin kansalaisen perheenjäseneltä otettuja tietoja arvioidaan olevan perusteltua käyttää rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi samoin edellytyksin kuin passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometrisia tietoja. Näin ollen tietoja olisi mahdollista myös luovuttaa SIS-poliisiyhteistyöasetuksen mukaisiin, tarkoitukseltaan ensisijaisesti lainvalvonnallisiin kuulutuksiin samoin edellytyksin kuin passirekisterin ja henkilökorttirekisterin tietoja. Oleskelulupahakemusta tai oleskelulupakorttihakemusta varten otettuja tietoja puolestaan tulisi voida käsitellä rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi samoin edellytyksin kuin ulkomaalaislain 131 §:n nojalla otettuja henkilötuntumerkkejä.

2.4 Poliisin henkilötietolaki

Poliisin henkilötietolaki sisältää tietosuojaan yleislainsäädäntöä täydentäviä säännöksiä, joita sovelletaan poliisilain 1 luvun 1 §:ssä tarkoitettujen poliisille kuuluvien tehtävien suorittamiseksi tarpeellisten henkilötietojen käsittelyyn. Henkilötietojen käsittelyssä on lain 2 §:n mukaan noudatettava poliisilain 1 luvussa säädettyjä perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen vaatimusta, suhteellisuusperiaatetta, vähimmän haitan periaatetta ja tarkoitussidonnaisuuden periaatetta. Laki sisältää myös yleistä syrjintäkieltoa koskevan säännöksen.

2.4.1 Henkilötietojen käsittely passilain ja henkilökorttilain mukaisissa tehtävissä

Passirekisterin ja henkilökorttirekisterin tiedot kuuluvat tietoihin, joita poliisi saa poliisin henkilötietolain 11 §:n mukaan käsitellä lupahallintoon liittyvien tehtävien ja tietosuoja-asetuksen soveltamisalaan kuuluvien valvontatehtävien suorittamiseksi. Käsiteltävien tietojen sisältö on täsmennetty 12 §:ssä, jonka 1 momentin 5 kohdan mukaan poliisi saa käsitellä henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi henkilökortin tai passin hakijalta hakutilanteessa otettuja biometrisia sormenjälkitietoja ja kasvokuvaa. Lisäksi 1 momentin 4 kohdassa säädetään valokuvan käsittelystä muussa kuin biometrisessä muodossa. Mainitun 4 kohdan mukaan poliisi saa käsitellä 11 §:n mukaisiin tarkoituksiin henkilön valokuvaa ja nimikirjoitusnäytettä, jotka hän on luovuttanut poliisille, ulkoministeriölle tai ulkoasiainhallinnon viranomaiselle hakiessaan sellaista lupaa tai päätöstä, jonka valmistamiseen henkilön valokuva ja nimikirjoitusnäyte ovat tarpeen.

Henkilötietojen käsittely poliisin passilain ja henkilökorttilain mukaisissa tehtävissä perustuu edellä jaksossa 2.1.1 kuvatusti EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohtaan, jonka mukaan käsittely on lainmukaista, kun se on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi. Henkilökorttirekisterin ja passirekisterin tietojen käyttöä koskevan kansallisen sääntelyn on arvioitu olevan tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 ja 4 kohdan mukaisen liikkumavaran puitteissa annettavaa kansallista lainsäädäntöä. Mainitun 6 artiklan 3 kohdassa tarkoitetun jäsenvaltion lainsäädännön on täytettävä yleisen edun mukainen tavoite ja oltava oikeasuhteinen sillä tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään nähden.

Erityisten henkilötietoryhmien käsittely passilain ja henkilökorttilain mukaisissa poliisin tehtävissä perustuu tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan g alakohtaan, jonka mukaan erityisiä henkilötietoryhmiä voidaan käsitellä, kun käsittely on tarpeen tärkeää yleistä etua koskevasta syystä unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön nojalla. Sääntelyn on myös oltava oikeasuhteista tavoitteeseen nähden, siinä on noudatettava keskeisiltä osin oikeutta henkilötietojen suojaan ja siinä on säädettävä asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä rekisteröidyn perusoikeuksien ja etujen suojaamiseksi. Poliisi voi käsitellä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja tehtäviensä suorittamiseksi poliisin henkilötietolaissa säädetyin edellytyksin. Näihin tietoihin kuuluvat esimerkiksi poliisin henkilötietolain 12 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitetut henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi henkilökortin tai passin hakijalta hakutilanteessa otetut biometriset sormenjälkitiedot ja kasvokuva. Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelyn on poliisin henkilötietolain 15 §:n 1 momentin mukaan oltava käsittelytarkoituksen kannalta välttämätöntä.

Sormenjälkien rekisteröinnin sekä passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometristen tietojen avulla tapahtuvan hakijan tunnistamisen on arvioitu suojaavan henkilöiden oikeutta omiin henkilötietoihinsa ja niiden asianmukaiseen käyttöön. Esimerkiksi vertaamalla passinhakijan sormenjälkiä tietokannassa oleviin sormenjälkiin voidaan varmistua siitä, ettei henkilö hae

passia tai henkilökorttia useammalla henkilöllisyydellä ja että asiakirja myönnetään hakijan tiedoilla vain yhdelle henkilölle. Tietokantaan talletetuilla sormenjäljillä voidaan varmistaa myös henkilöllisyys esimerkiksi tilanteessa, jossa henkilön esittämänsä asiakirjan siru on rikki tai rikottu. Lisäksi henkilöllisyys kyetään varmistamaan siinä tapauksessa, että henkilöllä ei ole asiakirjan katoamisen tai muun syyn vuoksi esittää asiakirjaa todistukseksi henkilöllisyydestään. Luotettavilla ja turvallisilla matkustusasiakirjoilla ehkäistään myös sisäiseen turvallisuuteen kohdistuvia uhkia, jotka liittyvät erityisesti rajat ylittävään rikollisuuteen. Sormenjälkien rekisteröinnillä ja biometristen tietojen käsittelyllä on siten arvioitu lisättävän sekä yksilöiden että yhteiskunnan turvallisuutta (ks. esim. HE 234/2008 vp ja HE 206/2020 vp). Passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometristen tietojen käsittelyyn niiden alkuperäisessä käsittelytarkoituksessa ei ole arvioitu tarpeelliseksi esittää muutoksia.

2.4.2 Henkilötietojen käsittely tutkinta- ja valvontatehtävissä sekä rikosten ennalta estämiseksi ja paljastamiseksi

Poliisin henkilötietolain 5 ja 6 §:ssä säädetään henkilötietojen käsittelystä esitutinnan, poliisitutinnan tai muun rikoksen selvittämiseen tai syyteharkintaan saattamiseen liittyvän tehtävän, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen liittyvän tehtävän ja muun poliisille säädetyn valvontatehtävän suorittamiseksi. Lain 7 ja 8 §:ssä säädetään henkilötietojen käsittelystä rikosten ennalta estämiseen tai paljastamiseen liittyvän tehtävän suorittamiseksi. Säännöksissä tarkoitettu henkilötietojen käsittely kuuluu rikosasioiden tietosuojalain soveltamisalaan.

Lain 5 ja 7 §:ssä säädetään henkilöryhmistä, joiden tietoja poliisi saa käsitellä tutkinta- ja valvontatehtävien sekä rikosten ennalta estämiseen tai paljastamiseen liittyvien tehtävien suorittamiseksi. Käsiteltävien henkilötietojen sisältö on täsmennetty 6 ja 8 §:ssä. Poliisi saa sekä 6 että 8 §:n mukaan käsitellä muiden tietojen ohella tuntomerkkitietoja henkilöllisyyden toteamiseksi, mukaan lukien biometrisia tietoja. Biometristen tietojen ja muiden erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelyn on lain 15 §:n 1 momentin mukaan oltava käsittelytarkoituksen kannalta välttämätöntä. Esityksessä ei ole arvioitu tarpeelliseksi ehdottaa muutoksia henkilötietojen käsittelyyn tutkinta- ja valvontatehtävissä sekä rikosten ennalta estämiseksi ja paljastamiseksi, koska säännökset mahdollistavat jo nykyisellään biometristen tietojen käsittelyn.

2.4.3 Henkilötietojen käsittely muuhun kuin alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen

Poliisin henkilötietolain 13 §:ssä säädetään henkilötietojen käsittelystä muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen. Poliisi saa 13 §:n 1 momentin mukaan käyttää lain 5–9, 11 ja 12 §:ssä tarkoitettuja tietoja seuraaviin tarkoituksiin: 1) rikoksen ennalta estämiseksi tai paljastamiseksi; 2) sellaisen rikoksen selvittämiseksi, josta laissa säädetty ankarin rangaistus on vankeutta; 3) etsintäkuulutetun tavoittamiseksi; 4) syyttömyyttä tukevana selvityksenä; 5) hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi; 6) kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi; 7) henkilöllisyyden selvittämiseksi suoritettaessa sellaista poliisin toimenpidettä, joka välttämättä edellyttää henkilöllisyyden varmistamista; sekä 8) poliisin toiminnan suuntaamiseksi. Tietoja saa lisäksi käsitellä laillisuusvalvonta-, analyysi-, suunnittelu- ja kehittämistoiminnassa, koulutustoiminnassa sekä hallintoluvan tai päätöksen valmistamisessa pykälän 2 ja 3 momentin mukaisin edellytyksin. Lain 14 §:ssä säädetään henkilötietojen käsittelystä muuhun kuin alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen lupaharkinnassa ja -valvonnassa.

Esimerkiksi passirekisterin ja henkilökorttirekisterien valokuvia sekä ulkomaalaislain 131 §:n nojalla poliisin rekisteriin tallennettuja valokuvia voidaan käsitellä 13 §:ssä säädettyihin tarkoituksiin, kun kyse on tietojen käsittelystä muussa kuin biometrisessä muodossa. Säännös mahdollistaa siten valokuvien silmämääräisen vertailun rikosten ennalta estämiseksi tai vankeusuhkaisen rikoksen selvittämiseksi. Säännös ei kuitenkaan kata esimerkiksi rikosten selvittämistä automaattisen kasvokuvavertailun avulla biometrisia passi- ja henkilökorttivalokuvia tai ulkomaalaisten henkilötuntomerkkeihin kuuluvia valokuvia hyödyntäen, koska biometrinen tietojen käsittelyyn sovelletaan 15 §:ssä säädettyjä tiukempia rajoituksia. Sormenjälkitietojen käsittely puolestaan katsotaan tietosuojan yleislainsäädännön mukaisesti aina biometrinen tietojen käsittelyksi, joten 13 §:n säännökset eivät sovellu sormenjälkivertailuun.

Biometrinen tietojen käsittelyyn sovelletaan poliisin henkilötietolain 15 §:n säännöksiä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelystä. Pykälän 1 momentin mukaan poliisi saa käsitellä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja vain, jos se on käsittelytarkoituksen kannalta välttämätöntä. Rikospäätöksi poliisin tuntomerkkirekisteriin talletettujen biometrinen tietojen käsittelylle muuhun kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen ei ole asetettu käsittelyn välttämättömyyden lisäksi muita erityisedellytyksiä.

Pykälän 2 momentissa säädetään tarkemmasta rajoituksesta, joka koskee henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometrinen tietojen käyttöä. Tietoja saa käyttää muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen vain, jos se on välttämätöntä luonnononnettomuuden, suuronnettomuuden, muun katastrofin tai rikoksen kohteeksi joutuneen tai muuten tunnistamattomaksi jääneen uhrin tunnistamiseksi. EU:n ID-asetusta täydentävän sääntelyn yhteydessä täsmennetyn 3 momentin mukaan henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisiä tietoja saadaan lisäksi käyttää, jos se on välttämätöntä henkilökortin tai passin hakijan tunnistamiseksi hänen myöhemmin hakiessaan henkilöllisyyttä osoittavaa asiakirjaa, ja asianomaisen henkilön suostumuksella myös tällaisen asiakirjan valmistamiseen. Hakijan tunnistamiseksi biometrisiä tietoja voidaan esimerkiksi verrata automaattisesti passirekisterissä ja henkilökorttirekisterissä oleviin tietoihin. Vertaamisella pyritään estämään muun muassa oikeudeton esiintyminen toisena henkilönä sekä henkilökortin hakeminen usealla eri henkilöllisyydellä.

Passilain valmistelun yhteydessä vuonna 2009 oli esityksen lausuntokierrokseen saakka esillä mahdollisuus käyttää passin sormenjälkitietoja myös vakavimpien rikosten selvittämiseksi. Ehdotusta perusteltiin sillä, että erityisen törkeiden ja yhteiskunnallisesti vakavien rikosten ehkäisemistä ja selvittämistä tehostettaisiin mahdollistamalla passinhakijoiden rekisteröityjen sormenjälkitietojen käyttö. Poliisi olisi ehdotetun mukaan voinut käyttää hakijalta rekisteröityjä sormenjälkitietoja voimassa olleen pakkokeinolain 5 a §:n luvun 3 §:ssä tarkoitettujen rikosten ennalta estämiseksi tai selvittämiseksi. Säännöksessä olisi edellytetty, että tiedolla voitiin olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi. Kyseeseen olisivat tulleet muun muassa rikokset, joista säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Mainittu ehdotus poistettiin hallituksen esityksestä ennen sen antamista. Hallituksen esitys passilain uudistamiseksi (HE 234/2008 vp) ei siten sisältänyt ehdotusta passien sormenjälkien käyttämisestä vakavimpien rikosten torjunnassa. Sen sijaan esitys sisälsi ehdotuksen siitä, että poliisi olisi saanut käyttää passin sormenjälkitietoja henkilöllisyyden selvittämiseksi suorittaessa sellaista poliisin yksittäistä tehtävää, joka välttämättä edellyttää henkilöllisyyden varmistamista.

Perustuslakivaliokunta ei pitänyt poliisin henkilötietolakiin ehdotettua säännöstä asianmukaisena etenkin käyttötarkoituksen määrittelyltä edellytettävän täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimuksen kannalta (PeVL 14/2009 vp). Perustuslakivaliokunnan lausunnon

johdosta säännös hyväksyttiin eduskuntakäsittelyssä muutettuna (HaVM 9/2009 vp). Muutetun säännöksen mukaan poliisi sai käyttää passin sormenjälkitietoja muuhun kuin niiden keräämis- ja tallettamistarkoitusta vastaavaan tarkoitukseen vain, jos se on välttämätöntä luonnononnettomuuden, suuronnettomuuden tai muun katastrofin taikka rikoksen kohteeksi joutuneen tai muuten tunnistamattomaksi jääneen uhrin tunnistamiseksi. Vuonna 2019 voimaan tulleen uuden poliisin henkilötietolain 15 §:n 2 momenttiin otettiin sisällöltään vastaava säännös, joka laajennettiin koskemaan passin sormenjälkitietojen lisäksi kaikkia passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometrisiä tietoja.

Pykälän 3 momentissa säädetään asiakirjan hakemisen ja valmistamisen yhteydessä välttämättömästä henkilökorttirekisterin ja passirekisterin biometristen tietojen käyttämisestä muuhun kuin alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen. Lailla 696/2021 muutetun momentin mukaan henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisiä tietoja saadaan käyttää, jos se on välttämätöntä henkilökortin tai passin hakijan tunnistamiseksi hänen myöhemmin hakiessaan henkilöllisyyttä osoittavaa asiakirjaa. Säännöksellä on mahdollistettu henkilökortin hakutilanteessa otettujen biometristen tietojen hyödyntäminen passia haettaessa ja passirekisteriin talletettujen biometristen tietojen hyödyntäminen henkilökortin hakemisen yhteydessä (ks. HE 206/2020 vp, s. 35–36).

Ulkomaalaislain 131 §:ssä tarkoitettuja henkilötuntemerkkejä voidaan poliisin henkilötietolain 15 §:n 4 momentin mukaan käsitellä muuhun kuin alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa eli tunnistamattomaksi jääneen uhrin tunnistamiseksi. Lisäksi tietoja voidaan käyttää, jos se on välttämätöntä rikoslain 11–14 luvussa, 17 luvun 2–4, 7, 7 c tai 8 a §:ssä, 34 luvun 3 tai 5 §:ssä, 34 a luvussa taikka 46 luvun 1 tai 2 §:ssä tarkoitetun rikoksen ennalta estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. Näiden rikosten on katsottu olevan kiinteässä yhteydessä tietojen alkuperäisiin käsittelytarkoituksiin kuuluvaan valtion turvallisuuden suojaamiseen (ks. HaVM 39/2018 vp, s. 40). Tietojen käsittely lainvalvonnallisissa tarkoituksissa on siten rajoitetusti sallittua toisin kuin passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometristen tietojen.

Esityksen tavoitteiden kannalta merkittävimmät muutostarpeet kohdistuvat poliisin henkilötietolain voimassa olevan 15 §:n 2 ja 4 momenttiin. Pykälän 2 momentissa säädetty rajoitukset passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometristen tietojen käyttämiselle estävät kokonaisuudessaan näiden tietojen käsittelyn vakavimpienkin rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Pykälän 4 momentissa puolestaan rajoitetaan ulkomaalaislain 131 §:n nojalla rekisteröityjen biometristen tietojen käyttötarkoitusten ulkopuolelle kaikki sellaiset vakavimmatkin rikokset, joilla ei ole katsottu olevan kiinteää yhteyttä valtion turvallisuuden suojaamiseen. Lisäksi voimassa olevan 15 §:n 3 momenttia arvioidaan tarpeelliseksi täsmentää siten, että laissa säädettäisiin nimenomaisesti poliisin oikeudesta verrata henkilökortin tai passin hakijalta otettuja biometrisiä tietoja passirekisterin ja henkilökorttirekisterin sisältämiin biometrisiin tietoihin.

2.4.4 Henkilötietojen luovuttaminen

Poliisin henkilötietolain 4 luvussa säädetään henkilötietojen luovuttamisesta. Henkilötietojen muuta luovuttamista viranomaisille koskevassa 22 §:n 2 momentissa on passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometrisiä tietoja koskeva erityissäännös, jonka mukaan mainittuja tietoja saa luovuttaa salassapitosäännösten estämättä ainoastaan Rajavartiolaitokselle, Tullille, ulkoministeriölle ja Maahanmuuttovirastolle henkilöllisyyden varmistamiseksi ja asiakirjan aitouden toteamiseksi silloin, kun se on tarpeen henkilön maahantuloa, maassa oleskelua tai maasta lähtöä koskevien asioiden käsittelyä varten. Lisäksi henkilötietojen muuta luovuttamista ulkomaille koskevan 31 §:n 3 momentissa on säännös, jonka mukaan henkilökorttilaissa ja

passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisiä tietoja saa luovuttaa vain 15 §:n 2 momentin mukaisiin tarkoituksiin eli luonnononnettomuuden, suuronnettomuuden, muun katastrofin tai rikoksen kohteeksi joutuneen tai muuten tunnistamattomaksi jääneen uhrin tunnistamiseksi. Ulkomaalaislain 131 §:ssä on edellä kuvatuksi säännökset poliisin rekisteriin tallennettujen henkilötuntemerkkien luovuttamisesta ulkomaille (ks. jakso 2.3.1). Poliisin henkilötietolaissa ei ole erityissäännöksiä ulkomaalaislain nojalla talletettujen biometristen tietojen luovuttamisesta.

Tietojen luovutusedellytyksiä arvioitaessa on huomioitava 15 §:n säännökset passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometristen tietojen sekä ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometristen tietojen sallituista käsittelytarkoituksista. Biometrisiä tietoja ei siten nykyisen sääntelyn perusteella voida luovuttaa esimerkiksi 21 ja 25 §:n mukaisesti muille rikosasioiden tietosuojalaissa tarkoitetuille toimivaltaisille viranomaisille tai Euroopan unionin jäsenvaltion tai Euroopan talousalueen jäsenvaltion lainvalvontaviranomaisille. On kuitenkin huomioitava, että 15 §:n 2–4 momentissa käsittelytarkoituksille asetetut rajoitukset eivät koske kasvokuvien käsittelyä muussa kuin biometrisessä muodossa eivätkä biometristen tietojen luovuttamista niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen. Lisäksi ulkomaalaisten henkilötuntemerkkien osalta valtion turvallisuuden suojaaminen on yksi tietojen alkuperäisistä ulkomaalaislain 131 §:n mukaisista käsittelytarkoituksista, eivätkä 15 §:n rajoitukset siten estä tietojen luovuttamista esimerkiksi suojelupoliisille, kun se on välttämätöntä valtion turvallisuuden suojaamiseksi.

Poliisin rekistereissä olevien tietojen luovuttamisesta Euroopan unionin yhteisiin tietojärjestelmiin, kuten Schengenin tietojärjestelmään, säädetään lain 27 §:ssä. Pykälässä ei ole nimenomaisia säännöksiä biometristen tietojen luovuttamisesta. Poliisin rekisteriin rikosperusteisesti talletettuja tuntemerkkitietoja voidaan käyttää Schengenin tietojärjestelmään tehtävissä kuulutuksissa SIS-asetuksia noudattaen, kun se on 15 §:n 1 momentissa edellytetyllä tavalla välttämätöntä. Sen sijaan poliisin henkilötietolain 15 §:n 2 ja 4 momentin rajoitusten on arvioitu estävän passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometristen tietojen sekä ulkomaalaislain 131 §:n nojalla rekisteröityjen biometristen tietojen käyttämisen SIS-kuulutuksissa (ks. HE 35/2021 vp, s. 22) lukuun ottamatta ulkomaalaisten tietojen käyttämistä tietyissä kuulutusluokissa, joihin tietoja voidaan ulkomaalaislain 131 §:n mukaan luovuttaa poliisin henkilötietolain 15 §:n estämättä. Poliisin ja Maahanmuuttoviraston rekistereissä olevien biometristen tietojen käyttämistä Schengenin tietojärjestelmään tehtävissä kuulutuksissa on arvioitu laajasti hallintovaliokunnan mietinnössä Schengenin tietojärjestelmää koskevasta kansallisesta sääntelystä (HaVM 14/2022 vp).

Suojelupoliisia koskeva sääntely on keskitetty lain 7 lukuun, eikä suojelupoliisi sovelta toiminnassaan lain muita lukuja. Suojelupoliisi soveltaa muuta poliisin henkilötietolakia vain, kun 7 luvussa on viitattu lain muihin säännöksiin. Tällainen viittaus löytyy esimerkiksi lain 52 §:n 1 momentista, jonka mukaan suojelupoliisilla on oikeus saada 2 luvun perusteella käsiteltävät tehtäviensä suorittamiseksi tarpeelliset tiedot.

Esityksessä on arvioitu tarpeelliseksi ehdottaa poliisin henkilötietolain 15 §:n 2 ja 4 momenttiin muutoksia, joilla mahdollistetaan passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometristen tietojen sekä ulkomaalaislain 131 §:ssä tarkoitettujen tuntemerkkitietojen käyttäminen eräiden vakavien rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Esitettyjen muutosten takia myös edellytykset tietojen luovuttamiselle muuttuvat. Esityksen tavoitteiden kannalta on arvioitu tarkoituksenmukaiseksi varmistaa, että tietoja voitaisiin jatkossa luovuttaa uusien käsittelytarkoitusten puitteissa myös muille toimivaltaisille kansallisille viranomaisille sekä Schengenin tietojärjestelmään. Muutokset tarkoittaisivat, että tietoja voitaisiin lisäksi

saatavuusperiaatteen mukaisesti luovuttaa myös muun Euroopan unionin jäsenvaltion tai Euroopan talousalueen jäsenvaltion lainvalvontaviranomaisille.

2.4.5 Henkilötietojen poistaminen

Henkilökorttirekisterin ja passirekisterin tietojen poistamisesta säädetään poliisin henkilötietolain 38 §:ssä. Tietojen sallittua säilytysaikaa pidennettiin lain kokonaisuudistuksen yhteydessä. Lupahallinto- ja valvontatehtävien suorittamiseksi käsiteltävät henkilötiedot on poistettava viimeistään kahdenkymmenen vuoden kuluttua päätöksestä tai sen raukeamisesta, päätöksessä mainitun voimassaoloajan päättymisestä tai henkilötiedon merkitsemisestä. Kyse on enimmäissäilytysajasta. Tiedot poistetaan kuitenkin viimeistään vuoden kuluttua rekisteröidyn kuolemasta, jollei ole erityistä syytä tietojen edelleen säilyttämiseen. Henkilötietojen edelleen säilyttämisen tarpeellisuutta on arvioitava vähintään viiden vuoden välein.

Hallintovaliokunta on mietinnössään HaVM 8/2021 vp pitänyt kahdenkymmenen vuoden enimmäissäilytysaikaa välttämättömänä myös biometristen tunnisteiden osalta, jotta henkilökortin ja passin hakijoiden luotettava tunnistaminen voidaan varmistaa. Henkilökorttilain 17 §:n 3 momentissa tarkoitetun ilman matkustusoikeutta myönnetyn henkilökortin sormenjälkitiedot poistetaan kuitenkin viimeistään 30 vuorokauden kuluttua henkilökortin myöntämisestä.

Ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien henkilötuntomerkkien poistamisesta säädetään poliisin henkilötietolain 34 §:ssä. Tiedot poistetaan pääsääntöisesti kymmenen vuoden kuluttua viimeisen rekisteröityä koskevan merkinnän tekemisestä. Jos rekisteröity on saanut Suomen kansalaisuuden, tiedot poistetaan kuitenkin yhden vuoden kuluttua siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon kyseisestä kansalaisuuden saamisesta. Lisäksi tiedot poistetaan kuitenkin viimeistään yhden vuoden kuluttua rekisteröidyn kuolemasta. Tiedot saadaan säilyttää edelleen, jos ne ovat tarpeen tutkinnallisen, valvonnallisen tai muun perustellun synn vuoksi tai rekisteröidyn, muun asianosaisen tai poliisin henkilöstöön kuuluvan oikeuksien turvaamiseksi. Henkilötietojen edelleen säilyttämisen tarpeellisuutta on tällöin arvioitava vähintään viiden vuoden välein.

Biometristen tietojen nykyinen säilytysaika on arvioitu edelleen välttämättömäksi erityisesti henkilöiden luotettavan tunnistamisen varmistamiseksi tietojen alkuperäisessä käsittelytarkoituksessa. Tietojen käyttöä rikostorjunnallisessa tarkoituksessa katsotaan kuitenkin tarpeelliseksi rajoittaa tiukemmin kuin niiden käyttöä muihin käsittelytarkoituksiin. Lyhyempi käyttöaika toimisi osaltaan tietojen asianmukaista käsittelyä varmistavana suojatoimena.

2.4.6 Rekisteröidyn oikeudet

Poliisin henkilötietolain 45 §:n mukaan tietosuoja-asetuksen 18 artiklaa rekisteröidyn oikeudesta käsittelyn rajoittamiseen ei sovelleta poliisin henkilötietolaissa tarkoitettuun henkilötietojen käsittelyyn. Muilta osin poliisin henkilötietolaissa ei ole erityissääntelyä rekisteröidyn oikeuksien rajoittamisesta yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamisalalla, vaan oikeuksia voidaan rajoittaa ainoastaan yksittäistapauksissa yleisen tietosuoja-asetuksen ja tietosuojalain puitteissa (ks. jakso 2.1.1). Esimerkiksi rekisteröidyn oikeutta tutustua hänestä kerättyihin tietoihin voidaan rajoittaa, jos tiedon antaminen saattaisi vahingoittaa kansallista turvallisuutta, puolustusta tai yleistä järjestystä ja turvallisuutta taikka haitata rikosten ehkäisemistä tai selvittämistä (tietosuojalain 34 §). Jos vain osa rekisteröityä koskevista tiedoista on sellaisia, että ne jäävät tietosuoja-asetuksen 15 artiklassa tarkoitetun oikeuden

ulkopuolelle, rekisteröidyllä on tällöinkin oikeus saada tietää muut häntä koskevat tiedot. Rekisteröidylle on myös ilmoitettava rajoituksen syyt, ellei tämä vaaranna rajoituksen tarkoitusta. Jos rekisteröidyllä ei ole oikeutta tutustua hänestä kerättyihin tietoihin, tiedot on annettava tietosuojavaltuutetulle rekisteröidyn pyynnöstä. Tietosuoja-asetuksen 13 ja 14 artiklan mukaisesta velvollisuudesta toimittaa tiedot rekisteröidylle taas voidaan poiketa tietosuojalain 33 §:n mukaisin edellytyksin esimerkiksi silloin, jos se on välttämätöntä valtion turvallisuuden, puolustuksen tai yleisen järjestyksen ja turvallisuuden vuoksi, rikosten ehkäisemiseksi tai selvittämiseksi taikka verotukseen tai julkiseen talouteen liittyvän valvontatehtävän vuoksi.

Rikosasioiden tietosuojadirektiivin soveltamisalalla rekisteröidyn oikeuksista säädetään kansallisesti rikosasioiden tietosuojalaissa. Rekisteröidyn tarkastusoikeuden rajoittamisesta rikosasioiden tietosuojalain soveltamisalalla säädetään lisäksi poliisin henkilötietolain 42 §:ssä. Poiketen siitä, mitä rikosasioiden tietosuojalain 23 §:ssä säädetään, rekisteröidyllä ei ole tarkastusoikeutta 1) lain 9 §:ssä tarkoitettuihin tietolähdetietoihin, 2) Schengenin tietojärjestelmän kansallisen järjestelmän salaista tarkkailua, tiedustelutarkastuksia ja erityistarkastuksia koskeviin henkilötietoihin, 3) lain 5–8 §:ssä tarkoitettuihin henkilötietoihin sisältyviin poliisin taktisia ja teknisiä menetelmiä koskeviin tietoihin, havainto- tai tietolähdetietoihin tai tekniseen tutkintaan käytettäviin tietoihin eikä 4) henkilötietoihin, jotka on saatu poliisilain 5 luvun ja pakkokeinolain 10 luvun mukaisia tiedonhankintamenetelmiä käyttäen sekä sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 157 §:n nojalla. Rekisteröity voi kuitenkin myös näiden tietojen osalta käyttää tarkastusoikeuttaan välillisesti tietosuojavaltuutetun kautta. Laissa on lisäksi erityissäännös rekisteröidyn tarkastusoikeuden toteuttamisesta (41 §). Muilta osin rekisteröidyn oikeuksien rajoittamiseen poliisin tehtävissä sovelletaan rikosasioiden tietosuojalakia (ks. jakso 2.1.2). Luovutettaessa tietoja Schengenin tietojärjestelmään on noudatettava myös suoraan sovellettavien SIS-asetusten säännöksiä tietojen luovuttamisen edellytyksistä ja henkilötietojen suojasta.

Esityksessä tarkoitettujen poliisin tietojen rekisterinpitäjänä toimii Poliisihallitus, joka vastaa myös rekisterinpitäjän velvollisuuksien ja rekisteröidyn oikeuksien toteuttamisesta. Poliisihallitus on antanut rekisteröidyn oikeuksista ja tietosuojan toteuttamisesta poliisissa ohjeen (POL-2022-144428), joka täydentää poliisin tiedonhallinnasta annettua poliisihallituksen määräystä (POL-2022-59874).⁴ Ohjeessa kuvataan poliisin henkilötietojen käsittelyn kokonaisuutta ja periaatteita sekä sitä, kuinka poliisissa noudatetaan tietosuojaan liittyviä periaatteita ja velvoitteita rekisteröidyn oikeuksien toteuttamisen osalta. Ohjeen mukaan poliisissa mahdollistetaan rekisteröidyn lainsäädännön mukaisten oikeuksien toteuttaminen. Poliisin rekistereistä, poliisin eri käyttötarkoituksissa käsittelemistä henkilötiedoista ja rekisteröidyn oikeuksista informoidaan kattavasti. Rekisteröidylle tarjotaan mahdollisuus käyttää tarkastusoikeuttaan ja vaatia tietoja korjattavaksi, poistettavaksi ja käsittelyä rajoitettavaksi lainsäädännön oikeuttamalla tavalla. Samalla huolehditaan myös muiden rekisteröityjen oikeuksien toteuttamisesta. Poliisihallitus vastaa siitä, että poliisissa on määritelty rekisteröidyn oikeuksiin liittyvät vastuut, velvoitteet, prosessit ja toteuttamistavat. Lisäksi Poliisihallituksen vastuulle kuuluu, että rekisteröidyn oikeuksien toteuttamisesta poliisissa on annettu ajantasaiset ja sisällöllisesti asianmukaiset valtakunnalliset ohjeet, rekisteröidylle on asetettu saataville kattava ja ajantasainen yleinen informaatioaineisto poliisin valtakunnallisesta henkilötietojen käsittelystä, henkilöstölle on järjestetty tehtävien edellyttämällä tavalla koulutusta ja että rekisteröidyn oikeuksiin liittyviä tehtäviä varten on luotu riittävät toimintaedellytykset. Poliisiyksiköt vastaavat siitä, että rekisteröidyn oikeuksien toteuttamiseen liittyviin tehtäviin on riittävät resurssit, osaaminen ja ohjaus yksikössä ja että

⁴ <https://poliisi.fi/ohjeet-ja-maaraykset>

tehtävien organisointi, hoito, vastuut ja valvonta toteutuvat tietosuojalainsäädännön ja Poliisihallituksen ohjauksen mukaisesti.

3 Tavoitteet

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaan hallitus vahvistaa rikostorjuntaa kansalaisten turvallisuuden ja viranomaisia kohtaan koetun luottamuksen lisäämiseksi. Osana tätä hallitus arvioi ja parantaa edellytyksiä biometriikan käyttöön lainvalvonta- ja rikosentorjuntatarkoituksissa. Esityksessä ehdotetuilla muutoksilla toteutettaisiin hallitusohjelman tavoitetta. Tavoitteena on erityisesti, että poliisin ja Maahanmuuttoviraston hallussa olevia biometrisia tietoja olisi mahdollista käyttää nykyistä laajemmin vakavimpien rikosten torjunnassa. Näiden rikosten estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen arvioidaan liittyvän painava yhteiskunnallinen intressi. Muutoksilla edistettäisiin myös maanpuolustuksen suojaamista sekä kansallisen turvallisuuden suojaamista sitä vakavasti uhkaavalta toiminnalta. Rikostorjunnan tehokkuuden sekä yhteiskunnan ja yksilöiden turvallisuuden lisäksi sääntelyssä olisi huomioitava muiden perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen sekä henkilötietojen käsittelyyn sovellettavan yleislainsäädännön vaatimukset.

Esityksen tavoitteena on myös täydentää suoraan sovellettavien SIS-asetusten sääntelyä mahdollistamalla poliisin ja Maahanmuuttoviraston rekistereihin tallennettujen biometristen tietojen luovuttaminen Schengenin tietojärjestelmään tehtäviin kuulutuksiin nykyistä laajemmin. Näin tuettaisiin SIS-palauttamisasetuksen tavoitetta vahvistaa EU:n palautuspolitiikan täytäntöönpanoa ja tehokkuutta sekä SIS-rajatarkastusasetuksessa ja SIS-poliisiyhteistyöasetuksessa Schengenin tietojärjestelmälle säädettyä tavoitetta varmistaa turvallisuuden korkea taso unionin vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueella, mukaan lukien yleisen järjestyksen ylläpitäminen sekä turvallisuuden takaaminen jäsenvaltioiden alueella, ja varmistaa niiden alueella henkilöiden liikkuvuutta koskevien SEUT-sopimuksen kolmannen osan V osaston 2, 4 ja 5 luvun määräysten soveltaminen kyseisellä järjestelmällä toimitettujen tietojen avulla.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi poliisin henkilötietolain ja maahanmuuttohallinnon henkilötietolain säännöksiä passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometristen tietojen sekä ulkomaalaislain nojalla kerättyjen biometristen tietojen käyttämisestä muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen. Tietoja voitaisiin ehdotuksen mukaan käsitellä muun muassa merkittävän vaaran torjumiseksi sekä eräiden vakavien rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Yksittäisiä tietoja saisi käsitellä myös henkilöllisyyden selvittämiseksi viranomaisten toimivaltuuksia koskevan sääntelyn puitteissa.

Rikostorjunnan osalta mahdollisuus tietojen käyttöön rajattaisiin sellaisiin säännöksissä yksilöityihin rikoksiin, joiden tehokasta estämistä, paljastamista ja selvittämistä voidaan pitää erityisen tärkeänä yksilöiden ja yhteiskunnan turvallisuuden kannalta. Kyse olisi muun muassa maanpetos- ja vakoilurikoksista sekä terrorismirikoksista, yleisvaarallisista rikoksista, järjestäytyneeseen rikollisuuteen tyypillisesti kytkeytyvistä rikoksista, lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvistä rikoksista sekä rikoksista, joista laissa säädetty ankarin rangaistus on vähintään 6 vuotta vankeutta.

Poliisin henkilötietolaissa säädettäisiin myös poliisin oikeudesta luovuttaa esityksessä tarkoitettuja biometrisia tietoja muille turvallisuusviranomaisille silloin, kun se olisi

välttämätöntä näiden viranomaisten lakisääteisten tehtävien hoitamiseksi. Rajavartiolaitos, Tulli ja Puolustusvoimat voisivat siten saada tietoja vain sellaisten rikosten osalta, joiden estäminen, paljastaminen tai selvittäminen kuuluu niiden tehtäviin. Suojelupoliisilla ei ole toimivaltaa selvittää rikoksia, joten suojelupoliisille tietoja voitaisiin luovuttaa ainoastaan rikosten estämiseksi ja paljastamiseksi siltä osin kuin se kuuluu suojelupoliisin tehtäviin.

Suojelupoliisilla ja sotilastiedusteluviranomaisilla on sekä siviili- ja sotilastiedustelutehtävä että kansallista turvallisuutta uhkaavien rikosten estämis- ja paljastamistehtävä. Sotilastiedusteluviranomaisten osalta on kyse sotilaallisen maanpuolustuksen alalla Suomeen kohdistuvaan tiedustelutoimintaan ja sotilaallisen maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavaan toimintaan liittyvistä rikoksista (nykyinen laki sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa 86 § 1 momentti) eli laittomasta sotilaallisesta tiedustelutoiminnasta sekä sellaisista rikoksista, jotka voivat muutoin uhata maanpuolustusta, valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtakunnan sisäistä tai ulkoista turvallisuutta (eduskunnan hyväksymä uusi laki sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa 93 § 1 momentti). Poliisin henkilötietolaki ehdotetaan muutettavaksi siten, että kansallisen turvallisuuden suojaamisesta vastaavat viranomaiset eli suojelupoliisi ja sotilastiedusteluviranomainen voisivat saada passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometrisia tietoja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sitä vakavasti uhkaavalta toiminnalta. Sotilastiedusteluviranomainen voisi saada tietoja myös maanpuolustuksen suojaamiseksi. Muutos ei koskisi poliisin tai Maahanmuuttoviraston rekisteriin ulkomaalaislain nojalla kerättäviä biometrisia tietoja, koska valtion turvallisuuden suojaaminen kuuluu jo näiden tietojen alkuperäisiin ulkomaalaislaissa ja maahanmuuttohallinnon henkilötietolaissa säädettyihin käsittelytarkoituksiin. Ulkomaalaisten tietoja voisi siten jatkossakin käyttää valtion turvallisuuden suojaamiseksi nykyistä vastaavasti.

Poliisin henkilötietolakiin ja maahanmuuttohallinnon henkilötietolakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometristen tietojen sekä Maahanmuuttoviraston rekisteriin talletettujen biometristen tietojen luovuttamisesta tiettyihin SIS-järjestelmään tehtäviin kuulutuksiin. Ulkomaalaislain 131 §:n säännöstä tietojen luovuttamisesta SIS-kuulutuksiin täydennettäisiin siten, että tietoja voitaisiin luovuttaa nykyistä laajemmin SIS-poliisiyhteistyöasetuksen mukaisiin kuulutuksiin. Lisäksi selvennettäisiin poliisilain säännöksiä henkilöllisyyden selvittämisestä rekisteritietojen avulla sekä poliisin henkilötietolain säännöksiä passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometristen tietojen käyttämisestä lupahallinnossa asiakirjojen hakuprosessin yhteydessä.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

Muuttuvan sääntelyn täysimääräinen käyttöön ottaminen edellyttää muutoksia poliisin ja Maahanmuuttoviraston käytössä oleviin tietojärjestelmiin. Esityksessä ei kuitenkaan edellytetä tietojärjestelmämuutosten toteuttamista välittömästi sääntelyn tullessa voimaan, vaan muutoksia voidaan toteuttaa käytettävissä olevien resurssien puitteissa esimerkiksi muiden tietojärjestelmähankkeiden yhteydessä. Kertaluonteisia tietojärjestelmäkustannuksia ja tietojärjestelmien ylläpidosta aiheutuvia vuosittaisia lisäkustannuksia tarkastellaan tarvittaessa jatkossa erikseen talousarvioprosessin yhteydessä.

4.2.1.1 Poliisi ja suojelupoliisi

Poliisin tuntomerkkijärjestelmiin sekä passi- ja henkilökorttijärjestelmiin aiheutuisi muutostarpeita erityisesti uusien sormenjälkivertailujen toteuttamisesta. Kertaluonteiset

tietojärjestelmäkustannukset olisivat poliisin arvion mukaan noin 430 000 euroa. Arvio sisältää uusien käsittelytarkoitusten ohella myös voimassa olevan sääntelyn mukaisten lupaprosessin yhteydessä tehtävien vertailujen toteuttamisen (n. 380 000 euroa). Lisäksi muutoksista aiheutuisi noin 40 000 euron vuosittaiset ylläpitokustannukset.

Automaattisen kasvokuvavertailun osalta kustannukset olisivat sormenjälkivertailuja pienemmät. Toteutuksen kertaluonteinen kustannus olisi poliisin arvion mukaan noin 25 000 euroa, eivätkä järjestelmien ylläpitokustannukset lisääntyisi merkittävästi muutoksen takia.

Järjestelmäkustannuksia aiheutuisi sormenjälki- ja kasvokuvavertailujen lisäksi myös SIS-kuulutuksiin liittyvän automaation mahdollisesta kehittämisestä, joka toisaalta vähentäisi SIRENE-toimiston työmäärää.

Esityksessä ehdotettujen vertailumahdollisuuksien toteuttamisesta suojelupoliisin tietojärjestelmiin aiheutuisi suojelupoliisin arvion mukaan noin 100 000 euron kertaluonteinen kustannus.

4.2.1.2 Maahanmuuttovirasto

Uusien toiminnallisuuden täysimääräinen toteuttaminen aiheuttaisi Maahanmuuttoviraston arvion mukaan merkittäviä muutostarpeita ulkomaalaisasioiden käsittelyjärjestelmään. Kustannuksia aiheutuisi erityisesti ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään tarvittavista uusista liittymistä ja automaation lisäämisestä. SIS-palauttamisasetuksen 3 artiklassa tarkoitettujen palauttamista koskevien kuulutusten ja SIS-rajatarkastusasetuksen 24 artiklassa tarkoitettujen maahantulon ja maassa oleskelun epäämistä koskevien kuulutusten toteuttamiselle on tunnistettu seuraavat vaihtoehdot: 1) Kuulutukset lähetetään ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmästä ilman biometrisiä tietoja ja SIRENE-toimisto lisää kaikkiin kuulutuksiin biometriset tiedot. Vaihtoehdon vaikutukset painottuisivat poliisin toimintaan SIRENE-toimiston työmäärän lisääntymisen takia. 2) Kuulutukset lähetetään ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmästä automaattisesti siellä olevilla biometrisillä tiedoilla ja SIRENE-toimisto lisää ilman biometrisiä tietoja ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmästä lähetettäviin kuulutuksiin biometriset tiedot. 3) Kuulutukset lähetetään ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmästä automaattisesti siellä olevilla biometrisillä tiedoilla ja puuttuvat tiedot haetaan poliisin järjestelmästä.

Maahanmuuttoviraston arvion mukaan Schengenin tietojärjestelmään tehtävien kuulutusten käsittely tulisi toteuttaa automaattisesti, jotta lisääntyvät tarpeet biometristen tietojen siirtämiseen unionin tietojärjestelmiin ja Schengen-arviointien Suomelta edellyttämät toimenpiteet voidaan toteuttaa kustannustehokkaasti. Automaation avulla voitaisiin pitkällä aikavälillä saavuttaa kustannussäästöjä, koska se vähentäisi viranomaisten työmäärää ja ylläpitokustannuksia. Tarkemmat tietojärjestelmäkustannukset riippuvat valittavasta toteutustavasta. Maahanmuuttoviraston tietojärjestelmien kehittämisen kustannus olisi alustavan arvion mukaan noin 900 000–1 850 000 euroa. Maahanmuuttoviraston tietojärjestelmien kehittämistä on tarkoituksenmukaista arvioida kokonaisuutena, koska järjestelmiin aiheutuu muutostarpeita myös muusta EU-sääntelystä.

Ehdotettuja uusia käyttömahdollisuuksia voitaisiin joiltain osin ottaa käyttöön jo nykyisen tietojärjestelmätoteutuksen puitteissa. Esimerkiksi Maahanmuuttoviraston rekisterissä olevia sormenjälkitietoja voidaan jo nykyisellään liittää SIS-kuulutuksiin manuaalisesti SIRENE-toimistossa.

4.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

4.2.2.1 Poliisi, Maahanmuuttovirasto ja muut toimivaltaiset viranomaiset

Ehdotetulla biometristen tietojen käsittelyä koskevalla sääntelyllä on työmäärää lisäävä vaikutus. Hallinnollista taakkaa aiheutuu erityisesti poliisille ja Maahanmuuttovirastolle esimerkiksi tietosuojan yleislainsäädännön mukaisten rekisterinpitäjän velvollisuuksien noudattamisesta ja lisääntyvästä sisäisen valvonnan tarpeesta. Lisäksi biometristen tietojen manuaalinen liittäminen SIS-kuulutuksiin lisää keskusrikospoliisissa toimivan SIRENE-toimiston työmäärää. Työmäärää vähentäisi tältä osin automaation mahdollinen kehittäminen Maahanmuuttoviraston järjestelmiin. Myös keskusrikospoliisille osoitettu uusi tehtävä esityksessä ehdotetun vertailujen suorittajana ja vertailulausuntojen tarpeen kasvu lisääisivät keskusrikospoliisin työmäärää.

Jonkin verran työmäärää lisääviä vaikutuksia aiheutuisi myös niille viranomaisille, joille tietoja voitaisiin luovuttaa uusiin käsittelytarkoituksiin. Muutoksilla voidaan toisaalta arvioida olevan myös toimintaa tehostavaa vaikutusta, koska mahdollisuudet rikosten estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen paranisivat nykytilaan verrattuna etenkin kasvokuvien laajemman vertailun ansiosta.

Ehdotettu sääntely ei ole luonteeltaan velvoittavaa, vaan säännökset mahdollistaisivat uusien toiminnallisuuksien ottamisen käyttöön käytettävissä olevien resurssien puitteissa. Uuden sääntelyn soveltaminen operatiivisessa toiminnassa ei edellytä välittömiä lisäyksiä viranomaisten henkilöresursseihin. Resurssivaikutuksia tarkastellaan tarvittaessa jatkossa erikseen talousarvioprosessin yhteydessä.

Muuttuva sääntely edellyttää myös henkilöstön koulutusta. Koulutuksesta aiheutuvat kustannukset katetaan talousarviorahoituksella.

4.2.2.2 Tietosuojavaltuutetun toimisto

Ehdotettu nykyistä laajempi henkilötietojen käsittely lisääisi valvonnan tarvetta ja vaikuttaisi siten tietosuojavaltuutetun toimiston työmäärään. Kansallisena valvontaviranomaisena toimivan tietosuojavaltuutetun olisi valvottava henkilötietojen käsittelyä tietosuoja-asetuksen, tietosuojalain ja rikosasioiden tietosuojalain mukaisesti. Riittävät valvontaresurssit ovat oleelliset, jotta tietosuojavaltuutettu voi suoriutua valvontatehtävästään. Oikeusministeriön arvion mukaan esityksestä johtuvien muutosten voidaan arvioida edellyttävän vähintään yhden henkilötyövuoden lisäresurssia (90 000 euroa). Tietosuojavaltuutetun toimiston määrärahoista päätetään osana valtiontalouden kehysten ja valtion talousarvion valmistelua.

4.2.3 Vaikutukset tiedonhallintaan

Tiedonhallintalaissa säädetään muun muassa tiedonhallinnan järjestämisestä ja kuvaamisesta, tietovarantojen yhteentoimivuudesta, teknisten rajapintojen ja katseluyhteyksien toteuttamisesta sekä tietoturvallisuuden toteuttamisesta. Tiedonhallintalailla varmistetaan viranomaisten tietoaaineistojen yhdenmukainen hallinta ja tietoturallinen käsittely julkisuusperiaatteen toteuttamiseksi.

Ehdotetusta sääntelystä ei aiheudu merkittäviä muutoksia tiedonhallintalain ja muun yleislainsäädännön mukaisten tietoturvallisuutta koskevien vaatimusten toteutumiseen. Muutoksista ei myöskään arvioida aiheutuvan tarvetta säätää tietoturvallisuustoimenpiteistä nykyistä laajemmin henkilötietojen käsittelyä koskevassa sektorikohtaisessa

erityislainsäädännössä. Esityksen tietoturvaan liittyviä riskejä arvioitaessa on huomioitava, että poliisin ja Maahanmuuttoviraston rekistereihin ei ehdoteta kerättäväksi nykytilaan nähden uusia tietoja. Ehdotukset koskevat jo voimassa olevan sääntelyn perusteella rekisteriin talletettavien tietojen käyttämistä uusiin käsittelytarkoituksiin ja luovuttamista muille viranomaisille sekä SIS-järjestelmään. Poliisi ja muut turvallisuusviranomaiset käsittelevät biometrisia tietoja rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi myös nykyisen sääntelyn puitteissa. Poliisin, ja Maahanmuuttoviraston sekä poliisilta tietoja vastaanottavien viranomaisten on jatkossakin noudatettava biometrinen tietojen käsittelyssä samoja tiukkoja vaatimuksia, joita jo nykyään edellytetään erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien ja arkaluonteisten tietojen käsittelyltä.

Sääntelyllä ei arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia myöskään tietojen luovuttamisen toteutustapaan nykytilaan verrattuna. Tietojen luovuttamisessa noudatettaisiin viranomaiskohtaisten henkilötietolakien lisäksi tietosuojan yleislainsäädännössä, julkisuuslaissa ja tiedonhallintalaissa asetettuja vaatimuksia. SIS-järjestelmän osalta tietojen luovuttamisessa ja muussa käsittelyssä on lisäksi noudatettava suoraan sovellettavissa SIS-asetuksissa säädettyjä edellytyksiä.

Esityksessä ei ehdoteta muutoksia tietojärjestelmien ylläpitoa ja rekisterinpitoa koskevaan vastuunjakoon. Poliisin, muiden tiedonhallintalaissa tarkoitettuina tiedonhallintayksiköinä toimivien toimivaltaisten viranomaisten ja Maahanmuuttoviraston on arvioitava tiedonhallinnan muutosvaikutukset tiedonhallintalain 5 §:n 3 momentin mukaisesti ja päivitettävä tarvittaessa tiedonhallintamallinsa, asiakirjajulkisuuskuvaus sekä muu tarvittava dokumentaatio vastaamaan uuden sääntelyn mukaisia toimintamalleja. Esityksessä ei ehdoteta muutoksia myöskään voimassa olevaan asiakirjojen julkisuutta ja salassapitoa koskevaan sääntelyyn.

4.2.4 Vaikutukset yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan

Esityksessä ehdotetaan sääntelyä, jonka nojalla poliisin ja Maahanmuuttoviraston rekistereihin kerättyjä biometrisia tietoja voitaisiin käsitellä nykyistä laajemmin muuhun tarkoitukseen kuin siihen, johon tiedot on alun perin kerätty. Biometriset tiedot kuuluvat yleisessä tietosuojasetuksessa ja rikosasioiden tietosuojalaissa tarkoitettuihin erityisiin henkilötietoryhmiin, jotka ovat erityisen arkaluonteisia perusoikeuksien ja -vapauksien kannalta. Erityisten henkilötietoryhmien käsittelyyn liittyviä tietosuojalainsäädännön vaatimuksia ja perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntöä käsitellään tarkemmin nykytilan arvioinnin yhteydessä (jakso 2.1.1 ja 2.1.2) sekä jäljempänä esityksen suhdetta perustuslakiin koskevassa osiossa (jakso 11).

Esitetyt säännökset mahdollistaisivat lähes kaikkien Suomen kansalaisten ja Suomessa ulkomaalaislain nojalla rekisteröityjen ulkomaalaisten biometrinen tietojen käyttämisen vertailuaineistona tilanteissa, joissa uusien säännösten edellytykset täytyisivät. Ehdotetut muutokset koskevat ensinnäkin Suomen kansalaisia, joille on myönnetty passi tai henkilökortti. Henkilökortteja myönnetään myös ulkomaalaiselle, jolla on voimassa oleva oleskelulupa tai oleskelukortti taikka rekisteröity oleskeluoikeus. Esitys koskee myös ulkomaalaisia, joiden biometriset tiedot kerätään ulkomaalaislain nojalla Maahanmuuttoviraston tai poliisin rekisteriin. Tämä tarkoittaa oleskeluluvan ja oleskelulupakortin hakijoita sekä unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukortin hakijoita sekä ulkomaalaislain 131 §:ssä tarkoitettuja henkilöryhmiä kuten turvapaikanhakijoita sekä ulkomaalaisia, jotka on päätetty käännnyttää tai maasta karkottaa ja ulkomaalaisia, joiden henkilöllisyys on epäselvä.

Passirekisterissä ja henkilökorttirekisterissä on yhteensä noin neljän miljoonan henkilön sormenjäljet ja lähes viiden miljoonan henkilön kasvokuva. Ulkomaalaislain 131 §:n nojalla rekisteröityjä henkilöitä on poliisilta saadun tiedon mukaan noin 79 000 (Poliisin tulostietojärjestelmä Polstat). Maahanmuuttovirastolta saadun tiedon mukaan ulkomaalaislain 60 d §:n voimaantulosta huhtikuusta 2018 lähtien pykälän nojalla on kerätty biometriset tunnisteet noin 260 000 henkilöltä. Vuodesta 2012 lähtien, josta asti biometrisiä tietoja on kerätty oleskelulupakortteja varten, biometriset tiedot on kerätty yhteensä noin 457 000 henkilöltä. Vuonna 2024 biometriset tunnisteet kerättiin yli 50 000 henkilöltä. Luvut sisältävät henkilöt, joilta oleskelulupaa tai unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukorttia varten on kerätty jokin biometrinen tunniste, joka voi olla mikä tahansa yhdistelmä kasvokuvasta, allekirjoituksesta ja sormenjäljistä. Kaikille, joilta biometriset tiedot on kerätty, ei lopulta ole myönnetty oleskelulupaa, jolloin tiedot eivät ole päätyneet oleskelulupa- tai oleskelukortille.

Esityksen mukaan passirekisteriin ja henkilökorttirekisteriin sekä poliisin ja Maahanmuuttoviraston rekistereihin talletettuihin biometrisiin tietoihin voitaisiin tehdä vertailuja muun muassa eräiden vakavien rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi sekä merkittävän vaaran estämiseksi. Rekisterien nykyistä tietosisältöä ei ehdoteta laajennettavaksi. Erityisesti sormenjälkitietojen osalta on myös huomattava, että vertailut tulisivat käytännössä kyseeseen erittäin harvoissa tapauksissa. Poliisihallitus on vuonna 2024 selvittänyt eräiden rikosnimikkeiden osalta, miten monissa selvittämättömissä tapauksissa olisi käytettävissä tunnistamattomia sormenjälkiä (liikennetuhotyö, murha, murhan yritys, raiskaus, tapon yritys, tappo, terveyden vaarantaminen, tuhotyö, törkeä huumausainerikos, törkeä kiristys, törkeä pahoinpitely, törkeä ryöstö, törkeä vapaudenriisto). Näihin rikosnimikkeisiin liittyvistä yhteensä 8118 rikosilmoituksesta ainoastaan 70 ilmoituksen yhteydessä on taltioitu sellaisia tunnistamattomia sormenjälkiä, jotka voisivat olla tunnistettavissa. Tämä tarkoittaa, että vertailuja passirekisterin ja henkilökorttirekisterin sormenjälkiin olisi ehdotetun sääntelyn nojalla voitu esimerkiksi vuonna 2024 selvittämättä olleissa rikoksissa näiden rikosnimikkeiden osalta tehdä ainoastaan 70 kertaa.

Esityksen piiriin kuuluvien ja lukumäärällisesti yleisimpien rikosten ilmoitettuja määriä voidaan tarkastella poliisin tilastoista. Alla olevaan tilastoon on sisällytetty 25 yleisimmän hankkeen piiriin kuuluvan rikoksen ilmoitusmäärät vuosilta 2020–2025. Tilastojen mukaan suurimmat lukumäärät liittyvät törkeisiin huumausainerikoksiin, raiskauksiin ja törkeisiin pahoinpitelyihin. (Lähde: Polstat 03/2025.)

Ilmoitettu Kpl	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Edelliset 5 vuotta ja kuluva
Summa	6 225	6 557	6 127	7 448	7 495	1 184	35 036
TÖRKEÄ HUUMAUSAINERIKOS	1 411	1 601	1 304	1 795	1 906	275	8 292
RAISKAUS	1 171	1 516	1 392	1 653	1 881	286	7 899
TÖRKEÄ PAHOINPITELY	1 416	1 343	1 400	1 467	1 309	211	7 146
TÖRKEÄ RYÖSTÖ	372	377	389	452	477	82	2 149
TÖRKEÄN PAHOINPITELYN YRITYS	354	309	335	344	339	60	1 741
TAPON YRITYS	353	332	309	327	325	59	1 705
TUHOTYÖ	203	156	163	176	208	26	932
TÖRKEÄ RAISKAUS	130	145	133	160	172	23	763
TÖRKEÄ AMPUMA-ASERIKOS	159	148	125	132	150	28	742
TUHOTYÖN YRITYS	139	121	96	104	121	25	606

Ilmoitettu Kpl	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Edelliset 5 vuotta ja kuluva
RAISKAUKSEN YRITYS	119	126	117	109	98	20	589
TÖRKEÄN RYÖSTÖN YRITYS	76	64	65	106	96	26	433
TÖRKEÄN KIRISTYKSEN YRITYS	20	18	22	298	35	3	396
TÖRKEÄ VAPAUDENRIISTO	58	63	58	91	90	10	370
TAPPO	56	49	54	44	57	13	273
TÖRKEÄ KIRISTYS	54	30	29	60	45	10	228
MURHAN YRITYS	36	48	45	33	59	6	227
TÖRKEÄN HENKEEN TAI TERVEYTEEN KOHDISTUVAN RIKOKSEN VALMISTELU MURHA	18	29	24	31	42	11	155
TÖRKEÄ TUHOTYÖ	33	35	26	19	35	1	149
TÖRKEÄ TUHOTYÖN YRITYS	13	13	13	15	20	4	78
TÖRKEÄN RAISKAUKSEN YRITYS	11	8	7	15	16	2	59
LIIKENNETUHOTYÖ	6	11	15	4	3	2	41
TERVEYDEN VAARANTAMINEN	13	7	3	8	7	1	39
	4	8	3	5	4	0	24

Esityksessä ehdotettu biometristen tietojen käsittely rikosten selvittämiseksi tulisi näidenkin rikosten osalta kyseeseen lähinnä tapauksissa, joissa lakiehdotuksen piiriin kuuluvan rikoksen tutkinta on jouduttu keskeyttämään. Tutkinta saatetaan joutua keskeyttämään, mikäli käytössä olevien tutkintatoimenpiteiden avulla ei ole saatavilla lisätietoa. Poliisin lausunnossa esitetyn selvityksen mukaan lakiesityksen piiriin kuuluvia rikostutkintoja oli helmikuussa 2025 keskeytettyä ilman tietoa rikoksesta epäilystä 7372 kpl. Suurimmat tapausmäärät liittyvät raiskausten (2499 kpl), törkeiden huumausainerikosten (1705 kpl) ja törkeiden pahoinpitelyjen (1624 kpl) tutkintoihin. Näiden kolmen rikosnimikkeen osuus kokonaismäärästä on siis lähes 80 %. Neljänneksi eniten keskeytettyinä oli törkeitä ryöstöjä (552 kpl). Tappoja tai murhia oli keskeytettyä tarkasteluhetkellä 136 kpl, tappojen tai murhien yrityksiä 267 kpl. Tilastojen perusteella pimeäksi jäävien rikosten määrät ja kyseisten rikosten ilmoitusmäärät korreloivat keskenään.

Edellytyksenä vertailulle olisi myös kaikissa näissä tapauksissa se, että käytettävissä olisi vertailuun soveltuvaa, tunnistamatonta kuvamateriaalia tai sormenjälkiä. Tämän lisäksi kuvien tai sormenjälkien tulisi olla laadultaan vertailuun kelpaavia. Keskusrikospoliisin alustavan arvion mukaan sormenjälkiä voitaisiin vertailla noin 250 tapauksessa vuositason tasolla. Kasvokuvien osalta vastaavia tilastoja ei ole saatavissa, mutta kasvokuvavertailuiden arvioidaan olevan käyttökelpoisia useammissa tapauksissa kuin sormenjälkivertailuiden.

Lupahallinnossa passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometrisia tietoja käsitellään jokaisen asiakirjahakemuksen yhteydessä. Myönnettyjen passien ja henkilökorttien määrät ovat vuosien 2020–2024 välillä vaihdelleet vuosittain noin 700 000 asiakirjasta noin 1 400 000 asiakirjaan. Hakemusten käsittelyn yhteydessä asiakirjan hakijan biometrisia tunnisteita verrataan hakijan aiemmin talletettuihin kasvokuvaan ja sormenjälkitietoihin. Teknisen toteutuksen valmistuttua sekä hakijan kasvokuvaa että sormenjälkiä on tarkoitus verrata jo nykyisen lainsäädännön mahdollistamalla tavalla myös laajemmin kaikkiin passirekisteriin ja henkilökorttirekisteriin aiemmin talletettuihin tietoihin asiakirjan hakijan tunnistamiseksi. Kaikkia passirekisterin ja henkilökorttirekisterin kasvokuvia ja sormenjälkitietoja käytetään siten vertailujen tekemiseksi lupahallinnollisessa tarkoituksessa noin 700 000–1 400 000 kertaa vuodessa. Ehdotettu tietojen

käsittely rikosten estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi olisi huomattavasti vähäisempää kuin tietojen käyttö lupahallinnossa. Rikosten selvittämiseksi tehtävien vertailujen ei näin ollen voida katsoa johtavan siihen, että muu kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen liittyvä toiminta muodostuisi rekisterin pääasialliseksi tai edes merkittäväksi käyttötavaksi (ks. esim. PeVL 15/2018 vp).

Tutkimuksissa on havaittu, että sormenjälkitunnistamiseen kehitetty teknologia on varsin kehittynyttä ja johtaa tulosten korkeaan tarkkuuteen. Hyväksymisaste, joka kuvaa sitä, kuinka usein järjestelmä tunnistaa henkilön oikein, on sormenjälkien osalta erään tutkimuksen mukaan ollut 99,4 % ja kasvokuvien osalta 96–99 %. Tuloksiin vaikuttavat kuitenkin esimerkiksi sormenpäiden ihon kunto ja kasvokuvien osalta mm. valaistus.⁵ Tutkimuksissa on myös nostettu esiin, että useiden kasvontunnistusjärjestelmien luotettavuus on edelleen melko alhaisella tasolla.⁶ Myös sisäministeriön vuonna 2022 hallintovaliokunnalle antamassa selvityksessä (O 42/2022 vp) nostettiin esiin, että kasvojen automaattiseen tunnistamiseen käytetyn teknologian avulla ei päästä samaan tunnistustarkkuuteen kuin sormenjälkitietojen avulla. Teknologian käyttöedellytyksien arvioinnin kannalta merkittävää on myös se, että kasvojentunnistusjärjestelmien käyttöön on tunnistettu liittyvän perusoikeuksia mahdollisesti heikentäviä riskejä sekä yksityisyyden että syrjimättömyyden näkökulmasta. Kasvojentunnistusalgoritmit voivat esimerkiksi tuottaa systemaattisesti epätarkempia ennusteita tietyille väestöryhmille. Toisaalta parhaat kasvontunnistusalgoritmit ovat erittäin luotettavia ja tuottavat lähes identtisiä tuloksia eri väestöryhmien osalta.⁷

Poliisi käyttää jo nykyisin koneellista kasvokuvien vertailua, jossa voidaan käyttää vertailuaineistona rikosperusteisesti rekisteröityjä kasvokuvia sekä poliisin henkilötietolain 15 §:n sallimissa rajoissa myös ulkomaalaislain 131 §:ssä tarkoitettuja tietoja. Koneellinen kasvontunnistus perustuu ihmisen kasvokuvasta järjestelmän avulla luotuun biometriseen malliin, jolle etsitään vastaavuuksia viranomaisten käytössä olevalta kasvokuvavertailupalvelimelta. Poliisin järjestelmän käytössä on huomioitu, että järjestelmästä saadut tulokset eli kuvan avulla esiin seulotut ehdokkaat ovat aina suuntaa antavia, eikä vertailutulosta sellaisenaan voida pitää henkilöllisyyden täydellä varmuudella osoittavana tunnistuksena. Ihmisen kasvopiirteet muuttuvat vuosien aikana huomattavasti esimerkiksi ikääntymisen, painon vaihtelun, kirurgisten toimenpiteiden tai hiustyylin muuttumisen takia, mikä on huomioitava tunnistusta tehtäessä.

Algoritmi tunnistaa parhaiten kuvassa kameraa kohtisuoraan olevan henkilön kasvot, jonka perusteella järjestelmä hakee vastaavuuksia kasvokuvavertailupalvelimelta. Vastauksena poliisin käytössä oleva kasvontunnistusjärjestelmä tuo kasvojentunnistusta tekevälle virkamiehelle listauksen matemaattisesti eniten vertailukuvan kanssa yhdenmukaisista henkilöistä. Suuntaa antavien vastausten avulla henkilöiden määrää pystytään rajaamaan. Tämän jälkeen tunnistuksen suorittava henkilö vertaa jäljelle jääneitä kuvia lähdekuvaan ja mahdollisesti muihin tunnistettavasta henkilöstä saatavilla oleviin kuviin aiheeseen saamansa

5 Jain, Anil K. – Nandakumar, Karthik – Ross, Arun, 50 years of biometric research: Accomplishments, challenges, and opportunities. Pattern Recognition Letters, Volume 79, 2016, s. 80–105.

⁶ Regulating facial recognition in the EU. European Parliamentary Research Service ([https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2021/698021/EPRS_IDA\(2021\)698021_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2021/698021/EPRS_IDA(2021)698021_EN.pdf)).

⁷ National Institute of Standards and Technology, Face Recognition Vendor Test (FRVT) Part 3: Demographic Effects (<https://nvlpubs.nist.gov/nistpubs/ir/2019/NIST.IR.8280.pdf>)

koulutuksen mukaisesti. Vastaavaa menettelyä sovellettaisiin myös esityksessä ehdotettuun biometristen tietojen käsittelyyn.

Uusista käsittelytarkoituksista henkilötietojen suojalle aiheutuvia riskejä vähennettäisiin säätämällä täsmällisesti ja yksityiskohtaisesti käsittelyn edellytyksistä ja käsittelyyn sovellettavasta menettelystä. Ehdotetut vertailut hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran estämiseksi sekä rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi edellyttäisivät pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöstä. Mahdollisuus tietojen käyttöön rikostorjunnassa rajattaisiin sellaisiin säännöksissä yksilöityihin rikoksiin, joiden tehokkaan estämisen, paljastamisen ja selvittämisen voidaan arvioida olevan erityisen tärkeää sekä yksilöiden että yhteiskunnan turvallisuuden kannalta. Ennen vertailun suorittamista tulisi säännösten mukaan myös aina varmistaa, ettei henkilöä ole mahdollista tunnistaa poliisin tutkinta- ja valvontatehtäviä varten tai rikosten ennalta estämistä ja paljastamista varten käsiteltävien tietojen, kuten ns. rikosperusteisten tuntomerkkietojen avulla. Vertailuja saisi suorittaa vain erikseen nimetty, asianmukaisen koulutuksen saanut keskusrikospoliisin palveluksessa oleva virkamies. Muilla poliisin yksiköillä ja tietojen saantiin oikeutetuilla viranomaisilla ei olisi oikeutta saada pääsyä passirekisteriin, henkilökorttirekisteriin tai ulkomaalaislain nojalla kerättyihin biometrisiin tietoihin automatisoitujen vertailujen tekemiseksi lukuun ottamatta tunnistamattomaksi jääneen uhrin tunnistusta ja kasvokuvien vertailua henkilön alustavaksi tunnistamiseksi. Laissa säädettäisiin lisäksi edellytyksistä, joilla poliisi saisi käsitellä vertailun tuloksia sekä tarkoituksista, joihin vertailujen tuloksia voitaisiin luovuttaa muille turvallisuusviranomaisille.

Ulkomaalaislain 131 §:n nojalla poliisin rekisteriin talletettujen biometristen tietojen käyttäminen ja luovuttaminen eräiden valtion turvallisuuteen kiinteästi kytkeytyvien rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi olisi edelleen mahdollista nykyistä sääntelyä vastaavin edellytyksin. Myöskään ulkomaalaislain nojalla poliisin ja Maahanmuuttoviraston rekistereihin kerättyjen biometristen tietojen käyttöön valtion turvallisuuden suojaamiseksi ei ehdoteta muutoksia. Esityksessä mahdollistettaisiin sen sijaan vertailujen tekeminen myös passirekisteriin ja henkilökorttirekisteriin kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sitä vakavasti uhkaavalta toiminnalta sekä maanpuolustuksen suojaamiseksi. Näiden käyttötarkoitusten osalta vertailuja voisivat suorittaa suojelupoliisi ja sotilastiedusteluviranomainen, jotta voitaisiin varmistaa vertailuaineistona käytettyjen biometristen tietojen käsittely niiden korkean tietoturvallisuusluokituksen edellyttämällä tavalla.

Yleisen tietosuojasetuksen 35 artiklassa ja rikosasioiden tietosuojalain 20 §:ssä säädetään rekisterinpitäjälle velvoite tehdä tietosuojaa koskeva vaikutustenarviointi silloin, kun henkilötietojen käsittely aiheuttaa todennäköisesti korkean, tai rikosasioiden tietosuojalain osalta merkittävän, riskin ihmisten oikeuksille ja vapauksille. Poliisin olisi toteutettava ennen käsittelyn aloittamista vaikutustenarviointi tietosuojan yleislainsäädännön edellytysten mukaisesti. Yleisessä tietosuojasetuksessa ja tietosuojalaissa on lisäksi yksityiskohtaiset säännökset myös muista rekisterinpitäjän velvollisuuksista sekä rekisteröidyn oikeuksista, tietoturvallisuudesta, henkilötietojen käsittelyn valvonnasta ja lainvastaisen henkilötietojen käsittelyn seuraamuksista. Vastaavasti rikosasioiden tietosuojalaissa säädetään muun muassa rekisteröidyn oikeuksista, tietoturvallisuudesta, valvontaviranomaisesta ja oikeusturvasta, vahingonkorvauksesta, rangaistuksista ja vaitiolovelvollisuudesta. Esityksessä ei ehdoteta muutoksia voimassa olevaan jaksossa 2 kuvattuun rekisteröidyn oikeuksia ja oikeussuojakeinoja koskevaan sääntelyyn, joka turvaa henkilötietojen suojan toteutumista. Luovutettaessa tietoja Schengenin tietojärjestelmään on noudatettava myös suoraan sovellettavien SIS-asetusten säännöksiä tietojen luovuttamisen edellytyksistä ja henkilötietojen suojasta.

Automaattinen kasvokuvavertailu ja sormenjälkien vertailu ovat edellä todetusti aina suuntaa antavia, eikä yksinomaan automaattisen vertailun perusteella voida toteuttaa henkilön perusoikeuksiin vaikuttavia toimenpiteitä. Automaattisen vertailun tulokset on pyrittävä varmistamaan myös muilla käytettävissä olevilla keinoilla. Lopullisen päätöksen henkilön tunnistamisesta tekee aina luonnollinen henkilö eli virkamies, joka päättää myös asiasta seuraavat jatkotoimenpiteet. Esityksessä ei ehdoteta sääntelyä, joka mahdollistaisi yleisen tietosuoja-asetuksen 22 artiklassa ja rikosasioiden tietosuojalain 13 §:ssä tarkoitettujen automatisoitujen yksittäispäätösten tekemisen.

Poliisi voisi käyttää esityksessä tarkoitettuja biometrisia tietoja vertailuaineistona EU:n tekoälyasetuksessa tarkoitettussa jälkikäteisessä biometrisessä etätunnistamisessa (ks. jakso 2.1.3). Tässä esityksessä ehdotetaan muutoksia ainoastaan poliisin ja Maahanmuuttoviraston rekisterissä olevien biometristen tietojen käsittelytarkoituksiin. Biometrisessä etätunnistamisessa olisi aina noudatettava suoraan sovellettavassa tekoälyasetuksessa tunnistamiselle asetettuja reunaehtoja sekä tekoälyasetusta jatkossa täydentävää kansallista sääntelyä, jota valmistellaan erillisessä hankkeessa.

4.2.5 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset

4.2.5.1 Vaikutukset yhdenvertaisuuteen

Voimassa olevan lainsäädännön mukaan passirekisteriin, henkilökorttirekisteriin ja Maahanmuuttoviraston rekisteriin talletettuja biometrisia tietoja ei ole mahdollista käyttää lainkaan rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Ulkomaalaislain 131 §:n nojalla poliisin rekisteriin talletettuja tietoja voidaan käyttää rikostorjunnassa, mutta ainoastaan eräiden valtion turvallisuuteen kiinteästi liittyvien rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Lisäksi esityksessä tarkoitetuista tiedoista ainoastaan ulkomaalaislain 131 §:n nojalla kerättyjä biometrisia tietoja voidaan rajoitetusti käyttää eräissä SIS-kuulutuksissa. Ehdotettujen muutosten arvioidaan lisäävän yhdenvertaisuutta, koska lakimuutoksilla mahdollistettaisiin nykyistä laajemmin sekä Suomen kansalaisten että ulkomaalaislain nojalla rekisteröityjen henkilöiden biometristen tietojen käyttäminen eri käsittelytarkoituksiin.

Eri henkilöryhmät olisivat kuitenkin jatkossakin jossain määrin erilaisessa asemassa suhteessa rikosvastuun toteutumiseen ja arkaluonteisten tietojen käsittelyn laajuuteen. Ulkomaalaisista lakiesityksen vaikutusten ulkopuolelle jäävät pääasiassa Suomessa oleskelevat muiden EU-maiden kansalaiset. Alle kolme kuukautta maassa oleskelevien EU-kansalaisten ei tarvitse rekisteröidä oleskeluaan. Unionin kansalaisen rekisteröidessä oleskeluoikeutensa häneltä ei niin ikään oteta biometrisia tietoja.⁸ Muun EU-valtion kansalaisella voi siten olla Suomessa pienempi riski jäädä kiinni rikoksesta ja joutua siitä vastuuseen kuin suurimmalla osalla Suomen kansalaisista tai ulkomaalaislain mukaisesti rekisteröidyillä ulkomaalaisilla. Osalla unionin kansalaisista voi kuitenkin olla Suomessa myönnetty ulkomaalaisen henkilökortti, jolloin heidänkin tietonsa ovat henkilökorttirekisterissä ja siten esityksen vaikutusten piirissä.

Henkilöryhmien välisiä eroja syntyisi myös siitä, että passirekisterin, henkilökorttirekisterin ja unionin kansalaisten perheenjäsenten oleskelukortin hakijoiden biometristen tietojen käyttöä rikostorjunnassa ehdotetaan rajoitettavaksi jonkin verran tiukemmin kuin muiden ulkomaalaislain nojalla rekisteröityjen henkilöiden. Suomen kansalaisen ei myöskään ole pakko hakea passia eikä henkilökorttia eikä siten tulla rekisteröidyksi passirekisteriin tai

⁸ Tilastokeskuksen mukaan Suomeen on rekisteröitynyt vuosina 2019–2023 keskimäärin 6900 EU-maan kansalaista vuosittain.

henkilökorttirekisteriin, kun taas Suomessa oleskellakseen muiden ulkomaalaisten kuin EU-kansalaisten on annettava biometrisiä tietojaan rekisteröitäväksi ulkomaalaislain nojalla. Toisaalta Suomen kansalaisenkin on tosiasiallisesti tarpeen hankkia itselleen passi tai henkilökortti viralliseksi henkilöllisyystodistukseksi voidakseen hoitaa oikeustoimiaan, joten tosiasiallinen valinnanvapaus ei ole kovin suuri eikä siten muodosta tässä suhteessa yhdenvertaisuuden kannalta merkittävää eroa suhteessa ulkomaalaisten rekisteröintiin.

Vaikutusten yhdenvertaisuuteen ja rikosvastuun toteutumiseen ei arvioida muodostuvan merkittäväksi ongelmaksi, koska erot ihmisryhmien välillä ovat verraten pieniä eikä erilainen asema muodostu yksinomaan yhdelle ihmisryhmälle esimerkiksi etnisen taustan perusteella. Erot passirekisterin, henkilökorttirekisterin ja unionin kansalaisten perheenjäsenten oleskelukortin hakijoiden biometrinen tietojen käytön sekä muiden ulkomaalaislain nojalla rekisteröityjen henkilöiden biometrinen tietojen käytön välillä perustuvat siihen, että tiedot on jo lähtökohtaisesti rekisteröity eri tarkoituksia varten. Ulkomaalaislain nojalla kerättyjen tietojen laajempi käyttö lainvalvonnassa olisi mahdollista vain sellaisten rikosten osalta, joiden on jo voimassa olevassa lainsäädännössä arvioitu liittyvän kiinteästi ulkomaalaislain nojalla rekisteröitävien biometrinen tietojen alkuperäisiin käsittelytarkoituksiin kuuluvaan valtion turvallisuuden suojaamiseen. Esityksessä ehdotetut uudet laajennukset tietojen rikostorjunnalliseen käyttöön vastaisivat toisiaan kaikkien rekisteröityjen ryhmien osalta. Esityksellä ei myöskään arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia sukupuolten väliseen tasa-arvoon.

4.2.5.2 Vaikutukset lapsiin

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaan jokaisella lapsella on oikeus yksityisyyteen (16 artikla). Jos lapsi on epäiltynä rikoksesta, on hänen yksityisyyttään kunnioitettava täydellisesti asian käsittelyn kaikissa vaiheissa (40 artiklan 2 kohdan b alakohta vii). Oikeus yksityisyyteen koskee kaikkia lapsia yhdenvertaisesti (2 artikla) riippumatta heidän tai heidän vanhempiensa ja huoltajiensa henkilökohtaisista ominaisuuksista, asemasta, toiminnasta, mielipiteistä, vakaumuksesta tai mistään muusta erotteluun pyrkivästä seikasta. Lapsen edun tulee olla ensisijainen harkintaperuste kaikessa lasta koskevassa toiminnassa ja päätöksenteossa (3 artiklan 1 kohta). Lapsen oikeuksien yleissopimus korostaa lapsen suojelua kaikelta sellaiselta toiminnalta, mikä uhkaa hänen hyvinvointiaan ja terveyttään. Samaan aikaan lapsella on oikeus myös vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehittyvien valmiuksiensa mukaisesti.

Lapsen oikeuksien komitean yleiskommentissa nro 25/2021 lasten oikeuksista digitaalisessa ympäristössä on nostettu esiin lasten oikeus yksityisyyteen. Lasten tietoja käsitellessä tulee kiinnittää huomiota tietojen lailliseen käsittelytarkoitukseen, tietojen minimointiin ja käsittelyn oikeasuhtaisuuteen sekä ottaa huomioon lapsen etu. Lasten oikeutta yksityisyyteen voidaan rajoittaa vain lailla, jossa säädetään lisäksi vahvoista suojakeinoista, läpinäkyvyydestä, riippumattomasta valvonnasta sekä oikeusturvasta.⁹ Biometrinen tietojen keräämiseen ja käyttämiseen on otettu kantaa myös lapsen oikeuksien komitean ja siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksia käsittelevän komitean yhteisessä yleiskommenteissa nro 22 lasten ihmisoikeuksia koskevista yleisperiaatteista kansainvälisen siirtolaisuuden yhteydessä. Yleiskommentin 17 kohdan mukaan lasten henkilötietoja, erityisesti biometrisiä tietoja, tulisi käyttää ainoastaan lastensuojelutarkoituksiin, jolloin noudatetaan tiukasti asianmukaisia tietojen keruuta, käyttöä, säilytystä ja tiedonsaantia koskevia sääntöjä.

⁹ General comment No. 25 (2021) on children's rights in relation to the digital environment.

Esityksellä on vaikutuksia lapsiin, joiden arkaluonteisia tietoja käsiteltäisiin ehdotettujen muutosten johdosta aiempaa laajemmin. Passi ja henkilökortti voidaan myöntää myös alaikäiselle. Alle 12-vuotiaalta ei kuitenkaan oteta asiakirjaa varten sormenjälkiä, vaan ainoastaan kasvokuva. Ulkomaalaislain 60 d §:n nojalla kerättävien sormenjälkien osalta kansallisessa laissa ei ole säädetty alaikärajasta, mutta neuvoston asetuksen (EY) N:o 1030/2002 kolmansien maiden kansalaisten oleskeluluvan yhtenäisestä kaavasta 4 b artiklan mukaan oleskelulupakortin tallennusvälineelle tallennettavien sormenjälkien rekisteröinti on pakollista kuuden vuoden iästä alkaen. Ulkomaalaislain 131 §:n nojalla kerättävien henkilötuntemerkkien osalta ei ole säädetty alaikärajasta tai kerättävien biometristen tunnisteiden keräämistavasta. Käytännössä pieniltä lapsilta ei oteta sormenjälkiä, sillä ne eivät yleensä ole kehittyneet riittävästi niin, että ne täyttäisivät jälkien laadulle asetetut edellytykset. Poliisi rekisteröi lasten sormenjälkitietoja vain tapauskohtaisesti. Sormenjälkien lisäksi myöskään pienten lasten kasvokuvia ei rekisteröidä systemaattisesti. Rekisterissä on kuitenkin myös alaikäisten ulkomaalaisten biometrisiä tietoja. Esityksessä ehdotetulla biometristen tietojen käsittelyllä puututaan siten lasten yksityisyyden suojaan. Sekä alaikäisten epäiltyjen että uhrin mahdollisimman luotettavan tunnistamisen voidaan kuitenkin katsoa olevan myös lapsen etu.

Alaikäisen biometrisiä tietoja voitaisiin yksittäisissä tehtävissä joutua vertaamaan rekisteritietoihin esimerkiksi kun kysymys on rikoksen tai katastrofin uhrin tunnistamisesta tai vaaran estämisestä. Erityisesti mahdollisuuden käyttää alaikäisten uhrien biometrisiä kuvatietoja myös rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi arvioidaan tehostavan mahdollisuuksia puuttua muun muassa verkkomaailmassa tapahtuvaan lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön. Myös viime vuosina merkittävästi lisääntyneissä alaikäisten tekemissä rikoksissa, kuten ryöstöissä ja nuorten välisessä nöyryytysväkivallassa, uhri on tyypillisesti alaikäinen. Kuvamateriaali on usein ainoa väline rikoksen uhrin tunnistamiseksi nöyryytysväkivaltaan liittyvissä tilanteissa, joissa uhri ei mahdollisen koston takia uskalla ilmoittaa rikoksesta poliisille.

Alaikäinen voi myös olla epäiltynä rikoksesta tai rikollisesta teosta, joten alaikäisten tietoja voitaisiin joutua käyttämään myös epäillyn tunnistamiseksi. Alaikäisten osalta ei ole kysymys pelkästään rikosvastuun selvittämisestä, vaan myös rikollisesta teosta epäillyn alaikäisen tunnistamisesta ja saamisesta nopeasti lastensuojelun piiriin. Lapsen edun kannalta on tärkeää, että teko, jossa hän voi olla epäiltynä, uhrina tai muuten osallisena, selvitetään nopeasti ja myös mahdollinen syyttömyys ratkeaa nopeasti, jotta pitkittynyt menettely ei aiheuta tarpeetonta haittaa lapsen kehitykselle ja hyvinvoinnille.

Erityisesti nuorten (15–20-vuotiaat) tekemäksi epäiltyjen henkirikosten lukumäärät ovat poliisin tilastojen mukaan viime vuosina nousseet merkittävästi. Nuorten väkivaltarikollisuus on kasvanut myös muiden kuin henkirikosten osalta. Esimerkiksi vuonna 2023 kirjattiin yhteensä noin 12 000 väkivaltarikosta koskevaa rikosepäilyä, jossa epäilty oli alle 21-vuotias. Alle 15-vuotiaiden rikosepäilyjen määrä kasvoi 35 %, 15–17-vuotiaiden rikosepäilyjen määrä kasvoi 20 % ja 18–20-vuotiaiden 11 % vuonna 2023 verrattuna edelliseen vuoteen. Alaikäisiä koskevien rikosepäilyjen määrä oli vuonna 2023 lähes kolminkertainen vuoden 2015 määrään verrattuna. Vakavia väkivaltarikoksia, joissa epäilty oli alle 21-vuotias, kirjattiin vuonna 2023 noin 2 350 (henkirikokset ja niiden yritykset, törkeät pahoinpitelyt, törkeät ryöstöt, ryöstöt ja näiden yritykset). Jengirikollisuuden kasvun osalta entistä suurempana riskinä näyttäytyy alle 15-vuotiaiden hyödyntäminen rikosten tekijöinä.

Kuten aikuisten, myös nuorten osalta vain pieni osa rikosepäilyistä johtaisi epäillyn tai uhrin biometriseen tunnistamiseen. Vertailu olisi mahdollinen ainoastaan tilanteissa, joissa on käytettävissä vertailukelpoinen epäillyn tai uhrin kasvokuva tai sormenjälki. Lisäksi vertailu

edellyttäisi välttämättömyyskriteerin ja muiden ehdotettujen kriteerien täyttymistä. Vertailujen käytettävyyteen vaikuttaa myös se, että automaattisen kasvokuvavertailun luotettavuus on lasten osalta heikempi kuin aikuisten henkilöiden osalta. Edellä todetusti automaattinen kasvokuvavertailu ja sormenjälkien vertailu ovat kuitenkin aina suuntaa antavia, eikä pelkästään automaattisen vertailun perusteella voida toteuttaa henkilön perusoikeuksiin vaikuttavia toimenpiteitä. Lopullisen päätöksen henkilön tunnistamisesta tekee aina luonnollinen henkilö, joka päättää myös asiasta seuraavat jatkotoimenpiteet.

Nuorten asemaa esitutkinnassa säännellään esitutkintalaissa. Kun kyseessä on alle 15-vuotias rikollisesta teosta epäilty henkilö, esitutkinta toimitetaan esitutkintalain 3 luvun 5 §:n mukaan vain tarvittaessa joko sen selvittämiseksi, onko 15 vuotta täyttänyt ollut osallisena teossa taikka 1) asianomistajan pyynnöstä teolla menetetyn omaisuuden saamiseksi takaisin tai hänen vahingonkorvausoikeutensa toteuttamiseksi; 2) menettämisseuraamuksen edellytysten selvittämiseksi; tai 3) epäiltyyn kohdistettavien lastensuojelutoimenpiteiden tarpeen tai muun epäillyn etuun liittyvän selvittämistarpeen vuoksi. Alle 18-vuotiaiden lasten kohtelusta esitutkinnassa säädetään esitutkintalain 4 luvun 7 §:ssä, jonka mukaan alaikäistä on kohdeltava esitutkinnassa hänen ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla. Erityisesti on huolehdittava siitä, ettei tutkintatoimenpiteistä aiheudu hänelle tarpeetonta haittaa koulussa, työpaikalla tai muussa hänelle tärkeässä ympäristössä. Alle 18-vuotiaisiin kohdistuvat tutkintatoimenpiteet on mahdollisuuksien mukaan annettava tähän tehtävään erityisesti perehtyneille tutkijoille. Esitutkintaviranomaisen on tarvittaessa neuvoteltava lääkärin tai muun asiantuntijan kanssa siitä, voidaanko alle 18-vuotiaaseen kohdistaa tutkintatoimenpiteitä.

SIS-asetuksissa ei ole säädetty alaikäraja kuulutusten tallentamiselle, joten SIS-kuulutuksia voidaan tallentaa myös alaikäisistä. SIS-asetusten biometristen tietojen käsittelyä koskevan sääntelyn oikeasuhtaisuus on arvioitu asetusten valmistelun yhteydessä. SIS-asetuksissa säädetään lisäksi EU:n perusoikeuskirjan henkilötietojen suojan ja yleisen tietosuojasetuksen edellyttämällä tavalla SIS-järjestelmään tallennettujen henkilötietojen muusta käsittelystä, rekisteröidyn oikeuksista ja oikeussuojakeinoista sekä valvontaviranomaisista. Suoraan sovellettavien SIS-asetusten henkilötietojen suojaa koskevien säännösten voidaan arvioida turvaavan myös lasten oikeutta yksityisyyteen.

4.2.5.3 Vaikutukset turvallisuuteen

Esityksellä arvioidaan olevan myönteisiä vaikutuksia yksityiseen ja yleiseen turvallisuuteen sekä kansalliseen turvallisuuteen. Ehdotetut lakimuutokset tehostaisivat esitutkintaviranomaisten mahdollisuuksia tunnistaa rikokseen syyllistyneitä tai syyllistyviä henkilöitä, koska viranomaisilla olisi mahdollisuus käyttää aiempaa merkittävästi laajempaa biometristen tunnisteiden vertailuaineistoa. Erityisesti passi- ja henkilökorttirekistereiden kasvokuvien käytön mahdollisuuden nähdään tuovan merkittävää hyötyä rikostorjunnalle, koska digitalisaation myötä kuva- ja videomateriaalien merkitys rikosten tutkinnassa ja estämisessä on kasvanut. Kuvamateriaalia koskevan tunnistamiskyvyyden lisääntymisen on arvioitu tehostavan muun muassa seksuaalirikosten selvittämistä (sisäministeriön hallintovaliokunnalle vuonna 2022 antama selvitys, O 42/2022 vp). Eräät rikokset, kuten tuhotyöt, voivat olla sellaisia, joiden osalta valvontakameramateriaalista löytyvän kuvan vertailu poliisin rekistereihin voi olla käytännössä ainoa mahdollinen tapa tunnistaa tekijä. Tällaisten rikosten selvitysprosentin voidaan olettaa kasvavan lakimuutoksen myötä, kun poliisi voisi verrata kasvokuvaa nykyistä merkittävästi nykyistä laajempaan biometriseen aineistoon. Esitutkintaviranomaisten käytössä oleva aiempaa laajempi vertailuaineisto edesauttaisi myös mahdollisen syyttömyyden nopeampaa toteuttamista.

Passi- ja henkilökorttirekistereiden biometrinen tietojen käytöllä nähtiin sisäministeriön selvityksessä (O 42/2022 vp) olevan tehokkuutta tuovaa vaikutusta erityisesti vakavimpien rikosten, kuten murhien ja törkeiden vapaudenriistojen tutkinnassa. Esityksessä ehdotetaan mahdollisuutta käyttää biometrisia tietoja kaikkein vakavimpien rikosten (6 vuoden rangaistusmaksimi) lisäksi muun muassa törkeiden vapaudenriistojen, törkeiden kiristysten ja törkeiden ampuma-aserikosten ja eräiden muiden usein järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvien rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Näiden rikosten tehokkaammalla estämisellä ja selvittämisellä olisi myös laajempaa yhteiskunnallista vaikutusta, koska sen avulla arvioidaan voitavan tehostaa järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa. Järjestäytyneen rikollisuuden markkinat Suomessa koostuvat suurelta osin huumausaineiden kaupasta, johon kytkeytyy myös ampuma-aserikollisuutta ja väkivaltaa. Kaupankäynnin ja viestinnän digitalisoituminen ovat vauhdittaneet järjestäytyneen rikollisuuden verkostoitumista ja suurin osa rikollisuudesta toimii ainakin osittain tietoverkossa ja sosiaalisen median kanavissa.¹⁰

Esityksessä ehdotetuilla muutoksilla pyrittäisiin osaltaan vaikuttamaan myös katujengi-ilmiöön sekä nuorten tekemiin väkivaltarikoksiin, joiden määrän kasvua on kuvattu edellä lapsiin kohdistuvien vaikutusten yhteydessä. Nuorisorikollisuus on viime vuosina raaistunut ja esimerkiksi nuorten välinen nöyryytysväkivalta on yleistynyt. Nöyryytysväkivaltaan liittyy useissa tapauksissa myös tilanteiden kuvaamista ja videointia. Mahdollisuus tekijöiden ja uhrien tunnistamiseen kuvamateriaalista parantaisi poliisin mahdollisuuksia puuttua tehokkaasti tilanteeseen. Tunnistamisen avulla edistettäisiin myös rikosprosessin tehostamista, johon liittyvien toimenpiteiden tavoitteena on vuonna 2024 annetun nuoriso- ja jengirikollisuuden ehkäisemisen ja torjumisen toimenpideohjelman mukaan tunnistaa alkamassa oleva rikoskierre ja katkaista se nopeasti, tutkia ilmi tulleet rikokset tehokkaasti ja saattaa rikoksenteijät rikosvastuuseen sekä ohjata nuoret rikoksenteijät viranomaisyhteistyöllä pois rikoksen tieltä.¹¹

Esityksellä edistettäisiin myös poliisin mahdollisuuksia puuttua ennalta estävästi vaaratilanteisiin. Merkittäviin vaaroihin liittyy usein kiireellisyys ja hengenvaara. Poliisi voi saada tiedon uhkatilanteesta, jonka kohteena oleva henkilö voidaan tunnistaa vain vertaamalla hänen tietojensa laajaan kuva-aineistoon. Poliisin tulee voida nopeasti saada tieto siitä, kuka henkilö on, jotta hänet voidaan tavoittaa ja estää vaaran toteutuminen. Käytettävissä oleva aiempaa laajempi biometrinen tietojen vertailuaineisto edesauttaisi poliisin mahdollisuuksia suojella yksityisiä henkilöitä heitä uhkaavalta vaaratilanteelta. Biometrinen tunnistaminen edistäisi niin ikään vaaran aiheuttavan henkilön nopeaa tunnistamista ennalta estävästi tilanteissa, joissa kysymys on hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvasta merkittävästä vaarasta. Nopealla tunnistamisella voitaisiin puuttua esimerkiksi terrori- ja väkivaltatekoihin ennen niiden toteutumista, kun henkilö saataisiin ajoissa kiinni. Esimerkiksi Ruotsin biometrinen tietojen käyttöä rikostorjunnassa koskevassa esityksessä on myös arvioitu, että tekijän tietoisuus korostuneesta kiinnijäämisriskistä estää omalta osaltaan ennalta rikoksia ja vaaratilanteita (Prop. 2024/25:37).

Rikostorjunnallisesti esityksen suurin merkitys liittyy biometrisessä muodossa tallennettavien kasvokuvien nykyistä laajempaan käsittelyyn. Sormenjälkien osalla passirekisterin ja henkilökorttirekisterin sisältämien sormenjälkien nykyistä laajempi käsittely tulisi kyseeseen

¹⁰ Valtioneuvoston periaatepäätös järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan strategiasta ja toimenpideohjelmasta vuosille 2025–2030 (<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/166141>).

¹¹ Toimenpideohjelma nuoriso- ja jengirikollisuuden ehkäisemiseksi ja torjumiseksi vuosille 2024–2027 (<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165576>).

harvemmin kuin kasvokuvien vertailu. Ulkomaalaislain 131 §:n perusteella poliisin rekisteriin talletettujen sormenjälkien tekninen laatu on nykyisessä järjestelmässä parempi kuin passirekisterissä ja henkilökorttirekisterissä. Esityksessä tarkoitettujen vakavien rikosten kohdalla yksittäistenkin rikosten selvittämis- ja estämisintressi sekä yhteiskunnallinen merkitys on lähtökohtaisesti suuri, joten myös sormenjälkien käsittelyllä voitaisiin yksittäistapauksissa saavuttaa turvallisuuden näkökulmasta merkittäviä hyötyjä.

Epäsuorasti esityksellä voi jonkin verran vaikutusta eräiden rikosten tai niiden yritysten lisääntymiseen. Rekisteröityjen tietoisuus siitä, että heidän passeja ja henkilökortteja varten antamansa biometriset tiedot ovat jatkossa käytettävissä myös rikostorjunnan tarkoituksiin voi vaikuttaa pyrkimykseen välttää rekisteröitymistä. Koska henkilöllisyystodistus on kuitenkin käytännössä monissa tilanteissa välttämätön, passien ja henkilökorttien väärentämisyritykset, asiakirjavarkaudet tai identiteettivarkaudet voivat mahdollisesti lisääntyä. Rikollisuuden lisääntyminen on kuitenkin epävarmaa eikä riskiä voida pitää yhtä merkittävänä kuin esitettyjen muutosten arvioitua rikostorjunnallista hyötyä.

Myönteisiä vaikutuksia turvallisuuteen olisi myös mahdollisuudella käyttää eräissä SIS-kuulutuksissa poliisin ja Maahanmuuttoviraston rekistereihin talletettuja ulkomaalaisten tietoja sekä passirekisterin ja henkilökorttirekisterin tietoja. Mahdollisuutta tallentaa biometrisia tunnisteita SIS-järjestelmään pidettiin SIS-asetuksia täydentävää kansallista sääntelyä valmisteltaessa kuulutusten toiminnan tehokkuuden kannalta keskeisenä. Esityksessä ei kuitenkaan ehdotettu muiden kuin rikosperusteisesti rekisteröityjen tuntomerkkietojen käyttämistä SIS-kuulutuksissa. Biometrinen tietojen kansallisten käyttörajoitusten arvioitiin vahvistavan henkilötietojen suojaa verrattuna SIS-asetuksiin, joiden mukaan biometriset tiedot on tallennettava kaikkiin kuulutuksiin, mikäli ne ovat saatavilla. Toisaalta rajoituksista arvioitiin seuraavan, että SIS-asetusten yksilöiden suojeluun, rikosentorjuntaan ja turvallisuuteen liittyviä tavoitteita ei voida saavuttaa täysimääräisesti. Muuttoliikkeen hallintaan liittyvien tavoitteiden saavuttamiseen arvioitiin vastaavasti vaikuttavan sen, että ulkomaalaislain nojalla kerättyjä biometrisia tietoja ei ollut mahdollista tallentaa myöskään SIS-rajatarkastusasetuksen ja SIS-palauttamisasetuksen mukaisiin kuulutuksiin (ks. HE 35/2021 vp, s. 33).

SIS-asetuksia täydentävää sääntelyä muutettiin esityksen eduskuntakäsittelyssä ja edelleen vuonna 2024 voimaan tulleella lakimuutoksella (472/2024) siten, että ulkomaalaislain 131 §:n nojalla poliisin rekisteriin talletettuja tietoja voidaan luovuttaa SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 32 artiklassa tarkoitettuihin kuulutuksiin kadonneista tai haavoittuvassa asemassa olevista henkilöistä, palauttamista koskeviin kuulutuksiin sekä maahantulon ja maassa oleskelun epäämistä koskeviin kuulutuksiin (ks. jakso 2.3.1). Maahanmuuttoviraston hallussa olevien biometrinen tietojen sekä passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometrinen tietojen avulla voidaan kuitenkin edelleen tehostaa luotettavan tunnistamisen kannalta välttämättömien biometrinen tunnisteiden käyttöä SIS-kuulutuksissa ja siten toteuttaa nykyistä paremmin SIS-asetusten yksilöiden suojeluun, rikosentorjuntaan ja turvallisuuteen sekä muuttoliikkeen hallintaan liittyviä tavoitteita.

Poliisin henkilötietolain muutoksilla edistettäisiin myös kansallisen turvallisuuden suojaamista. Suojelupoliisi ja sotilastiedusteluviranomainen voisivat uuden sääntelyn mukaisesti käyttää aiempaa merkittävästi laajempaa biometrinen tunnisteiden joukkoa suojatessaan kansallista turvallisuutta sitä vakavasti uhkaavalta toiminnalta. Sotilastiedusteluviranomainen voisi lisäksi käyttää tietoja maanpuolustuksen suojaamiseksi. Kansallisen turvallisuuden suojaamisen kannalta merkittäviä biometrisia tietoja sisältäviä muita tietolähteitä ovat erityisesti poliisin tietojärjestelmiin rikosperusteisesti tallennetut tuntomerkkietodot sekä ulkomaalaislain nojalla käsiteltävät ulkomaalaisten tuntomerkkietodot, joita voidaan jo nykyisellään käsitellä valtion

turvallisuuden suojaamiseksi. On kuitenkin tilanteita, joissa riittävän laadukkaita tietoja ei ole saatavilla muualta kuin passirekisteristä tai henkilökorttirekisteristä. Vaikka kansalliseen turvallisuuteen kohdistuvat uhat tyypillisesti kumpuavat ulkomailta, voidaan esimerkiksi hybriditoiminnassa hyödyntää myös Suomen kansalaisuuden saaneita henkilöitä, joilla ei välttämättä ole rikollista taustaa. Suomen kansalaisten osalta kyseessä voi olla myös esimerkiksi ääri liiketoiminta ja terroristinen toiminta.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

5.1.1 Biometristen tietojen käsittely EU:n yhteisiä tietojärjestelmiä vastaavassa laajuudessa

Esityksen valmistelussa on arvioitu mahdollisuutta säätää lainvalvontaviranomaisille oikeus käsitellä passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometrisia tietoja sekä ulkomaalaislain nojalla poliisin ja Maahanmuuttoviraston rekisteriin kerättäviä biometrisia tietoja ehdotettua laajemmin vakavien rikosten estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. Useissa Euroopan unionin yhteisiä tietojärjestelmiä koskevilla säädöksillä sallitaan järjestelmiin lainvalvontatarkoituksessa tehtävät haut terrorismirikosten ja muiden vakavien rikosten torjumiseksi, havaitsemiseksi ja tutkimiseksi. Esimerkiksi EES-asetuksen (EU) 2017/2226¹² 3 artiklan 1 kohdan 24 alakohdan mukaan terrorismirikoksella tarkoitetaan rikosta, joka kansallisessa oikeudessa määritellään rikokseksi ja joka on jokin terrorismin torjumisesta sekä neuvoston puitepäättöksen 2002/475/YOS korvaamisesta sekä neuvoston päätöksen 2005/671/YOS muuttamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä (EU) 2017/541 tarkoitettuista rikoksista tai niitä vastaava rikos. Vakavalla rikoksella tarkoitetaan EES-asetuksen 3 artiklan 1 kohdan 25 alakohdan mukaan rikosta, joka on jokin eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä ja jäsenvaltioiden välisistä luovuttamismenettelyistä tehdyn neuvoston puitepäättöksen 2002/584/YOS 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuista rikoksista tai niitä vastaava rikos, jos siitä voi seurata kansallisen oikeuden mukaan vapaudenmenetyksen käsittävä rangaistus tai turvaamistoimenpide, jonka enimmäiskesto on vähintään kolme vuotta.

Viranomaiset voivat tietäen EES-asetuksessa säädetyin edellytyksin päästä katsomaan EES-järjestelmän tietoja, jos se on tarpeen ja oikeasuhtaista tietäessä yksittäistapauksessa ja jos on todisteita tai perusteltu syy katsoa, että EES-järjestelmän tietojen katsominen voi myötävaikuttaa jonkin terrorismirikoksen tai vakavan rikoksen torjumiseen, havaitsemiseen tai tutkimiseen. EES-asetusta täydentävässä poliisin henkilötietolain sääntelyssä viitataan vakavien rikosten osalta sellaisiin rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain (1286/2003, *EU-luovuttamislaki*) 3 §:n 2 momentissa tarkoitettuihin rikoksiin, joista säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta.

Muun muassa sisäministeriön hallintovaliokunnalle vuonna 2022 antamaa selvitystä (O 42/2022 vp) varten kerätyssä lausuntopalautteessa tuotiin yhtenä vaihtoehtona esiin, että biometristen tietojen käyttö rikostorjuntatarkoituksissa voisi olla perusteltua rajata

¹² Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2017/2226, annettu 30 päivänä marraskuuta 2017, rajanylitystietojärjestelmän (EES) perustamisesta jäsenvaltioiden ulkorajat ylittävien kolmansien maiden kansalaisten maahantuloa, maastalähtöä ja pääsyn epäämistä koskevien tietojen rekisteröimiseksi ja edellytysten määrittämisestä pääsulle EES:n tietoihin lainvalvontatarkoituksissa sekä Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehdyn yleissopimuksen ja asetusten (EY) N:o 767/2008 ja (EU) N:o 1077/2011 muuttamisesta.

terrorismirikoksiin ja vakaviin rikoksiin vastaavasti kuin EU:n yhteisissä tietojärjestelmissä. Ehdotusta voitaisiin pitää perusteltuna erityisesti ulkomaalaislain 131 §:n nojalla kerättävien biometristen tietojen osalta, koska tiedot vastaavat pitkälti Eurodac-järjestelmään kerättäviä tietoja. EES-asetusta vastaavat terrorismirikosten ja vakavien rikosten määritelmät on otettu myös uuteen Eurodac-asetukseen (EU) 2024/1358.¹³ Esityksessä tarkoitettujen biometristen tietojen käyttämistä kaikkien sellaisten EU-luovuttamislaissa tarkoitettujen rikosten torjunnassa, joista voi seurata kolmen vuoden vankeusrangaistus, ei kuitenkaan valmistelussa tehdyn arvion mukaan voida pitää välttämättömänä ja oikeasuhtaisena (ks. myös PeVL 51/2018 vp). Tietojen käyttö rikostorjuntatarkoituksessa ehdotetaan sen sijaan rajattavaksi säännöskohtaisissa perusteluissa tarkemmin kuvatuksi rikoksiin, joista laissa säädetty ankarin rangaistus on vähintään 6 vuotta vankeutta. Lisäksi käyttö sallittaisiin eräisiin säännöksissä yksilöityihin lievempiin rikoksiin, joiden estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen arvioidaan liittyvän painava yhteiskunnallinen intressi.

Ehdotetulla rajauksella ei ole vaikutusta edellytyksiin, joilla EU:n yhteisten tietojärjestelmien tietoja voidaan käyttää lainvalvontatarkoituksessa. Tältä osin kyse on suoraan sovellettavasta EU-oikeudesta, jota ei voida EU:n yhteisiä tietojärjestelmiä koskevan kansallisen liikkumavaran puitteissa rajoittaa kansallisella lainsäädännöllä.

5.1.2 Päätöksentekomenettely

Sisäministeriön selvityksessä (O 42/2022 vp) arvioitiin mahdollisia päätöksentekotasoon ja menettelyyn liittyviä rajoituksia, joiden avulla voitaisiin vähentää biometristen tietojen rikostorjuntakäyttöön liittyviä riskejä. Yhtenä vaihtoehtona selvitystä varten kerätyssä lausuntopalautteessa nostettiin esiin tuomioistuimessa tapahtuva päätöksenteko. Selvityksessä todettiin, että päätöksentekoa rekisteritietojen käyttämisestä rikostorjunnassa voisi olla perusteltua tarkastella suhteessa päätöksentekoon salaisten pakkokeinojen ja salaisten tiedonhankintakeinojen käytöstä. Esityksen valmistelussa on käsitelty myös mahdollisuutta osoittaa tietojen rikostorjuntakäytöstä päättäminen rekisterinpitäjän vastuulle, koska kyse on nimenomaan henkilötietojen käsittelyyn liittyvästä päätöksenteosta.

Valmistelussa on päädytty esittämään kaksivaiheista menettelyä, jossa vertailujen tekeminen uhrin tunnistamiseksi, vaaran estämiseksi sekä rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi edellyttäisi pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen kirjallista päätöstä. Vertailut toteutettaisi aina erikseen nimetty, asianmukaisen koulutuksen saanut keskusrikospoliisin palveluksessa oleva virkamies lukuun ottamatta uhrin tunnistamista ja kasvokuvien vertailua henkilön alustavaksi tunnistamiseksi. Tietojen luovuttaminen muille lainvalvontaviranomaisille edellyttäisi Rajavartiolaitoksen tai Tullin palveluksessa olevan pidättämiseen oikeutetun virkamiehen ja Puolustusvoimien osalta pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle säädettyjä toimivaltuuksia käyttävän Puolustusvoimien Pääesikunnan rikostorjuntatehtävään määrätyn virkamiehen taikka Pääesikunnan sotilaallisen maanpuolustuksen alalla Suomeen kohdistuvaan tiedustelutoimintaan ja sotilaallisen maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavaan toimintaan

¹³ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU) 2024/1358, annettu 14 päivänä toukokuuta 2024, Eurodac-järjestelmän perustamisesta biometristen tietojen vertailua varten Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusten (EU) 2024/1351 ja (EU) 2024/1350 ja neuvoston direktiivin 2001/55/EY tehokkaaksi soveltamiseksi ja laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden tunnistamiseksi sekä jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten ja Europolin esittämistä, Eurodac-tietoihin lainvalvontatarkoituksia varten tehtäviä vertailuja koskevista pyynnöistä ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusten (EU) 2018/1240 ja (EU) 2019/818 muuttamisesta ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 603/2013 kumoamisesta.

liittyvien rikosten rikostorjuntatehtävään määrätyn salaisten tiedonhankintakeinojen käyttöön erityisesti perehtyneen sotilaslakimiehen tai muu virkamiehen kirjallisesti tekemää päätöstä tietojen pyytämisestä. Tietojen käyttämisestä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sitä vakavasti uhkaavalta toiminnalta tai maanpuolustuksen suojaamiseksi päättäisi suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies taikka tiedustelumenetelmien käyttöön erityisesti perehtynyt sotilaslakimies tai muu virkamies. Suojelupoliisi ja sotilasviranomaiset vastaisivat näissä tapauksissa myös vertailujen toteuttamisesta tietojen korkean tietoturvasuorituksen edellyttämällä tavalla.

Valitulla menettelyllä vastuu päätöksenteosta voidaan osoittaa taholle, joka voi tosiasiaa parhaiten varmistaa rikostorjuntatarkoituksessa tehtävän vertailun välttämättömyyden. Rekisterinpitäjä vastaa lisäksi kaikesta henkilötietojen käsittelystä tietosuojan yleislainsäädännön mukaisesti. Vaikka vastaavien tietojen käyttö rikostorjunnassa edellyttää monissa valtioissa tuomioistuimen tai syyttäjän päätöstä, esimerkiksi Ruotsin kesäkuussa 2023 valmistuneessa mietinnössä ([SOU 2023:32](#), *Biometri – för en effektivare brottsbekämpning*) on arvioitu, ettei passirekisterin tietojen vertailulta olisi perusteltua edellyttää tuomioistuimessa tapahtuvaa päätöksentekoa. Rekisterivertailussa ei mietinnön mukaan ole kyse salaisesta pakkokeinosta, joissa päätöksenteko usein on katsottu asianmukaisesti asettaa tuomioistuimelle.

Myös Suomessa pakkokeinoja koskeva päätöksenteko on suurelta osin säädetty tuomioistuinten tehtäväksi, joskin pidättämisen lisäksi myös eräitä muita pakkokeinoja voidaan käyttää pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöksellä ja joistain pakkokeinoista päättää keskusrikospoliisin tai poliisilaitoksen päällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies. Esityksessä ei kuitenkaan ole kyse pakkokeinoja koskevasta sääntelystä lukuun ottamatta ehdotettua poliisilain 2 luvun 1 §:n muutosta, vaan ehdotetut säännökset koskevat viranomaisen rekisteriin talletettujen henkilötietojen käsittelyedellytyksiä. Henkilötietojen käsittelyä koskevassa lainsäädännössä on omat, pakkokeinolain systematiikasta poikkeavat oikeusturvakeinonsa, joita on kuvattu edellä jaksossa 2 (Nykytila ja sen arviointi) sekä jäljempänä jaksossa 11.5 (Oikeusturva). Valmistelussa ei ole tunnistettu tilanteita, joissa voimassa olevassa kansallisessa lainsäädännössä edellytettäisiin tuomioistuimen ennakollista tai jälkikäteistä lupaa viranomaisen rekisterissä olevien henkilötietojen käsittelylle. Esityksessä ei ole arvioitu tarkoituksenmukaiseksi poiketa henkilötietojen käsittelyä koskevan lainsäädännön yleisestä systematiikasta ja esittää oikeusturvakeinoja, jotka poikkeaisivat muusta kansallisesta henkilötietojen käsittelyä koskevasta lainsäädännöstä. Myöskään EU-oikeuden ei ole arvioitu edellyttävän tuomioistuimen lupaa ehdotetussa biometristen tietojen käsittelyssä henkilön tunnistamiseksi tai henkilöllisyyden todentamiseksi, koska kyseisten tietojen avulla ei voida tehdä yksityiskohtaisia päätelmiä henkilön yksityiselämästä.

Sekä tuomioistuinten että toimivaltaisten viranomaisten resurssien kannalta merkittävää on myös, että päätöksenteon osoittaminen tuomioistuimille tarkoittaisi EU:n tekoälyasetuksen mukaisen biometrisen etätunnistamisen osalta usein kaksinkertaista ennakkolupamenettelyä. Jälkikäteiseen biometriseen etätunnistamiseen tarkoitetun järjestelmän käyttöönottoon on tekoälyasetuksen mukaan pyydettävä eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta lupa oikeusviranomaiselta tai hallintoviranomaiselta, jonka päätös on sitova ja johon sovelletaan tuomioistuinvalvontaa. Lupaa olisi siten pyydettävä samassa asiassa erikseen sekä rekisteritiedon käyttöön että jälkikäteisen etätunnistusjärjestelmän käyttöönottoon (ks. myös jakso 11.5 Oikeusturva).

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

5.2.1 Passin ja henkilökortin biometristen tietojen tallentaminen ja käyttö rikostorjunnassa

Sisäministeriön vuonna 2022 eduskunnan hallintovaliokunnalle antamaa selvitystä varten toteutettiin Poliisihallituksen avulla kysely passin ja henkilökortin biometristen tietojen tallentamisesta ja käyttämisestä rikostorjuntaan EU-jäsenvaltioissa ja eräissä muissa Euroopan valtioissa. Vertailukelpoinen vastaus saatiin sormenjälkien osalta 25 valtiolta ja valokuvien osalta 23 valtiolta. Passin ja henkilökortin biometristen tietojen käyttöedellytykset vaihtelevat selvityksen mukaan eri valtioissa sekä tietojen kansallisen tallentamisen että rikostorjuntakäytön mahdollisuuksien osalta. Eräissä valtioissa kaikki biometriset tiedot tallennetaan tietokantaan ja ne ovat käytettävissä ilman erityisiä rajoituksia, kun taas osassa valtioista tietoja ei tallenneta lainkaan muualle kuin asiakirjan tekniseen osaan tai niiden rikostorjuntakäyttö on kielletty kaikissa tapauksissa.

Rekisteriin tallennettujen passin tai henkilökortin kasvokuvien käyttö on eräin edellytyksin sallittua Bulgariassa, Irlannissa, Italiassa, Itävallassa, Kroatiaassa, Latviassa, Liettuaassa, Norjassa, Ranskassa, Romaniassa, Saksassa ja Unkarissa. Rekisteriin tallennettujen passin tai henkilökortin sormenjälkitietojen käyttö rikostorjunnassa on eräin edellytyksin sallittua Itävallassa, Kroatiaassa, Latviassa, Liettuaassa, Ranskassa, Unkarissa ja Virossa. Kyselyyn vastanneista valtioista Latvia, Liettua ja Kroatia eivät vastauksissaan tuoneet esiin tietojen rikostorjuntakäyttöön liittyviä rajoituksia. Muissa valtioissa biometristen tietojen käyttöä on vastausten perusteella rajoitettu esimerkiksi rajaamalla käyttöä rikoksen vakavuusasteen perusteella tai edellyttämällä tuomioistuimen tai syyttäjän päätöstä. Sormenjälkien käyttöä on useissa valtioissa rajoitettu tiukemmin kuin kasvokuvien käyttöä.

Kyselyssä ei selvitetty, tallennetaanko biometriset tiedot kansalliseen rekisteriin ns. hakukelpoisessa muodossa, joka mahdollistaa automaattisen vertailun tietokantaan tallennettuihin sormenjälkiin tai kasvokuvuihin. Esimerkiksi hakujen tekeminen rikospaikalta löytyneillä sormenjälkitiedoilla tai automaattinen kasvokuvavertailu passi- tai henkilökorttivalokuviin ei ole mahdollista kaikissa niissä valtioissa, joissa kansallinen lainsäädäntö sallii sormenjälkien tai kasvokuvien käyttämisen rikostorjuntatarkoituksissa. Selvitys on saatavissa hankkeen verkkosivulta tunnuksella [SM005:00/2022](#).

Viron lainsäädäntöä on muutettu sisäministeriön vuoden 2022 selvityksen jälkeen siten, että sormenjälkitietojen lisäksi myös passia ja henkilökorttia varten otettuja kasvokuvia voidaan tietyin edellytyksin käyttää rikosten selvittämiseksi. Tietojen käyttämisestä säädetään rikosprosessilaissa (*kriminaalmenetluse seadustik*). Viron henkilöllisyystodistuslaissa (*isikut tõendavate dokumentide seadus*) säädetään muun muassa passeista ja henkilökorteista. Lain 15–4 ja 15–5 pykälissä säädetään ABIS-tietokantaan sisältyvien henkilötietojen käsittelystä. ABIS-tietokantaan tallennetaan biometrisia tietoja, muun muassa passien ja henkilökorttien biometriset tiedot. Tietojen käyttäminen on sallittua henkilön tunnistamiseksi ja henkilöllisyyden varmistamiseksi, jos siitä säädetään laissa. Vuoden 2023 lopussa voimaan tulleen lakiuudistuksen mukaan rikosprosessilain (*kriminaalmenetluse seadustik*) 99–2 §:n perusteella rikosoikeudellisessa menettelyssä määrätyn rikosteknisen tutkimuksen varmistamiseksi saadaan käyttää muun muassa sormenjälkitietoja ja kasvokuvia, jotka on kerätty ABIS-tietokantaan muussa kuin rikosoikeudellisessa tarkoituksessa. Edellytyksenä tietojen käyttämiselle on, että todisteita ei ole mahdollista kerätä muilla keinoilla tai se on huomattavan vaikeaa tai että se todennäköisesti vahingoittaa rikosprosessin etuja. Edellytyksenä on lisäksi, että kysymys on ensimmäisen asteen rikoksesta tai toisen asteen tahallisesta rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta. Tietojen käyttäminen edellyttää tuomioistuimen lupaa.

Pohjoismaista Norjassa passin ja henkilökortin sormenjälkitietoja ei tallenneta rekisteriin. Passeihin ja henkilökortteihin tulevat kasvokuvat sen sijaan rekisteröidään. Tietojen käytöstä muuhun kuin alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen säädetään passilaissa (*lov om pass*) ja henkilökorttilaissa (*lov om nasjonalt identitetskort*). Kasvokuvien käyttö rikostorjunnassa on sallittua passilain (*lov om pass*) 11 §:n ja henkilökorttilain (*lov om nasjonalt identitetskort*) 12 §:n mukaan esimerkiksi pidätettyjen henkilöiden tunnistamiseksi sekä vakavien rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi tapauksissa, joissa rikoksesta voi seurata yli 6 kuukauden vankeusrangaistus. Tanskassa henkilökortin ja passin biometrisia tietoja ei sisäministeriön vuoden 2022 selvityksen mukaan tallenneta kansalliseen rekisteriin. Islannissa passivalokuvat ja passin sormenjälkitiedot rekisteröidään, mutta niitä ei saa käyttää rikostorjunnassa. Tietoja saa kuitenkin käyttää tunnistamattoman uhrin tunnistamiseksi. Islannissa ei rekisteröidä henkilökortin biometrisia tietoja.

Ruotsissa sormenjälkitietoja ja biometrisia kasvokuvia ei voimassa olevan lainsäädännön mukaan tallenneta passirekisteriin tai henkilökorttirekisteriin. Kasvokuvat voidaan kuitenkin tallentaa rekisteriin ilman biometrisia tietoja. Ruotsin hallitus on 10.10.2024 antanut valtiopäiville esityksen biometriikan käytöstä rikostorjunnassa (Prop. [2024/25:37](#), *Biometri i brottsbekämpningen*). Esitys pohjautuu kesäkuussa 2023 valmistuneeseen mietintöön ([SOU 2023:32](#)). Lakimuutokset on hyväksytty ja ne tulivat voimaan 1.7.2025.

Ruotsin vuoden 2023 mietinnössä ei ehdotettu muutoksia henkilökorttirekisterin biometristen tietojen käyttöedellytyksiin, koska henkilökortteihin liittyvää lainsäädäntöä ollaan arviomassa erikseen (ks. [SOU 2019:14](#), *Ett säkert statligt ID-kort –med e-legitimation*). Sen sijaan mietinnössä ehdotettiin passikuvien biometristen tietojen tallentamista passirekisteriin ja poliisille rajattua mahdollisuutta vertailla kasvokuvia automaattisesti tunnistamattomien epäiltyjen tietoihin. Vertailujen tekemiselle olisi mietinnön mukaan asetettava tiukat edellytykset ja mahdollisuus olisi rajoitettava ainoastaan eräiden vakavien rikosten tutkintaan. Vertailussa ei olisi sallittua käyttää alle 15-vuotiaiden rekisteröityjen tietoja. Valtiopäiville 10.10.2024 annettuun esitykseen ei kuitenkaan otettu ehdotusta passirekisterin biometristen tietojen käyttämisestä rikostorjunnassa. Hallitus jatkaa erikseen passirekisteriä koskevan ehdotuksen valmistelua (ks. Prop. 2024/25:37, s. 44).

Ranskan asetuksessa passien ja henkilökorttien henkilötietojen käsittelystä (*décret no 2016-1460 autorisant la création d'un traitement de données à caractère personnel relatif aux passeports et aux cartes nationales d'identité*) säädetään henkilötietojen käsittelyjärjestelmästä (*titres électroniques sécurisés*), johon passien ja henkilökorttien tiedot tallennetaan, sekä tietojen käsittelystä. Järjestelmään tallennetaan muun muassa kasvokuva ja sormenjälkien kuva. Laissa määritelty poliisin ja santarmin virkamiehet voivat 4 artiklan mukaan käyttää tehtävissään kyseisiä muita tietoja paitsi sormenjälkien digitaalista kuvaa sisäisestä turvallisuudesta annetun lain (*code de la sécurité intérieure*) L222-1 artiklan edellytyksin. Kyseisessä artiklassa säädetään poliisin ja santarmin tiedonsaannista kansakunnan perustavanlaatuisiin etuihin kohdistuvien hyökkäysten ja terroritekojen estämiseksi ja paljastamiseksi. Vuoden 2022 selvityksen perusteella tietoja ei käytännössä teknisistä syistä ole mahdollista käyttää henkilön tunnistamiseen.

5.2.2 Ulkomaalaisten biometrinen tietojen käyttäminen rikostorjunnassa ja SIS-kuulutuksissa

Euroopan muuttoliikeverkosto (EMN) toteutti vuonna 2024 biometrinen tietojen käsittelyä koskevan kyselyn, jonka tuloksista julkaistiin 19.12.2024 tietokatsaus¹⁴. Kyselyssä selvitettiin muun muassa, talletetaanko maahanmuuttohallinnon prosessien yhteydessä kerättäviä biometrisia tietoja EMN:n jäsenvaltioissa ja tarkkailijavaltioissa kansallisiin tietokantoihin ja saako kansallisiin tietokantoihin tallennettuja tietoja käyttää rikostorjunnassa tai kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. Vastaukset saatiin 27 valtiolta. Suurimmassa osassa vastanneista valtioista maahanmuuttohallinnon biometrisia tietoja saa määrätyn edellytyksin käyttää lainvalvontatarkoituksessa ja/tai kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi (22 valtiota).

Esimerkiksi Virossa maahanmuuttohallinnon prosessien yhteydessä kerättyjä ja kansalliseen rekisteriin tallennettuja biometrisia tietoja voidaan käyttää rikosten selvittämiseksi samoin kuin passin ja henkilökortin tietoja. Norjan ulkomaalaislain (*utlendingsloven*) mukaan maahanmuuttohallinnon rekisteriin tallennettuja kasvokuvia voidaan luovuttaa poliisille rajoitetusti esimerkiksi pidätettävien henkilöiden tunnistamiseksi, ulkomaalaislaissa säädettyjen rikkomusten estämiseksi sekä vakavien rikosten ennalta estämiseksi ja paljastamiseksi tapauksissa, joissa rikoksesta voi seurata yli 6 kuukauden vankeusrangaistus.

Ruotsin hallituksen edellä mainitussa esityksessä biometriikan käytöstä rikostorjunnassa (Prop. 2024/25:37) ehdotetaan lainvalvontaviranomaisille oikeutta tehdä automaattista kasvokuva- ja sormenjälkivertailuja Ruotsin maahanmuuttoviraston (*Migrationsverket*) rekistereihin eräiden vakavien rikosten tutkinnassa. Ehdotus koskee sekä rekisteriin tallennettuja kasvokuvia että sormenjälkitietoja. Esitystä edeltäneen mietinnön (SOU 2023:32) mukaan automaattisia vertailuja tehdään jo nykyisin maahanmuuttoviraston yksittäistapauksissa tekeminen päätösten pohjalta. Hallitus näkee kuitenkin tarpeelliseksi täsmentää automaattivertailuja koskevia edellytyksiä lainsäädännön tasolla. Lakimuutokset on hyväksytty ja ne tulivat voimaan 1.7.2025.

Ranskassa poliisi ja santarmi voivat käyttää sisäisestä turvallisuudesta annetun lain L222-1 artiklan perusteella kansakunnan perustavanlaatuisiin etuihin kohdistuvien hyökkäysten ja terroritekojen estämiseksi ja paljastamiseksi tietyin perustein maahan tulleista ulkomaalaisista tallennettuja sormenjälkiä ja kasvokuvia. Tarkemmat edellytykset käsiteltävistä tiedoista ja ulkomaalaisista henkilöistä, joita käsittely koskee, säädetään ulkomaalaislain (*code de l'entrée et du séjour des étrangers et du droit d'asile*) L142-1 ja -2 artikloissa.

Euroopan muuttoliikeverkoston kyselyssä selvitettiin myös, luovuttavatko jäsenvaltiot biometrisia tietoja SIS-järjestelmään tallennettaviin kuulutuksiin. Käytännöt vaihtelevat maittain ja kuulutustyypeittäin. Kyselyyn vastanneista 27 valtiosta 14 sallii kansalliseen rekisteriin tallennettujen maahanmuuttohallinnon biometrinen tietojen käyttämisen SIS-maahantulokieltokuulutuksissa ja 15 valtiota sallii tietojen käyttämisen SIS-palauttamiskuulutuksissa. Eräissä valtioissa tietoja voidaan lisäksi käyttää myös SIS-poliisiyhteistyöasetuksessa tarkoitettuihin kuulutuksiin. Esimerkiksi Virossa tietojen käyttäminen on sallittua kaikissa SIS-kuulutuksissa. Norjan osalta kyselyn tuloksiin sisältyy vastaus SIS-maahantulokieltokuulutuksista ja SIS-palauttamiskuulutuksista, joihin voidaan käyttää maahanmuuttohallinnon biometrisia tietoja. Ruotsissa tulkinta biometrinen tietojen käytettävyydestä SIS-maahantulokieltokuulutuksiin ja SIS-palauttamiskuulutuksiin eroaa Ruotsin maahanmuuttoviraston ja poliisiviranomaisen välillä. Niissä tapauksissa, joissa

¹⁴ EMN inform: Processing the biometric data of third-country nationals (https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2024-12/EMN_INFORM_Biometric-data.pdf)

kuulutuksen on tehnyt ja tallentanut Ruotsin poliisiviranomainen, kansalliseen sormenjälkitietokantaan tallennettuja sormenjälkiä käytetään kuulutuksiin. Jos sormenjäljet on kerätty Eurodac-asetuksen nojalla, niitä ei voida puuttuvan kansallisen sääntelyn vuoksi käyttää kuulutuksissa. Ruotsissa maahanmuuttohallinnon biometrisia tietoja voidaan EMN:n kyselyn mukaan käyttää myös SIS-poliisiyhteistyöasetuksen mukaisissa kuulutuksissa.

6 Lausuntopalaute

6.1 Yleistä lausuntopalautteesta

Lausuntokierroksella olleesta esitysluonnoksesta annettiin 40 lausuntoa. Lausunnon antaneet turvallisuusviranomaiset ja eräät ministeriöt kannattivat ehdotetun sääntelyn tavoitteita. Erityisesti Poliisihallitus, keskusrikospoliisi, suojelupoliisi, Rajavartiolaitos ja Tulli pitivät ehdotettuja muutoksia kannatettavina ja tärkeinä.

Useat lausunnonantajat nostivat lausunnoissaan esiin ehdotetun sääntelyn perusoikeusherkkyiden ja tarpeen punnita ehdotetun sääntelyn oikeasuhtaisuutta ja välttämättömyyttä. Lausunnoissa tuotiin esiin, että ehdotettu sääntely merkitsee hyvin pitkälle meneviä rajoituksia henkilötietojen suojaan. Lausunnoissa kiinnitettiin huomiota myös siihen, että arkaluonteiset biometriset tiedot kuuluvat henkilötietojen suojan ytimeen ja niiden käsittelyä koskevan sääntelyn tulisi olla tarkkarajaista ja täsmällistä. Ehdotettavan sääntelyn on vastattava EU-oikeuden asettamia sekä valtiosääntöisiä reunaehdoja rajoitusten välttämättömyydestä ja oikeasuhtaisuudesta. Sääntelyn oikeasuhtaisuuden punnintaan kiinnittävät lausunnoissaan huomiota esimerkiksi oikeusministeriö, puolustusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, valtioneuvoston oikeuskansleri, eduskunnan oikeusasiamies, Syyttäjälaitos, tietosuojavaltuutetun toimisto, Suomen Asianajajat, Amnesty International Suomen osasto ja Pakolaisneuvonta ry.

Oikeusministeriö nostaa esiin muun muassa, että esitykseen on sisällytettävä kattava perusoikeusarviointi, jotta voidaan varmistaa, että sääntely vastaa EU-oikeuden asettamia sekä valtiosääntöisiä reunaehdoja rajoitusten välttämättömyydestä ja oikeasuhtaisuudesta. Esitettyyn sääntelyyn sisältyy väljyyttä ja epäselvyyttä, joka vaikeuttaa kokonaiskuvan saamista sääntelystä ja sen vaikutuksista. Esityksessä on arvioitava tarkemmin muun muassa EU-sääntelyn liikkumavaraa. Säättämisyjärjestysperusteluja on tarpeen täydentää muun muassa EUT:n arkaluonteisten henkilötietojen käsittelyä ja rikosasioiden tietosuojadirektiiviä koskevan oikeuskäytännön arvioinnilla suhteessa esitykseen. Esitystä on syytä täydentää myös selvityksellä tekoälyasetuksen reunaehdoista tai siitä, onko reunaehdoista tarkoitus säätää esimerkiksi tekoälyasetusta koskevassa kansallisessa täytäntöönpanosääntelyssä.

Esitysluonnoksesta jää oikeusministeriön mukaan epäselväksi, ovatko esitetyt poikkeukset käyttötarkoitussidonnaisuudesta perustuslakivaliokunnan tähänastisessa käytännössä edellytetyn mukaisesti riittävästi rajattuja. Perusoikeusrajoituksen hyväksyttävyyden ja oikeasuhtaisuuden osalta oikeusministeriö tuo esiin, että esityksessä tulisi kyetä perustelemaan, miksi ehdotetut rajoitukset ovat välttämättömiä esimerkiksi rikosten torjuntaan ja kansallisen turvallisuuden suojaamiseen liittyvien tavoitteiden saavuttamiseksi. Esitysluonnoksessa ei ole tehty erillistä oikeasuhtaisuusarviota rikosten estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen, kansallisen turvallisuuden suojaamiseen ja merkittävän vaaran estämiseen liittyvien intressien osalta.

Oikeasuhtaisuuden kannalta oikeusministeriö kiinnittää huomiota myös siihen, että ehdotetussa sääntelyssä ei tehdä eroa biometristen tietojen käytölle sormenjälkien tai kasvokuvien osalta. Sääntely mahdollistaisi siten tietojen käsittelyn laajemmin kuin mitä rikostorjunnan intressi

kaikissa tilanteissa edellyttäisi. Oikeasuhtaisuuteen liittyy myös kysymys biometristen tietojen käsittelyoikeuden sitomisesta tiettyihin rikostunnusmerkistöihin, joiden osalta esitysluonnoksessa ei ole tehty varsinaista tunnusmerkistökohtaista oikeasuhtaisuuspunnintaa. Kokonaisuutena jää myös epäselväksi, ovatko esitetyt toimivaltuudet välttämättömiä yhteiskunnallisesti painavan intressin vuoksi, kun toimivaltuuksien käyttämiseen ei ole varattu erikseen rahoitusta. Oikeusministeriön lausunnossa esitetään myös yhdenvertaisuuteen liittyviä huomioita ehdotuksista, jotka koskevat Suomen kansalaisten, Euroopan unionin kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä sekä kolmansien maiden kansalaisten tietojen erilaisia käsittelyedellytyksiä.

Eduskunnan oikeusasiamies toteaa, että esitysluonnoksessa ei ole esitetty tietoja sellaisesta rikollisuustilanteen muuttumisesta, joka perustelisi ehdotuksia. Eduskunnan oikeusasiamies ei ole täysin vakuuttunut siitä, että ehdotukset kaikilta osin nojautuisivat sellaisiin perusoikeusjärjestelmään palautuviin yhteiskunnallisiin intresseihin, jotka riittävästi perustelevat käyttötarkoitussidonnaisuudesta poikkeamista. Eduskunnan oikeusasiamies pitää myös ongelmana, että passi- tai henkilökorttirekisteriin jo rekisteröidyillä henkilöillä ei ole mahdollisuutta harkita asiakirjan hakemista, vaan heidän kaikkien biometriset tunnisteet ovat käytettävissä alkuperäisestä käyttötarkoituksesta poikkeavaan tarkoitukseen. Passin hakeminen on hallintoasia, jossa on noudatettava perustuslain 21 §:ssä taattuja hyvän hallinnon periaatteita. Niihin kuuluu hallintolain 6 §:ssä säädetyn mukaisesti ns. luottamuksensuojan periaate, jonka vastainen ehdotus on. Esityksessä tulisi arvioida perustuslain 21 §:n tätä ulottuvuutta.

Suhteellisuusvaatimuksen näkökulmasta eduskunnan oikeusasiamies nostaa esiin, että poliisilla on jo nyt ajan kuluessa merkittävästi laajentuneet salaisen tiedonhankinnan ja salaisten pakkokeinojen sekä tiedustelun toimivaltuudet. Suhteellisuuden osalta kysymyksiä herättävät ainakin ehdotukseen sisältyvät vähäisimmät rikokset, joiden rangaistusmaksimi on vain kaksi vuotta vankeutta. Ottaen huomioon esitettyjen rikosnimikkeiden suuren lukumäärän eduskunnan oikeusasiamies pitää myös mahdollisena, että alkuperäiseen käyttötarkoitukseen liittymätön toiminta voisi käytännössä muodostua rekisterien vähintäänkin merkittäväksi käyttötavaksi, mikä olisi vastoin perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntöä. Esitetyt poikkeukset käyttötarkoitussidonnaisuuteen eivät myöskään ainakaan kaikilta osin ole vähäisiä eikä ehdotetulla toiminnalla ole kiinteää yhteyttä alkuperäiseen keräämis- ja tallettamistarkoitukseen. Alkuperäisestä poikkeavan käyttötavan merkittävyyttä lisää ehdotettu sääntely mahdollisuudesta luovuttaa tietoja muille viranomaisille. Esitysluonnoksesta ei myöskään ilmene, minkälainen virhemahdollisuus etätunnistamiseen liittyy eikä esitysluonnoksessa ole pohdittu uusien oikeusturvajärjestelyjen tarvetta esim. virheellisten kasvotunnistusten varalta. Oikeasuhtaisuuteen kuuluva rajoitusten välttämättömyys on kuitenkin otettu huomioon siinä, että ennen vertailun suorittamista tulisi aina varmistaa, ettei henkilöä ole mahdollista tunnistaa poliisin tutkinta- ja valvontatehtäviä varten tai rikosten ennalta estämistä ja paljastamista varten käsiteltävien tietojen avulla.

Tietosuojavaltuutetun toimisto katsoo, että jatkovalmistelussa olisi kiinnitettävä huomiota oikeasuhtaisuuden edelleen arvioimiseen ja perustelujen kehittämiseen. Ehdotetut säännökset eivät esitetyssä muodossaan olisi tietosuojasetuksen 9 artiklan 2 kohdan g alakohdassa tarkoitettulla tavalla oikeasuhtaisia niille ehdotettuun tavoitteeseen nähden eivätkä noudattaisi keskeisiltä osin oikeutta henkilötietojen suojaan. Ehdotuksen mukainen biometristen henkilötietojen käsittely on myös rikosasioiden tietosuojadirektiivin II luvun 4 artiklan c kohdan perusteella arvioiden hyvin laajaa verrattuna tarkoituksiin, joita varten niitä tulisi ehdotuksen mukaan käsittelemään. Jatkovalmistelussa olisi myös kiinnitettävä huomiota muun muassa siihen, että ehdotuksessa tarkoitettujen passi- ja henkilökorttirekisteriin tallennettujen biometristen henkilötietojen ehdotetulla käytöllä ei ole kiinteää yhteyttä henkilötietojen alkuperäiseen keräämis- tai tallentamistarkoitukseen perustuslakivaliokunnan lausunnoissa

edellytetyllä tavalla. Jatkovalmistelussa tulisi lisäksi arvioida ehdotuksen yhteensopivuutta suhteellisuusperiaatteen kanssa sekä EUT:n tuomion C-61/22 kanssa. Jatkovalmistelussa tulisi ottaa huomioon, että ehdotukseen ei sisälly vaikutustenarviointia rekisteröidyille mahdollisesti aiheutuvista riskeistä, eikä myöskään arvioita käsittelytarkoitusten yhteensopivuudesta. Esitysluonnoksen kansainvälistä vertailua tulisi myös laajentaa. Mahdollisesti tulevaisuudessa konkretisoituvia biometristen tietojen käsittelytapoja EU:n tekoälyasetuksessa tarkoitettussa biometrisessä etätunnistamisessa ei tule käyttää perusteena biometristen henkilötietojen käsittelyn laajentamiselle tässä esityksessä. Tietosuojavaltuutetun toimisto nostaa myös esiin, että nykyisellään toimiston resurssit eivät mahdollistaisi ehdotetun henkilötietojen käsittelyn tehokasta valvontaa.

Valtioneuvoston oikeuskanslerin lausunnon mukaan esitysluonnoksessa jää epäselväksi, miten voidaan varmistua siitä, ettei tietojen toissijainen käyttötarkoitus tosiasiaassa muodostu merkittäväksi käyttötarkoitukseksi. Epävarmaa on, onko ehdotuksessa kyse rajatusta poikkeuksesta käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteeseen sekä se, täyttääkö sääntely perus- ja ihmisoikeuksien vaatimukset ja on yhteensopivaa EU-oikeuden asettamien (sekä tietosuoja- että tekoälysääntelyn) vaatimusten kanssa. Valtioneuvoston oikeuskansleri nostaa myös esiin, että sekä EUT:n että EIT:n käytännössä tämänkaltaisen käyttötarkoitussidonnaisuudesta poikkeaminen edellyttää lähtökohtaisesti tuomioistuimen tai muun vastaavan riippumattoman toimielimen lupaa. Tältä osin hallituksen esityksessä ehdotettu sääntely tuntuisi olevan ristiriidassa EUT:n ja EIT:n käytännön kanssa. Esitysluonnos on valtioneuvoston oikeuskanslerin mukaan puutteellinen oikeusturvan näkökulmasta. Esitykseen tulee myös sisällyttää arvio siitä, mitä tosiasiallisia riskejä ehdotettuun sääntelyyn mahdollisesti liittyisi sekä arvio siitä, täyttääkö ehdotettu lainsäädäntö tietosuoja-asetuksen 22 artiklan ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin 11 artiklan mukaiset vaatimukset. Esityksessä on myös tehtävä yksityiskohtainen arvio sääntelyn suhteesta tekoälyasetukseen.

Lausunnoissa korostettiin myös tarvetta arvioida ehdotettuun sääntelyyn liittyvää valvontaa ja oikeusturvakeinoja. Osa lausunnonantajista ehdotti sallittujen käsittelytarkoitusten rajaamista ehdotettua tiukemmin ja osa vastusti ehdotusta kokonaisuudessaan. Joissakin lausunnoissa esitettiin myös nykyisen passien ja henkilökorttien sormenjälkiä sisältävän rekisterin poistamista. Lisäksi useat lausunnonantajat nostivat esiin tarpeen täydentää esityksen vaikutusten arviointia muun muassa rikostorjunnallisen hyödyn, rekisteröidyille koituvien riskien sekä lapsiin ja yhdenvertaisuuteen kohdistuvien vaikutusten osalta.

Esitystä on täsmennetty jatkovalmistelussa edellä kuvatun lausuntopalautteen perusteella. Erityisesti esityksen pääasiallisia vaikutuksia, muita toteuttamisvaihtoehtoja, säännöskohtaisia perusteluita sekä suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestystä koskevia osioita on muokattu ja täydennetty. Myös nykytilaa ja sen arviointia koskevaa osiota on täydennetty lausuntojen pohjalta. Hyvän hallinnon perusteisiin kuuluvan luottamuksensuojan ei valmistelussa ole arvioitu rajoittavan lainsäätäjän mahdollisuuksia muuttaa voimassa olevaa henkilötietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä. Säännöskohtaista lausuntopalautetta ja pykäläehdotuksiin lausuntopalautteen perusteella tehtyjä muutoksia kuvataan seuraavassa jaksossa 6.2 Säännöskohtaisia huomioita.

Lausuntokierroksen jälkeen jatkovalmisteltu hallituksen esitysluonnos lähetettiin valtioneuvoston oikeuskanslerin ennakkotarkastettavaksi 5.8.2025 ja edelleen jatkotarkastettavaksi 1.9.2025. Esityksen perusteluita on täydennetty oikeuskanslerinviraston ennakkotarkastusmuistiossa (19.8.2025) ja toisessa ennakkotarkastusmuistiossa (4.9.2025) esitettyjen huomioiden pohjalta. Lisäksi 1. lakiehdotuksen 15 f §:ää on ennakkotarkastuksen johdosta muutettu siten, että ulkomaalaislain nojalla talletettuja biometrisia tietoja ei enää jatkossa olisi mahdollista käsitellä rikoslain 11 luvun 11 §:ssä tarkoitettun syrjinnän estämiseksi,

paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Esitykseen on myös lisätty ennakkotarkastusmuistiossa edellytetty yksityiskohtainen selostus lausuntopalautteesta ja sen johdosta tehdyistä muutoksista.

6.2 Säännöskohtaisia huomioita

6.2.1 Henkilöllisyyden selvittäminen

Oikeusministeriö katsoo, että säännöksen varsinainen tarkoitus ja esitettyjen muutosten vaikutukset suhteessa nykytilaan jäävät epäselviksi. Esityksessä tulisi myös esittää sisällölliset perusteet sille, että poliisilain henkilöllisyyden selvittämistä koskevaa sääntelyä muutetaan vastaamaan rajavartiolaitoksen sääntelyä. Luonnoksesta ei suoraan ilmene, muodostaisiko säännös toimivaltaperusteen henkilötuntemerkin ottamiseen vertaamista varten. Säännöksestä ei myöskään ilmene, mitä vertaamista varten otetuille biometrisille tiedoille tehtäisiin vertaamisen jälkeen. Lisäksi säännöksen suhde pakkokeinolain 9 luvun 3 §:ssä säädettyyn henkilötuntemerkkien ottamista koskevaan sääntelyyn jää epäselväksi.

Liikenne- ja viestintäministeriö toteaa, että esityksen mukaan tietojen käyttäminen henkilöllisyyden selvittämisessä olisi rajattu täsmällisesti ainoastaan yksittäisiin hakuihin henkilöllisyyden todentamiseksi, eikä säännös mahdollistaisi laajempia muiden rekisteröityjen tietoihin kohdistuvia vertailuja. Ministeriön käsityksen mukaan vertailuaineistona olisi kuitenkin kaikki poliisin ja Maahanmuuttoviraston rekistereihin tallennetut biometriset tiedot. Siten nyt esitetyn toimenpiteen rikosoikeudellinen hyöty vaikuttaa varsin vähäiseltä suhteessa siihen henkilötietojen massaan, jota esitetty käsittely tosiasiaassa tarkoittaisi.

Poliisihallitus kannattaa muutosta ja toteaa, että poliisitoimintaan liittyvän kohdehenkilön henkilöllisyyden luotettava varmistaminen heti toimenpiteitä aloitettaessa on ensiarvoisen tärkeää. Asian merkityksellisyys on huomioitu myös nykyisessä lainsäädännössä, ja poliisimiehellä on tietyissä tilanteissa oikeus selvittää kohdehenkilön henkilöllisyys jopa pakkokeinoin kuljettamalla henkilö poliisin tiloihin henkilötuntemerkkien ottamiseksi. Toimintamallia ei kuitenkaan voida pitää järkevänä tai vähemmän haitan mukaisena tilanteissa, joissa kohdehenkilön henkilöllisyys olisi selvitettävissä jo paikan päällä esimerkiksi sormenjälkilukijan avulla.

Säännöksen perusteluita on täsmennetty muun muassa lisäämällä maininta siitä, että säännös ei muodostaisi uutta toimivaltaperustetta henkilötuntemerkkien ottamiseen. Tietojen käyttäminen olisi rajoitettu tilanteisiin, joissa poliisimiehellä on poliisilain mukaan oikeus selvittää henkilöllisyys henkilötuntemerkkien perusteella. Perusteluissa on myös täsmennetty, että tiedot olisi hävitettävä henkilöllisyyden selvittämisen jälkeen, ellei niiden käsittely olisi välttämätöntä tutkinta- ja valvontatehtäviä varten 5–6 §:n mukaisin edellytyksin taikka rikosten ennalta estämiseksi tai paljastamiseksi 7–8 §:n mukaisin edellytyksin. Poliisilain 2 luvun 1 §:n perusteluissa on täsmennetty, että virkatehtävän kohteena olevan henkilön henkilöllisyyden varmistaminen on välttämätöntä myös poliisin tehtävissä vastaavasti kuin Rajavartiolaitoksen tehtävissä. Säännöksellä mahdollistettaisiin ainoastaan henkilöllisyyden todentaminen, jolla tarkoitettaisiin henkilöllisyyden automaattista yksi yhteen -todentamista vertaamalla henkilön biometrisia tietoja yksittäisiin aiemmin annettuihin biometrisiin tietoihin. Säännös ei siten mahdollistaisi henkilön tunnistamista vertaamalla hänen tietojaan koko passirekisteriin ja henkilökorttirekisteriin tai kaikkiin ulkomaalaislain 131 §:n nojalla rekisteröityihin tietoihin, vaan ainoastaan huomattavasti rajatun henkilöllisyyden todentamisen yksi yhteen -vertailun avulla.

6.2.2 Uhrin tunnistaminen

Tuomioistuinvirasto toteaa esityksessä jäävän epäselväksi, minkälaista dokumentaatiota biometrinen tietojen vertailusta muodostuisi, kun vertaamista varten otetut tiedot on hävitettävä välittömästi vertailun jälkeen ja minkälaisen aineiston pohjalta tuomioistuin voisi arvioida esimerkiksi vertailun oikeellisuutta ja virheettömyyttä, jos se kyseenalaistettaisiin jälkikäteen. Tuomioistuinvirasto nostaa myös esiin mahdollisen tarpeen säätää tuomioistuimelle erillinen käsittelyoikeus kysymyksessä olevien biometrinen tietojen osalta.

Poliisihallitus pitää ehdotusta kannatettavana eikä tunnista tilanteita, joissa uhrin henkilöllisyyden selvittämisen tehokkuutta olisi syytä rajoittaa lainsäädännöllisesti. Biometrisellä tunnistamisella uhrin henkilöllisyys kyetään usein selvittämään nopeasti, ja näin poliisi pystyy myös ilmoittamaan kuolemasta oikeille henkilöille sekä jatkamaan tarvittavaa rikostutkintaa tai kuolemansyöntutkintaa.

Jatkovalmistelussa lainkohdan perusteluissa on täsmennetty, että säännös ei estäisi tietojen säilyttämistä ja käsittelyä muussa käsittelytarkoituksessa silloin, kun tietojen käsittelylle laissa säädetyt edellytykset täyttyvät. Tuomioistuimille ei ole arvioitu tarpeelliseksi ehdottaa erillistä käsittelyoikeutta tietoihin, koska tuomioistuimia koskevan sääntelyn arvioidaan jo nykyisellään kattavan tarvittavan käsittelyoikeuden. Jatkovalmistelussa lainkohdan säännös oikeudesta tiedon käyttöön on lisäksi siirretty uuteen 15 g ja 15 h §:ään, joissa säädettäisiin tietojen käsittelyä koskevasta päätöksenteosta ja vertailuun sovellettavasta menettelystä.

6.2.3 Merkittävän vaaran estäminen

Muun muassa oikeusministeriö, eduskunnan oikeusasiamies ja tietosuojavaltuutetun toimisto esittivät lausunnoissaan huomioita säännöksestä. Lausunnoissa nostettiin esiin, että ehdotettu säännös ei olisi täsmällinen ja tarkkarajainen. Perusteluissa ei ole riittävästi kuvattu, mitä hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvalla merkittävällä vaaralla tarkoitettaisiin. Sääntely jättäisi siten keskusrikospoliisille merkittävää harkintavaltaa sen arvioimisessa, milloin biometrinen tietojen käsittely olisi välttämätöntä ja näin ollen laillista. Lisäksi perusteluissa viitataan ainoastaan kasvokuvavertailuun, mutta pykälä ei kuitenkaan sulkisi pois sormenjälkitietojen käyttämistä. Oikeusministeriö nostaa myös esiin, että pykälässä ei ehdoteta säädettäväksi tietojen käsittelystä tunnistamiseksi tai henkilöllisyyden todentamiseksi, vaan vertailu olisi mahdollista laajemmin ja väljemmin kriteerein.

Jatkovalmistelussa ehdotettua säännöstä on täsmennetty siten, että se mahdollistaisi tietojen käsittelyn nimenomaan henkilön tunnistamiseksi tai henkilöllisyyden todentamiseksi. Lisäksi lainkohdan perusteluita sekä esityksen suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestystä koskevaa osiota on täydennetty. Esityksessä on muun muassa täsmennetty, että tietojen käsittelyä koskeva välttämättömyysvaatimus sekä sovellettavaksi tulevat henkilötietojen käsittelyperiaatteet ja poliisilain 1 luvussa säädetyt periaatteet rajoittavat kasvokuvien ja sormenjälkien käyttöedellytyksiä.

6.2.4 Rikosten ennalta estäminen, paljastaminen ja selvittäminen

Lausunnoissa nostettiin esiin useita huomioita muun muassa säännösehdotusten täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta sekä tarpeesta täsmentää perusteluita. Esimerkiksi oikeusministeriö toteaa, että pykälästä ja perusteluista ei ilmene, mitä lainkohdassa tarkoitettaisiin yksittäisen tehtävän suorittamisen yhteydessä saatavilla tiedoilla. Pykälästä ei ilmene, missä määrin pykälän on tarkoitus mahdollistaa ja antaa itsenäinen ja uusi toimivaltuus kerätä biometrisiä tietoja yksittäisen tehtävän suorittamisen yhteydessä. Perustelut eivät

myöskään anna riittävän kattavaa kuvaa siitä, mitkä rikokset todella tulisivat säännöksen soveltamisalaan ja mahdollistaisivat biometristen tietojen vertailun. Rikostorjuntatarkoituksessa tapahtuvaa uhrin tunnistamista tai henkilöllisyyden todentamista koskevan säännöksen suhde edellä ehdotettuun muuhun uhrin tunnistamiseen jää epäselväksi. Perusteluista ei ilmene selkeästi, miksi sormenjälki- ja kasvokuvatietoja olisi tarpeen käyttää henkilön löytämiseksi. Säännöksestä seuraavien perusoikeusrajoitusten oikeasuhtaisuuden osalta oikeusministeriö kiinnittää huomiota myös siihen, että perusteluiden mukaan sormenjälkien ja kasvokuvien hyödynnettävyys vaihtelee rikoslajeittain. Sääntelyä ei kuitenkaan ole eriytetty sen mukaan, mitkä rikokset oikeuttaisivat kasvokuvien käsittelyyn, mitkä sormenjälkien ja mitkä mahdollisesti molempien.

Ulkomaalaisten biometristen tietojen käsittelyä koskevan pykäläluonnoksen osalta oikeusministeriö kiinnittää huomiota muun muassa sääntelyn vaikutuksiin yhdenvertaisuudelle. Oikeusministeriö nostaa myös esiin, että rikosten estämisen tavoitetta käytetään esityksessä perusteluna henkilöiden biometristen tietojen potentiaalisesti laajalle käytölle. Tiedusteluvalvontavaltuutetun mukaan ehdotettu säännös ulkomaalaisten tietojen käsittelystä niiden alkuperäiseen käyttötarkoitukseen kiinteässä yhteydessä oleviin rikoksiin jää epäselväksi.

Suomen Asianajajat katsoo, että lakiehdotuksen perustelut vertailumenettelyn piirissä olevien rikosnimikkeiden osalta ovat suppeat. Perusteluissa pitäisi arvioida tarkemmin perusteita, joiden nojalla voidaan katsoa käsillä olevan riittävän painavat yhteiskunnalliset syyt poiketa käyttötarkoitussidonnaisuuden pääperiaatteesta. Lisäksi lakiehdotuksessa ei ole riittävällä tavalla arvioitu sitä, millä mekanismeilla varmistettaisiin, että ehdotetun sääntelyn soveltamisalaan kuuluvien rikosten estämiseen tai selvittämiseen liittyvän tietojen vertailun yhteydessä mahdollisesti havaittuja, lievempiin rikosepäilyihin liittyviä tietoja ei hyödynnettäisi perusteettomasti esimerkiksi poliisiin tai tiedon saaneen ulkomaisen viranomaisen toiminnassa. Myös tietosuojavaltuutetun toimisto katsoo, että perustelut eri rikosnimikkeille ja rangaistusmaksimeille ovat suppeita.

Poliisihallitus pitää tärkeänä, että ehdotuksessa on huomioitu rikosten tutkinnan ohella myös rikosten estäminen, paljastaminen ja vaaran estäminen. Tiettyjen nimikkeiden, kuten tappojen ja murhien, kohdalla rikoksen estämisen tehostuminen on jopa varsinaista rikostutkintakäyttöä tärkeämpi tavoite. Poliisihallitus nostaa lausunnossaan esiin, että ehdotettu rikostorjuntakäyttö rajoittuisi vain ylitörkeisiin vähintään 6 vuoden maksimirangaistuksen omaaviin ja tiettyihin muihin vakaviin rikoksiin. Rajaus jättää ulkopuolelle suuren määrän Suomen rikoslaissa määritellyistä törkeistä rikoksista, joiden maksimirangaistus on yleisesti 4 vuotta vankeutta. Poliisihallitus toteaa myös, että lapsia seksuaalisesti esittävien kuvien hallussapito ja erityisesti levittäminen ovat maailmanlaajuisesti tunnistettuja haitallisia rikosilmiöitä ja tietojen käyttö olisi syytä sallia myös näiden rikosten torjunnassa. Lisäksi Poliisihallitus pitää ongelmallisena, että Suomen kansalaisten tietoja sisältävien passi- ja henkilökorttirekisterien sekä ulkomaalaisten tietoja sisältävien poliisin ja Maahanmuuttoviraston rekisterien tietojen rikostorjunnalliset käyttöedellytykset olisivat pitkälti yhteneväisiä. Erityisesti ulkomaalaislain 131 §:n mukaisen tuntomerkkirekisterin sisältämien tietojen rikostorjuntakäytön edellytyksiä tarkastellessa tulisi huomioida yleiseurooppalainen lainsäädäntökehitys ja se, että muun muassa Eurodac-järjestelmän sisältämien biometristen tietojen rikostorjuntakäyttö on jo nyt sallittua jopa ehdotusta laajemmin.

Keskusrikospoliisi näkee lausunnossaan ongelmallisena varsinkin poliisin toiminnalle EU-yhteistyössä, että EU:n lainsäädännössä on mahdollistettu biometristen tunnistetietojen käyttäminen rikostorjuntaan alkuperäisestä käyttötarkoituksesta poiketen vakavien rikosten ja terrorismirikosten selvittämiseksi alemmalla kynnyksellä kuin kansallisesti ehdotetaan.

Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan säännöksissä ei myöskään ole huomioitu tarpeeksi kattavasti lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjunnassa tarvittavien biometristen tietojen vertailun tarvetta.

Jatkovalmistelussa esityksen perusteluita on täsmennetty lausunnoissa esitettyjen huomioiden perusteella. Muun muassa sääntelyn piiriin kuuluvia rikosnimikkeitä sekä sormenjälkien ja kasvokuvien käsittelyedellytyksiä on selvennetty perusteluissa. Esityksessä ei rajoitusten hyväksyttävyyteen ja oikeasuhtaisuuteen liittyvistä syistä ole päädytty ehdottamaan tietojen käyttöä kaikkien sellaisten rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi, joiden rangaistusmaksimi olisi 3 tai 4 vuotta. Ehdotettuihin säännöksiin on kuitenkin lisätty eräitä maanpuolustusrikoksia ja valtiopetosrikoksia sekä lasta seksuaalisesti esittävän kuvan ja lasta seksuaalisesti esittävän kuvan hallussapito.

6.2.5 Kansallisen turvallisuuden suojaaminen ja maanpuolustus

Oikeusministeriö toteaa, että esitysluonnoksessa mahdollistettaisiin biometristen tietojen vertaaminen, jos se on välttämätöntä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sitä vakavasti uhkaavalta toiminnalta. Kyseinen kriteeri jää hyvin väljäksi, eikä esimerkiksi rekisteröity voisi muodostaa sen perusteella selvää kuvaa siitä, missä tilanteissa hänen arkaluonteisia henkilötietojaan käsiteltäisiin. Valtioneuvoston oikeuskansleri nostaa esiin, että esitysluonnoksen perustelut vaikuttavat osin kohdistuvan enemmän rikostorjuntaan kuin kansalliseen turvallisuuteen ja tiedusteluviranomaisten toimintaan. Kansallisen turvallisuuden suojaaminen on eri asia kuin vakavien rikosten estäminen ja tutkiminen. Niissä sääntely on erilaista, niissä toimivat osin eri viranomaiset ja valvonta on myös järjestetty eri tavoin. Eduskunnan oikeusasiamies toteaa, että viittaaminen perustuslain muutoksen säätämisen yhteydessä esitettyihin perustuslakivaliokunnan lausumiin kansallisen turvallisuuden suojaamisesta sitä vakavasti uhkaavalta toiminnalta ei riitä perusoikeusrajoitukselta edellytetyksi täsmälliseksi sääntelyksi, vaan täsmällisyysvaatimus edellyttää tarkempaa sääntelyä laissa.

Suojelupoliisi pitää poliisin henkilötietolain nykyisen logiikan kannalta selkeämpänä vaihtoehtona, että suojelupoliisia koskevat säännökset erotettaisiin muun poliisin sääntelystä ja tietojen käsittelystä suojelupoliisissa säädettäisiin poliisin henkilötietolain 7 luvussa. Suojelupoliisi pitää välttämättömänä, että sille mahdollistetaan omaan toimialaansa liittyvien vertailujen tekeminen myös itse. Puolustusvoimien lausunnossa nostetaan esiin tarve huomioida kansallisen turvallisuuden varmistamiseen liittyvän sotilastiedustelutiedon käsittelyyn liittyvät erityispiirteet.

Jatkovalmistelussa suojelupoliisia koskeva sääntely on siirretty poliisin henkilötietolain 7 lukuun, jossa säädetään myös muusta henkilötietojen käsittelystä suojelupoliisin tehtävissä. Puolustusministeriön lausunnon sekä Puolustusvoimien ja puolustusministeriön kanssa jatkovalmistelussa käytyjen keskusteluiden pohjalta poliisin henkilötietolakiin ehdotetaan myös otettavaksi erillinen säännös henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometristen tietojen luovuttamisesta sotilastiedusteluviranomaiselle. Sekä suojelupoliisille että sotilastiedusteluviranomaiselle mahdollistettaisiin vertailujen tekeminen itse vertailutietojen korkean tietoturvasuoritusluokan edellyttämällä tavalla. Lisäksi esityksen perusteluita on täydennetty muun muassa tarkemmalla kuvauksella kansallisen turvallisuuden ja maanpuolustuksen suojaamiseen liittyvistä yhteiskunnallisista intresseistä.

6.2.6 Vertailujen toteuttaminen, päätöksenteko ja oikeusturva

Muun muassa sosiaali- ja terveysministeriö, valtioneuvoston oikeuskansleri, eduskunnan oikeusasiamies ja tuomioistuinvirasto kiinnittävät lausunnoissaan huomiota puutteellisiin oikeusturvakeinoihin. Lausunnoissa nostetaan esiin, että EUT:n että EIT:n käytännössä ehdotetun kaltainen käyttötarkoitussidonnaisuudesta poikkeaminen edellyttää lähtökohtaisesti tuomioistuimen tai muun vastaavan riippumattoman toimielimen lupaa. Esitykseen tulee lisätä selostus siitä, mitkä olisivat yksilön oikeudet ja oikeusturva nyt ehdotettavan sääntelyn yhteydessä.

Valtioneuvoston oikeuskansleri nostaa esiin, että esitykseen ei sisälly menettelyä, jossa vertailupyyntö ja sen perusteella luovutettavat tiedot tulisi tehdä kirjallisena tai vertailusta laadittaisiin pöytäkirjaa, jolloin pyynnön perusteet ja sen toteuttaminen olisi jälkikäteenkin ulkopuolisen arvioitavissa. Ehdotukseen ei sisälly menettelyä, jossa vertailupyyntö olisi ennakkollisesti ulkopuolisen viranomaisen, kuten esimerkiksi tiedusteluvalvontavaltuutetun tai tietosuojavaltuutetun, arvioitavana. Siihen ei sisälly myöskään menettelyä, että ulkopuoliselle viranomaiselle tai tuomioistuimelle tulisi jälkikäteenkään tehdä ilmoitusta vertailusta. Siihen ei sisälly menettelyä, jossa vertailun kohteena olleelle henkilölle jälkikäteen ilmoitettaisiin vertailusta. Esityksessä tulisi arvioida laajemmin sitä, miten ehdotettua menettelyä sisäisesti ja ulkoisesti valvotaan, ja miten siitä raportoidaan. Esityksessä tulee seikkaperäisesti selostaa niitä rekisteröidyn oikeuksia turvaavia suojatoimia, jotka koskevat ehdotettua henkilötietojen käsittelyä.

Poliisihallitus ja keskusrikospoliisi kiinnittävät lausunnoissaan huomiota siihen, että lakiesityksen mukaan rikostorjuntatarkoituksessa tehtävät vertailut toteutettaisiin aina keskusrikospoliisissa. Ehdotus on toiminnallisesti perusteltu erityisesti sormenjälkien kohdalla, sillä manuaalinen sormenjälkivertailujen tekeminen vaatii erityisosaamista, joka on Suomessa keskitetty keskusrikospoliisin rikostekniseen laboratorioon. Kasvokuvien osalta alustavaa tunnistamista ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista rajoittaa vain keskusrikospoliisiin, sillä valtaosa vakavistakin rikoksista tutkitaan paikallispoliisissa. Kuvien vertailu esimerkiksi tutkinnan suuntaamiseksi voisi ehdotuksesta poiketen olla mahdollista myös muissa poliisiyksiköissä. Varsinaiset vertailulausunnot tulisi yhä pyytää keskusrikospoliisin rikostekniseltä laboratoriolta.

Tulli ehdottaa lausunnossaan, että säännöstä poliisin oikeudesta käsitellä vertailun tuloksia Tullin pyytämien vertailujen osalta tarkennettaisiin niin, että se edellyttää Tullin ennakkollista lupaa. Ehdotusten perusteella jää myös jossakin määrin epäselväksi, miten toissijaisuus muiden tietojen avulla tunnistamiseen toteutuu kun vertailua pyytää muu viranomainen kuin poliisi.

Puolustusministeriö pitää kannatettavana, että vertailu toteutettaisiin aina keskusrikospoliisissa, joka tarkistaisi ennen vertailun suorittamista pyynnön lainmukaisuuden ja vertailulle säädettyjen edellytysten täyttymisen. Esityksessä valitulla menettelyllä vastuu päätöksenteosta voidaan osoittaa taholle, joka voi tosiasiallisesti parhaiten varmistaa tehtävän vertailun välttämättömyyden. Esityksessä on kuitenkin huomioitava kansallisen turvallisuuden varmistamiseen liittyvän sotilastiedustelutiedon käsittelyyn liittyvät erityispiirteet.

Jatkovalmistelussa esitystä on muutettu siten, että biometristen tietojen vertailuun sovellettavasta menettelystä ja päätöksenteosta ehdotetaan säädettäväksi erillisissä poliisin henkilötietolain pykälissä. Säännöksissä edellytettäisiin muun muassa vertailua koskevan päätöksen tekemistä kirjallisessa muodossa ja säädettäisiin päätöksen sisällöstä. Vertailujen toteuttamiseen liittyviä säännöksiä on muokattu siten, että keskusrikospoliisin henkilöstön lisäksi myös muu asianmukaisen koulutuksen saanut poliisin palveluksessa oleva virkamies

saisi suorittaa kasvokuvavertailuja henkilön alustavaksi tunnistamiseksi. Lakiin ehdotetaan myös säännöstä Poliisihallituksen velvoitteesta tilastoida esityksessä tarkoitettua biometristen tietojen käsittelyä ja toimittaa käsittelystä vuosittain selvitys tietosuojavaltuutetulle. Esityksen perusteluihin on otettu kattavampi kuvaus käsittelyyn soveltuvista rekisteröidyn oikeuksista ja henkilötietojen käsittelyn valvonnasta. Esityksen suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestystä koskevaan osioon on täydennetty uudella oikeusturvaa koskevalla jaksolla ja perusteluihin on lisätty täsmällisempi kuvaus muun muassa siitä, miksi EUT:n oikeuskäytännön ei ole valmistelussa arvioitu edellyttävän tuomioistuimen enakkolupaa tietojen vertailulle.

6.2.7 Tietojen luovuttaminen

Oikeusministeriön mukaan esitysluonnoksessa jää jossain määrin epäselväksi, mitä tietoja ja missä laajuudessa olisi mahdollisuus luovuttaa. Pykälästä ei myöskään nimenomaisesti ilmene, että luovuttamiseen oikeutettu viranomainen olisi poliisi, mikä kuitenkin ilmenee perusteluista. Sääntely jää tulkinnanvaraiseksi myös siksi, että siitä ei selvästi ilmene, että tiedot voitaisiin luovuttaa vain, kun tiedot saava viranomainen olisi itse pyytänyt vertailua. Perusteluista ei myöskään selvästi ilmene, saisiko tietoja luovuttaa vain sille viranomaiselle, joka tietojen vertailua on pyytänyt, vai voisiko tietoja luovuttaa esimerkiksi Rajavartiolaitoksen tekemän pyynnön perusteella suojelupoliisille.

Tietosuojavaltuutetun toimisto nostaa esiin, että säännös tietojen luovuttamisesta laajentaisi edelleen biometristen henkilötietojen käsittelyä merkittävästi, koska poliisin ohella käsittelijöiksi tulisi vielä neljä muuta viranomaista. Tiedusteluvalvontavaltuutettu toteaa, että rikoksiin liittyvien tietojen osalta suojelupoliisille ja sotilastiedusteluviranomaisille luovuttamisen olisi perusteltua rajautua näiden tehtäväpiiriin kuuluvia kansallista turvallisuutta uhkaavia rikoksia koskeviin tietoihin.

Jatkovalmistelussa tulisi Maahanmuuttoviraston mielestä tarkentaa, onko tarkoituksenmukaista rajata maahanmuuttohallinnon henkilötietolaissa oikeus unionin kansalaisen perheenjäsenen tietojen luovuttamiseen SIS-kuulutuksiin ainoastaan Maahanmuuttovirastolle. Tulli esittää, että poliisilla tulisi olla mahdollisuus luovuttaa tietoja Tullille henkilöllisyyden selvittämiseksi myös tietosuoja-asetuksen soveltamisalaan kuuluvissa tehtävissä.

Puolustusministeriö toteaa, että Puolustusvoimilla on toimivalta tutkia hyvin vakavanakin pidettyjä rikoksia. Esitysluonnoksessa Puolustusvoimien oikeudesta saada tietoa on kuitenkin esitetty säädetty suppeammin kuin poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen oikeudesta. Puolustusministeriö toteaa myös, että uudessa sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa annetussa laissa (89/2025) säädetään poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen oikeutta vastaavasta Pääesikunnan oikeudesta henkilöllisyyden selvittämiseen.

Jatkovalmistelussa on täydennetty ja tarkennettu säännösehdotuksia, jotka koskevat tietojen luovuttamista muille kansallisille viranomaisille sekä luovutusten edellyttämää päätöksentekoa, luovutukseen sovellettavaa menettelyä ja tietojen käsittelyn valvontaa. Lisäksi Rajavartiolaitokselle ja Tullille ehdotetaan oikeutta saada yksittäisiä tietoja henkilöllisyyden selvittämiseksi rikosasioiden lisäksi myös yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamisalaan kuuluvissa tehtävissä ja Puolustusvoimille ehdotetaan oikeutta saada yksittäisiä tietoja henkilöllisyyden selvittämiseksi rikosasioiden tietosuojalain soveltamisalalla. Maahanmuuttoviraston, Poliisihallituksen ja Rajavartiolaitoksen esikunnan kanssa käydyn keskustelun perusteella myös poliisille ja Rajavartiolaitokselle ehdotetaan maahanmuuttohallinnon henkilötietolakiin oikeutta luovuttaa unionin kansalaisen perheenjäsenen tietoja SIS-kuulutuksiin. Myös esityksen perusteluista on täsmennetty.

6.2.8 Tietojen poistaminen

Oikeusministeriö katsoo, että jatkovalmistelussa tulee arvioida kattavasti ja säännöskohtaisesti biometristen tietojen säilyttämistä uusiin käyttötarkoituksiin ja varmistaa, että arkaluonteisten henkilötietojen käsittely rajataan välttämättömään. Oikeusministeriö toteaa, että biometrisia henkilötietoja säilytetään poliisin henkilötietolain mukaan erittäin pitkiä aikoja. Oikeusministeriö suhtautuu varauksella siihen, että nyt arkaluonteisia biometrisia tietoja voisi käsitellä myös uusiin käyttötarkoituksiin yhtä pitkään, ilman että asiaa on kaikilta osin arvioitu ja perusteltu säätämisperusteluissa.

Tietojen poistamista koskevia perusteluita on täydennetty jatkovalmistelussa lausunnon perusteella. Oikeutta käyttää passirekisterin ja henkilökorttirekisterin tietoja ehdotetaan suojatoimena rajattavaksi kymmeneen vuoteen tiedon merkitsemisestä vastaavasti kuin lausunnolla olleessa esitysluonnoksessa.

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa

3 §. Määritelmät. Pykälän 1 kohtaa muutettaisiin siten, että kohdan loppuun lisättäisiin lyhytnimi Schengenin tietojärjestelmän (SIS) perustamisesta, toiminnasta ja käytöstä poliisiyhteistyössä ja rikosasioissa tehtävässä oikeudellisessa yhteistyössä, neuvoston päätöksen 2007/533/YOS muuttamisesta ja kumoamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1986/2006 ja komission päätöksen 2010/261/EU kumoamisesta annettulle Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukselle (EU) 2018/1862. Mainittuun asetukseen (*SIS-poliisiyhteistyöasetus*) viitataan jäljempänä 27 §:ään ehdotetussa uudessa 2 momentissa, jossa säädettäisiin passirekisterin ja henkilökorttirekisterin tietojen luovuttamisesta eräisiin Schengenin tietojärjestelmään tehtäviin SIS-poliisiyhteistyöasetuksen mukaisiin kuulutuksiin. Muilta osin säännös säilyisi ennallaan.

15 §. Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittely. Passirekisteriin talletettujen biometristen tietojen käyttämisestä niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen eli passilain mukaisiin tehtäviin säädetään poliisin henkilötietolain 11 ja 12 §:ssä. Myös henkilökorttirekisterin biometristen tietojen käsittelystä niiden alkuperäiseen henkilökorttilain mukaiseen käsittelytarkoitukseen säädetään 11 ja 12 §:ssä. Sekä passirekisterin että henkilökorttirekisterin biometrisia tietoja saa voimassa olevan lain mukaan käyttää muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen ainoastaan noudattaen 15 §:n 2 ja 3 momenttia. Pykälän 2 momentissa säädetään tietojen käyttämisestä tunnistamattomaksi jääneen uhrin tunnistamiseksi ja 3 momentissa säädetään tietojen käsittelystä asiakirjan hakemisen ja valmistamisen yhteydessä.

Passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometristen tietojen käyttämisestä uhrin tunnistamiseksi säädettäisiin jatkossa uudessa 15 c §:ssä. Tietojen käsittelystä asiakirjan hakemisen ja valmistamisen yhteydessä puolestaan säädettäisiin 15 a §:ssä. Tietoja saisi lisäksi käsitellä henkilöllisyyden selvittämiseksi noudattaen 15 b §:ää, vaaran estämiseksi noudattaen 15 d §:ää sekä rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi noudattaen 15 e §:ää. Nykyinen 2 momentin sääntely tietojen käsittelystä uhrin tunnistamiseksi ehdotetaan tästä syystä korvattavaksi viittauksella 15 a–15 e §:ään, joiden mukaisesti passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometrisia tietoja saisi jatkossa käsitellä muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen. Säännöksessä viitattaisiin lisäksi ehdotettuun 15 g ja 15 h §:ään, joissa säädettäisiin tietojen vertailua koskevasta päätöksenteosta ja vertailussa sovellettavasta menettelystä. Pykälän 3 momentti kumottaisiin tarpeettomana.

Pykälän voimassa olevassa 4 momentissa säädetään ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometristen tietojen käyttämisestä muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen. Tietoja saa käyttää muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen samoin edellytyksin kuin passirekisterin ja henkilökorttirekisterin tietoja, eli tunnistamattomaksi jääneen uhrin tunnistamiseksi. Lisäksi tietoja saa käyttää, jos se on välttämätöntä rikoslain 11–14 luvussa, 17 luvun 2–4, 7, 7 c tai 8 a §:ssä, 34 luvun 3 tai 5 §:ssä, 34 a luvussa taikka 46 luvun 1 tai 2 §:ssä tarkoitetun rikoksen ennalta estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. Tietojen alkuperäisistä käsittelytarkoituksista säädetään ulkomaalaislain 131 §:ssä, jonka mukaan tiedot otetaan henkilöllisyyden todentamiseksi, ulkomaalaisten maahantuloa ja maastalähtöä sekä oleskelua ja työntekoa koskevien asioiden käsittelyä, päätöksentekoa ja valvontaa varten sekä valtion turvallisuuden suojaamiseksi.

Ulkomaalaislain 131 §:n nojalla poliisin rekisteriin talletettuja tietoja saisi lakiehdotuksen mukaan käsitellä henkilöllisyyden selvittämiseksi noudattaen 15 b §:ää, uhrin tunnistamiseksi noudattaen 15 c §:ää, vaaran estämiseksi noudattaen 15 d §:ää sekä rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi noudattaen 15 f §:ää. Nykyistä 4 momenttia muutettaisiin vastaavasti siten, että säännöksessä viitattaisiin näihin lainkohtiin. Säännöksessä viitattaisiin lisäksi ehdotettuun 15 g ja 15 h §:ään, joissa säädettäisiin tietojen vertailua koskevasta päätöksenteosta ja vertailussa sovellettavasta menettelystä.

15 a §. *Henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometristen tietojen käsittely hakijan tunnistamiseksi ja uuden hakemuksen yhteydessä.* Sormenjälkien ottamisesta passin ja henkilökortin hakijalta ja kasvokuvan liittämisestä passia tai henkilökorttia koskevaan hakemukseen säädetään passilaissa ja henkilökorttilaissa. Passilaissa ja henkilökorttilaissa on myös säännökset sormenjälkien ja valokuvien tallettamisesta poliisin rekisteriin. Ehdotetussa pykälässä säädettäisiin poliisin oikeudesta käyttää passirekisteriin ja henkilökorttirekisteriin talletettuja biometrisia tietoja henkilökortin ja passin hakuprosessin ja asiakirjojen valmistamisen yhteydessä.

Lainkohta vastaisi asiallisesti voimassa olevaa 15 §:n 3 momenttia, mutta sen sanamuotoa selvennettäisiin. Lailla 696/2021 muutetun 15 §:n 3 momentin mukaan henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisiä tietoja saadaan käyttää, jos se on välttämätöntä henkilökortin tai passin hakijan tunnistamiseksi hänen myöhemmin hakiessaan henkilöllisyyttä osoittavaa asiakirjaa. Biometrisilla tiedoilla pyritään lainmuutoksen esitöiden mukaan varmistamaan henkilökortin ja passin hakijoiden luotettava tunnistaminen. Vertaamalla asiakirjan hakijan biometrisia tunnisteteita rekisterissä oleviin tietoihin pyritään estämään muun muassa oikeudeton esiintyminen toisena henkilönä sekä henkilökortin hakeminen usealla eri henkilöllisyydellä. Voimassa olevan säännöksen tarkoituksena on mahdollistaa henkilökortin hakutilanteessa otettujen sormenjälkitietojen hyödyntäminen passia haettaessa ja passirekisteriin talletettujen sormenjälkitietojen hyödyntäminen henkilökortin hakemisen yhteydessä. Rekisteröityjen sormenjälkitietojen käyttämisen ansiosta henkilökortin tai passin hakija voi asioida sähköisesti eikä hänen tarvitse käydä henkilökohtaisesti asioimassa lupaviranomaisen luona uusiessaan matkustusasiakirjaa (ks. esim. HaVM 8/2021 vp, s. 5 ja 8). Sormenjälkitietojen lisäksi säännöksen tarkoituksena on mahdollistaa sekä henkilökorttirekisteriin että passirekisteriin talletettujen biometristen kasvokuvien vertailu hakijan tunnistamiseksi molempien asiakirjojen hakuprosessin yhteydessä (ks. HE 206/2020 vp, s. 35–36).

Säännöksen sanamuotoa ehdotetaan muutettavaksi siten, että 15 a §:ssä säädettäisiin nimenomaisesti poliisin oikeudesta verrata henkilökortin tai passin hakijalta otettuja biometrisiä tietoja passirekisterin ja henkilökorttirekisterin sisältämiin biometrisiin tietoihin. Hakijan biometristen tietojen vertaaminen rekisteriin olisi mahdollista asiakirjan hakijan tunnistamiseksi

tai hänen henkilöllisyytensä todentamiseksi. Tunnistamisella tarkoitettaisiin EU:n tekoälyasetuksen biometrisen tunnistuksen määritelmää vastaavasti ihmisen ominaisuuksien automaattista tunnistamista hänen henkilöllisyytensä toteamiseksi vertaamalla kyseisen henkilön biometrisiä tietoja tietokantaan tallennettuihin toisten yksilöiden biometrisiin tietoihin (3 artiklan 35 kohta). Henkilöllisyyden todentamisella puolestaan tarkoitettaisiin EU:n tekoälyasetuksen biometrisen todennuksen määritelmää vastaavasti henkilöiden henkilöllisyyden automaattista yksi yhteen -todentamista vertaamalla näiden biometrisiä tietoja aiemmin annettuihin biometrisiin tietoihin (3 artiklan 36 kohta). Säännös koskisi siten ainoastaan automaattista tunnistamista ja automaattista henkilöllisyyden todentamista, eikä säännöksellä rajoitettaisi poliisin oikeutta katsoa silmämääräisesti yksittäisiä passirekisterin ja henkilökorttirekisteriin talletettuja kasvokuvia. Myös yleisen tietosuoja-asetuksen johdanto-osan 51 kappaleen mukaan valokuvat kuuluvat biometristen tietojen määritelmän piiriin ainoastaan siinä tapauksessa, että niitä käsitellään erityisin teknisillä menetelmin, jotka mahdollistavat luonnollisen henkilön yksilöllisen tunnistamisen tai todentamisen. Vertaamalla asiakirjan hakijan biometrisiä tunnistetietoja rekisterissä oleviin tietoihin pyritään varmistamaan, ettei sama henkilöllisyys ole useamman eri henkilön käytössä eikä sama henkilö käytä laittomasti useampaa eri henkilöllisyyttä.

Passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometrisiä tietoja voisi lisäksi käyttää nykyistä vastaavasti henkilön myöhemmin hakeman henkilöllisyyttä osoittavan asiakirjan valmistamiseen henkilökortin tai passin hakijan suostumuksella. Säännöksen sanamuotoa täsmennettäisiin kuitenkin myös tältä osin siten, että biometriset tiedot saisi asianomaisen henkilön suostumuksella liittää hänen myöhemmin tekemäänsä henkilöllisyyttä osoittavaa asiakirjaa koskevaan hakemukseen. Tietojen käyttäminen myöhemmin haetun asiakirjan valmistamisessa toteutetaan käytännössä siten, että poliisi lisää biometriset tunnistetiedot hakemukseen ja hakemus käsitellään tämän jälkeen normaalin hakuprosessin mukaisesti.

Henkilötietojen käsittely poliisin passilain ja henkilökorttilain mukaisissa tehtävissä perustuu EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohtaan, jonka mukaan käsittely on lainmukaista, kun se on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi. Hakijan sormenjälkitietojen ja kasvokuvien automaattisessa vertaamisessa rekisteritietoihin on kyse tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua biometristen tietojen käsittelystä henkilön yksiselitteistä tunnistamista varten ja siten erityisten henkilötietoryhmien käsittelystä. Erityisten henkilötietoryhmien käsittely passilain ja henkilökorttilain mukaisissa poliisin tehtävissä perustuu tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan g alakohtaan, jonka mukaan erityisiä henkilötietoryhmiä voidaan käsitellä, kun käsittely on tarpeen tärkeää yleistä etua koskevasta syystä unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön nojalla.

Myös henkilöllisyyttä osoittavan asiakirjan valmistamiseksi välttämätön biometristen tietojen käsittely on yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitettulla tavalla tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi ja 9 artiklan 2 kohdan g alakohdassa tarkoitettulla tavalla tarpeen tärkeää yleistä etua koskevasta syystä. Rekisteriin talletettujen tietojen käyttäminen myöhempää asiakirjaa koskevassa hakemuksessa edellyttäisi jatkossakin lisäsuojatoimena asiakirjan hakijan suostumusta.

15 b §. *Henkilökorttilaissa, passilaissa ja ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometristen tietojen käsittely henkilöllisyyden selvittämiseksi.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin henkilön henkilöllisyyden todentamisesta henkilökorttirekisterin ja passirekisterin biometristen tietojen sekä ulkomaalaislain 131 §:n nojalla talletettujen biometristen tietojen avulla. Säännös olisi voimassa olevaan lakiin nähden uusi. Todentamisella tarkoitettaisiin 15 a §:ää vastaavasti henkilöllisyyden automaattista yksi yhteen -todentamista vertaamalla henkilön biometrisiä tietoja yksittäisiin aiemmin annettuihin

biometrisiin tietoihin. Säännös ei siten mahdollistaisi henkilön tunnistamista vertaamalla hänen tietojaan laajemmin koko passirekisteriin ja henkilökorttirekisteriin tai kaikkiin ulkomaalaislain 131 §:n nojalla rekisteröityihin tietoihin, vaan ainoastaan huomattavasti rajatun henkilöllisyyden todentamisen yksi yhteen -vertailun avulla.

Säännös ei muodostaisi uutta toimivaltaperustetta henkilötuntomerkkien ottamiseen. Tietojen käyttäminen olisi rajoitettu tilanteisiin, joissa poliisimiehellä on poliisilain mukaan oikeus selvittää henkilöllisyys henkilötuntomerkkien perusteella. Henkilöllisyyden selvittämisestä henkilötuntomerkkien avulla säädetään poliisilain 2 luvun 1 §:n 2 momentissa, jonka sanamuotoa ehdotetaan jäljempänä muutettavaksi. Ehdotetulla 15 b §:llä mahdollistettaisiin läsnä olevan henkilön henkilöllisyyden todentaminen vertaamalla häneltä toimivaltuussääntelyn mukaisesti otettuja biometrisia tietoja yksittäisiin aiemmin rekisteröityihin tietoihin tilanteessa, jossa toimivaltuussääntelyn mukaiset edellytykset henkilöllisyyden selvittämiseksi täyttyvät. Menettely täydentäisi muita poliisin käytettävissä olevia, ensisijaisia tunnistusmenetelmiä.

Oikeus tietojen käsittelyyn olisi sidottu välttämättömyysedellytykseen. Tällä tarkoitetaan, että säännöksessä tarkoitettuja biometrisia tietoja ei saisi käsitellä henkilöllisyyden selvittämiseksi, jos käsittelyn tavoitteena oleva henkilöllisyyden selvittäminen voidaan saavuttaa jollain muulla, rekisteröidyn oikeuksiin vähemmän puuttuvalla, keinolla. Muiden käytettävissä olevien tunnistusmenetelmien lisäksi poliisin tulisi ennen passirekisterin ja henkilötietorekisterin biometristen tietojen käyttämistä pyrkiä todentamaan henkilöllisyys myös passin tai henkilökortin teknisen osan sisältämien tietojen avulla. Passin tekniseen osaan talletettujen sormenjälkien lukemisesta säädetään passilain 5 b §:ssä ja henkilökortin tekniseen osaan talletettujen sormenjälkien ja kasvokuvien lukemisesta henkilökorttilain 5 a §:ssä. Asiakirjan tekniseen osaan talletettuja tietoja ei kuitenkaan aina ole käytettävissä henkilöllisyyden todentamiseksi esimerkiksi silloin, jos asiakirjan siru on rikki tai henkilöllä ei ole asiakirjan katoamisen tai muun syyn vuoksi ole esittää lainkaan asiakirjaa todisteeksi henkilöllisyydestään. Henkilö voi myös kieltäytyä esittämästä asiakirjaa.

Poliisitoimintaan liittyvän kohdehenkilön henkilöllisyyden luotettava varmistaminen heti toimenpiteitä aloitettaessa on ensiarvoisen tärkeää. Esimerkiksi väärennetyjen asiakirjojen esittäminen, toisen henkilön asiakirjan esittäminen tai muuten tahallisesti annetut väärät tiedot voivat merkittävästi hankaloittaa toimenpiteiden oikeaa kohdentamista. Väärän henkilötiedon antaminen viranomaisen erehdyttämiseksi on säädetty rangaistavaksi rikoslain 16 luvun 5 §:ssä.

Poliisilain 2 luvun 1 §:n 3 momentin mukaan poliisimiehellä on oikeus henkilöllisyyden selvittämiseksi ottaa kiinni henkilö, joka kieltäytyy antamasta 1 momentissa tarkoitettuja tietoja tai antaa siinä tarkoitetuista seikoista todennäköisesti virheellisen tiedon, jos kiinniottaminen on välttämätöntä henkilöllisyyden selvittämiseksi. Kiinni otettu on säännöksen mukaan päästettävä vapaaksi heti, kun tarvittavat tiedot on saatu, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua kiinniottamisesta. Henkilön kiinniottamista ei kuitenkaan voida pitää vähimmän haitan periaatteen mukaisena tilanteissa, joissa kohdehenkilön henkilöllisyys olisi mahdollista todentaa paikan päällä ilman kiinni ottamista esimerkiksi sormenjälkitietojen avulla. Poliisi voi nykyisellään käyttää poliisin tuntomerkkirekisteriin rikosperusteisesti rekisteröityjen henkilöiden biometrisia tietoja henkilöllisyyden selvittämiseksi. Vertailuaineiston laajentaminen passirekisterin ja henkilökorttirekisterin tietoihin sekä ulkomaalaislain nojalla rekisteröityihin tietoihin parantaisi merkittävästi mahdollisuutta henkilöllisyyden tunnistamiseen ilman puuttuvampien keinojen käyttöä.

Poliisin oikeus henkilöllisyyden selvittämiseen on poliisilain 2 luvun 1 §:ssä sidottu yksittäisen tehtävän suorittamiseen. Tehtävän luonteen mukaan biometristen tietojen käsittelyssä

henkilöllisyyden selvittämiseksi olisi kyse joko yleisen tietosuoja-asetuksen tai rikosasioiden tietosuojalain soveltamisalaan kuuluvasta henkilötietojen käsittelystä. Käsittelyyn sovellettaisiin yleistä tietosuoja-asetusta ja sitä täydentävää kansallista tietosuojalakia tai rikosasioiden tietosuojalakia näiden yleissäädösten soveltamisalaa koskevien säännösten mukaisesti. Tietojen käsittelyssä olisi sovellettava myös poliisin henkilötietolaissa säädettyjä edellytyksiä. Tiedot olisi siten hävitettävä henkilöllisyyden selvittämisen jälkeen, ellei niiden käsittely olisi välttämätöntä tutkinta- ja valvontatehtäviä varten 5–6 §:n mukaisin edellytyksin taikka rikosten ennalta estämiseksi tai paljastamiseksi 7–8 §:n mukaisin edellytyksin.

Pykälän 2 momenttiin otettaisiin informatiivinen viittaus ulkomaalaislakiin ja henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annettuun lakiin. Viittauksella selvennettäisiin, että henkilöllisyyden todentamisesta ulkomaalaisasioissa säädetään poliisin henkilötietolain sijaan mainituissa laeissa.

15 c §. *Henkilökorttilaissa, passilaissa ja ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometristen tietojen käsittely uhrin tunnistamiseksi.* Pykälässä säädettäisiin edellytyksistä, joilla poliisi voi käsitellä henkilökorttirekisterin ja passirekisterin biometrisia tietoja sekä ulkomaalaislain 131 §:n nojalla talletettuja biometrisia tietoja uhrin tunnistamiseksi tai uhrin henkilöllisyyden todentamiseksi. Tietoja voisi käyttää nykyistä 15 §:n 2 ja 4 momenttia vastaavasti silloin, jos se on välttämätöntä luonnononnettomuuden, suuronnettomuuden, muun katastrofin tai rikoksen kohteeksi joutuneen tai muuten tunnistamattomaksi jääneen uhrin tunnistamiseksi. Säännöksen sanamuotoa tarkennettaisiin nykyiseen verrattuna siten, että säännöksessä viitattaisiin sekä tunnistamiseen että henkilöllisyyden todentamiseen vastaavasti kuin 15 a ja 15 d–15 f §:ssä. Uhrin henkilöllisyys voitaisiin siten varmistaa joko yksittäisiin rekisteritietoihin vertaamalla (todentaminen) tai vertaamalla uhrin tietoja laajemmin aiemmin rekisteröityihin tietoihin (tunnistaminen). Oikeus tietojen käsittelyyn olisi sidottu välttämättömyysedellytykseen. Tällä tarkoitetaan, että säännöksessä tarkoitettuja biometrisia tietoja ei saisi käsitellä uhrin tunnistamiseksi tai hänen henkilöllisyytensä todentamiseksi, jos käsittelyn tavoitteena oleva uhrin henkilöllisyyden varmistaminen voidaan saavuttaa jollain muulla, rekisteröidyn oikeuksiin vähemmän puuttuvalla, keinolla.

Tunnistamattomalla uhrilla tarkoitettaisiin nykytilaa vastaavasti vainajia sekä vakavassa hengen tai terveyden vaarassa olevia uhreja, joiden henkilöllisyys olisi mahdollista varmistaa ainoastaan sormenjälkitietojen tai muiden biometristen tietojen avulla esimerkiksi uhrin pitkäaikaisen tiedottomuuden takia. Rikoksen kohteeksi joutuneen uhrin tietoja ei jatkossakaan voisi käsitellä ehdotetun säännöksen nojalla rikosten selvittämisen tarkoituksessa, vaan ainoastaan uhrin henkilöllisyyden selvittämiseksi. Myöskään nykyistä 15 §:n 2 momenttia vastaavassa muodossa kumotun poliisin henkilötietolain (761/2003) 16 a §:ään otetun säännöksen ei ole katsottu mahdollistavan tietojen käyttämistä esimerkiksi rikostutkintaan (HaVM 9/2009 vp). Poliisin tiukemmin rajatummasta oikeudesta käsitellä uhrin tietoja eräiden vakavien rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi ehdotetaan säädettäväksi uudessa 15 e ja 15 f §:ssä.

Voimassa olevan 15 §:n 2 ja 4 momentin mukaan oikeus tiedon käyttöön on vain sillä, jonka työtehtävien hoitaminen välttämättä edellyttää tiedon käyttöä. Tietojen käsittelyä koskevasta päätöksenteosta ja tietojen vertailuun sovellettavasta menettelystä ehdotetaan säädettäväksi nykyistä täsmällisemmin 15 g ja 15 h §:ssä.

Uhrilta vertaamista varten otetut biometriset tiedot olisi säännöksen mukaan jatkossakin hävitettävä välittömästi vertaamisen jälkeen. Vertaamisen voidaan katsoa päättyneen, kun uhri on onnistuneesti tunnistettu tai hänen henkilöllisyytensä todennettu. Säännös ei kuitenkaan

estäisi tietojen säilyttämistä ja käsittelyä muussa käsittelytarkoituksessa silloin, kun tietojen käsittelylle laissa säädetty edellytykset täyttyvät. Esimerkiksi rikoksen uhrin kasvokuvat on usein tallennettava osaksi esitutkinta-aineistoa. Tällöin kasvokuvia ei kuitenkaan käytetä lainkohdassa tarkoitetulla tavalla uhrin tunnistamiseksi tai henkilöllisyyden todentamiseksi.

15 d §. *Henkilökorttilaissa, passilaissa ja ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometristen tietojen käsittely vaaran estämiseksi.* Pykälässä säädettäisiin edellytyksistä, joilla poliisi voi käsitellä henkilökorttirekisterin ja passirekisterin biometrisia tietoja sekä ulkomaalaislain 131 §:n nojalla talletettuja biometrisia tietoja hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran estämiseksi. Säännös olisi voimassa olevaan lakiin nähden uusi.

Säännöksessä ei ehdoteta poliisille uusia toimivaltuuksia biometristen tietojen keräämiseen, vaan kyse olisi poliisin hallussa jo olevien tietojen käsittelystä. Ehdotettu käsittelytarkoitus vastaisi merkittävän vaaran osalta poliisilain 5 luvun 54 §:n 5 momenttia ja pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 5 momenttia, joiden mukaan salaisilla tiedonhankinta- ja pakkokeinoilla saatua ylimääräistä tietoa saa käyttää myös hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran estämiseksi taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi. Vastaavasti poliisin henkilötietolain 13 §:ssä säädetään poliisin oikeudesta käyttää poliisin rekisteritietoja hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi. Lain 13 §:ää ei kuitenkaan sovelleta passilaissa, henkilökorttilaissa ja ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviin biometrisiin tietoihin, koska näiden tietojen käsittelyä muuhun kuin alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen on rajoitettu tiukemmin lain voimassa olevassa 15 §:ssä.

Uudessa 15 d §:ssä ehdotetaan laajennettavaksi mainittujen biometristen tietojen sallittuja käsittelytarkoituksia siten, että niitä saisi käsitellä hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran estämiseksi kuten muitakin poliisin käsittelemiä henkilötietoja. Sääntelyn kohteena olevien biometristen tietojen arkaluonteisuuden takia säännöksessä ei kuitenkaan esitetä henkilökorttirekisterin ja passirekisterin biometristen tietojen tai ulkomaalaislain nojalla rekisteröityjen biometristen tietojen käyttöä huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi. Käsittelyn edellytyksenä olisi myös välttämättömyys käyttötarkoituksen kannalta. Tällä tarkoitetaan, että säännöksessä tarkoitettuja biometrisia tietoja ei saisi käsitellä merkittävän vaaran estämiseksi, jos käsittelyn tavoitteena oleva vaaran estäminen voidaan saavuttaa jollain muulla, rekisteröidyn oikeuksiin vähemmän puuttuvalla, keinolla.

Vertaaminen olisi rajattu biometrisiin tietoihin, joita poliisi saa yksittäisen tehtävän suorittamisen yhteydessä. Tietoja voitaisiin käyttää joko yksittäisiin rekisteritietoihin vertaamalla (henkilöllisyyden todentaminen) tai vertaamalla tietoja laajemmin aiemmin rekisteröityihin tietoihin (henkilön tunnistaminen). Vertaamista koskevasta päätöksenteosta ja vertailuun sovellettavasta menettelystä ehdotetaan säädettäväksi 15 g ja 15 h §:ssä.

Vaaran käsitteellä viitataan esimerkiksi kokonaisturvallisuuden sanastossa hyvin todennäköisesti toteutuvaan tai jo toteutuneeseen, parhaillaan vaikuttavaan haitalliseen tapahtumaan tai kehityskulkuun. Vaara on käytännöllinen ja riskinhallinnallisin toimenpitein käsiteltävä asia.¹⁵ Käsillä olevan merkittävän hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan vaaran estämiseen liittyy siinä määrin painavia henkilökohtaiseen turvallisuuteen kytkeytyviä

¹⁵ <https://turvallisuuskomitea.fi/viestinta/kokonaisturvallisuuden-sanasto/>

intressejä, että ehdotettua henkilötietojen käsittelyä voidaan pitää välttämättömänä. Käytännössä erityisesti poliisin rekistereihin talletetuilla kasvokuvilla on arvioitu olevan merkitystä vaaran estämiseen liittyvissä poliisin tehtävissä. Kyse voisi olla esimerkiksi kiireellisestä tarpeesta tunnistaa valvontakamerakuvissa näkyvä henkilö, jonka tiedetään altistuvan henkeä uhkaavalle vaaralle. Henkilön tunnistaminen akuuteissa vaaratilanteissa mahdollistaisi esimerkiksi vaaran kohteena olevan henkilön varoittamisen tai muun puuttumisen tilanteeseen, jossa henkilön arvioidaan olevan välittömässä hengen ja terveyden vaarassa. Vastaavasti valvontakamerakuvista voidaan pyrkiä tunnistamaan myös uhkaa aiheuttava henkilö tai uhri esimerkiksi ampumavälikohtauksissa osallisena olleiden henkilöiden joukosta. Henkilöiden nopealla tunnistamisella voitaisiin vaikuttaa esimerkiksi katujengien välisen kostonkierteen katkaisemiseen. Poliisi voi saada myös tiedustelun tai vihjeen kautta tiedon merkittävää vaaraa aiheuttavasta uhkatilanteesta, jonka aiheuttajan tai kohteen henkilöllisyyttä ei kyetä selvittämään muilla käytettävissä olevilla keinoilla kuin vertaamalla henkilön tietoja mahdollisimman laajaan kuva-aineistoon. Vaaran aiheuttaja, vaarassa oleva henkilö tai uhkatilanteen kohdehenkilö voitaisiin tällöin pyrkiä tunnistamaan automaattisen kasvokuvavertailun avulla vertaamalla esimerkiksi valvontakamera-aineistosta tai muuten poliisin tehtävän yhteydessä saatuja kasvokuvia automatisoidusti poliisin rekisterissä oleviin tietoihin.

Säännöksessä tarkoitettussa henkilötietojen käsittelyssä henkilön tunnistamiseksi olisi tyypillisesti kyse jälkikäteisestä biometrisestä etätunnistamisesta EU:n tekoälyasetuksen ja sitä jatkossa täydentävän kansallisen sääntelyn puitteissa. Poliisin olisi noudatettava jälkikäteisessä biometrisessä etätunnistamisessa tekoälyasetuksen ja sitä täydentävän kansallisen sääntelyn edellytyksiä.

Poliisin käytössä ei toistaiseksi ole reaaliaikaista biometristä etätunnistamista. Ehdotettua merkittävän vaaran estämistä vastaava käsittelytarkoitus on kuitenkin katsottu oikeasuhtaiseksi myös EU:n tekoälyasetuksessa. Asetuksen mukaan reaaliaikaisten biometristen etätunnistusjärjestelmien käyttöä julkisissa tiloissa lainvalvontatarkoituksessa ei pidetä kiellettynä käytäntönä, jos se on ehdottoman välttämätöntä luonnollisten henkilöiden henkeen tai fyysiseen turvallisuuteen kohdistuvan erityisen, merkittävän ja välittömän uhan taikka aidon ja välittömän tai aidon ja ennakoitavissa olevan terrori-iskun uhan ehkäisemiseksi (5 artiklan 1 kohdan h alakohta). Asetuksen johdanto-osan 33 kappaleen mukaan välitön uhka, joka kohdistuu luonnollisen henkilön henkeen tai fyysiseen turvallisuuteen, voi olla seurausta myös Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2022/2557¹⁶ 2 artiklan 4 alakohdassa määritellyn elintärkeän infrastruktuurin vakavasta häiriöstä, kun tällaisen elintärkeän infrastruktuurin vahingoittuminen tai tuhoutuminen johtaisi henkilön henkeen tai fyysiseen turvallisuuteen kohdistuvaan välittömään uhkaan, myös väestölle tarkoitettujen perustarvikkeiden toimitukselle tai valtion ydintehtävien hoitamiseksi aiheutuvan vakavan haitan kautta. Reaaliaikaisen biometristen etätunnistamisen käyttöönotto lainvalvontatarkoituksessa edellyttäisi tekoälyasetusta täydentävää kansallista sääntelyä, jonka valmistelun yhteydessä tulisi erikseen arvioida myös poliisin hallussa olevien biometristen tietojen käyttämistä vertailuaineistona.

Ehdotettu sääntely kuuluisi rikosasioiden tietosuojalain soveltamisalaan. Tietojen käsittelyssä olisi sovellettava myös poliisin henkilötietolaissa säädettyjä edellytyksiä. Vertailussa käytetyt biometriset tiedot olisi siten hävitettävä merkittävän vaaran estämiseksi tehdyn vertailun jälkeen, ellei niiden käsittely olisi välttämätöntä tutkinta- ja valvontatehtäviä varten 5–6 §:n

¹⁶ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2022/2557, annettu 14 päivänä joulukuuta 2022, kriittisten toimijoiden häiriönsietokyvystä ja direktiivin 2008/114/EY kumoamisesta.

mukaisin edellytyksin taikka rikosten ennalta estämiseksi tai paljastamiseksi 7–8 §:n mukaisin edellytyksin.

15 e §. *Henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometristen tietojen käsittely rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi.* Ehdotettu säännös olisi voimassa olevaan lakiin nähden uusi. Pykälässä säädettäisiin edellytyksistä, joilla passirekisteriin ja henkilökorttirekisteriin talletettuja biometrisia tietoja saisi käyttää rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Säännöksessä ei ehdoteta poliisille uusia toimivaltuuksia biometristen tietojen keräämiseen, vaan kyse olisi poliisin hallussa jo olevien tietojen käsittelystä. Säännöksessä tarkoitettu henkilötietojen käsittely kuuluisi rikosasioiden tietosuojalain soveltamisalaan.

Pykälän *1 momentissa* lueteltaisiin rikokset, joiden estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi poliisi saisi verrata yksittäisen tehtävän suorittamisen yhteydessä saamiaan tietoja passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometrisiin tietoihin. Yleisenä edellytyksenä olisi kaikkien rikosten osalta perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön ja tietosuojan yleislainsäädännön vaatimusten mukaisesti välttämättömyys. Tällä tarkoitetaan, että säännöksessä tarkoitettuja biometrisia tietoja ei saisi käsitellä, jos tavoitteena oleva rikoksen estäminen, paljastaminen tai selvittäminen voidaan saavuttaa jollain muulla, rekisteröidyn oikeuksiin vähemmän puuttuvalla, keinolla. Vertailun edellyttämästä päätöksenteosta säädettäisiin uudessa 15 g §:ssä ja vertailussa sovellettavasta menettelystä uudessa 15 h §:ssä.

Momentin *1 kohdan* mukaan tietoja saisi käsitellä ensinnäkin seuraavien rikosten estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi: turvallisuussalaisuuden paljastaminen (rikoslain 12 luvun 7 §), terroristisessa tarkoituksessa tehty tahallinen vaaran aiheuttaminen, tahallinen räjähdერი, vaarallisia esineitä koskevien säännösten rikkominen tai 17 luvun 1 §:ssä tarkoitetun julkisen kehottaminen rikokseen (rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohta), terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelu (rikoslain 34 a luvun 2 §), kouluttautuminen terrorismirikoksen tekemistä varten (rikoslain 34 a luvun 4 b §), matkustaminen terrorismirikoksen tekemistä varten (rikoslain 34 a luvun 5 c §) sekä terrorismirikoksiin liittyvä julkinen kehottaminen (rikoslain 34 a luvun 5 e §). Näistä rikoksista laissa säädetty ankarin rangaistus on alle 6 vuotta vankeutta. Luetteloon sisältyvät rikokset ovat kuitenkin vakavaa laatuista maanpetos- ja vakoilurikoksia sekä terrorismirikoksia, joiden paljastamiseksi voidaan poliisilain 5 luvun 3 §:n mukaan käyttää myös poliisilain 5 luvussa tarkoitettuja salaisia tiedonhankintakeinoja. Vastaavasti poliisille voidaan esimerkiksi poliisilain 5 luvun 5 §:n mukaan antaa rikoksen estämiseksi lupa telekuunteluun, jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän johonkin luetteloon sisältyvistä rikoksista.

Tietoja saisi käsitellä myös seuraavien rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi: tuottamuksellinen turvallisuussalaisuuden paljastaminen (rikoslain 12 luvun 8 §), puolueettomuusmääräysten rikkominen (rikoslain 12 luvun 10 §), maanpetoksellinen yhteydenpito (rikoslain 12 luvun 11 §), valtiopetoksen valmistelu (rikoslain 13 luvun 3 §) ja laitton sotilaallinen toiminta (rikoslain 13 luvun 4 §). Mainituista rikoksista säädetty ankarin rangaistus on 1–4 vuotta vankeutta, mutta kyse on kansallisen turvallisuuden suojaamisen lisäksi keskeisesti Puolustusvoimien lakisäateisiin tehtäviin liittyvien rikosten estämisestä, paljastamisesta ja selvittämisestä. Rikoksiin on arvioitu liittyvän esimerkiksi vahva kansan elinmahdollisuuksien, perusoikeuksien ja valtiojohdon toimintavapauden turvaamiseen sekä laillisen yhteiskuntajärjestyksen puolustamiseen liittyvä maanpuolustuksen edun suojaamisen intressi.

Lisäksi 1 kohdassa ehdotetaan säädettäväksi tietojen käyttämisestä eräiden muiden sellaisten rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi, joista laissa säädetty ankarin rangaistus on 4 vuotta vankeutta. Näitä rikoksia olisivat törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelu (rikoslain 21 luvun 6 a §), törkeä vapaudenriisto (rikoslain 25 luvun 2 §), törkeä kiristys (rikoslain 31 luvun 4 §), tuhotyö (rikoslain 34 luvun 1 §), liikennetuhotyö (rikoslain 34 luvun 2 §), terveyden vaarantaminen (rikoslain 34 luvun 4 §) sekä törkeä ampuma-aserikos (rikoslain 41 luvun 2 §). Mainittujen vakavien rikosten tehokasta estämistä, paljastamista ja selvittämistä voidaan pitää tärkeänä sekä yksilöiden että yhteiskunnan turvallisuuden kannalta. Puuttamalla törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmisteluun ennen teon etenemistä voidaan estää mahdollisesti useiden ihmisten henkeä ja terveyttä uhkaavia tekoja, kuten kouluampumisia. Törkeät vapaudenriistot, törkeät kiristykset ja törkeät ampuma-aserikokset puolestaan liittyvät usein muuhun vakavaan huumausaine- ja väkivaltarikollisuuteen. Törkeän vapaudenriiston ja törkeän kiristyksen tunnusmerkit edellyttävät vakavan vaaran tai vakavan väkivallan uhkaa ja teot voivat olla luonteeltaan pitkäkestoisia. Muut kohdassa tarkoitetut rikokset ovat yleisvaarallisia rikoksia, joiden tunnusmerkeihin sisältyy joko yleinen hengen tai terveyden vaara tai erittäin huomattavan taloudellisen vahingon vaara. Esimerkiksi tuhotyön osalta valvontakameramateriaalista löytyvän kuvan vertailu poliisin rekistereihin voi olla käytännössä ainoa mahdollinen tapa tunnistaa tekijä.

Väkivaltarikoksilla, vapaudenriistoilla, kiristyksillä, ampuma-aserikoksilla ja henkeen ja terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelulla on usein kytköksiä myös järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan, jonka voidaan katsoa muodostavan yhteiskunnallisesti merkittävän uhan. Biometristen tietojen nykyistä laajemmalla käyttämisellä mainittujen rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi tehostettaisiin siten myös järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa.

Edellä mainittujen rikosten lisäksi 1 kohdassa säädettäisiin poliisin oikeudesta käyttää tietoja lasta seksuaalisesti esittävän kuvan levittämisen (rikoslain 20 luvun 19 §) sekä lasta seksuaalisesti esittävän kuvan hallussapidon (rikoslain 20 luvun 21 §) estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Lapsia seksuaalisesti esittävien kuvien hallussapito ja levittäminen ovat maailmanlaajuisesti tunnistettuja haitallisia rikosilmiöitä. Poliisi saa esimerkiksi havaintotietojen kautta haltuunsa suuria määriä lasta seksuaalisesti esittävää kuvamateriaalia, jossa esiintyvien epäiltyjen ja rikosten uhrien tunnistaminen on usein mahdotonta ilman automatisoitua vertailua laajaan vertailuaineistoon. Materiaalissa esiintyvien henkilöiden tunnistamisen avulla voidaan suunnata ja kohdentaa toimenpiteitä asian tarkemmaksi selvittämiseksi, asianosaisten tavoittamiseksi, uhrin suojelemiseksi, epäillyn tekijän tunnistamiseksi ja uusien rikosten estämiseksi.

Momentin 2 kohdan mukaan tietoja saisi käsitellä sellaisen rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi, josta laissa säädetty ankarin rangaistus on vähintään 6 vuotta vankeutta. Yleinen intressi rikosten estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen korostuu erityisesti törkeiden rikosten kohdalla. Esimerkiksi suunnitteilla olevan ja poliisin tietoon tulleen henkirikoksen tai maanpetosrikoksen estämiseen on vahva yhteiskunnallinen velvoite myös perusoikeusnäkökulmasta katsottuna. Kyseiset rikokset voivat vakavimmillaan uhata useiden ihmisten henkeä ja terveyttä. Näiden rikosten estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen liittyvän yhteiskunnallisen intressin arvioidaan olevan niin painava, että se perustelee poliisin rekisterissä olevien biometristen tietojen rajoitettua käyttöä ehdotettujen säännösten mukaisesti.

Kohdassa tarkoitettuihin rikoksiin kuuluvat vakavimmat sotarikokset ja rikokset ihmisyyttä vastaan (rikoslain 11 luvun 1 §:ssä tarkoitettu joukkotuhonta, 3 §:ssä tarkoitettu rikos ihmisyyttä

vastaan, 4 §:ssä tarkoitettu törkeä rikos ihmisyyttä vastaan, 4 a §:ssä tarkoitettu hyökkäysrikos, 5 §:ssä tarkoitettu sotarikos, 6 §:ssä tarkoitettu törkeä sotarikos, 7 a §:ssä tarkoitettu jalkaväkimiinakiellon rikkominen, 8 §:ssä tarkoitettu kemiallisen aseiden kiellon rikkominen, 9 §:ssä tarkoitettu biologisen aseiden kiellon rikkominen ja 9 a §:ssä tarkoitettu kidutus), maanpetosrikokset (rikoslain 12 luvun 1 §:ssä tarkoitettu Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantaminen, 2 §:ssä tarkoitettu sotaan yllyttäminen, 3 §:ssä tarkoitettu maanpetos, 4 §:ssä tarkoitettu törkeä maanpetos, 5 §:ssä tarkoitettu vakoilu, 6 §:ssä tarkoitettu törkeä vakoilu ja 9 §:ssä tarkoitettu luvaton tiedustelutoiminta), valtiopetokset (rikoslain 13 luvun 1 §:ssä tarkoitettu valtiopetos ja 2 §:ssä tarkoitettu törkeä valtiopetos), rikokset oikeudenkäyttöä vastaan (rikoslain 15 luvun 3 §:ssä tarkoitettu törkeä peräton lausuma tuomioistuimessa ja 8 §:ssä tarkoitettu törkeä todistusaineiston vääristeleminen), rikokset yleistä järjestystä vastaan (rikoslain 17 luvun 8 a §:ssä tarkoitettu törkeä laittoman maahantulon järjestäminen), seksuaalirikokset (rikoslain 20 luvun 1 §:ssä tarkoitettu raiskaus, 2 §:ssä tarkoitettu törkeä raiskaus, 4 §:ssä tarkoitettu törkeä seksuaalinen kajoaminen, 11 §:ssä tarkoitettu törkeä paritus, 12 §:ssä tarkoitettu lapsenraiskaus, 13 §:ssä tarkoitettu törkeä lapsenraiskaus, 14 §:ssä tarkoitettu seksuaalinen kajoaminen lapseen, 15 §:ssä tarkoitettu törkeä seksuaalinen kajoaminen lapseen, 16 §:ssä tarkoitettu lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja 20 §:ssä tarkoitettu törkeä lasta seksuaalisesti esittävän kuvan levittäminen), henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset (rikoslain 21 luvun 1 §:ssä tarkoitettu tappo, 2 §:ssä tarkoitettu murha, 3 §:ssä tarkoitettu surma, 6 §:ssä tarkoitettu törkeä pahoinpitely, 6 b §:ssä tarkoitettu naisen sukupuolielimen silpominen ja 9 §:ssä tarkoitettu törkeä kuolemantuottamus), vapauteen kohdistuvat rikokset (rikoslain 25 luvun 3 §:ssä tarkoitettu ihmiskauppa, 3 a §:ssä tarkoitettu törkeä ihmiskauppa ja 4 §:ssä tarkoitettu panttivangin ottaminen), ryöstörikokset (rikoslain 31 luvun 1 §:ssä tarkoitettu ryöstö ja 2 §:ssä tarkoitettu törkeä ryöstö), kätkemis- ja rahanpesurikokset (rikoslain 32 luvun 3 §:ssä tarkoitettu ammattimainen kätkemisrikos ja 7 §:ssä tarkoitettu törkeä rahanpesu), yleisvaaralliset rikokset (rikoslain 34 luvun 3 §:ssä tarkoitettu törkeä tuhotyö, 5 §:ssä tarkoitettu törkeä terveyden vaarantaminen, 6 §:ssä tarkoitettu ydinräjähdერიკос ja 11 §:ssä tarkoitettu kaappaus), terrorismirikokset (rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 3-8 kohdassa tarkoitettujen terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset, 1 §:n 2 momentissa tarkoitettu terroristisessa tarkoituksessa tehty murha, 1 a §:ssä tarkoitettu terroristisessa tarkoituksessa tehty radiologista asetta koskeva rikos, 3 §:ssä tarkoitettu terroristiryhmän johtaminen, 4 §:ssä tarkoitettu terroristiryhmän toimintaan osallistuminen, 4 a §:ssä tarkoitettu koulutuksen antaminen terrorismirikoksen tekemistä varten, 4 c §:ssä tarkoitettu värväys terrorismirikoksen tekemiseen, 5 §:ssä tarkoitettu terrorismirikoksen rahoittaminen, 5 a §:ssä tarkoitettu terroristin rahoittaminen ja 5 b §:ssä tarkoitettu terroristiryhmän rahoittaminen), maksuvälinerikokset (rikoslain 37 luvun 2 §:ssä tarkoitettu törkeä rahanväärennys), sotilasrikokset (rikoslain 45 luvun 20 §:n 3 momentissa tarkoitettu sota-aikana tapahtunut törkeä vartiorikos tai törkeä esimiehen väkivaltainen vastustaminen, 22 §:ssä tarkoitettu sotakarkuruus ja 23 §:ssä tarkoitettu vaarallinen sotilasrikos), ympäristörikokset (rikoslain 48 luvun 2 §:ssä tarkoitettu törkeä ympäristön turmeleminen) sekä huumausainerikokset (rikoslain 50 luvun 2 §:ssä tarkoitettu törkeä huumausainerikos ja 4 a §:ssä tarkoitettu törkeän huumausainerikoksen edistäminen).

Edellytykset vertailulle olisivat samat sekä sormenjalkien että kasvokuvien osalta. Käytännössä vertailua olisi kuitenkin vain harvoin välttämätöntä tehdä molempiin tietoryhmiin. Tietojen käyttämistä rajoittaisi välttämättömyysedellytyksen lisäksi se, että kaikessa poliisin henkilötietolaissa tarkoitettussa henkilötietojen käsittelyssä on lain 2 §:n mukaisesti noudatettava poliisilain 1 luvussa säädettyjä perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen vaatimusta, suhteellisuusperiaatetta, vähimmän haitan periaatetta ja tarkoitussidonnaisuuden periaatetta. Käsittelyssä olisi noudatettava myös tietosuojan yleislainsäädännön edellytyksiä, kuten rikosasioiden tietosuojalain 2 luvussa säädettyjä henkilötietojen käsittelyä koskevia periaatteita. Näihin periaatteisiin kuuluu muun muassa

tarpeellisuusvaatimus (rikosasioiden tietosuojalain 6 §). Käsiteltävien henkilötietojen on oltava käsittelyn tarkoituksen kannalta asianmukaisia ja tarpeellisia, eivätkä ne saa olla liian laajoja niihin tarkoituksiin, joita varten niitä käsitellään.

Sormenjälkien ja kasvokuvien hyödynnettävyys rikosten estämisessä, paljastamisessa ja selvittämisessä vaihtelee rikoslajeittain. Sormenjälkien merkitys on suuri rikoksissa, joiden tekemiseen liittyy muun muassa esineiden koskettelua. Tietoverkkoavusteisissa rikoksissa sormenjälkitiedoilla ei puolestaan välttämättä ole lainkaan rikostutkinnallista merkitystä. Kuvatietojen merkitys rikostorjunnalle taas on kasvanut jatkuvasti digitalisaation myötä. Rikoksiin liittyvillä valvontakameratallenteilla on perinteisestikin ollut erittäin tärkeä merkitys rikostutkinnassa, mutta käyttötapausten määrä on entisestään laajentunut teknologisen kehityksen takia. Erityisesti vakavilla ja suunnitelmallisilla rikoksilla on yleisen digitalisaatiokehityksen myötä lähes poikkeuksetta kosketuspinta myös verkkoympäristöön ja digitaaliseen materiaaliin. Rikostutkintojen yhteydessä löydetään usein video- ja kuvamateriaalia, jossa on havaittavissa törkeitä rikoksia. Poliisi käsittelee nykyään tutkintojen yhteydessä suuria määriä erilaista video- ja kuvamateriaalia muun muassa epäiltyjen sekä uhrien tunnistamiseksi. Joissakin rikoslajeissa, kuten grooming-tyyppisissä lasten seksuaalisissa hyväksikäytöissä, kuvat muodostavat keskeisen osan rikollisesta toiminnasta. Törkeissä väkivaltarikoksissa puolestaan uhrien pahoinpitelyä ja jopa kidutusta saatetaan kuvata ja jakaa edelleen sosiaalisen median kautta. Uhreina on usein alaikäisiä, eivätkä uhrit välttämättä uskalla ilmoittaa poliisille törkeistäkään teoista välttääkseen mahdollisia kostotoimia. Uhrien henkilöllisyyden selvittäminen muilla keinoin kuin vertaamalla video- ja kuvamateriaalia vertailutietokannasta löytyviin kuvatietoihin on usein mahdotonta. Uhreja ei tyypillisesti ole rekisteröity rikosperusteisesti, joten vertailuaineiston laajentaminen passiirekisterin ja henkilökorttirekisterin tietoihin parantaisi tunnistusmahdollisuuksia merkittävästi. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa on kuvamateriaalia mahdollisesta lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Tällaisessa tilanteessa on erittäin tärkeää ensin tunnistaa sekä rikoksen kohteena oleva alaikäinen uhri että rikolliseen tekoon liittyvä epäilty, jonka jälkeen toimenpiteet voidaan suunnata ja kohdentaa oikeisiin tahoihin.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin edellytyksistä, joilla poliisi saisi käsitellä 1 momentissa tarkoitettua vertailun tuloksia rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Poliisilla tarkoitettaisiin säännöksessä Poliisihallitusta ja sen alaisia poliisiyksiköitä vastaavasti kuin poliisin henkilötietolain muissa säännöksissä. Tietojen luovuttamisesta muille rikosasioiden tietosuojalaissa tarkoitetuille toimivaltaisille viranomaisille ehdotetaan säädettäväksi 21 §:ssä vastaavasti kuin muidenkin poliisin tietojen luovuttamisesta. Tietojen pyytämistä koskevasta päätöksenteosta säädettäisiin uudessa 21 a §:ssä. Tietojen luovuttamisesta sotilastiedusteluviranomaiselle säädettäisiin lisäksi erikseen (21 b §) samoin kuin tietojen käsittelystä suojelupoliisissa (52 a §).

Poliisi voisi 2 momentin mukaan käyttää passiirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometrisia tietoja ainoastaan osana 15 h §:n mukaisesti suoritettua vertailun tuloksia ja vain silloin, kun se olisi välttämätöntä 2 momentin 1–3 kohdassa tarkoitettua henkilön tunnistamiseksi tai hänen henkilöllisyytensä todentamiseksi. Momentin 1 kohdassa tarkoitettu tietojen käsittely rikoksen selvittämiseksi kytkettäisiin esitutkintalaissa esitutkinnan toimittamiselle asetettua ”syytä epäillä” -kynnyksen täyttymiseen. Kohdassa huomioitaisiin lisäksi erikseen alle 15-vuotiaat rikollisesta teosta epäillyt henkilöt vastaavasti kuin pakkokeinolaissa. Pakkokeinolain 11 luvun 1 b §:n mukaan alle 15-vuotiaana tehdyksi epäillyn esitutkintalain 3 luvun 5 §:ssä tarkoitettua rikollisen teon johdosta saadaan rikollisesta teosta epäilty ottaa kiinni tai käyttää pakkokeinolain 4 tai 6–10 luvussa tarkoitettua pakkokeinoa kyseisen pakkokeinon käyttöä koskevien edellytysten täytyessä.

Momentin 2 kohdassa käytetty ilmaisu ”voidaan perustellusti olettaa syyllistyneen tai syyllistyvän” vastaisi poliisin henkilötietolain voimassa olevaa 7 §:n 2 momentin 1 kohtaa, mutta tietojen käyttötarkoitus rajattaisiin 7 §:ää tiukemmin vain 1 momentissa tarkoitetun rikoksen estämiseen tai paljastamiseen. Rikoksen estämisellä tarkoitetaan poliisilain 5 luvun 1 §:n määritelmän mukaan toimenpiteitä, joiden tavoitteena on estää rikos, sen yritys tai valmistelu, kun henkilön toiminnasta tehtyjen havaintojen tai siitä muuten saatujen tietojen vuoksi voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, taikka keskeyttää jo aloitetun rikoksen tekeminen tai rajoittaa siitä välittömästi aiheutuvaa vahinkoa tai vaaraa. Rikoksen estämisestä on kysymys silloin, kun teko kyettäisiin estämään ennen kuin tunnusmerkistön mukaiseen täytäntöönpanotoimeen on ryhdytty (HE 224/2010 vp, s. 89). Tietojen käsittely ei siten olisi mahdollista laajemmin rikosten ennalta ehkäisyyn ja poliisin ennalta estävän toiminnan yhteydessä. Rikoksen paljastamisella tarkoitetaan poliisilain 5 luvun 1 §:n 3 momentin mukaan toimenpiteitä, joiden tavoitteena on selvittää, onko esitutkinnan aloittamiselle esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettua perustetta, kun henkilön toiminnasta tehtyjen havaintojen tai siitä muuten saatujen tietojen vuoksi voidaan olettaa, että rikos on tehty.

Momentin 3 kohdassa säädettäisiin rikoksen uhrin tietojen käyttämisestä. Uhrin tietoja olisi mahdollista käyttää, kun se olisi välttämätöntä 1 momentissa tarkoitetun rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. Edellä todetusti kuvat muodostavat keskeisen osan rikollisesta toiminnasta erityisesti joissakin rikoslajeissa. Esimerkiksi seksuaalirikosten tutkinnan yhteydessä takavarikoidaan usein merkittäviä määriä kuva- ja videoaineistoa. Automaattinen kasvokuvavertailu voi usein olla ainoa tapa tunnistaa seksuaalirikoksen uhriksi joutunut lapsi tai haavoittuvassa asemassa oleva henkilö. Törkeissä väkivaltarikoksissa puolestaan uhrien pahoinpitelyä tai kidutusta saatetaan kuvata ja jakaa edelleen sosiaalisen median kautta. Näiden rikosten uhrin pelkäävät usein kosta, eivätkä uskalla ilmoittaa rikoksesta poliisille. Erotuksena tunnistamattomaksi jääneen uhrin tunnistamista koskevasta 15 c §:stä säännöksessä olisi kyse uhrin tietojen käyttämisestä nimenomaan rikoksen estämiseen, paljastamiseen tai selvittämiseen liittyvässä tarkoituksessa. Tästä syystä uhrin tietojen käsittelyyn myös sovellettaisiin 15 e §:ssä säädettyjä tiukempia rajoituksia.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin lisäedellytyksestä 1 momentissa tarkoitetun vertailun suorittamiselle. Vertailun edellytyksenä olisi, ettei henkilöä ole tunnistettu tai hänen henkilöllisyyttään saatu todennettua poliisin henkilötietolain 5–8 §:ssä tarkoitettujen tietojen avulla. Ennen vertailun suorittamista tulisi siten varmistaa, ettei henkilöä ole mahdollista tunnistaa esimerkiksi poliisin tutkinta- ja valvontatehtäviä varten (5–6 §) tai rikosten ennalta estämistä ja paljastamista varten (7–8 §) käsiteltävien tietojen, kuten ns. rikosperusteisten tuntomerkitietojen avulla. Esimerkiksi vakavia väkivalta- ja henkirikoksia tai terrorismirikoksia suunnittelevilla henkilöillä ei kuitenkaan välttämättä ole aiempaa rikoshistoriaa, vaan motiivi rikoksen suunnittelulle ja toteuttamiselle voi olla ideologinen tai liittyä mielenterveyden ongelmiin. Muun muassa kouluampumisen valmistelijoilla ei tyypillisesti ole merkittävää rikostaustaa. Myös tuhotyörikosten tekijöiden joukossa on paljon ensikertalaisia. Rikosta valmistelevan henkilön sormenjälkiä ja kasvokuvia ei tästä syystä useinkaan ole rekisteröity rikosperusteisesti, eikä henkilöä siten voida tunnistaa vertaamalla hänen tietojensa poliisin henkilötietolain 5–8 §:ssä tarkoitettuihin rikosten ennalta estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen liittyviin tietoihin. Myöskään vertailu ulkomaalaislain 131 §:n nojalla poliisin rekisteriin talletettuihin tietoihin ei tuota tulosta tapauksissa, joissa vertailtava henkilö ei ole turvapaikanhakija tai muu ulkomaalaislain 131 §:n 1 momentissa tarkoitettuihin ryhmiin kuuluva henkilö.

Tietojen käyttäminen rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi edellyttäisi kaikkien 1–3 momentissa säädettyjen edellytysten täyttymistä. Käsittelyssä tulee edellä kuvatusti sovellettavaksi myös poliisin henkilötietolain 2 §:n 3 momentti, jonka mukaan

henkilötietojen käsittelyssä on noudatettava poliisilain 1 luvussa säädettyjä perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen vaatimusta, suhteellisuusperiaatetta, vähimmän haitan periaatetta ja tarkoitussidonnaisuuden periaatetta.

Pykälän 4 momentissa ehdotetaan säädettäväksi poliisin oikeudesta käsitellä yksittäisiä passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometrisia tietoja tilanteissa, joissa tiedot ovat välttämättömiä 2 momentissa tarkoitetun henkilön löytämiseksi. Toisin kuin 1–3 momentissa, kyse ei olisi tietojen automaattisesta vertaamisesta koko passirekisteriin ja henkilökorttirekisteriin henkilön tunnistamiseksi. Poliisi voisi sen sijaan ehdotetun säännöksen nojalla ottaa passirekisteristä tai henkilökorttirekisteristä yksittäisen kasvokuvatiedon ja verrata sitä esimerkiksi valvontakamera-aineistoon 1 momentissa tarkoitetusta rikoksesta epäillyn tai rikoksen uhrin löytämiseksi.

Epäillyn tai uhrin biometrisia tietoja voitaisiin ehdotetussa pykälässä säädetyin edellytyksin käyttää jälkikäteiseen biometriseen etätunnistamiseen EU:n tekoälyasetuksen ja sitä jatkossa täydentävän kansallisen sääntelyn puitteissa. Kyse olisi tällöin esimerkiksi asetuksen 26 artiklan 10 kohdassa tarkoitetusta rikoksesta epäillyn tai tuomitun henkilön kohdennettua etsintää koskevasta tutkinnasta, joka edellyttää tekoälyasetuksen mukaan oikeusviranomaisen tai hallintoviranomaisen ennakkolupaa lukuun ottamatta eräitä mainitussa 26 artiklan 10 kohdassa säädettyjä poikkeuksia. Poliisin olisi noudatettava jälkikäteisessä biometrisessä etätunnistamisessa tekoälyasetuksen ja sitä jatkossa täydentävän kansallisen sääntelyn edellytyksiä. Suuririskistä tekoälyjärjestelmää, joka on tarkoitettu käytettäväksi jälkikäteiseen biometriseen etätunnistukseen, ei muun muassa saa missään tapauksessa käyttää lainvalvontatarkoituksiin kohdentamattomalla tavalla ilman minkäänlaista yhteyttä tiettyyn rikokseen, rikosoikeudelliseen menettelyyn, todelliseen ja välittömään tai todelliseen ja ennakoitavissa olevaan rikoksen uhkaan tai tietyn kadonneen henkilön etsimiseen. On myös varmistettava, että päätöstä, jolla on yksittäiseen henkilöön kohdistuvia kielteisiä oikeusvaikutuksia, ei saa tehdä pelkästään tällaisen jälkikäteisen biometrisen etätunnistusjärjestelmän tuotosten perusteella.

Poliisin käytössä ei toistaiseksi ole reaaliaikaista biometrista etätunnistamista, jonka käyttöönotto lainvalvontatarkoituksessa edellyttäisi tekoälyasetusta täydentävää kansallista sääntelyä. Tekoälyasetuksen 5 artiklan 1 kohdan h alakohdan mukaan reaaliaikaisten biometristen etätunnistusjärjestelmien käyttö julkisissa tiloissa lainvalvontatarkoituksessa ei kuulu kiellettyihin käytäntöihin, jos ja siltä osin kuin se on ehdottoman välttämätöntä jonkin seuraavan tavoitteen saavuttamiseksi: 1) kaappauksen, ihmiskaupan ja seksuaalisen hyväksikäytön uhrien kohdennettu etsintä sekä kadonneiden henkilöiden etsiminen; 2) luonnollisten henkilöiden henkeen tai fyysiseen turvallisuuteen kohdistuvan erityisen, merkittävän ja välittömän uhan taikka aidon ja välittömän tai aidon ja ennakoitavissa olevan terrori-iskun uhan ehkäiseminen; 3) rikoksesta epäillyn henkilön paikantaminen tai tunnistaminen asetuksen liitteessä II tarkoitettujen rikosten tutkintaa, syytteenpanoa tai rikosoikeudellisen seuraamuksen täytäntöönpanoa varten. Liitteessä II tarkoitettuihin rikoksiin kuuluvat terrorismi, ihmiskauppa, lasten seksuaalinen riisto ja lapsipornografia, huumausaineiden tai psykotrooppisten aineiden laiton kauppa, aseiden, ampumatarvikkeiden tai räjähteiden laiton kauppa, tahallinen henkirikos, vakava pahoinpitely ja vakavan ruumiinvamman aiheuttaminen, ihmisen elinten tai kudosten laiton kauppa, ydin- ja radioaktiivisten aineiden laiton kauppa, ihmisryöstö, vapaudenriisto tai panttivangiksi ottaminen, kansainvälisen rikostuomioistuimen tuomiovaltaan kuuluvat rikokset, ilma-aluksen tai aluksen kaappaus, raiskaus, ympäristörikollisuus, järjestäytynyt varkausrikollisuus tai aseellinen ryöstö, tuhotyö sekä osallistuminen rikollisjärjestöön, joka on osallistunut yhteen tai useampaan edellä lueteltuun rikokseen. Edellytyksenä on lisäksi, että rikoksesta voi

asianomaisessa jäsenvaltiossa seurata vapaudenmenetyksen käsittävä rangaistus tai turvaamistoimenpide, jonka enimmäisaika on vähintään neljä vuotta.

Kun reaaliaikaisia biometrisiä etätunnistusjärjestelmiä käytetään julkisissa tiloissa lainvalvontatarkoituksessa, on tekoälyasetuksen 5 artiklan mukaan otettava huomioon muun muassa tilanteen luonne ja järjestelmän käytön seuraukset kaikkien asianomaisten henkilöiden oikeuksille ja vapauksille. Lisäksi on noudatettava käyttöön liittyviä välttämättömiä ja oikeasuhteisia suojatoimia ja edellytyksiä kansallisen lainsäädännön mukaisesti, erityisesti ajallisia, maantieteellisiä ja henkilötason rajoituksia. Päätöstä, jolla on henkilöön kohdistuvia kielteisiä oikeusvaikutuksia, ei saa tehdä pelkästään reaaliaikaisen biometrisen etätunnistusjärjestelmän tuotosten perusteella. Pääsääntöisesti reaaliaikaisen etätunnistusjärjestelmän käyttö on sallittua vain, jos lainvalvontaviranomainen on tehnyt perusoikeuksia koskevan vaikutustenarvioinnin ja rekisteröinyt järjestelmän EU:n tietokantaan.

Reaaliaikaisen biometristen etätunnistamisen käyttöönotto lainvalvontatarkoituksessa edellyttäisi tekoälyasetusta täydentävää kansallista sääntelyä. Mahdollisen kansallisen sääntelyn valmistelun yhteydessä tulisi erikseen tulisi erikseen arvioida myös poliisin hallussa olevien biometristen tietojen käyttämistä vertailuaineistona.

15 f §. *Ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometristen tietojen käsittely rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi.* Pykälässä säädettäisiin edellytyksistä, joilla poliisin rekisteriin ulkomaalaislain 131 §:n nojalla talletettuja tietoja saisi käyttää rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Säännöksessä ei ehdoteta poliisille uusia toimivaltuuksia biometristen tietojen keräämiseen, vaan kyse olisi poliisin hallussa jo olevien tietojen käsittelystä. Säännöksessä tarkoitettu henkilötietojen käsittely kuuluisi rikosasioiden tietosuojalain soveltamisalaan.

Voimassa olevan 15 §:n 4 momentin mukaan ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisiä tietoja saa käyttää muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen, jos se on välttämätöntä eräiden säännöksessä viitattujen rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Viittaus kattaa rikoslain 12, 13 ja 34 a luvun, joissa säädetään maanpetosrikoksista, valtiopetosrikoksista ja terrorismirikoksista. Lisäksi säännöksessä viitataan rikoslain 11 luvussa (sotarikokset ja rikokset ihmisyyttä vastaan), 14 luvussa (rikokset poliittisia oikeuksia vastaan), 17 luvun (rikokset yleistä järjestystä vastaan) 2–4, 7, 7 c tai 8 a §:ssä, 34 luvun (yleisvaaralliset rikokset) 3 tai 5 §:ssä sekä 46 luvun (maahantuontiin ja maastavientiin liittyvät rikokset) 1 tai 2 §:ssä tarkoitettuihin rikoksiin, joiden hallintovaliokunta katsoi poliisin henkilötietolakia koskevassa mietinnössään olevan perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla kiinteässä yhteydessä tietojen ulkomaalaislain 131 §:n mukaisesti alkuperäisiin käsittelytarkoituksiin kuuluvaan valtion turvallisuuden suojaamiseen (ks. HaVM 39/2018 vp, s. 40).

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin voimassa olevaa 15 §:n 4 momenttia vastaavasti tietojen käyttämisestä edellä mainittujen valtion turvallisuuden suojaamiseen kiinteästi liittyvien rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Säännöstä täsmennettäisiin kuitenkin nykyiseen 15 §:n 4 momenttiin verrattuna siten, että se koskisi nimenomaan poliisin oikeutta käyttää tietoja. Lisäksi rikosnimikkeistä ehdotetaan poistettavaksi syrjintä (rikoslain 11 luvun 11 §), josta laissa säädetty ankarin rangaistus on enintään kuusi kuukautta vankeutta. Myös syrjintä kuuluu rikoslain 11 luvussa tarkoitettuihin rikoksiin ihmisyyttä vastaan. Syrjinnän estämistä, paljastamista ja selvittämistä ei kuitenkaan voida pitää painoarvoltaan yhtä tärkeänä kuin muiden säännöksessä tarkoitettujen rikosten, joista säädetty ankarin rangaistus on vähintään yksi vuosi vankeutta.

Koska säännöksessä tarkoitetuilla rikoksilla arvioidaan olevan kiinteä yhteys alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen, tietojen käsittelylle ei jatkossakaan asetettaisi erityisiä menettelyllisiä edellytyksiä. Säännös vastaisi tältä osin asiallisesti nykytilaa. Oikeus tietojen käsittelyyn olisi kuitenkin tältäkin osin sidottu niiden välttämättömyyteen käyttötarkoituksen kannalta ja tietojen käsittelyssä olisi noudatettava yleisen tietosuojalainsäädännön vaatimuksia. Tietojen luovuttamisesta muille rikosasioiden tietosuojalaissa tarkoitetuille toimivaltaisille viranomaisille rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi ja tietojen pyytämistä koskevasta päätöksenteosta ehdotetaan säädettäväksi jäljempänä 21 ja 21 a §:ssä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tietojen käyttämisestä muiden kuin 1 momentissa tarkoitettujen vakavien rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Tältä osin kyse olisi voimassa olevaan lakiin nähden uusista käsittelytarkoituksista. Momentin 1 ja 2 kohdassa luetellut rikokset vastaisivat 15 e §:n 2 momentin 1 ja 2 kohdassa lueteltuja rikoksia sillä erotuksella, että tietojen käsittelemisestä valtion turvallisuuteen kiinteässä yhteydessä olevien rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi säädettäisiin 1 momentissa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin poliisin oikeudesta käsitellä 2 momentissa tarkoitettua vertailun tuloksia. Säännös vastaisi 15 e §:n 2 momenttia. Pykälän 4 ja 5 momentti puolestaan vastaisivat 15 e §:n 3 ja 4 momenttia.

15 g §. *Henkilökorttilaissa, passilaissa ja ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometristen tietojen käsittelyä koskeva päätöksenteko.* Pykälässä säädettäisiin esityksessä ehdotettua biometristen tietojen käsittelyä koskevasta päätöksenteosta. Pykälän 1 momentin mukaan henkilökorttirekisterin ja passirekisterin biometristen tietojen sekä ulkomaalaislain 131 §:n nojalla poliisin rekisteriin talletettujen biometristen tietojen vertaaminen uhrin tunnistamiseksi (15 c §), vaaran estämiseksi (15 d §) tai rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi (15 e ja 15 f §) edellyttäisi pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen päätöstä. Pidättämiseen oikeutetulla poliisimiehellä tarkoitettaisiin poliisilakia vastaavasti pakkokeinolain 2 luvun 9 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettua poliisimiestä. Pakkokeinolain 2 luvun 9 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan pidättämiseen oikeutettuja virkamiehiä ovat poliisiylijohtaja, Poliisihallituksen poliisijohtaja, poliisiylitarkastaja ja poliisitarkastaja, poliisipäällikkö, apulaispoliisipäällikkö, keskusrikospoliisin päällikkö ja apulaispäällikkö, rikosylitarkastaja, rikostarkastaja, rikosylikomisario, ylikomisario, rikoskomisario ja komisario.

Pidättämiseen oikeutettu poliisimies varmistaisi päätöstä tehdessään säännöksessä tarkoitettua vertailun välttämättömyyden ja sen, että vertailulle säädetty edellytykset täyttyvät. Päätöksen tekvän virkamiehen olisi siten muun muassa varmistettava, että tietojen käsittely olisi välttämätöntä käsittelytarkoituksen kannalta. Tietoja ei siten saisi käsitellä, jos käsittelyn tavoite voidaan saavuttaa jollain muulla, rekisteröidyn oikeuksiin vähemmän puuttuvalla, keinolla. Säännös ei koskisi yksittäisten rekisteritietojen käsittelyä henkilöllisyyden selvittämiseksi (15 b §) tai henkilön löytämiseksi (15 e §:n 4 momentti ja 15 f §:n 5 momentti) eikä 15 f §:n 1 momentissa tarkoitettua ulkomaalaislain 131 §:n nojalla rekisteriin talletettujen tietojen käsittelyä niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen kiinteästi liittyvien rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi (15 f §:n 1 momentti). Yksittäisen biometrisen kasvokuvan tai sormenjälkitiedon käsittelyn arvioidaan olevan laajempaan rekisteritietojen vertailuun verrattuna huomattavasti vähemmän puuttuva keino, jonka osalta ei olisi tarpeen säätää nimenomaisesti muita yleislainsäädännön velvoitteita täydentävästä päätöksentekovelvoitteesta. Edellä 15 f §:n 1 momentissa tarkoitettua ulkomaalaislain 131 §:n nojalla rekisteriin talletettujen tietojen käsittelyssä puolestaan ei olisi perusteltua poiketa tietojen alkuperäisessä käsittelytarkoituksessa sovellettavasta menettelystä, koska kyse olisi alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen kiinteästi liittyvien rikosten ennalta estämisestä,

paljastamisesta ja selvittämisestä. Myös yksittäisten tietojen käsittelyn ja 15 f §:n 1 momentin osalta olisi noudatettava yleistä tietosuojalainsäädäntöä, kuten rekisteröidyn oikeuksia ja oikeussuojakeinoja koskevia vaatimuksia.

Päätös olisi 2 momentin mukaan tehtävä kirjallisesti. Momentissa säädettäisiin myös päätöksen sisällöstä. Päätöksestä olisi käytävä ilmi päätöksen tehnyt virkamies, päätöksen antopäivä, tiedot joihin vertailua pyydetään sekä selvitys siitä, että 15 c–15 f §:ssä biometristen tietojen vertaamiselle säädetyt edellytykset täyttyvät. Vertailun suorittavan virkamiehen olisi pystyttävä varmistamaan edellytysten täyttyminen päätöksessä esitetyn selvityksen perusteella. Esimerkiksi rikosten estämisen, paljastamisen ja selvittämisen osalta päätöksestä olisi siten käytävä ilmi muun muassa se, mistä 15 e §:n 1 momentissa tai 15 f §:n 2 momentissa tarkoitettu rikoksesta olisi kyse. Päätöksessä olisi oltava myös selvitys vertailun välttämättömyydestä mainitun rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. Lisäksi selvityksestä olisi käytävä ilmi, ettei henkilöä ole tunnistettu tai hänen henkilöllisyyttään saatu todennettua 5–8 §:ssä tarkoitettujen tietojen avulla.

Rekisterinpitäjänä toimiva Poliisihallitus vastaa kaikesta poliisin henkilötietojen käsittelystä tietosuojan yleislainsäädännön mukaisesti. Poliisihallituksen velvollisuudesta pitää tilastoa säännöksessä tarkoitetuista päätöksistä ja niiden pohjalta tehdyistä toimenpiteistä ehdotetaan lisäksi säädettäväksi uudessa 60 a §:ssä.

15 h §. *Henkilökorttilaissa, passilaissa ja ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometristen tietojen vertailussa sovellettava menettely.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi menettelystä, jota sovellettaisiin lakiehdotuksessa tarkoitettuun biometristen tietojen vertailuun. Säännös ei koskisi yksittäisten rekisteritietojen käsittelyä henkilöllisyyden selvittämiseksi (15 b §) tai henkilön löytämiseksi (15 e §:n 4 momentti ja 15 f §:n 5 momentti) eikä 15 f §:n 1 momentissa tarkoitettua ulkomaalaislain 131 §:n nojalla rekisteriin talletettujen tietojen käsittelyä eräiden valtion turvallisuuden suojaamiseen kiinteästi liittyvien rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi (15 f §:n 1 momentti).

Pykälän 1 momentissa täsmennettäisiin, että ainoastaan erikseen nimetyllä, asianmukaisen koulutuksen saaneella keskusrikospoliisin palveluksessa olevalla virkamiehellä olisi oikeus suorittaa vertailuja 15 d §:ssä tarkoitetun vaaran estämiseksi sekä 15 e §:n 1 momentissa tai 15 f §:n 2 momentissa tarkoitetun rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. Poliisihallitus ja keskusrikospoliisi vastaisivat asianmukaisen koulutuksen järjestämisestä virkamiehille, jotka keskusrikospoliisi nimeäisi suorittamaan vertailuja. Käytännössä erityisosaamista vaativa sormenjälkivertailujen tekeminen on keskitetty keskusrikospoliisin rikostekniseen laboratorioon. Keskusrikospoliisi vastaa myös vertailun edellytyksenä olevasta poliisin henkilötietolain 5–8 §:ssä tarkoitettujen tietojen tarkistamisesta. Keskusrikospoliisin rikosteknisen laboratorion vastuulla on myös kasvokuvavertailujen osalta tarpeellisten vertailulausuntojen tekeminen esimerkiksi tilanteissa, joissa lausuntoa tarvitaan todisteeksi. Muilla poliisin yksiköillä ei olisi oikeutta saada pääsyä passirekisteriin, henkilökorttirekisteriin tai ulkomaalaislain 131 §:ssä tarkoitettuihin biometrisiin tietoihin säännöksessä tarkoitettujen vertailujen tekemiseksi, kun kyse olisi vaaran estämisestä tai rikoksen estämisestä, paljastamisesta tai selvittämisestä.

Momentissa säädettäisiin lisäksi 15 c §:ssä tarkoitettu uhrin tunnistamisesta, jonka voisi jatkossa suorittaa keskusrikospoliisin lisäksi vain muu erikseen nimetty, asianmukaisen koulutuksen saanut poliisin palveluksessa oleva virkamies. Voimassa olevan 15 §:n 2 ja 4 momentin mukaan oikeus tiedon käyttöön uhrin tunnistamiseksi on vain sillä, jonka työtehtävien hoitaminen välttämättä edellyttää tiedon käyttöä. Oikeutta tiedon käyttöön täsmennettäisiin siten nykyiseen sääntelyyn verrattuna.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin poikkeuksesta, joka koskisi biometrinen kasvokuvien vertailua henkilön alustavaksi tunnistamiseksi. Säännös koskisi vertailua uhrin tunnistamiseksi ja vaaran estämiseksi sekä rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. Poliisilla on käytössä koneellinen kasvontunnistusjärjestelmä, jota käytetään jo nykyisellään poliisiyksiköissä rikosperusteisesti rekisteröityjen kasvokuvien vertailuun sekä ulkomaalaislain 131 §:ssä tarkoitettujen kasvokuvien vertailuun voimassa olevan sääntelyn puitteissa. Asianmukaisen koulutuksen järjestelmän käyttöön ja kasvokuvavertailujen tekemiseen saanut poliisin palveluksessa oleva virkamies voisi ehdotetun säännöksen mukaan käsitellä myös lakiehdotuksessa tarkoitettuja biometrisia kasvokuvia henkilön alustavaksi tunnistamiseksi. Myös kasvokuvien vertailu henkilön alustavaksi tunnistamiseksi edellyttäisi 15 g §:n mukaisesti pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tekemää kirjallista päätöstä. Vertailun tuloksia saisi tässä tapauksessa käyttää ainoastaan poliisin toiminnan suuntaamiseksi, eikä alustavaksi tunnistamiseksi tehtyä vertailua siten voisi käyttää esimerkiksi näyttönä rikosasiassa. Varsinaiset vertailulausunnnot tulisi tarvittaessa pyytää keskusrikospoliisin rikostekniseltä laboratoriolta 1 momentin mukaisesti.

Alustava tunnistaminen on huomioitu myös EU:n tekoälyasetuksen 26 artiklan 10 kohdassa, joka koskee jälkikäteistä biometristä etätunnistamista. Jälkikäteiseen etätunnistamiseen tarkoitettua järjestelmää voidaan käyttää ilman muissa tapauksissa edellytettyä ennakkolupaa mahdollisen epäillyn alustavaan tunnistamiseen rikokseen suoraan liittyvien objektiivisten ja todennettavissa olevien tosiseikkojen perusteella. Käyttö on tällöinkin rajoitettava siihen, mikä on ehdottoman välttämätöntä kyseessä olevan rikoksen tutkintaa varten.

Pykälän 3 momentin mukaan vertaamisen suorittavan virkamiehen olisi ennen vertaamista varmistettava 15 g §:ssä tarkoitetussa päätöksessä esitetyn selvityksen perusteella, että biometrinen tietojen käsittelylle säädetty edellytykset täyttyvät eikä henkilöä voida tunnistaa tai hänen henkilöllisyyttään todentaa 5–8 §:ssä tarkoitettujen tietojen perusteella. Päätöksestä olisi edellä 15 g §:n yhteydessä kuvastusti käytävä ilmi tiedot, joita vertaamisen suorittava virkamies tarvitsisi voidakseen varmistua vertailua koskevan pyynnön lainmukaisuudesta. Vertaamisen suorittavan virkamiehen on siten voitava varmistua päätöksen perusteella muun muassa siitä, että vertailu on käsittelytarkoituksen kannalta välttämätön. Vertailua ei saisi suorittaa, jos käsittelyn tavoite voidaan saavuttaa jollain muulla, rekisteröidyn oikeuksiin vähemmän puuttuvalla, keinolla.

16 §. Poliisin oikeus saada tietoja eräistä rekistereistä ja tietojärjestelmistä. Pykälän 1 momentin 8 kohdasta poistettaisiin henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetun lain säädösnumero, koska lakiin viitattaisiin jo edellä 15 b §:ssä. Säännökseen ei ehdoteta sisällöllisiä muutoksia.

21 §. Henkilötietojen luovuttaminen toiselle rikosasioiden tietosuojalaissa tarkoitettulle toimivaltaiselle viranomaiselle. Pykälään lisättäisiin neljä uutta momenttia, joissa säädettäisiin poliisin oikeudesta luovuttaa henkilökorttirekisterin ja passirekisterin biometrisia tietoja sekä ulkomaalaislain 131 §:n nojalla poliisin rekisteriin talletettuja biometrisia tietoja eräille muille rikosasioiden tietosuojalaissa tarkoitettuille toimivaltaisille viranomaisille. Tietojen luovuttaminen olisi kytketty 15 b–15 f §:n mukaisiin käsittelytarkoituksiin ja edellytyksiin. Tietojen pyytämistä koskevasta päätöksenteosta säädettäisiin uudessa 21 a §:ssä. Lisäksi henkilökorttirekisterin ja passirekisterin tietojen luovuttamisesta sotilastiedusteluviranomaiselle säädettäisiin erikseen (21 b §) samoin kuin tietojen käsittelystä suojelupoliisissa (52 a §).

Uusi 2 momentti koskisi henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometrinen tietojen luovuttamista Rajavartiolaitokselle, Tullille ja

Puolustusvoimille. Momentin mukaan poliisi saisi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa tietoja mainituille viranomaisille uhrin tunnistamiseksi 15 c §:ssä säädettyin edellytyksin, vaaran estämiseksi 15 d §:ssä säädettyin edellytyksin taikka rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi 15 e §:n 1 ja 2 momentissa säädettyin edellytyksin. Uudessa 3 momentissa säädettäisiin vastaavasti ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometristen tietojen luovuttamisesta sillä erotuksella, että tietojen luovuttaminen rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi olisi kytketty 15 f §:n 1–3 §:ssä säädettyihin edellytyksiin.

Tietojen käsittelyn edellytyksenä olisi kaikissa näissä säännöksissä välttämättömyys, joka rajaisi myös tietojen luovuttamista. Tietoja voitaisiin siten luovuttaa vain silloin, kun se olisi vastaanottavan viranomaisen tehtävien kannalta välttämätöntä. Tällä tarkoitetaan, että säännöksessä tarkoitettuja biometrisia tietoja ei saisi luovuttaa, jos käsittelyn tavoitteet voidaan saavuttaa jollain muulla, rekisteröidyn oikeuksiin vähemmän puuttuvalla, keinolla. Esimerkiksi tunnistamattomaksi jääneiden uhrien tunnistaminen (15 c §) kuuluu pääsääntöisesti poliisin tehtäviin, mutta poikkeusoloissa myös Rajavartiolaitoksen ja Puolustusvoimien voi olla välttämätöntä tunnistaa uhreja. Vaaran torjumisessa (15 d §) kyse taas voisi olla niin normaali- kuin poikkeusoloissa esimerkiksi räjähtämättömiin ammuksiin liittyvästä hengelle ja terveydelle aiheutuvan vaaran torjumisesta. Suurin osa 15 e ja 15 f §:ssä tarkoitetuista vakavista rikoksista on rikoksia, joiden estäminen, paljastaminen ja selvittäminen kuuluu Poliisihallituksen alaisten poliisiyksiköiden tehtäviin. Tietoja voitaisiin luovuttaa rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi ainoastaan sellaisten rikosten osalta, joiden estäminen, paljastaminen tai selvittäminen kuuluu Rajavartiolaitoksen, Tullin tai Puolustusvoimien tehtäviin. Rajavartiolaitos voisi siten pyytää vertailua esimerkiksi silloin, kun se on välttämätöntä törkeän ihmiskaupan (rikoslain 25 luvun 3 a §) tai muun Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 4 §:n mukaan kuuluvan rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. Tulli voisi pyytää vertailua esimerkiksi törkeän huumausainerikoksen (rikoslain 50 luvun 2 §) tai muiden rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 2 §:n 1 kohdassa määriteltyjen tullirikosten estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. Tietojen luovuttamisen muille viranomaisille arvioidaan olevan välttämätöntä, koska esityksessä tarkoitettujen rikosten estäminen, paljastaminen ja selvittäminen ovat intressiltään yhtä lailla merkittäviä riippumatta siitä, mikä viranomainen on asiassa toimivaltainen. Vastaavasti myös uhrin tunnistamista ja merkittävän vaaran estämistä sekä kohdehenkilön henkilöllisyyden todentamista ja henkilön löytämistä yksittäisvertailujen avulla voidaan pitää välttämättömänä kaikkien lainkohdassa tarkoitettujen viranomaisten osalta silloin, kun kyse on viranomaisen lakisääteisestä tehtävästä.

Pääesikunnan tehtävänä on uuden sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa annetun lain (89/2025) 89 §:n mukaan estää, paljastaa ja selvittää muun muassa rikoksia, jotka käsitellään sotilasoikeudenkäyntiasiana tai sotilaskurinpitomenettelyssä. Näihin rikoksiin kuuluu sotilasoikeudenkäyntilain (326/1983) 2 §:n mukaan muun muassa vakavia henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia, kuten tappo, murha ja surma. Tietoja voitaisiin siten luovuttaa Puolustusvoimien pääesikunnalle myös tällaisten rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi silloin, kun se kuuluu Pääesikunnan tehtäviin ja 15 e §:ssä tietojen käsittelylle säädetyt edellytykset täyttyvät.

Puolustusvoimien pääesikunta vastaa lisäksi uuden sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa annetun lain 93 §:n mukaan sotilaallisen maanpuolustuksen alalla sellaisten rikosten havaitsemisesta, estämisestä ja paljastamisesta, jotka voivat uhata maanpuolustusta, valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtakunnan sisäistä tai ulkoista turvallisuutta. Pääesikunta voisi siten pyytää vertailua tällaisten rikosten estämiseksi ja paljastamiseksi. Rikosten selvittämisestä huolehtii 93 §:n 3 momentin mukaan keskusrikospoliisi.

Ehdotetun 4 momentin mukaan yksittäisiä biometrisia tietoja voitaisiin luovuttaa Rajavartiolaitokselle, Tullille ja Puolustusvoimille henkilön löytämiseksi 15 e §:n 4 momentissa ja 15 f §:n 5 momentissa säädetyn edellytyksin sekä henkilöllisyyden todentamiseksi 15 b §:n mukaisin edellytyksin tilanteissa, joissa näillä viranomaisilla on toimivaltuussääntelyn nojalla oikeus selvittää henkilöllisyys henkilötuntomerkkien avulla. Vastaavasti kuin 2 ja 3 momentissa, tietoja voisi luovuttaa ainoastaan silloin, kun se olisi välttämätöntä vastaanottavan viranomaisen lakisääteisten tehtävien kannalta ja muut käsittelylle säädetty edellytykset täytyisivät. Rajavartiolaitoksen osalta henkilöllisyyden selvittämiseen rikosasioiden tietosuojalain soveltamisalalle kuuluvissa tehtävissä sovelletaan rajavartiolakia (578/2005) ja Tullin osalta henkilöllisyyden selvittämisestä säädetään rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (623/2015). Uuden sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa annetun lain 99 §:ssä säädetään poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen oikeutta vastaavasta Pääesikunnan oikeudesta henkilöllisyyden selvittämiseen. Pääesikunnan rikostorjuntatehtävää suorittavalla virkamiehellä on jatkossa oikeus henkilöllisyyden selvittämiseen ja kohteen kieltäytyessä oikeus selvittää henkilöllisyys esimerkiksi henkilötuntomerkkien perusteella tai tarvittaessa kiinniottamalla kyseinen henkilö. Momentissa tarkoitettu tietojen vertaaminen henkilöllisyyden selvittämiseksi olisi mahdollista ainoastaan 15 b §:ssä säädetyn edellytyksin eli tilanteissa, joissa se on välttämätöntä henkilön henkilöllisyyden todentamiseksi eikä henkilöllisyyttä voida luotettavasti todentaa henkilöllisyyttä osoittavan asiakirjan tai muiden käytettävissä olevien tietojen avulla.

Uudessa 5 momentissa säädettäisiin tietojen luovuttamista koskevista lisäedellytyksistä. Tietoja voisi luovuttaa 2 ja 3 momentissa tarkoitettulla tavalla uhrin tunnistamiseksi, vaaran estämiseksi taikka rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi ainoastaan silloin, jos henkilöä ei ole tunnistettu tai hänen henkilöllisyyttään saatu todennettua tietoja pyytävän viranomaisen hallussa olevien tietojen tai poliisin henkilötietolain 5–8 §:ssä tarkoitettujen tietojen avulla. Ennen vertailua tulisi siten tarkistaa tietoja pyytävän viranomaisen hallussa olevat muut tiedot ja varmistaa, ettei henkilöä ole mahdollista tunnistaa esimerkiksi poliisin tutkinta- ja valvontatehtäviä varten (5–6 §) tai rikosten ennalta estämistä ja paljastamista varten (7–8 §) käsiteltävien tietojen, kuten ns. rikosperusteisten tuntomerkkitietojen avulla. Säännös ei koskisi 4 momentissa tarkoitettua yksittäisten biometrinen tietojen luovuttamista henkilön löytämiseksi tai henkilöllisyyden selvittämiseksi. Muille viranomaisille saisi luovuttaa ainoastaan yksittäisiä tietoja tai poliisin suorittaman vertailun tuloksia.

Edellytysten täytyessä poliisi suorittaisi vertailun noudattaen 15 h §:ssä säädettyä menettelyä. Vertailu edellyttäisi 21 a §:n mukaisesti tehtyä päätöstä tietojen pyytämisestä. Vertaamisen suorittava virkamies tarkistaisi päätöksessä esitetyn selvityksen perusteella, että vertailulle säädetty edellytykset täyttyvät. Tietoja vastaanottavilla viranomaisilla ei olisi oikeutta saada suoraan pääsyä passirekisteriin, henkilökorttirekisteriin tai ulkomaalaislain 131 §:n nojalla talletettuihin tietoihin automatisoitujen vertailujen tekemiseksi.

21 a §. *Henkilökorttilaissa, passilaissa ja ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometrinen tietojen pyytämistä koskeva päätöksenteko.* Pykälässä säädettäisiin edellä 21 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettujen biometrinen tietojen luovuttamisen edellyttämisestä päätöksenteosta tietoja pyytävässä viranomaisessa.

Pykälän 1 momentin mukaan Rajavartiolaitoksen tai Tullin palveluksessa oleva pidättämiseen oikeutettu virkamies, pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle säädettyjä toimivaltuuksia käyttävä Puolustusvoimien Pääesikunnan rikostorjuntatehtävään määrätty virkamies taikka Pääesikunnan sotilaallisen maanpuolustuksen alalla Suomeen kohdistuvaan tiedustelutoimintaan ja sotilaallisen maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavaan toimintaan liittyvien rikosten rikostorjuntatehtävään määrätty salaisten tiedonhankintakeinojen käyttöön

erityisesti perehtynyt sotilaslakimies tai muu virkamies päättäisi tietojen pyytämisestä 21 §:n 2 tai 3 momentissa säädettyyn tarkoitukseen. Päätöstä edellytettäisiin siten biometristen tietojen vertaamiseksi uhrin tunnistamiseksi, vaaran estämiseksi tai rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. Säännös ei koskisi 21 §:n 4 momentissa tarkoitettua yksittäisten rekisteritietojen luovuttamista henkilöllisyyden selvittämiseksi tai henkilön löytämiseksi. Sääntely vastaisi poliisin sisäistä tietojen käsittelyä koskevaa päätöksentekoa (15 g §) sillä erotuksella, että luovutustilanteissa myös 15 f §:n 1 momentissa tarkoitettu ulkomaalaislain 131 §:n nojalla rekisteriin talletettujen tietojen luovuttaminen niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen kiinteästi liittyvien rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi edellyttäisi päätöstä tietojen pyytämisestä.

Pidättämiseen oikeutetuista virkamiehistä säädetään Tullin ja Rajavartiolaitoksen osalta pakkokeinolain 2 luvun 9 §:ssä. Pakkokeinolain 2 luvun 9 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan pidättämiseen oikeutettuja virkamiehiä ovat Tullin rikostorjunnan päällikkö, Tullin rikostorjunnan toimintayksikön päällikkö sekä Tullin rikostorjunnan tuliyliytarkastaja, jonka Tullin rikostorjunnan päällikkö on määrännyt tutkinnanjohtajaksi. Momentin 3 kohdan mukaan pidättämiseen oikeutettuja virkamiehiä ovat Rajavartiolaitoksen päällikkö ja apulaispäällikkö, Rajavartiolaitoksen esikunnan raja- ja meriosaston osastopäällikkö, Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö, apulaisosastopäällikkö, rikostorjuntayksikön yksikönpäällikkö, rajavartioylitarkastaja, ylitarkastaja, rikosylitarkastaja ja rikostarkastaja, rajavartioston ja merivartioston komentaja ja apulaiskomentaja, rajavartioston ja merivartioston rajatoimiston ja meritoimiston päällikkö, Suomenlahden merivartioston Helsingin rajatarkastusosaston päällikkö ja varapäällikkö sekä vähintään luutnantin arvoinen rajavartiomies, joka on saanut tutkinnanjohtajalle Rajavartiolaitoksessa säädetyn koulutuksen ja jonka Rajavartiolaitoksen tai sen hallintoyksikön päällikkö on määrännyt tutkinnanjohtajaksi.

Puolustusvoimien Pääesikunnan rikostorjuntatehtävään määrättyistä pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle säädettyjä toimivaltuuksia käyttävistä virkamiehistä säädetään sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 94 §:ssä. Pykälän mukaan pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle säädettyjä toimivaltuuksia käyttävät sotilaslakimies tai muu tutkinnanjohtajan tehtävään määrätty virkamies. Lain 95 §:n mukaisissa Pääesikunnan sotilaallisen maanpuolustuksen alalla Suomeen kohdistuvaan tiedustelutoimintaan ja sotilaallisen maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavaan toimintaan liittyvien rikosten rikostorjuntatehtävissä päätöksen tekisi rikostorjuntatehtävään määrätty salaisten tiedonhankintakeinojen käyttöön erityisesti perehtynyt sotilaslakimies tai muu virkamies.

Päätös olisi 2 momentin mukaan tehtävä kirjallisesti. Momentissa säädettäisiin myös päätöksen sisällöstä, joka vastaisi poliisin sisäistä tietojen käsittelyä koskevia päätöksiä (15 g §). Päätöksestä olisi käytävä ilmi päätöksen tehnyt virkamies, päätöksen antopäivä, tiedot joihin vertailua pyydetään sekä selvitys siitä, että 15 c–15 f §:ssä ja 21 §:ssä biometristen tietojen vertaamiselle säädetyt edellytykset täyttyvät. Tietojen pyytämisestä päättävä virkamies varmistaisi päätöstä tehdessään säännöksessä tarkoitetun vertailun välttämättömyyden ja sen, että muut vertailulle säädetyt edellytykset täyttyvät. Vertailun suorittavan virkamiehen olisi pystyttävä varmistamaan edellytysten täyttyminen päätöksessä esitetyn selvityksen perusteella. Esimerkiksi rikosten estämisen, paljastamisen ja selvittämisen osalta päätöksestä olisi siten käytävä ilmi muun muassa se, mistä 15 e §:n 1 momentissa tai 15 f §:n 2 momentissa tarkoitettu rikoksesta olisi kyse. Päätöksessä olisi oltava myös selvitys vertailun välttämättömyydestä mainitun rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. Välttämättömyydellä tarkoitetaan, että käsittelyn tavoitetta ei voida saavuttaa jollain muulla, rekisteröidyn oikeuksiin vähemmän puuttuvalla, keinolla. Lisäksi selvityksestä olisi käytävä ilmi, ettei henkilöä ole tunnistettu tai hänen henkilöllisyyttään saatu todennettua tietojä

pyytävän viranomaisen hallussa olevien tietojen tai poliisin hallussa olevien tämän lain 5–8 §:ssä tarkoitettujen tietojen avulla.

Rekisterinpitäjänä toimiva Poliisihallitus vastaa kaikesta poliisin henkilötietojen käsittelystä tietosuojan yleislainsäädännön mukaisesti. Rekisterinpitäjän vastuu koskee myös henkilötietojen luovuttamista. Poliisihallituksen velvollisuudesta pitää tilastoa säännöksessä tarkoitetuista päätöksistä ja niiden pohjalta tehdyistä toimenpiteistä ehdotetaan säädettäväksi uudessa 60 a §:ssä.

21 b §. *Henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometristen tietojen luovuttaminen sotilastiedusteluviranomaiselle.* Pykälä olisi uusi ja siinä säädettäisiin edellytyksistä, joilla henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisia tietoja voitaisiin luovuttaa sotilastiedusteluviranomaiselle maanpuolustuksen suojaamiseksi sekä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sitä vakavasti uhkaavalta toiminnalta. Momentissa esitetään säädettäväksi sotilastiedusteluviranomaiselle oikeus tietojen vertailuun vastaavasti kuin siviilitiedusteluviranomaiselle esitettävässä 52 a §:ssä säädettäisiin suojelupoliisille.

Sotilastiedusteluviranomaisella on henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa annetun lain (332/2019) 37 §:n 1 momentin 20 kohdan nojalla, sen lisäksi mitä muualla laissa säädetään, oikeus saada sotilastiedustelutehtävien suorittamiseksi salassapitosäännösten estämättä tarpeellisia tietoja poliisin henkilörekistereistä. Sotilastiedusteluviranomaisella on oikeus pykälän 2 momentin perusteella saada tiedot myös teknisen käyttöyhteyden avulla tai tietojoukkona maksutta, tai tietojen irrottamiskustannuksiin perustuvaa vastiketta vastaan. Nyt esitettävä säännös olisi biometristen tunnistetietojen luonteesta johtuen tarkempia rajoituksia sisältävä erityissäännös suhteessa sotilastiedusteluviranomaisen yleiseen tiedonsaantioikeuteen. Oikeudesta on katsottu olevan tarkoituksenmukaisinta säätää poliisin henkilötietolaissa, jossa säädetään myös biometristen tietojen luovuttamisesta muille turvallisuusviranomaisille.

Sotilastiedustelu hankkii ja käsittelee tietoa Suomeen kohdistuvasta tai Suomen turvallisuusympäristön kannalta merkityksellisestä sotilaallisesta toiminnasta taikka vieraan valtion toiminnasta tai muusta sellaisesta toiminnasta, joka vakavasti uhkaa Suomen maanpuolustusta tai vaarantaa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja. Tietoa hankitaan ylimmän valtiojohtoon päätöksenteon tukemiseksi sekä Puolustusvoimien lakisääteisten tehtävien, kuten esimerkiksi alueellisen koskemattomuuden valvomiseksi ja turvaamiseksi, kansan elinmahdollisuuksien, perusoikeuksien ja valtiojohtoon toimintavapauden turvaamiseksi, laillisen yhteiskuntajärjestyksen puolustamiseksi, mutta myös kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan osallistumiseksi. Sotilastiedustelun kohteena ovat esimerkiksi vieraan valtion asevoimien ja niihin rinnastuvien järjestäytyneiden joukkojen toiminta ja toiminnan valmistelu, Suomen maanpuolustukseen kohdistuva tiedustelutoiminta, joukkotuhoaseiden suunnittelu, valmistaminen, levittäminen ja käyttö tai kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta vakavasti uhkaava kriisi, jos toiminta on luonteeltaan sotilaallista.

Pykälän 1 momentin mukaan sotilastiedusteluviranomainen voisi verrata yksittäisen tehtävän suorittamisen yhteydessä saatuja biometrisiä tietoja passi- ja henkilökorttilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviin biometrisiin tietoihin. Yleisenä edellytyksenä tietojen vertaamiselle olisi kaikkien käsittelytarkoitusten osalta perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön ja tietosuojan yleislainsäädännön vaatimusten mukaisesti välttämättömyys. Sotilastiedusteluviranomainen saisi käsitellä tietoja ainoastaan silloin kun se olisi välttämätöntä maanpuolustuksen suojaamiseksi sekä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sitä vakavasti uhkaavalta toiminnalta. Ilmaisulla viitattaisiin sotilastiedustelusta annetun lain (590/2019) 4 §:ssä säädettyihin sotilastiedustelun kohteiden kaltaisiin toimintoihin. Välttämättömyydellä

tarkoitetaan, että käsittelyn tavoitetta ei voida saavuttaa jollain muulla, rekisteröidyn oikeuksiin vähemmän puuttuvalla, keinolla.

Ehdotetun sääntelyn tavoitteena on varmistaa sotilastiedusteluviranomaisen kyky vastata turvallisuusympäristön nopeaan muutokseen ja sen heikkenemiseen sekä riittävän luotettavalla tavalla tarvittaessa tunnistaa toimintaan liittyviä, niin ulkomaalaislain nojalla rekisteröityjä henkilöitä, kuin Suomen kansalaisia. Kohdehenkilöillä ei useinkaan ole rikollista taustaa, jolloin heidän biometrisiä tietojaan ei ole talletettu poliisin rekisteriin rikosperusteisesti. Siksi myös passi- ja henkilörekisteriin talletetut tiedot voisivat olla erittäin keskeisiä ja välttämättömiä maanpuolustuksen suojaamiseen tai kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaavaan toimintaan liittyvien kohdehenkilöiden tunnistamiseksi.

Tietojen luovutus toteutettaisiin 1 momentissa säädetyllä tavalla antamalla sotilastiedusteluviranomaiselle oikeus verrata biometrisiä tietoja poliisin rekisteriin talletettuihin henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviin biometrisiin tietoihin. Vertailu edellyttäisi momentin mukaan tiedustelumenetelmien käyttöön erityisesti perehtyneen sotilaslakimiehen tai muun virkamiehen tekemää päätöstä. Tällä varmistettaisiin, että päätöstä ei voisi sotilastiedusteluviranomaisessa tehdä virkamies, jolla ei olisi riittävää koulutusta, taitotasoa ja perehtyneisyyttä arvioida tietojen käytön välttämättömyyttä.

Sotilastiedusteluviranomaisen tietojen luonteen vuoksi esitetään vertailussa sovellettavaksi menettelyksi vastaavaa kuin siviilitiedusteluviranomaisella. Menettely eroaisi tietojen luovuttamisesta muille rikosasioiden tietosuojalaissa tarkoitetuille toimivaltaisille viranomaisille. Sotilastiedusteluviranomaisen tiedot ovat pääsääntöisesti sensitiivisiä korkean tietoturvallisuusluokan tietoja, joita edellytetään käsiteltävän ainoastaan kyseisten tietojen käsittelyyn tarkoitetuissa tietojärjestelmissä eikä niitä ole mahdollista siirtää alemman tietoturvallisuusluokan tietojärjestelmiin. Vertailtavissa tiedoissa voisi tyypillisesti olla kyse sotilastiedusteluviranomaisen tiedustelumenetelmillä saaduista tiedoista tai henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa annetun lain 28 §:n nojalla toiselta valtiolta tai kansainväliseltä järjestöltä saaduista henkilötiedoista. Tiedustelutietojen luovutuksesta poliisille rikostorjuntaviranomaisena on säädetty erikseen sotilastiedustelulain tiedustelutietojen luovutusta eräitä tapauksia koskevassa 6 luvussa (ns. palomuurisääntely) ja kansainvälisessä tiedonvaihdossa puolestaan on tietojen luovuttajan asettamissa ehdoissa lähes poikkeuksetta määrätty tietojen salassapidosta, vaitiolovelvollisuudesta, tietojen käytön rajoituksista, tietojen edelleen luovutuksesta ja luovutetun aineiston palauttamisesta. Toiselta valtiolta tai kansainväliseltä järjestöltä saatujen henkilötietojen käsittelyssä sotilastiedusteluviranomaista sitovat lisäksi Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten ja muiden Suomea sitovien velvoitteiden määräykset.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin vertailun viimesijaisuudesta muihin tunnistamiskeinoihin nähden. Vertailun edellytyksenä olisi se, ettei henkilöä ole tunnistettu tai hänen henkilöllisyyttään saatu todennettua muiden sotilastiedusteluviranomaisella olevien tietojen avulla. Sotilastiedusteluviranomaisen olisi ennen vertailua yritettävä tunnistaa henkilö kaikkien tehtäviensä vuoksi käytössään olevien henkilötietojen avulla sekä mahdollisuuksien mukaan myös sotilastiedusteluviranomaisen saatavilla olevien muiden poliisilta saatavien tietojen avulla.

Sotilastiedusteluviranomainen noudattaa kaikessa toiminnassaan ja henkilötietojen käsittelyssä sotilastiedustelulaissa säädettyjä yleisiä toimintaa koskevia peruseriaatteita, joita ovat muun ohella sotilastiedustelulain 1 luvun 6 §:ssä säädetty suhteellisuusperiaate. Sen mukaan sotilastiedustelun toimenpiteiden on oltava puolustettavia suhteessa tiedon hankinnalla

saatavien tietojen tärkeyteen, tiedustelutehtävän kiireellisyyteen, tavoiteltavaan sotilastiedustelun päämäärään, sotilastiedustelun kohteeseen, muille tiedustelutoimenpiteen käytöstä aiheutuvaan oikeuksien rajoittamiseen sekä muihin asiaan vaikuttaviin seikkoihin. Lisäksi toimenpiteellä tulee olla riittävät tosiasialliset mahdollisuudet saavuttaa sotilastiedustelun hyväksyttävät päämäärät. Sotilastiedustelulain 1 luvun 7 §:ssä on puolestaan säädetty vähimmän haitan periaatteesta, jonka mukaan sotilastiedustelun toimivaltuuden käytöllä ei kenenkään oikeuksiin saa puuttua enempää eikä kenellekään saa aiheuttaa suurempaa vahinkoa tai haittaa kuin on välttämätöntä tehtävän suorittamiseksi.

Poliisihallitukselle 60 a §:ssä ehdotettu velvoite tilastoida päätökset ja niiden perusteella tehdyt toimenpiteet ei koskisi passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometristen tietojen käsittelyä sotilastiedusteluviranomaisen tehtävissä. Sotilastiedusteluviranomaiseen kohdistuu säännönmukainen kattava Pääesikunnan sisäinen, sekä hallinnonalalla Puolustusministeriön suorittama, laillisuusvalvonta. Siviilitiedusteluviranomaisen tavoin myös sotilastiedustelutoimintaa valvoo valvontatehtävässään riippumaton tiedusteluvalvontavaltuutettu ja sotilastiedusteluviranomaisen henkilötietojen käsittelyä valvoo tietosuojan yleislainsäädännön mukaisesti lisäksi tietosuojavaltuutettu.

Ehdotettu säännös ei koskisi ulkomaalaislain 131 §:n nojalla poliisin rekisteriin talletettujen biometristen tietojen käsittelyä. Näiden tietojen osalta ei olisi tarpeen säätää vertailuista maanpuolustuksen suojaamiseksi tai kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi, koska valtion turvallisuuden suojaaminen kuuluu tietojen alkuperäisiin ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyihin käsittelytarkoituksiin. Sotilastiedusteluviranomainen voisi jatkossakin nykyistä vastaavasti saada ja käsitellä ulkomaalaislain 131 §:ssä tarkoitettuja biometrisia tietoja niiden alkuperäisessä käsittelytarkoituksessa, silloin kun se olisi välttämätöntä.

22 §. Muu henkilötietojen luovuttaminen viranomaisille. Pykälässä säädetään henkilötietojen luovuttamisesta muille viranomaisille yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamisalaan kuuluvia tehtäviä varten. Pykälän 2 momentin säännöstä henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometristen tietojen luovuttamisesta ehdotetaan muutettavaksi siten, että yksittäisiä tietoja voitaisiin luovuttaa Rajavartiolaitokselle ja Tullille myös henkilön henkilöllisyyden todentamiseksi rajavartiolain 36 §:n 2 momentissa tai tullilain (304/2016) 17 §:n 4 momentissa tarkoitettussa tilanteessa. Kyse olisi siten tietojen luovuttamisesta Rajavartiolaitokselle ja Tullille silloin, kun ne eivät toimi rikosasioiden tietosuojalaissa tarkoitettuna toimivaltaisena viranomaisena. Rajavartiolaitoksen osalta henkilöllisyyden selvittämiseen sovelletaan rajavartiolakia riippumatta siitä, onko kyse rikosasioiden tietosuojalain soveltamisalaan vai yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamisalaan kuuluvista tehtävistä. Tullin osalta henkilöllisyyden selvittämisestä yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamisalaan kuuluvissa tehtävissä säädetään tullilaissa. Käytännössä henkilöllisyyden selvittäminen voi olla välttämätöntä esimerkiksi Rajavartiolaitokselle säädettyjen valvontatehtävien ja Tullin tullitoimenpiteiden yhteydessä.

Säännös ei muodostaisi uutta toimivaltaperustetta henkilötuntomerkkien ottamiseen. Tietojen käyttäminen olisi rajoitettu tilanteisiin, joissa rajavartiomiehellä tai tullimiehellä on rajavartiolain tai tullilain mukaan oikeus selvittää henkilöllisyys henkilötuntomerkkien perusteella. Ehdotetulla säännöksellä mahdollistettaisiin läsnä olevan henkilön henkilöllisyyden todentaminen vertaamalla häneltä toimivaltuussääntelyn mukaisesti otettuja biometrisia tietoja yksittäisiin aiemmin rekisteröityihin tietoihin tilanteessa, jossa toimivaltuussääntelyn mukaiset edellytykset henkilöllisyyden selvittämiseksi täyttyvät. Säännös ei mahdollistaisi henkilön tunnistamista vertaamalla hänen tietojaan laajemmin koko passirekisteriin ja henkilökorttirekisteriin, vaan ainoastaan huomattavasti rajatun henkilöllisyyden

todentamisen yksi yhteen -vertailun avulla. Menettely täydentäisi muita Rajavartiolaitoksen ja Tullin käytettävissä olevia, ensisijaisia tunnistusmenetelmiä.

Rajavartiolaissa ja tullilaissa on poliisilakia vastaavat säännökset henkilön ottamisesta kiinni henkilöllisyyden selvittämiseksi. Rajavartiolain 36 §:n 3 momentin ja tullilain 17 §:n 2 momentin mukaan rajavartiomiehellä ja tullimiehellä on oikeus henkilöllisyyden selvittämiseksi ottaa kiinni henkilö, joka kieltäytyy antamasta 1 momentissa tarkoitettuja tietoja tai antaa siinä tarkoitetuista seikoista todennäköisesti virheellisen tiedon, jos kiinniottaminen on välttämätöntä henkilöllisyyden selvittämiseksi. Kiinni otettu on säännöksen mukaan päästettävä vapaaksi heti, kun tarvittavat tiedot on saatu, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua kiinniottamisesta. Mahdollisuus henkilöllisyyden todentamiseen paikan päällä esimerkiksi sormenjälkitietojen avulla parantaisi myös Rajavartiolaitoksen ja Tullin osalta mahdollisuutta henkilöiden tunnistamiseen ilman kiinniottoa.

Tietoja voitaisiin lisäksi jatkossakin luovuttaa nykyistä vastaavasti Rajavartiolaitokselle, Tullille, ulkoministeriölle ja Suomen edustustolle sekä Maahanmuuttovirastolle henkilöllisyyden varmistamiseksi ja asiakirjan aitouden toteamiseksi, jos se on välttämätöntä henkilön maahantuloa, maassa oleskelua tai maasta lähtöä koskevien asioiden käsittelyä varten. Säännökseen ei tältä osin esitetä muutoksia.

27 §. Henkilötietojen luovuttaminen Euroopan unionin yhteisiin tietojärjestelmiin. Poliisi saa voimassa olevan pykälän mukaan salassapitosäännösten estämättä luovuttaa 5–8, 11 ja 12 §:ssä tarkoitettuja henkilötietoja Schengenin tietojärjestelmään noudattaen, mitä SIS-asetuksissa säädetään. Schengenin tietojärjestelmän avulla edistetään korkean turvallisuuden tason säilyttämistä unionin vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueella tukemalla kansallisten toimivaltaisten viranomaisten operatiivista yhteistyötä. Biometristen tietojen hyödyntäminen entistä laajemmin Schengenin tietojärjestelmässä tehostaa Schengenin tietojärjestelmään talletettavien kuulutusten luotettavuutta ja toimintaa.

EU:n yhteisten tietojärjestelmien perustamista ja käyttöä koskevat asetukset, kuten SIS-asetukset, ovat suoraan sovellettavaa oikeutta. Tiedonluovutuksesta on kuitenkin katsottu tarpeelliseksi säätää ottaen huomioon ne edellytykset, jotka salassapidon murtavalle sääntelylle on julkisuuslaissa asetettu. Pykälässä tarkoitettussa henkilötietojen luovuttamisessa on noudatettava SIS-asetuksia, joissa on säädetty tietojen tallettamisen edellytyksistä sekä talletettavien tietojen sisällöstä.

SIS-asetuksiin sisältyy joiltain osin harkinnanvaraa järjestelmiin tallennettavien tietojen suhteen. SIS-poliisiyhteistyöasetuksen mukaisten kuulutusten tallentaminen Schengenin tietojärjestelmään edellyttää asetuksen 22 artiklan mukaan vähintään seuraavia tietoja: sukunimi, syntymäaika, kuulutuksen syy ja toteutettava toimenpide, kun saadaan osuma. Myös muut asetuksessa tarkoitetut tiedot, muun muassa sormenjälkitiedot, on kuitenkin tallennettava SIS-järjestelmään, jos ne ovat saatavilla. Näiden harkinnanvaraisesti tallennettavien tietojen luovuttamisessa on voimassa olevan säännöksen perusteluiden mukaan noudatettava kansallisessa lainsäädännössä tietojen käsittelylle asetettuja rajoituksia, kuten poliisin henkilötietolain 15 §:n säännöksiä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelystä (HE 35/2021 vp, s. 38). Henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisiä tietoja saa voimassa olevan 15 §:n mukaan käyttää muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen vain tunnistamattomaksi jääneen uhrin tunnistamiseksi. Passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometrisiä tietoja ei siten ole katsottu mahdolliseksi tallentaa SIS-järjestelmään (ks. HE 35/2021 vp, s. 22).

Edellä 15 e §:ssä ehdotetaan, että passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometrisia tietoja saisi jatkossa käyttää rajoitetusti tiettyjen vakavien rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Kansallisessa lainsäädännössä tietojen käsittelylle asetetut rajoitteet eivät siten enää olisi esteenä myöskään tietojen rajoitetulle luovuttamiselle SIS-poliisiyhteistyöasetuksen mukaisiin kuulutuksiin, joiden käyttötarkoitus on ensisijaisesti lainvalvonnallinen. Poliisin oikeudesta luovuttaa passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometrisia tietoja SIS-kuulutuksiin ehdotetaan säädettäväksi 27 §:ään lisättävässä uudessa 4 momentissa. Ulkomaalaislain 131 §:n nojalla poliisin rekisteriin talletettujen biometristen tietojen luovuttamisesta SIS-kuulutuksiin säädettäisiin jatkossakin ulkomaalaislain 131 §:ssä, jota ehdotetaan jäljempänä muutettavaksi.

Momentin 1 kohdan mukaan tietoja saisi luovuttaa Schengenin tietojärjestelmään SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 32 artiklassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi kadonneista tai haavoittuvassa asemassa olevista henkilöitä, joiden matka olisi estettävä. Kadonneiden henkilöiden lisäksi SIS-järjestelmään on 32 artiklan mukaan tallennettava kuulutuksen tehneen jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen pyynnöstä kuulutukset lapsista, joihin kohdistuu vanhemman, perheenjäsenen tai huoltajan tekemän lapsikaappauksen riski ja joiden matka olisi estettävä sekä lapsista, joiden matka olisi estettävä, jos on konkreettinen ja ilmeinen riski siitä, että lapsi voidaan viedä pois tai että hän poistuu jäsenvaltion alueelta ja että hän voi joutua ihmiskaupan, pakkoavioliiton, naisten sukuelinten silpomisen tai muuntotyypisen sukupuoleen perustuvan väkivallan uhriksi; tai joutua terrorismirikosten uhriksi tai osalliseksi näihin rikoksiin; tai tulla värvätyksi tai kutsutuksi aseelliseen ryhmään tai pakotetuksi osallistumaan aktiivisesti sotatoimiin. Lisäksi kuulutukset on tallennettava haavoittuvassa asemassa olevista täysi-ikäisistä, joiden matka olisi estettävä heidän suojelemisekseen, jos on konkreettinen ja ilmeinen vaara siitä, että heidät voidaan viedä pois tai että he poistuvat jäsenvaltion alueelta ja että he joutuvat ihmiskaupan tai sukupuoleen perustuvan väkivallan uhreiksi. Ehdotettu säännös vastaisi sisällöllisesti voimassa olevaa ulkomaalaislain 131 §:n 5 momenttia, jonka mukaan ulkomaalaisen henkilötuntomerkit voidaan salassapitosäännösten estämättä luovuttaa SIS-järjestelmään SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 32 artiklassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi. Säännöksellä mahdollistettaisiin biometristen tietojen lisääminen kuulutuksiin myös tapauksissa, jossa kadonnut tai haavoittuvassa asemassa oleva henkilö on Suomen kansalainen.

Momentin 2 kohdassa säädettäisiin tietojen luovuttamisesta SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 26 artiklassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi. SIS-järjestelmään tallennetaan 26 artiklan mukaisin edellytyksin kuulutukset henkilöistä, joita etsitään kiinniottoa ja eurooppalaisen pidätysmääräyksen tai luovutussopimuksen perusteella tapahtuvaa luovuttamista varten. Mainittuihin kuulutuksiin on voimassa olevan sääntelyn mukaisesti mahdollista käyttää vain poliisin rikosperusteisesti rekisteröimiä tuntomerkkitietoja, kun se on 15 §:ssä edellytetyllä tavalla välttämätöntä. Ehdotetun säännöksen mukaan kuulutukseen voisi luovuttaa myös passirekisterin tai henkilökorttirekisterin biometrisia tietoja, kun kuulutettava henkilö on syylistynyt tai hänen on syytä epäillä syylistyneen 15 e §:n 1 momentissa tarkoitettuun rikokseen. Tietoja voitaisiin siten käyttää 26 artiklan mukaisissa kuulutuksissa ainoastaan, kun kyse on sellaisesta rikoksesta, jonka estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi tietoja olisi sallittua käyttää myös kansallisesti.

Momentin 3 kohdan mukaan tietoja saisi luovuttaa SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 36 artiklan 3 kohdassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi. Mainitussa 36 artiklan 3 kohdassa säädetään kuulutusten tallentamisesta SIS-järjestelmään salaista tarkkailua, tiedustelutarkastuksia tai erityistarkastuksia varten rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja tutkimiseksi tai rikoksiin liittyvien syytetoimien toteuttamiseksi, rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanoa varten sekä yleisen turvallisuuden uhkien ehkäisemiseksi. Oikeus tietojen

luovuttamiseen olisi myös tältä osin rajoitettu tilanteisiin, joissa kyse on 15 e §:n 1 momentissa tarkoitetusta rikoksesta.

Momentin 4 kohdan mukaan tietoja saisi luovuttaa SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 36 artiklan 4 kohdassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi. Kyse olisi edellistä kohtaa vastaavasti salaista tarkkailua, tiedustelutarkastuksia tai erityistarkastuksia varten SIS-järjestelmään tallennettavista kuulutuksista. Artiklan 4 kohdan mukaan kuulutus saadaan tallentaa kansallisen lainsäädännön mukaisesti valtion turvallisuudesta vastaavien toimivaltaisten viranomaisten pyynnöstä, jos on konkreettisia viitteitä siitä, että asetuksen 37 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja, kuulutuksen kohteelta kerättäviä tietoja tarvitaan kyseisen henkilön aiheuttaman vakavan uhan tai muiden valtion sisäiseen tai ulkoiseen turvallisuuteen kohdistuvien vakavien uhkien ehkäisemiseen. Kuulutusten tarkoituksella olisi siten yhteys kansallisen turvallisuuden suojaamiseen.

SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 43 artiklan 1 ja 2 kohdan mukaan SIS-järjestelmässä olevia valokuvia, kasvokuvia ja sormenjälkitietoja saadaan käyttää sellaisen henkilön henkilöllisyyden vahvistamiseksi, joka on löydetty järjestelmään tehdyn aakkosnumeerisen haun tuloksena. Sormenjälkitietoihin voidaan kaikissa tapauksissa tehdä hakuja henkilön tunnistamiseksi, jos henkilöllisyyttä ei voida kuitenkaan varmistaa millään muulla tavalla. Artiklan 3 kohdan mukaan SIS-järjestelmään 26, 32, 36, 37 a ja 40 artiklan mukaisesti tallennettujen kuulutusten yhteydessä tallennettuihin sormenjälkitietoihin voidaan tehdä hakuja myös tutkittavana olevien vakavien rikosten tai terrorismirikosten tekopaikoilta löydettyjen täydellisten tai epätäydellisten sormenjälkien tai kämmenenjälkien perusteella, jos voidaan osoittaa, että ne hyvin todennäköisesti kuuluvat rikoksentehtäjälle, edellyttäen, että haku tehdään samanaikaisesti jäsenvaltion asiaan kuuluvissa kansallisissa sormenjälkitietokannoissa. Myös Suomen SIS-kuulutuksiin luovutettuihin biometrisiin tietoihin voidaan tehdä hakuja 43 artiklan mukaisin edellytyksin silloinkin, kun kyseessä ei ole poliisin henkilötietolain 15 e §:ssä tarkoitettu rikos. Tältä osin kyse on suoraan sovellettavasta EU-oikeudesta, jota ei voida SIS-asetusten kansallisen liikkumavaran puitteissa rajoittaa kansallisella lainsäädännöllä.

31 §. *Muu henkilötietojen luovuttaminen ulkomaille.* Pykälän voimassa olevan 3 momentin mukaan henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisiä tietoja saa luovuttaa vain 15 §:n 2 momentin mukaisiin tarkoituksiin eli luonnononnettomuuden, suuronnettomuuden, muun katastrofin tai rikoksen kohteeksi joutuneen tai muuten tunnistamattomaksi jääneen uhrin tunnistamiseksi. Viittaus kumottavaan 15 §:n 2 momenttiin korvattaisiin viittauksella tunnistamattomaksi jääneen uhrin tunnistamiseen tai uhrin henkilöllisyyden todentamiseen 15 c §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa. Säännös vastaisi tältä osin asiallisesti nykytilaa.

Passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometrisiä tietoja ei voimassa olevan poliisin henkilötietolain mukaan voida luovuttaa ulkomaan viranomaiselle esimerkiksi rikosten estämiseen, paljastamiseen tai selvittämiseen liittyvään käsittelytarkoitukseen. Lain 25 §:n 1 momentin mukaan poliisi saa kuitenkin salassapitosäännösten estämättä luovuttaa 5–8, 11 ja 12 §:ssä tarkoitettuja henkilötietoja toisen Euroopan unionin jäsenvaltion ja Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion toimivaltaiselle viranomaiselle rikosasioiden tietosuojadirektiivin 1 artiklan 1 kohdassa säädettyyn tarkoitukseen samoilla edellytyksillä kuin poliisi saa itse käsitellä kyseessä olevia henkilötietoja. Henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävät biometriset tiedot kuuluvat lain 11 ja 12 §:ssä tarkoitettuihin henkilötietoihin. Koska näiden tietojen käyttäminen rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi olisi jatkossa sallittua 15 e §:n mukaisin edellytyksin, poliisi voisi myös luovuttaa tietoja toiselle EU- tai ETA-alueen toimivaltaiselle viranomaiselle vastaavin edellytyksin. Edellä 27 §:ssä ehdotetaan lisäksi, että passirekisterin ja

henkilökorttirekisterin biometrisia tietoja saisi luovuttaa eräisiin Schengenin tietojärjestelmään tehtäviin kuulutuksiin. Muuta henkilötietojen luovuttamista ulkomaille koskevan 31 §:n 3 momentin alkua täsmennettäisiin tästä syystä siten, että tietoja voitaisiin luovuttaa säännöksen mukaisesti ulkomaille uhrin tunnistamiseksi sen lisäksi, mitä 25 ja 27 §:ssä säädetään.

38 §. *Muissa poliisin lakisäätöissä tehtävissä käsiteltävien henkilötietojen poistaminen.* Passin ja henkilökortin biometrisia tietoja voidaan pykälän 1 momentin pääsäännön mukaisesti säilyttää rekisterissä kahdenkymmenen vuoden kuluttua päätöksestä tai sen raukeamisesta, päätöksessä mainitun voimassaoloajan päättymisestä tai henkilötiedon merkitsemisestä. Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin uusi 8 kohta, jolla rajattaisiin tiukemmin 15 e §:ssä tarkoitettua henkilökorttirekisterin ja passirekisterin biometristen tietojen käyttämistä rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Tietojen käsittely näissä alkuperäisestä käsittelytarkoituksesta poikkeavissa tarkoituksissa olisi sallittua vain kymmenen vuoden ajan tiedon merkitsemisestä rekisteriin. Uuden kohdan lisäämisen vuoksi 2 momentin 7 kohtaan tehtäisiin tekninen muutos, jolla muutettaisiin piste puolipisteeksi.

Ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävät henkilötuntemerkit poistetaan voimassa olevan 34 §:n 2 momentin 6 kohdan mukaan kymmenen vuoden kuluttua viimeisen rekisteröityä koskevan merkinnän tekemisestä; jos rekisteröity on saanut Suomen kansalaisuuden, tiedot poistetaan kuitenkin yhden vuoden kuluttua siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon kyseisestä kansalaisuuden saamisesta. Tietojen käytölle rikostorjunnalliseen tarkoitukseen ei ole säädetty erityistä ajallista rajoitusta. Ulkomaalaislain nojalla poliisin rekisteriin talletettuja tietoja voidaan käyttää 15 §:n 4 momentissa tarkoitettujen rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi, kunnes ne poistetaan poliisin rekisteristä 34 §:n mukaisesti. Uudessa 38 §:n 8 kohdassa passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometristen tietojen rikostorjuntakäytölle ehdotettu kymmenen vuoden käsittelyaika olisi siten yhdenmukainen ulkomaalaislain 131 §:n mukaisten biometristen tietojen sallitun käsittelyajan kanssa.

52 a §. *Henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometristen tietojen käsittely kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.* Pykälä olisi voimassa olevaan lakiin nähden uusi ja siinä säädettäisiin edellytyksistä, joilla suojelupoliisi voisi käsitellä passirekisteriin ja henkilökorttirekisteriin talletettuja biometrisia tietoja rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi sekä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sitä vakavasti uhkaavalta toiminnalta. Säännös olisi tarkempia rajoituksia sisältävä erityissäännös suhteessa 52 §:n 1 momenttiin, jonka mukaan suojelupoliisilla on oikeus saada poliisilta tämän lain 2 luvun perusteella käsiteltävät tehtäviensä suorittamiseksi tarpeelliset tiedot.

Pykälän 1 momentin mukaan suojelupoliisi voisi verrata yksittäisen tehtävänsä suorittamisen yhteydessä saatuja biometrisiä tietoja passi- ja henkilökorttilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviin biometrisiin tietoihin. Yleisenä edellytyksenä tietojen vertaamiselle olisi kaikkien käsittelytarkoitusten osalta perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön ja tietosuojan yleislainsäädännön vaatimusten mukaisesti välttämättömyys. Suojelupoliisi voisi siten käyttää tietoja ainoastaan silloin, kun se olisi välttämätöntä rikoslain 12, 13 ja 34 a luvussa tarkoitettujen rikosten estämiseksi ja paljastamiseksi sekä silloin, kun se olisi välttämätöntä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sitä vakavasti uhkaavalta toiminnalta. Välttämättömyydellä tarkoitetaan, että käsittelyn tavoitetta ei voida saavuttaa jollain muulla, rekisteröidyn oikeuksiin vähemmän puuttuvalla, keinolla.

Suojelupoliisin tehtävänä on poliisin hallinnosta annetun lain (110/1992) 10 §:n mukaan muun muassa hankkia tietoa kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sekä havaita, estää ja paljastaa sellaisia toimintoja, hankkeita ja rikoksia, jotka voivat uhata valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai

valtakunnan sisäistä tai ulkoista turvallisuutta. Suojelupoliisilla on voimassa olevan sääntelyn mukaan oikeus käsitellä, luovuttaa ja saada henkilötietoja ja muita tietoja tehtävänsä suorittamista varten eli muun muassa kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. Passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometristen tietojen käsittelylle asetettaisiin kuitenkin vertailtavien tietojen luonne huomioiden korkeampi kynnys kuin muiden henkilötietojen käsittelylle suojelupoliisiin tehtävissä. Tietoja saisi käsitellä ainoastaan kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sitä vakavasti uhkaavalta toiminnalta. Ilmaisulla viitattaisiin poliisilain 5 a luvun 3 §:ssä säädettyjen siviilitiedustelun kohteiden kaltaisiin toimintoihin. Kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaavalla toiminnalla tarkoitetaan kansanvaltaista valtio- ja yhteiskuntajärjestystä, yhteiskunnan perustoimintoja, suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä tai kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta uhkaavaa toimintaa. Kyse voi olla esimerkiksi Suomen kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaavasta terrorismiin liittyvästä toiminnasta, väkivaltaisesta radikalisoitumisesta tai ulkomaisten tiedustelupalvelujen toiminnasta taikka Suomen turvallisuuden kannalta keskeisen valtion levottomuuksista (ks. hallituksen esitys laiksi Suomen perustuslain 10 §:n muuttamisesta, HE 198/2017 vp, ja esityksestä annettu perustuslakivaliokunnan mietintö PeVM 4/2018 vp). Suojelupoliisi voisi tehdä vertailun passilain ja henkilökorttilain nojalla kerättyihin biometrisiin tietoihin ainoastaan, jos käsillä olisi kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaava toiminta tai kun kyseessä olisi momentissa tarkoitettujen kansallista turvallisuutta uhkaavien rikosten estäminen tai paljastaminen. Vertailu edellyttäisi 1 momentin mukaan suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen tekemää päätöstä. Suojelupoliisin päällystöön kuuluvia poliisimiehiä ovat poliisilain 5 luvun 7 §:n mukaan suojelupoliisin päällikkö, apulaispäällikkö, osastopäällikkö, ylitarkastaja tai tarkastaja.

Ehdotetun sääntelyn tavoitteena on varmistaa turvallisuusviranomaisten kyky vastata turvallisuusympäristön nopeaan muutokseen ja heikkenemiseen. Keskeisiä siviililuontoisia valtion kohdistuvia vakavia turvallisuusuhkia ovat terrorismi, ulkovaltojen Suomeen ja sen etuihin kohdistama vakoilu tai tiedustelu, joukkotuhoaseiden ja kaksikäyttötuotteiden levittämisyrittäykset sekä sellainen kansainvälinen järjestäytynyt rikollisuus, joka pyrkii vaikuttamaan yhteiskunnalliseen päätöksentekoon tai soluttautumaan valtiorakenteisiin. Suojelupoliisin tiedonhankinnan kohdehenkilöillä ei useinkaan ole rikollista taustaa, jolloin heidän biometrisiä tietojaan ei ole talletettu poliisin rekisteriin rikosperusteisesti. Tiedonhankinnan kohdehenkilöt voivat olla ulkomaalaislain nojalla rekisteröityjen henkilöiden lisäksi myös Suomen kansalaisia. Tästä syystä passi- ja henkilökorttirekisteriin talletetut tiedot olisivat erittäin keskeisiä ja tarpeellisia kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaavan toiminnan tai siihen kohdistuvien rikosten kohdehenkilöiden tunnistamiseksi.

Momentissa viitatuissa rikoslain 12, 13 ja 34 a luvuissa säädetään rangaistavaksi maanpetosrikokset, valtiopetosrikokset ja terrorismirikokset. Rikoslain 12, 13 ja 34 a luvuissa rangaistavaksi säädettyissä teoissa on kyse edellä mainittujen poliisilain 5 a luvun 3 §:ssä tarkoitettujen siviilitiedustelun kohdeuhkien rikosoikeudellisista ilmenemismuodoista. Maanpetos-, valtiopetos- ja terrorismirikosten estämisellä ja paljastamisella suojataan kansallista turvallisuutta ja kyseisten rikosten estäminen ja paljastaminen kuuluu tästä syystä suojelupoliisiin tehtäviin. Kyseisten kansallista turvallisuutta uhkaavien rikosten estämiseen ja paljastamiseen liittyy vastaava merkittävä yhteiskunnallinen intressi kuin kansallisen turvallisuuden suojaamiseen sitä vakavasti uhkaavalta toiminnalta. Koska maanpetosrikokset, valtiopetosrikokset ja terrorismirikokset kuuluvat kokonaisuudessaan kansallista turvallisuutta uhkaaviin rikoksiin, säännöksessä viitattaisiin mainittuihin lukuihin kokonaisuudessaan. Kyseisiin rikoslain lukuihin mahdollisesti tehtävät muutokset eivät muuta näissä luvuissa rangaistavaksi säädettyjen tekojen kansallista turvallisuutta vaarantavaa luonnetta.

Vertailussa sovellettava menettely olisi vastaava kuin sotilastiedusteluviranomaisella ja eroaisi menettelystä, jota sovellettaisiin tietojen luovuttamiseen muille rikosasioiden tietosuojaisissa

tarkoitetuille toimivaltaisille viranomaisille. Tietojen vertailu suojelupoliisissa ei edellyttäisi vertailun toteuttamista 15 h §:n mukaisesti Poliisihallituksen alaisessa poliisissa, koska vertailun toteuttaminen poliisissa edellyttäisi suojelupoliisin käsittelemien tietojen luovuttamista poliisille vertailua varten. Vertailtavissa tiedoissa olisi tyypillisesti kyse suojelupoliisin tiedustelumenetelmillä saaduista tiedoista, joiden luovuttamisesta poliisille säädetään erikseen. Suojelupoliisin kansainvälisen tiedonvaihdon kautta saamia tietoja koskevat myös kattavasti tietojen edelleen luovuttamista koskevat rajoitteet, jotka estävät suojelupoliisia luovuttamasta kansainvälisessä yhteistyössä eli toisilta turvallisuus- ja tiedustelupalveluilta saamia tietoja eteenpäin toisille viranomaisille. Suojelupoliisin käsittelemät tiedot ovat yleensä arkaluonteisia ja niitä edellytetään käsiteltävän korkean tietoturvasuorituksen edellyttämällä tavalla. Näin ollen tietoja ei ole mahdollista siirtää alemman tietoturvaluokan tietojärjestelmiin. Suojelupoliisille olisi näin ollen välttämätöntä mahdollistaa vertailujen tekeminen myös itse.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin vertailun viimesijaisuudesta muihin tunnistamiskeinoihin nähden. Vertailun edellytyksenä olisi se, ettei henkilöä ole tunnistettu tai hänen henkilöllisyyttään saatu todennettua muiden suojelupoliisilla olevien tietojen avulla. Suojelupoliisin olisi ennen vertailua yritettävä tunnistaa henkilö kaikkien tehtäviensä vuoksi käytössään olevien henkilötietojen avulla sekä mahdollisuuksien mukaan myös suojelupoliisin saatavilla olevien muun poliisin tietojen avulla. Suojelupoliisi noudattaa kaikessa toiminnassaan ja henkilötietojen käsittelyssä poliisilain yleisiä toimintaa koskevia perusperiaatteita, joita ovat muun ohella poliisilain 1 luvun 3 §:ssä säädetty suhteellisuusperiaate. Periaatteen mukaan poliisin toimenpiteiden on oltava puolustettavia suhteessa tehtävän tärkeyteen, vaarallisuuteen ja kiireellisyyteen, tavoiteltavaan päämäärään, toimenpiteen kohteena olevan henkilön käyttäytymiseen, ikään, terveyteen ja muihin vastaaviin häneen liittyviin seikkoihin sekä muihin tilanteen kokonaisarviointiin vaikuttaviin seikkoihin. Toinen keskeinen periaate on vähimmän haitan periaate, josta on säädetty poliisilain 1 luvun 4 §:ssä. Sen mukaan poliisin toimenpiteillä ei kenenkään oikeuksiin saa puuttua enempää eikä kenellekään saa aiheuttaa suurempaa vahinkoa tai haittaa kuin on välttämätöntä tehtävän suorittamiseksi.

Poliisihallitukselle 60 a §:ssä ehdotettu velvoite tilastoida päätökset ja niiden perusteella tehdyt toimenpiteet ei koskisi passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometrinen tietojen käsittelyä suojelupoliisin tehtävissä. Suojelupoliisiin kohdistuu kattava riippumaton laillisuusvalvonta, jota toteuttaa tiedusteluvalvontavaltuutettu. Lisäksi tietosuojavaltuutettu valvoo suojelupoliisin henkilötietojen käsittelyä tietosuojan yleislainsäädännön mukaisesti.

Ehdotettu säännös ei koskisi ulkomaalaislain 131 §:n nojalla poliisiin rekisteriin talletettujen biometrinen tietojen käsittelyä. Näiden tietojen osalta ei olisi tarpeen säätää vertailuista kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi, koska valtion turvallisuuden suojaaminen kuuluu tietojen alkuperäisiin ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyihin käsittelytarkoituksiin. Suojelupoliisi voisi jatkossakin nykyistä vastaavasti saada ja käsitellä ulkomaalaislain 131 §:ssä tarkoitettuja biometrisia tietoja niiden alkuperäisessä käsittelytarkoituksessa, kun se olisi välttämätöntä.

60 a §. *Henkilökorttilaissa, passilaissa ja ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometrinen tietojen käsittelyn valvonta.* Pykälässä säädettäisiin Poliisihallituksen velvollisuudesta tilastoida lakiehdotuksen mukaista biometrinen tietojen käsittelyä ja antaa vuosittain selvitys käsittelystä tietosuojavaltuutetulle.

Poliisihallitus toimii 60 §:n mukaan lain 2 luvussa tarkoitettujen henkilötietojen rekisterinpitäjänä. Poliisihallitus huolehtii siten yleisessä tietosuojasetuksessa ja rikosasioiden tietosuojalaissa rekisterinpitäjälle säädettyistä velvoitteista myös henkilökorttilaissa, passilaissa

ja ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometristen tietojen osalta. Poliisihallitus vastaisi tietosuojan yleislainsäädännön mukaisista rekisterinpitäjän velvollisuuksista myös silloin, kun tietoja käsiteltäisiin esityksessä ehdotettuihin uusiin käsittelytarkoituksiin. Rekisterinpitäjä vastaa siitä, että henkilötietoja käsitellään lainmukaisesti ja toteuttaa tarvittavat vastuun edellyttämät tekniset ja organisatoriset toimenpiteet. Rekisterinpitäjän on muun muassa sekä henkilötietojen käsittelytapoja määrittäessään että henkilötietojen käsittelyn yhteydessä toteutettava asianmukaiset tekniset ja organisatoriset suojatoimenpiteet käsittelyn lainmukaisuuden ja rekisteröidyn oikeuksien suojelemisen varmistamiseksi.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin Poliisihallitukselle nimenomainen velvoite tilastoida poliisin päätökset ehdotetusta biometristen tietojen vertailusta poliisin tehtävissä. Velvoite koskisi myös Rajavartiolaitoksen, Tullin ja Puolustusvoimien päätöksiä vertailujen pyytämisestä. Velvoite ei sen sijaan koskisi ehdotettua passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometristen tietojen käsittelyä suojelupoliisin ja sotilastiedusteluviranomaisen tehtävissä, koska vertailuja ei näissä tapauksissa toteutettaisi poliisissa vaan suojelupoliisi ja sotilasviranomainen vastaisivat itse vertailujen toteuttamisesta tietojen korkean tietoturvaluokituksen edellyttämällä tavalla. Suojelupoliisiin ja sotilastiedusteluviranomaiseen kohdistuu sisäisen laillisuusvalvonnan lisäksi kattava riippumaton laillisuusvalvonta, jota toteuttaa tiedusteluvalvontavaltuutettu. Lisäksi tietosuojavaltuutettu valvoo myös suojelupoliisin ja sotilastiedusteluviranomaisen henkilötietojen käsittelyä tietosuojan yleislainsäädännön mukaisesti.

Lisäksi Poliisihallituksen olisi tilastoitava päätösten perusteella tehdyt toimenpiteet sekä muut vertailut, joita poliisi suorittaisi uhrin tunnistamiseksi, vaaran estämiseksi taikka rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. Muihin tilastoitaviin vertailuihin kuuluisivat myös sellaiset 15 f §:n 1 momentin nojalla ulkomaalaislain 131 §:ssä tarkoitettuihin tietoihin tehdyt vertailut, joiden suorittaminen ei edellyttäisi erillistä kirjallista päätöstä. Tilastointivelvoite ei kuitenkaan koskisi yksittäisten rekisteritietojen käyttämistä henkilöllisyyden todentamiseksi tai henkilön löytämiseksi, vaan ainoastaan henkilön tunnistamiseksi tehtyjä vertailuja. Yksittäisen biometrisen kasvokuvan tai sormenjälkitiedon käsittelyn arvioidaan olevan laajempaan rekisteritietojen vertailuun verrattuna huomattavasti vähemmän puuttuva keino, jonka osalta ei olisi tarpeen säätää nimenomaisesta muun yleislainsäädännön velvoitteita täydentävästä tilastointivelvoitteesta. Myös yksittäisvertailujen osalta sovellettavaksi tulee kuitenkin yleinen tietosuojalainsäädäntö, mukaan lukien rekisteröidyn oikeudet ja oikeussuojakeinot.

Tilastointivelvoitteen lisäksi ehdotettu biometristen tietojen käsittely olisi myös muutoin dokumentoitava yleislainsäädännön vaatimusten mukaisesti. Poliisihallitus rekisterinpitäjänä vastaa tietosuojalainsäädännössä edellytetystä lokitietojen säilyttämisestä. Rikosasioiden tietosuojalain 19 §:n mukaan rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijän on huolehdittava lokitietojen säilyttämisestä automaattisessa tietojenkäsittelyjärjestelmässään suoritetusta henkilötietojen keräämisestä, muuttamisesta, kyselystä, luovuttamisesta, siirtämisestä, yhdistämisestä ja poistamisesta. Kyselyjä ja luovutuksia koskevien lokitietojen avulla on pystyttävä selvittämään kyselyn ja luovutuksen peruste, toteutuspäivä ja -aika sekä mahdollisuuksien mukaan henkilötietoja hakeneen tai niitä luovuttaneen henkilön tiedot ja näiden henkilötietojen vastaanottajien henkilöllisyys. Lokitietoja saa käyttää ainoastaan käsittelyn lainmukaisuuden tarkistamiseen, sisäiseen valvontaan, henkilötietojen eheyden ja turvallisuuden varmistamiseen sekä rikosoikeudellisiin menettelyihin.

Myös tiedonhallintalaissa edellytetään viranomaisilta lokitietojen keräämistä. Tiedonhallintalain 17 §:n mukaan viranomaisen on huolehdittava, että sen tietojärjestelmien

käytöstä ja niistä tehtävistä tietojen luovutuksista kerätään tarpeelliset lokitiedot, jos tietojärjestelmän käyttö edellyttää tunnistautumista tai muuta kirjautumista. Lokitietojen käyttötarkoituksena on tietojärjestelmissä olevien tietojen käytön ja luovutuksen seuranta sekä tietojärjestelmän teknisten virheiden selvittäminen. Lainkohdan perusteluiden mukaan lokitietojen keräämisen tarkoituksena ja perusteena on toteuttaa viranomaisten tietojärjestelmien tietoturvallisuutta siten, että lokitietojen perusteella voidaan selvittää virhetilanteita ja valvoa tietojärjestelmien käyttöä muun muassa oikeusturvan toteuttamiseksi ja virkavastuun todentamiseksi. Lokitietojen tarkoituksena on muun muassa dokumentoida tietojärjestelmistä tehtävät luovutukset ja samalla osaltaan varmistaa, että luovutuksille on ollut olemassa lainmukainen peruste. Säännöksessä edellytettyyn tarpeellisuusarviointiin vaikuttavat perusteluiden mukaan muun muassa yleisessä tietosuoja-asetuksessa säädetyt vaatimukset teknisten ja organisatoristen toimenpiteiden toteuttamiseksi henkilötietojen suojaamiseksi (ks. HE 284/2018 vp, s. 96).

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin Poliisihallituksen velvollisuudesta toimittaa tietosuojavaltuutetulle vuosittain selvitys esityksessä ehdotetusta biometristen tietojen käsittelystä uhrin tunnistamiseksi, vaaran estämiseksi taikka rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. Selvitykseen olisi sisällytettävä tiedot sekä tietojen käsittelystä poliisissa että tiedot Rajavartiolaitokselle, Tullille ja Puolustusvoimille 21 §:n nojalla luovutetuista biometrisistä tiedoista. Selvityksessä olisi lisäksi kuvattava, miten tietojen käsittelyä on valvottu poliisissa. Selvityksestä olisi käytävä ilmi, millä perusteella ja kuinka monta kertaa biometrisiä tietoja on vuoden aikana käsitelty mainittujen säännösten nojalla. Edellä 1 momentissa ehdotetulla tilastointivelvoitteella varmistettaisiin muun muassa selvityksessä tarvittavien tietojen kerääminen.

Tietosuojavaltuutettu toimii sekä yleisen tietosuoja-asetuksen että rikosasioiden tietosuojaalain noudattamista valvovana viranomaisena. Tietosuojavaltuutettu valvoo lainsäädännön noudattamista sekä omatoimisesti että sille tehtyjen toimenpidepyyntöjen perusteella. Tietosuojavaltuutetun tehtävistä ja toimivaltuuksista säädetään yleisessä tietosuoja-asetuksessa, tietosuoja-laissa ja rikosasioiden tietosuoja-laissa. Tietosuojavaltuutetulla on muun muassa oikeus salassapitosäännösten estämättä saada maksutta tehtäviensä hoidon kannalta tarpeelliset tiedot (tietosuojaalain 18 § ja rikosasioiden tietosuojaalain 47 §). Poliisihallituksen velvoitteella toimittaa tietosuojavaltuutetulle erillinen vuosittainen selvitys varmistettaisiin, että tietosuojavaltuutettu saisi valvontatehtävänsä kannalta merkittävät tiedot biometristen tietojen käsittelystä säännöllisesti ilman erillisistä tapauskohtaista pyyntöä. Tietosuojavaltuutettu ja Poliisihallitus voisivat sopia yhteistyössä selvityksen sisältöön ja sen antamisen ajankohtaan liittyvistä käytännön yksityiskohdista ja järjestelyistä. Tietosuojavaltuutetulla olisi edellä mainitun tiedonsaantioikeutensa nojalla oikeus saada vuosittaisen selvityksen lisäksi myös mahdolliset muut tehtäviensä hoidon kannalta tarpeelliset tiedot biometristen tietojen käsittelystä. Henkilötietojen käsittelyyn liittyviä oikeussuojakeinoja ja poliisin henkilötietojen käsittelyn valvontaa on kuvattu myös esityksen oikeusturvaa käsittelevässä jaksossa 11.5.

7.2 Laki henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa

9 §. *Muukalaispassi- ja pakolaisen matkustusasiakirjahakemusta varten otettujen sormenjälkitietojen käsittely.* Voimassa olevan 2 momentin mukaan poliisilla on oikeus käyttää maahanmuuttohallinnon henkilötietolain 9 §:n nojalla ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään tallennettavia sormenjälkiä muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen noudattaen poliisin henkilötietolain 15 §:n 2 momenttia eli tunnistamattomaksi jääneen uhrin tunnistamiseksi. Viittaus kumottavaan poliisin henkilötietolain 15 §:n 2 momenttiin korvattaisiin viittauksella tunnistamattomaksi jääneen

uhrin tunnistamiseen tai uhrin henkilöllisyyden todentamiseen 15 c §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa. Säännös vastaisi asiallisesti nykytilaa.

10 §. *Oleskelulupahakemusta, oleskelulupakorttihakemusta ja unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukorttihakemusta varten otettujen sormenjälkitietojen käsittely.* Voimassa olevan 3 momentin mukaan poliisilla on oikeus käyttää maahanmuuttohallinnon henkilötietolain 10 §:n nojalla ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään tallennettavia sormenjälkiä muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen noudattaen poliisin henkilötietolain 15 §:n 2 momenttia eli tunnistamattomaksi jääneen uhrin tunnistamiseksi. Momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että poliisi saisi käyttää ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään tallennettuja oleskeluluvan, oleskelulupakortin ja unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukortin hakijalta otettuja sormenjälkitietoja muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen noudattaen poliisin henkilötietolain 15 b, 15 c ja 15 d §:ää. Tietoja saisi siten käyttää läsnä olevan henkilön henkilöllisyyden todentamiseksi, uhrin tunnistamiseksi tai hänen henkilöllisyytensä todentamiseksi sekä hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran estämiseksi samoin edellytyksin kuin passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometrisia tietoja sekä ulkomaalaislain 131 §:n nojalla poliisin rekisteriin talletettuja biometrisia tietoja.

Poliisi saisi myös käyttää ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään tallennettuja oleskeluluvan ja oleskelulupakortin hakijalta otettuja sormenjälkitietoja muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen noudattaen poliisin henkilötietolain 15 f §:ää. Poliisi voisi siten käyttää tietoja rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi samoin edellytyksin kuin ulkomaalaislain 131 §:n nojalla talletettuja biometrisiä tietoja.

Lisäksi poliisi saisi käyttää ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään tallennettuja unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukortin hakijalta otettuja sormenjälkitietoja muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen noudattaen poliisin henkilötietolain 15 e §:ää. Poliisi voisi siten käyttää tietoja rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi samoin edellytyksin kuin passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometrisia tietoja. Kyse olisi vapaan liikkuvuuden direktiivissä tarkoitetuista kolmansien maiden kansalaisista, jotka ovat oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen käyttäneen unionin kansalaisen perheenjäseniä ja joiden osalta myös maahantulon ja oleskelun edellytykset eroavat oleskeluluvan hakijoista. Unionin kansalaisen perheenjäsenen tietojen käsittelyyn olisi perusteltua soveltaa vastaavia rajoituksia kuin Suomen kansalaisten tietojen käsittelyyn.

Maahanmuuttohallinnon henkilötietolain 8 §:n mukaan rekisterinpitäjä saa käsitellä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja vain, jos käsittely on käsittelytarkoituksen kannalta välttämätöntä. Maahanmuuttohallinnon henkilötietolaissa ei ole erityisiä säännöksiä kasvokuvien käsittelystä. Biometrisia kasvokuvia voitaisiin käsitellä samoin käsittelytarkoituksiin ja vastaavin edellytyksin kuin sormenjälkitietoja.

14 §. *Henkilötietojen luovuttaminen Euroopan unionin yhteisiin tietojärjestelmiin.* Voimassa olevan pykälän mukaan Maahanmuuttovirasto, ulkoministeriö, edustusto, poliisi, Rajavartiolaitos ja Tulli saavat salassapitosäännösten estämättä luovuttaa Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen V osaston 2 luvun nojalla annetuilla asetuksilla perustettuihin Euroopan unionin yhteisiin tietojärjestelmiin henkilötietoja sen mukaan kuin mainituissa asetuksissa säädetään. Kukin rekisterinpitäjä voi säännöksen mukaan luovuttaa ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään tallentamansa tiedot suoraan sovellettavien EU:n tietojärjestelmien perustamisasetusten mukaisesti. SIS-asetusten osalta velvollisuudesta luovuttaa biometriset tiedot SIS-kuulutuksiin on ollut epäselvyyttä, joten asiasta on syytä lisätä säännökset lakiin. Tämän lisäksi esityksessä mahdollistetaan biometristen tietojen käyttäminen

niiden alkuperäisestä käsittelytarkoituksesta poiketen myös rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi, joten pykälään lisättäisiin säännökset poliisin oikeudesta luovuttaa tiedot tiettyihin SIS-poliisiyhteistyöasetuksen mukaisiin kuulutuksiin.

Vaikka Maahanmuuttovirasto syöttäisi ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään tallennetut tiedot SIS-järjestelmään tallennettaviin palauttamista sekä maahantulon ja maassa oleskelun epäämistä koskeviin kuulutuksiin, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2019/817 kehyksen vahvistamisesta rajoja ja viisumipolitiikkaa koskevien EU:n tietojärjestelmien yhteentoimivuudelle ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusten (EY) N:o 767/2008, (EU) 2016/399, (EU) 2017/2226, (EU) 2018/1240, (EU) 2018/1726 ja (EU) 2018/1861 sekä neuvoston päätösten 2004/512/EY ja 2008/633/YOS muuttamisesta 29 artiklan 1 kohdan d alakohdan mukaisesti rinnakkaishenkilöllisyyksien manuaalisesta todentamisesta vastaava viranomainen on jäsenvaltion SIRENE-toimisto niiden vastaavuuksien osalta, jotka tuotetaan, kun luodaan SIS-kuulutus tai sitä päivitetään asetusten (EU) 2018/1860 ja (EU) 2018/1861 mukaisesti.

Pykälään lisättäisiin neljä uutta momenttia. Ehdotetun 2 *momentin* mukaan Maahanmuuttovirasto, poliisi tai Rajavartiolaitos saisi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa 10 §:ssä tarkoitettujen oleskeluluvan ja oleskelulupakortin hakijalta otetut sormenjälkitiedot SIS-palauttamisasetuksen 3 artiklassa tarkoitettuihin palauttamista koskeviin kuulutuksiin ja SIS-rajatarkastusasetuksen 24 artiklassa tarkoitettuihin maahantulon ja maassa oleskelun epäämistä koskeviin kuulutuksiin. SIS-palauttamisasetuksen 3 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on tallennettava SIS-järjestelmään kuulutukset sellaisista kolmansien maiden kansalaisista, joista on tehty palauttamispäätös, jotta voidaan varmistaa, että paluuveto on noudatettu, ja jotta voidaan tukea palauttamispäätösten täytäntöönpanoa. Palauttamispäätöksen tekemisen jälkeen SIS-järjestelmään on tallennettava viipymättä palauttamista koskeva kuulutus. SIS-palauttamisasetuksen 6 artiklan 2 kohdan mukaan kuulutuksen tehneen jäsenvaltion on poistettava palauttamista koskeva kuulutus viipymättä sen jälkeen, kun se on saanut vahvistuksen paluusta. Maahantulokieltoa ja oleskelukieltoa koskeva kuulutus on tarvittaessa tallennettava viipymättä SIS-rajatarkastusasetuksen 24 artiklan 1 kohdan b alakohdan nojalla. SIS-rajatarkastusasetuksen 24 artiklan 3 kohdan mukaan kuulutuksen tekvän jäsenvaltion on varmistettava, että kuulutus tulee voimaan SIS-järjestelmässä heti, kun asianomainen kolmannen maan kansalainen on poistunut jäsenvaltioiden alueelta tai mahdollisimman pian, jos kuulutuksen tehnyt jäsenvaltio on saanut selviä viitteitä siitä, että kolmannen maan kansalainen on poistunut jäsenvaltioiden alueelta, jotta kyseisen kolmannen maan kansalaisen paluu voidaan estää.

Maahanmuuttohallinnon henkilötietolain 10 §:n mukaan ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään tallennettuja oleskeluluvan, oleskelulupakortin ja unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukortin hakijalta otettuja sormenjälkiä saa käyttää ainoastaan 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa säädettyyn tarkoitukseen liittyvien sekä turvallisuusselvityksissä tarkoitettujen turvallisuusselvityksen tekemiseksi säädettyyn tarkoitukseen liittyvien toimivaltuuksien rajoissa oleskelulupakortin aitouden toteamiseksi ja oleskeluluvan haltijan henkilöllisyyden todentamiseksi, ulkomaalaisten maahantuloa ja maastalähtöä sekä oleskelua ja työntekoa koskevien asioiden käsittelyä ja niitä koskevaa päätöksentekoa ja valvontaa varten sekä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. Palauttamista sekä maahantulon ja maassa oleskelun epäämistä koskevien kuulutusten tarkoitus vastaa maahanmuuttohallinnon henkilötietolain 10 §:ssä säädettyä tietojen alkuperäistä käsittelytarkoitusta.

SIS-rajatarkastusasetuksen 33 artiklan 1 ja 2 kohdan mukaan, kun SIS-järjestelmässä olevassa kuulutuksessa on käytettävissä valokuvia, kasvokuvia ja sormenjälkitietoja, tällaisia valokuvia,

kasvokuvia ja sormenjälkitietoja saadaan käyttää sellaisen henkilön henkilöllisyyden vahvistamiseksi, joka on löydetty järjestelmään tehdyn aakkosnumeerisen haun tuloksena. Sormenjälkitietoihin voidaan kaikissa tapauksissa tehdä hakuja henkilön tunnistamiseksi. Jos henkilöllisyyttä ei voida kuitenkaan varmistaa millään muulla tavalla, henkilön tunnistamiseksi tehdään hakuja sormenjälkitietoihin. SIS-palauttamisasetuksen 19 artiklan mukaan SIS-rajatarkastusasetuksen 33 artiklaa sovelletaan SIS-järjestelmään SIS-palauttamisasetuksen mukaisesti tallennettuihin ja siinä käsiteltäviin tietoihin. SIS-rajatarkastusasetuksen 33 artiklan 3 kohdan mukaan Schengen-sääntelyä soveltavien jäsenvaltioiden toimivaltaiset kansalliset viranomaiset voivat tehdä hakuja SIS-järjestelmään kuulutusten yhteydessä tallennettuihin sormenjälkitietoihin vakavien rikosten tai terrorismirikosten tekopaikoilta löydettyjen täydellisten tai epätäydellisten sormenjälkien tai kämmenenjälkien perusteella. Tältä osin kyse on kuitenkin suoraan sovellettavasta EU-oikeudesta, jota ei voida SIS-asetusten kansallisen liikkumavaran puitteissa rajoittaa kansallisella lainsäädännöllä.

Ehdotetun 3 *momentin* mukaan Maahanmuuttovirasto, poliisi ja Rajavartiolaitos saisi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa 10 §:ssä tarkoitetut unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukortin hakijalta otetut sormenjälkitiedot SIS-rajatarkastusasetuksen 24 artiklassa tarkoitettuihin maahantulon ja maassa oleskelun epäämistä koskeviin kuulutuksiin noudattaen SIS-rajatarkastusasetuksen 26 artiklassa säädettyjä edellytyksiä. SIS-rajatarkastusasetuksen 26 artiklan mukaan sellaista kolmannen maan kansalaista, jolla on vapaan liikkuvuuden direktiivin 2004/38/EY mukainen tai unionin taikka unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä kolmansien maiden välillä tehdyssä sopimuksessa tarkoitettu oikeus vapaaseen liikkuvuuteen unionissa, koskevan kuulutuksen on oltava mainitun direktiivin tai sopimuksen täytäntöönpanemiseksi hyväksyttyjen sääntöjen mukainen.

Ehdotetun 4 *momentin* mukaan poliisi saisi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään tallennetut 10 §:ssä tarkoitetut oleskeluluvan ja oleskelulupakortin hakijalta otetut sormenjälkitiedot SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 26 ja 32 artiklan sekä 36 artiklan 3 kohdan ja 36 artiklan 4 kohdan mukaisiin kuulutuksiin. Poliisi voisi siten luovuttaa ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään tallennetut sormenjälkitiedot edellä mainittuihin SIS-poliisiyhteistyöasetuksen mukaisiin kuulutuksiin samoin edellytyksin kuin ulkomaalaislain 131 §:n nojalla kerätyt biometriset tiedot.

Ehdotetun 5 *momentin* mukaan poliisi saisi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään tallennetut 10 §:ssä tarkoitetut unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukortin hakijalta otetut sormenjälkitiedot SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 26 ja 32 artiklan sekä 36 artiklan 3 kohdan ja 36 artiklan 4 kohdan mukaisiin kuulutuksiin. Poliisi voisi siten luovuttaa ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään tallennetut sormenjälkitiedot edellä mainittuihin SIS-poliisiyhteistyöasetuksen mukaisiin kuulutuksiin samoin edellytyksin kuin passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometriset tiedot.

Maahanmuuttohallinnon henkilötietolain 8 §:n mukaan rekisterinpitäjä saa käsitellä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja vain, jos käsittely on käsittelytarkoituksen kannalta välttämätöntä. Välttämättömyysvaatimus koskee muun henkilötietojen käsittelyn ohella myös tietojen luovuttamista. Lain 10 §:n nojalla ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään tallennettuja sormenjälkitietoja voidaan lain 8 §:n mukaisesti luovuttaa SIS-järjestelmään vain, kun se on välttämätöntä. Maahanmuuttohallinnon henkilötietolaissa ei ole erityisiä säännöksiä biometrinen kasvokuvien käsittelystä. Kuvien luovuttamista SIS-kuulutuksiin voidaan kuitenkin pitää välttämättömänä vastaavin perustein kuin sormenjälkitietojen luovuttamista. Biometrisia kasvokuvia voisi siten luovuttaa SIS-kuulutuksiin vastaavin edellytyksin kuin sormenjälkitietoja.

7.3 Ulkomaalaislaki

131 §. Henkilötuntemerkkien ottaminen. Pykälän voimassa olevan 5 momentin mukaan ulkomaalaisen henkilötuntemerkit voidaan salassapitosäännösten ja poliisin henkilötietolain 15 §:n 4 momentin estämättä luovuttaa SIS-järjestelmään SIS-palauttamiskulutuksen, SIS-maahantulokieltokulutuksen tai kadonneita ja haavoittuvassa asemassa olevia koskevan SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 32 artiklassa tarkoitetun kulutuksen tekemiseksi.

Edellä poliisin henkilötietolain 15 f §:ssä ehdotetaan, että poliisin rekisteriin ulkomaalaislain 131 §:n nojalla talletettuja biometrisia tietoja saisi jatkossa käyttää rajoitetusti tiettyjen vakavien rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Poliisin henkilötietolaissa tietojen käsittelylle asetetut rajoitteet eivät siten enää olisi esteenä tietojen rajoitetulle luovuttamiselle sellaisiin SIS-poliisiyhteistyöasetuksen mukaisiin kulutuksiin, joiden käyttötarkoitus on ensisijaisesti lainvalvonnallinen. Ulkomaalaislain 131 §:n 5 momenttia ehdotetaan tämän takia muutettavaksi siten, että poliisi saisi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa ulkomaalaisen henkilötuntemerkit myös SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 26 artiklan sekä 36 artiklan 3 kohdan ja 36 artiklan 4 kohdan mukaisiin kulutuksiin. Poliisi voisi siten luovuttaa ulkomaalaisen henkilötuntemerkkejä samoihin SIS-poliisiyhteistyöasetuksen mukaisiin kulutuksiin kuin passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometrisia tietoja. Kiinniottoa ja eurooppalaisen pidätysmääräyksen tai luovutussopimuksen perusteella tapahtuvaa luovuttamista varten tehtävien 26 artiklan mukaisten kulutusten sekä salaista tarkkailua, tiedustelutarkastuksia ja erityistarkastuksia koskevan 36 artiklan mukaisten kulutusten osalta tietojen luovuttaminen kytkettäisiin rikoksiin, joiden estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi ulkomaalaislain 131 §:n nojalla talletettuja biometrisia tietoja voisi ehdotetun poliisin henkilötietolain 15 f §:n mukaan käyttää myös kansallisesti.

7.4 Poliisilaki

2 luku Yleiset toimivaltuudet

1 §. Henkilöllisyyden selvittäminen. Voimassa olevan poliisilain 2 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan poliisimiehellä on yksittäisen tehtävän suorittamiseksi oikeus saada jokaiselta tiedot tämän nimestä, henkilötunnuksesta tai sen puuttuessa syntymäajasta ja kansalaisuudesta sekä paikasta, josta hän on tavoitettavissa. Jos henkilö kieltäytyy antamasta 1 momentissa tarkoitettuja tietoja eikä henkilöllisyyttä voida muutoin selvittää, poliisimiehellä on mainitun pykälän 2 momentin mukaan oikeus selvittää henkilöllisyys henkilötuntemerkkien perusteella. Tällöin on soveltuvin osin noudatettava, mitä henkilöön kohdistuvan etsinnän toimittamisesta pakkokeinolain 8 luvun 33 §:n 2–4 momentissa säädetään.

Lainkohdan esitöiden mukaan poliisi voi käytössään olevia henkilörekistereitä apunaan käyttäen selvittää henkilöllisyyden esimerkiksi vertaamalla henkilön tatuointeja tai arpia taikka muita erityistuntemerkkejä poliisin henkilörekisteriin talletettuihin tietoihin, jos poliisin toimenpiteen kohteeksi joutuneella henkilöllä ei ole henkilöllisyyttä varmentavaa asiakirjaa mukanaan eikä henkilöllisyyttä voida muutoin luotettavasti selvittää. Jos henkilöllisyys on mahdollista luotettavasti selvittää poliisin henkilörekistereissä olevan kasvokuvan perusteella, ei henkilöllisyyttä tarpeettomasti saisi selvittää muiden henkilötuntemerkkien perusteella. Henkilöllisyyden selvittämisellä ei saisi puuttua kiinni otetun oikeuksiin enempää eikä kiinniotetulle saisi aiheuttaa suurempaa haittaa kuin olisi tarpeellista (ks. HE 224/2010 vp, s. 74–75).

Rajavartiolain 36 §:n 2 momentissa säädetään rajavartiomiehen oikeudesta selvittää henkilöllisyys henkilötuntemerkkien avulla. Säännöksen mukaan rajavartiomiehellä on oikeus

selvittää henkilöllisyys henkilötuntemerkkien perusteella, jos henkilö kieltäytyy antamasta 1 momentissa tarkoitettuja tietoja tai henkilöllisyyttä ei muuten voida selvittää. Lainkohdan perusteluiden mukaan rajavartiolaiton säännös vastaisi poliisilain 2 luvun 1 §:n 2 momenttia (HE 224/2010 vp, s. 162). Voimassa olevan poliisilain säännöksen ensimmäisen virkkeen sanamuoto poikkeaa kuitenkin rajavartiolaiton 36 §:n 2 momentista. Pykälän 2 momentin säännöstä ehdotetaan selvennettäväksi siten, että henkilöllisyyden selvittäminen henkilötuntemerkkien avulla olisi rajavartiolaitonk vastavasti mahdollista, jos henkilö kieltäytyy antamasta 1 momentissa tarkoitettuja tietoja tai henkilöllisyyttä ei muuten voida selvittää. Virkatehtävän kohteena olevan henkilön henkilöllisyyden varmistaminen on välttämätöntä myös poliisin tehtävissä vastavasti kuin Rajavartiolaitonksen tehtävissä. Muutoksella täsmennettäisiin, että poliisimiehellä on rajavartiolaitonmiestä vastaava oikeus selvittää henkilöllisyys henkilörekistereitä apunaan käyttäen myös tilanteissa, joissa henkilö ei ole kieltäytynyt antamasta 1 momentissa tarkoitettuja henkilöllisyyttä koskevia tietoja. Henkilörekisterien käyttäminen voi olla tarpeen myös näissä tilanteissa, koska henkilöllisyyttä ei useinkaan voida riittävän luotettavasti selvittää pelkästään henkilön itsensä kertomien tietojen perusteella.

Poliisilain 2 luvun 1 §:n 3 momentin mukaan poliisimiehellä on oikeus henkilöllisyyden selvittämiseksi ottaa kiinni henkilö, joka kieltäytyy antamasta 1 momentissa tarkoitettuja tietoja tai antaa siinä tarkoitetuista seikoista todennäköisesti virheellisen tiedon, jos kiinniottaminen on välttämätöntä henkilöllisyyden selvittämiseksi. Henkilön kiinniottamista ei kuitenkaan voida pitää vähimmän haitan periaatteen mukaisena tilanteissa, joissa kohdehenkilön henkilöllisyys olisi mahdollista todentaa henkilötuntemerkkien avulla. Ehdotettu muutos lisäisi poliisin mahdollisuuksia selvittää henkilöllisyys henkilötuntemerkkien avulla ja vähentäisi tarvetta henkilöiden kiinniottamiseen heidän henkilöllisyytensä varmistamiseksi.

8 Voimaantulo

Lakien ehdotetaan tulevan voimaan mahdollisimman pian. Esitettyjen muutosten täysimääräinen toteuttaminen edellyttää muutoksia erityisesti poliisin ja Maahanmuuttoviraston tietojärjestelmiin. Säännöksissä ei kuitenkaan velvoitettaisi viranomaisia toteuttamaan kaikkia uusia toiminnallisuuksia välittömästi lain tullessa voimaan. Tietojärjestelmämuutosten täytäntöönpanoon ei siten arvioida välttämättömäksi varata aikaa ennen lakimuutosten voimaantuloa.

9 Toimeenpano ja seuranta

Sisäministeriö seuraa esitetyn sääntelyn toimivuutta muun muassa lakia soveltavilta viranomaisilta ja muilta keskeisiltä sidosryhmiltä saatavan palautteen sekä uusia käsittelytarkoituksia koskevien tilastotietojen perusteella.

SIS-rajatarkastusasetuksen 60 artiklan ja SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 74 artiklan mukaan komissio laatii yleisarvioinnin SIS-keskusjärjestelmän toiminnasta sekä jäsenvaltioiden kahden- ja monenvälisestä lisätietojen vaihdosta kolmen vuoden kuluttua asetusten soveltamispäivästä ja tämän jälkeen neljän vuoden välein. Komissio toimittaa arviointikertomuksen Euroopan parlamentille ja neuvostolle. SIS-palauttamisasetuksen 18 artiklan mukaan komissio arvioi asetuksen soveltamista kahden vuoden kuluessa sen soveltamisen alkamispäivästä. Asetuksen 19 artiklan mukaan SIS-rajatarkastusasetuksen seurantaa ja tilastointia koskevia säännöksiä sovelletaan myös SIS-palauttamisasetuksen mukaisesti SIS-järjestelmässä käsiteltäviin tietoihin.

10 Suhde muihin esityksiin

Sisäministeriössä on meneillään lainsäädäntöhanke poliisin tiedonvaihtoa koskevan sääntelyn muuttamiseksi ([SM046:00/2023](#)). Hankkeen tehtävänä on arvioida poliisilain 4 ja 7 luvun ja poliisin henkilötietolain 3 ja 4 luvun kansallista tiedonvaihtoa koskevien säännösten muutostarpeet suhteessa voimassa olevaan yleislainsäädäntöön ja poliisin nykyisen toimintaympäristön vaatimuksiin ja valmistella arvion pohjalta ehdotukset tarvittaviksi lainsäädäntömuutoksiksi. Hankkeessa valmistellaan muutoksia samoihin poliisin henkilötietolain tiedonvaihtoa koskeviin säännöksiin, joita ehdotetaan muutettavaksi tässä esityksessä. Hankkeissa valmisteltavat muutosehdotukset sovitetaan yhteen valmisteluvaiheessa.

Työ- ja elinkeinoministeriö on asettanut työryhmän valmistelemaan EU:n tekoälyasetuksen kansallista toimeenpanoa ([TEM044:00/2024](#)). Työryhmän toimikausi on 29.4.2024–30.6.2026. Työryhmän on tarkoitus valmistella myös eräitä EU:n tekoälyasetuksessa tarkoitettua jälkikäteistä biometristä etätunnistamista koskevia säädösmuutoksia, joilla on vaikutusta biometristen tietojen käyttöedellytyksiin lainvalvonnassa. Hankkeissa ei kuitenkaan valmistella muutoksia samoihin säädöksiin. Hankkeissa valmisteltavat muutosehdotukset sovitetaan tarvittaessa yhteen valmisteluvaiheessa.

Eduskunnan käsiteltävänä on parhaillaan hallituksen esitys eduskunnalle laiksi poliisilain 5 a luvun muuttamisesta ja eräiksi muiksi laeiksi (HE 29/2025 vp). Tämän esityksen 1. lakiehdotuksessa ehdotetut viittaukset rikoslakiin on tarvittaessa sovitettava eduskuntakäsittelyn aikana yhteen esitykseen HE 29/2025 vp eduskuntakäsittelyssä poliisilakiin tehtävien muutosten kanssa.

11 Suhde perustuslakiin ja säättämisjärjestys

Esitys on merkityksellinen erityisesti perustuslain 7 §:ssä säädetyn oikeuden elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen ja 10 §:ssä säädetyn yksityiselämän suojan kannalta. Esitystä on lisäksi arvioitava perustuslain 6 §:ssä säädetyn yhdenvertaisuuden, 9 §:ssä säädetyn liikkumisvapauden sekä 21 §:ssä säädetyn oikeusturvan kannalta.

11.1 Oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen

Perustuslain 7 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2 artiklan mukaan jokaisen oikeus elämään on suojattava laissa. Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen mukaan lukien oikeus henkilökohtaiseen turvallisuuteen (ks. esim. PeVL 6/2024 vp). Perusoikeusjärjestelmässä kysymys voi olla ääritapauksissa perustuslain 7 §:n mukaisen oikeuden henkilökohtaiseen turvallisuuteen suojaamisesta (PeVL 6/2024 vp, PeVL 99/2022 vp). Oikeudella henkilökohtaiseen turvallisuuteen korostetaan julkisen vallan positiivisia toimintavelvoitteita ihmisten suojaamiseksi rikoksilta ja muilta heihin kohdistuvilta oikeudenvastaisilta teoilta (ks. PeVL 44/1998 vp).

Esityksessä ehdotetaan poliisin henkilötietolakiin ja maahanmuuttohallinnon henkilötietolakiin sääntelyä, jolla mahdollistettaisiin passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometristen tietojen sekä poliisin ja Maahanmuuttoviraston rekistereihin talletettujen ulkomaalaisten biometristen tietojen käyttäminen eräiden vakavien rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Oikeus tietojen käyttöön olisi rajattu sellaisiin säännöksissä täsmällisesti yksilöityihin rikoksiin, joiden tehokasta estämistä, paljastamista ja selvittämistä voidaan 1. lakiehdotuksen

säännöskohtaisissa perusteluissa kuvatuin perustein pitää erityisen tärkeänä sekä yksilöiden että yhteiskunnan turvallisuuden kannalta. Näiden rikosten estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen arvioidaan liittyvän painava yhteiskunnallinen intressi. Ehdotetun sääntelyn tavoitteet liittyvät osaltaan myös perustuslain 7 §:ssä tarkoitetun henkilökohtaisen turvallisuuden suojaamiseen. Tällaisen vahvan intressin olemassaolon on perustuslakivaliokunnan mukaan yleensä katsottu muodostavan sellaisen perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävän syyn, joka valtiosääntöoikeudellisessa merkityksessä oikeuttaa perusoikeuden rajoittamisen, jos muutkin yleiset rajoittamisedellytykset ovat käsillä (ks. esim. PeVL 6/2024 vp, PeVL 99/2022 vp, PeVL 67/2010 vp, PeVL 5/1999 vp). Myös Euroopan ihmisoikeussopimus tunnistaa henkilökohtaisen turvallisuuden intressiksi, jonka perusteella yksityiselämän suojaan voi olla mahdollista puuttua, mikäli yksityiselämän suojaan tällaisissa tilanteissa kohdistuvat rajoitustoimenpiteet voidaan nähdä kokonaisarvioinnissa hyväksyttävänä ja välttämättöminä. Henkilökohtaista turvallisuutta suojattaisiin myös ehdotetulla mahdollisuudella käsitellä biometrisia tietoja hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran estämiseksi.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi selvennettäväksi poliisilain sääntelyä henkilöllisyyden selvittämisestä henkilötuntomerkkien avulla. Henkilöllisyyden selvittämistä koskevalla sääntelyllä toteutetaan perustuslain 7 §:n 3 momentissa tarkoitettua toimeksiantoa säätää lailla henkilökohtaiseen koskemattomuuteen puuttumisen perusteista (ks. esim. PeVL 6/2024 vp). EUT on katsonut, ettei sormenjälkien ottamisessa kyse ei ole intiimiluonteisesta toimenpiteestä, koska sormet ovat yleensä muiden henkilöiden nähtävillä. Samoin kuin kasvokuvan ottamisella, silläkään ei aiheuteta asianomaiselle erityistä fyysistä tai psyykkistä haittaa (C-291/12, *Schwarz vs. Stadt Bochum*). Henkilöllisyyden selvittämisessä olisi edelleen nykyistä vastaavasti noudatettava soveltuvin osin pakkokeinolain säännöksiä henkilöön kohdistuvan etsinnän toimittamisesta.

Poliisin henkilötietolaissa ja maahanmuuttohallinnon henkilötietolaissa säädettäisiin mahdollisuudesta käyttää nykyisestä poiketen myös passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometrisia tietoja sekä poliisin ja Maahanmuuttoviraston rekistereihin tallennettuja ulkomaalaisten biometrisia tietoja yksittäisvertailuihin tilanteissa, joissa toimivaltuussääntelyn mukaiset edellytykset henkilöllisyyden selvittämiseksi täyttyvät. Vertailussa käytettäviin tietoihin sovellettaisiin poliisin henkilötietolain ja maahanmuuttohallinnon henkilötietolain säännöksiä sallituista käsittelytarkoituksista, käsiteltävien henkilötietojen sisällöstä ja tietojen hävittämisestä. Vertailua varten poliisilain mukaisesti otetut tiedot olisi siten hävitettävä henkilöllisyyden selvittämisen jälkeen, ellei niiden käsittely olisi välttämätöntä tutkinta- ja valvontatehtäviä varten 5–6 §:n mukaisin edellytyksin taikka rikosten ennalta estämiseksi tai paljastamiseksi 7–8 §:n mukaisin edellytyksin. Vastaavasti myös Rajavartiolaitosta, Tulli ja Puolustusvoimat voisivat käsitellä vertailua varten toimivaltuussääntelyn nojalla ottamiaan tietoja ainoastaan henkilötietojen käsittelyä toimialoillaan koskevien säädösten mukaisesti.

Ehdotetulla poliisilain muutoksella ja nykyistä laajemmalla oikeudella yksittäisten rekisteritietojen käyttämiseen vähennettäisiin tarvetta käyttää henkilön oikeuksiin enemmän puuttuvia keinoja kuten kiinniottamista, jonka tulisi olla viimesijainen keino henkilöllisyyden selvittämiseksi.

11.2 Yksityiselämän ja henkilötietojen suoja

Perustuslain 10 §:ssä säädetään yksityiselämän suojasta. Pykälän ensimmäisen momentin mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Momentin toisen lauseen lakivarauksen mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla.

Perustuslakivaliokunta on arvioinut arkaluonteisten tietojen käsittelyä pitäen lähtökohtana, että yksityiselämän suojaan kohdistuvia rajoituksia on arvioitava kulloisessakin sääntely-yhteydessä perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten valossa (ks. PeVL 42/2016 vp ja siinä viitattut lausunnot). Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen käytännön mukaan lainsäätäjän liikkumavaraa on rajoittanut se, että henkilötietojen suoja osittain sisältyy samassa momentissa turvatus yksityiselämän suojan piiriin. Lainsäätäjän tulee turvata tämä oikeus tavalla, jota voidaan pitää hyväksyttävänä perusoikeusjärjestelmän kannalta kokonaisuudessaan (ks. esim. PeVL 14/2018 vp, PeVL 13/2016 vp).

Euroopan ihmisoikeussopimuksen (SopS 18 ja 19/1990) 8 artiklan 1 kohdan mukaan jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiinsa ja kirjeenvaihtoonsa kohdistuvaa kunnioitusta. Artiklan 2 kohdan mukaan oikeus ei kuitenkaan ole rajoittamaton, sillä viranomaiset saavat puuttua sen käyttämiseen silloin, kun laki sen sallii ja se on välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen ja yleisen turvallisuuden tai maan taloudellisen hyvinvoinnin vuoksi, tai epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalisen suojaamiseksi tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) oikeuskäytännössä henkilötietojen suoja on katsottu olennaiseksi osaksi 8 artiklan yksityis- ja perhe-elämän suojaa. Perustuslakivaliokunnan mukaan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa turvattujen oikeuksien rajoituksiin kohdistuva välttämättömyyden vaatimus edellyttää, että rajoitukselle on oltava painava yhteiskunnallinen tarve, puuttumisen ja tavoiteltavan hyväksytyn päämäärän tulee olla oikeassa suhteessa keskenään ja rajoitukselle on oltava asianmukaiset ja riittävät perustelut (PeVL 35/2018 vp).

EU:n perusoikeuskirjan 7 artiklan mukaan jokaisella on oikeus siihen, että hänen yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiaan sekä viestejään kunnioitetaan. Perusoikeuskirjan 8 artiklan mukaan jokaisella on oikeus henkilötietojensa suojaan. Tällaisten tietojen käsittelyn on oltava asianmukaista ja sen on tapahduttava tiettyä tarkoitusta varten ja asianomaisen henkilön suostumuksella tai muun laissa säädetyn oikeuttavan perusteen nojalla. Perusoikeuskirjan 52 artiklan 1 kohdan mukaan perusoikeuskirjassa tunnustettujen oikeuksien ja vapauksien käyttämistä voidaan rajoittaa ainoastaan lailla sekä kyseisten oikeuksien ja vapauksien keskeistä sisältöä kunnioittaen. Suhteellisuusperiaatteen mukaisesti rajoituksia voidaan säätää ainoastaan, jos ne ovat välttämättömiä ja vastaavat tosiasiallisesti unionin tunnustamia yleisen edun mukaisia tavoitteita tai tarvetta suojella muiden henkilöiden oikeuksia ja vapauksia. Perustuslakivaliokunta on pitänyt merkityksellisenä, että EU:n perusoikeuskirjan 7 artiklassa turvataan yksityiselämän suoja ja 8 artiklassa jokaisen oikeus henkilötietojensa suojaan. Perustuslakivaliokunta on painottanut, että EU:n henkilötietojen käsittelyä koskevaa lainsäädäntöä sovellettaessa on otettava huomioon mainitut perusoikeuskirjan artikkelit kiinnittäen huomiota siihen, että EU:n tuomioistuimen antamat tuomiot määrittävät näiltä osin yksityiselämän ja henkilötietojen suojan keskeistä sisältöä (PeVL 14/2018 vp, PeVL 21/2017 vp).

Yksityiselämän suojan piiriin kuuluvaa henkilötietojen suojaa rajoittavan sääntelyn tulee täyttää perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset. Perustuslakivaliokunta on myös painottanut, että yksityiselämän ja henkilötietojen suoja tulee suhteuttaa toisiin perus- ja ihmisoikeuksiin sekä muihin painaviin yhteiskunnallisiin intresseihin, kuten yleiseen turvallisuuteen liittyviin intresseihin, jotka voivat ääritapauksessa palautua henkilökohtaisen turvallisuuden perusoikeuteen (PeVL 14/2018 vp, PeVL 5/1999 vp). Valiokunta on katsonut, että yksityiselämän ja henkilötietojen suojalla ei ole etusijaa muihin perusoikeuksiin nähden. Arvioinnissa on kyse kahden tai useamman perusoikeussäännöksen yhteensovittamisesta ja punninnasta (ks. esim. PeVL 26/2018 vp, PeVL 14/2018 vp, PeVL 54/2014 vp ja PeVL 10/2014 vp).

Arvioidessaan SIS-järjestelmän käyttöä koskevia asetuksia täydentävää lainsäädäntöä perustuslakivaliokunta totesi, ettei sen valtiosääntöisiin tehtäviin kuulu kansallisen täytäntöönpanosääntelyn arviointi EU:n aineellisen lainsäädännön kannalta. Valiokunnan mukaan on kuitenkin ollut selvää, että Euroopan unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin lainsäädäntö on ensisijaista suhteessa kansallisiin säännöksiin oikeuskäytännössä määriteltyjen edellytysten mukaisesti, eikä suomalaisessa lainsäädännössä tule pyrkiä EU-oikeuden kanssa ristiriidassa oleviin ratkaisuihin. Siltä osin kuin Euroopan unionin lainsäädäntö edellyttää kansallista sääntelyä tai mahdollistaa sen, perustuslakivaliokunta on pitänyt tärkeänä, että tätä kansallista liikkumavaraa käytettäessä otetaan huomioon perus- ja ihmisoikeuksista seuraavat vaatimukset (ks. esim. PeVL 40/2021 vp ja siinä viitatus lausunnot).

Esityksessä ehdotetaan henkilötietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä, joka annettaisiin osittain yleisen tietosuoja-asetuksen ja EU:n SIS-asetusten kansallisen liikkumavaran puitteissa ja osittain rikosasioiden tietosuojadirektiivin kansallista täytäntöönpanolainsäädäntöä täydentävänä erityissääntelynä. Ehdotettuja säännöksiä arvioidaan seuraavissa jaksoissa tarkemmin suhteessa lailla säätämisen vaatimukseen ja tietosuojan yleislainsäädännön kansalliseen liikkumavaraan (jakso 11.2.1), erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelyedellytyksiin (jakso 11.2.2), käyttötarkoitussidonnaisuuteen (jakso 11.2.3), tietojen luovuttamista koskeviin edellytyksiin (jakso 11.2.4) sekä oikeusturvaan (jakso 11.2.5). Esityksen arvioituja vaikutuksia yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan, yhdenvertaisuuteen, lapsiin ja turvallisuuteen käsitellään myös edellä jaksoissa 4.2.4 ja 4.2.5.

11.2.1 Henkilötietojen käsittelyä koskevan erityissääntelyn välttämättömyys

Perustuslakivaliokunta on EU:n tietosuoja-asetuksen soveltamisalalla tarkistanut kantaansa henkilötietojen suojasta lailla säätämisen vaatimuksen osalta. Tietosuoja-asetuksen sääntely henkilötietojen suojasta on olennaisesti yksityiskohtaisempaa kuin henkilötietodirektiivin (95/46/EY) ja sen toimeenpanemiseksi annetun henkilötietolain sääntely (PeVL 14/2018 vp). Valiokunnan mielestä henkilötietojen suoja tulee jatkossa turvata ensisijaisesti yleisen tietosuoja-asetuksen ja kansallisen yleislainsäädännön nojalla. Myös sääntelyn selkeyden vuoksi kansallisen erityislainsäädännön säätämiseen tulee jatkossa suhtautua pidättyvästi ja rajata sellaisen säätäminen vain välttämättömään tietosuoja-asetuksen antaman kansallisen liikkumavaran puitteissa. Perustuslakivaliokunnan mielestä on kuitenkin selvää, että erityislainsäädännön tarpeellisuutta on arvioitava myös tietosuoja-asetuksen edellyttämän riskiperustaisen lähestymistavan mukaisesti kiinnittämällä huomiota tietojen käsittelyn aiheuttamiin uhkiin ja riskeihin. Mitä korkeampi riski käsittelystä aiheutuu luonnollisen henkilön oikeuksille ja vapauksille, sitä perustellumpaa on yksityiskohtaisempi sääntely. Tällä seikalla on erityistä merkitystä arkaluonteisten tietojen käsittelyn kohdalla (ks. esim. PeVL 51/2018 vp ja PeVL 14/2018 vp).

Perustuslakivaliokunnan mielestä henkilötietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä on perusoikeusherkissä sääntelykonteksteissa edelleen arvioitava valiokunnan aiemman sääntelyn lakitasoisuutta, täsmällisyyttä ja kattavuutta korostaneen käytännön pohjalta (esim. PeVL 26/2018 vp ja PeVL 14/2018 vp). Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt myös erityistä huomiota sääntelytarpeeseen silloin, kun henkilötietoja käsittelee viranomainen (PeVL 14/2018 vp).

Perustuslakivaliokunta katsoi osana perustuslain 10 §:n tulkintakäytäntöön kohdistuvaa tarkistusta, että toisin kuin suoraan sovellettava tietosuoja-asetus, rikosasioiden tietosuojadirektiivi ei sisällä sellaista yksityiskohtaista sääntelyä, joka muodostaisi riittävän säännöspohjan perustuslain 10 §:ssä turvatus yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta.

Perustuslakivaliokunnan mielestä henkilötietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä on tällaisissa perusoikeusherkissä sääntelykonteksteissa edelleen arvioitava valiokunnan aiemman sääntelyn lakitasoisuutta, täsmällisyyttä ja kattavuutta korostaneen käytännön pohjalta. Merkityksellistä tässä suhteessa on, että rikosasioiden tietosuojalaki on soveltamisalallaan yleislakina sovellettavaksi tuleva laki, jota on tarkoitus täydentää eri hallinnonaloja koskevalla erityislainsäädännöllä. Henkilötietojen suojaan liittyvät sääntelyn kattavuuden, täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimukset voidaan kuitenkin joiltain osin täyttää myös tietosuoja-asetuksen soveltamisalan ulkopuolella kansalliseen oikeuteen sisältyvällä yleislailla (ks. PeVL 26/2018 vp, PeVL 14/2018 vp, PeVL 51/2018 vp).

Perustuslakivaliokunta on pitänyt tärkeänä, että siltä osin kuin Euroopan unionin lainsäädäntö edellyttää kansallista sääntelyä tai mahdollistaa sen, tätä kansallista liikkumavaraa käytettäessä otetaan huomioon perus- ja ihmisoikeuksista seuraavat vaatimukset (ks. PeVL 25/2005 vp). Valiokunta on tämän johdosta painottanut, että hallituksen esityksessä on erityisesti perusoikeuksien kannalta merkityksellisen sääntelyn osalta syytä tehdä kansallisen liikkumavaran alasta (PeVL 26/2017 vp, PeVL 2/2017 vp, PeVL 44/2016 vp).

Esityksessä on kyse osin yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamisalaan ja osin rikosasioiden tietosuojalain soveltamisalaan kuuluvasta henkilötietojen käsittelystä. Henkilötietojen käsittelyssä noudatettava yleislainsäädäntö määrittyy tietojen käsittelytarkoituksen mukaisesti. Henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan joko yleistä tietosuoja-asetusta ja sitä täydentävää kansallista tietosuojalakia tai rikosasioiden tietosuojalakia näiden yleissäädösten soveltamisalaa koskevien säännösten mukaisesti.

Henkilötietojen käsittely passilain ja henkilökorttilain mukaisissa tehtävissä sekä maahanmuuttopoliisitoimintaan liittyvissä tehtävissä perustuu yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohtaan, jonka mukaan käsittely on lainmukaista, kun se on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi (1. lakiehdotuksen 15 a §). Samoin SIS-rajatarkastusasetuksen ja SIS-palauttamisasetuksen mukaisten kuulutusten alkuperäinen käsittelytarkoitus kuuluu yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamisalaan (2. lakiehdotuksen 14 §:n uusi 2 ja 3 momentti). Ehdotettu passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometristen tietojen sekä poliisin ja Maahanmuuttoviraston rekistereihin talletettujen ulkomaalaisten biometristen tietojen käyttäminen uhrin tunnistamiseksi, vaaran estämiseksi ja eräiden vakavien rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi kuuluisivat rikosasioiden tietosuojalain soveltamisalaan (1. lakiehdotuksen 15 c, 15 d, 15 e ja 15 f § sekä 2. lakiehdotuksen 9 ja 10 §) samoin kuin passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometristen tietojen käyttäminen maanpuolustuksen suojaamiseksi ja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sitä vakavasti uhkaavalta toiminnalta (1. lakiehdotuksen 21 a § ja 52 a §) puolestaan kuuluisivat rikosasioiden tietosuojalain soveltamisalaan. Myös SIS-poliisiyhteistyöasetuksen mukaisten kuulutusten tallentamisessa SIS-järjestelmään on kyse rikosasioiden tietosuojalaissa tarkoitettua henkilötietojen käsittelystä (1. lakiehdotuksen 27 §:n 4 momentti, 2. lakiehdotuksen 14 §:n uusi 4 ja 5 momentti sekä 3. lakiehdotuksen 131 §:n 5 momentin uusi 4–6 kohta). Poliisilain 2 luvun 1 §:ssä ja 1. lakiehdotuksen 15 b §:ssä tarkoitettu henkilöllisyyden selvittäminen voi kuulua joko yleisen tietosuoja-asetuksen tai rikosasioiden tietosuojalain soveltamisalaan riippuen siitä, mikä poliisin tehtävä edellyttää henkilöllisyyden selvittämistä.

Ehdotettu yleisestä tietosuoja-asetusta täydentävä sääntely perustuu asetuksen 6 ja 9 artiklan mukaiseen kansalliseen liikkumavaraan. Kansallisessa lainsäädännössä voidaan 6 artiklan 3 kohdan mukaan antaa säännöksiä, joilla mukautetaan yleisen tietosuoja-asetuksen sääntöjen soveltamista. Säännökset voivat koskea esimerkiksi käsittelyn lainmukaisuutta koskevia edellytyksiä, käsiteltävien henkilötietojen tyyppiä, käyttötarkoitusta ja säilytysaikoja sekä yhteisöitä, joille ja tarkoituksia joihin henkilötietoja voidaan luovuttaa. Jäsenvaltion

lainsäädännön on täytettävä yleisen edun mukainen tavoite ja oltava oikeasuhteinen sillä tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään nähden. Mikäli tietoja käsitellään muuhun kuin niiden alkuperäiseen keräämistarkoitukseen, on sääntelyä arvioitava käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatetta vasten siten kuten tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 4 kohdassa säädetään (ks. jakso 11.2.3). Biometristen tietojen käsittelyssä on lisäksi noudatettava jäljempänä tarkemmin kuvattavia yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan säännöksiä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelystä (ks. jakso 11.2.2).

Esityksessä on arvioitu välttämättömäksi ehdottaa yleisen tietosuoja-asetuksen kansallisen liikkumavaran puitteissa annettavaa ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin kansallista täytäntöönpanolainsäädäntöä täydentävää erityissääntelyä. Esityksessä ehdotetaan tietosuoja-asetusta täydentävää sääntelyä kaikista edellä mainituista asetuksen 6 artiklan 3 kohdan mukaisista seikoista. Sääntely koskisi henkilötietojen käsittelyä muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen, käsittelyyn sovellettavaa menettelyä sekä henkilötietojen luovuttamista muille viranomaisille. Esityksessä ehdotetaan myös EU:n SIS-asetuksia täydentävää sääntelyä biometristen tietojen luovuttamisesta SIS-kuulutuksiin. Esitetyissä muutoksissa on kyse erityisen arkaluonteisina pidettävistä biometrisistä tiedoista, joiden käsittely edellyttää siitä aiheutuvien riskien vuoksi täsmällistä ja tarkkarajaista sääntelyä. Ehdotetut säännökset on arvioitu välttämättömiksi myös jäljempänä tarkemmin käsiteltävien salassa pidettävien tietojen luovuttamista koskevalle sääntelylle asetettujen edellytysten vuoksi (ks. jakso 11.2.4).

11.2.2 Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittely

Perustuslakivaliokunta on arvioinut erityisesti arkaluonteisten tietojen käsittelyn sallimisen koskevan yksityiselämään kuuluvan henkilötietojen suojan ydintä, minkä vuoksi esimerkiksi tällaisia tietoja sisältävien rekisterien perustamista on arvioitava perusoikeuksien rajoitusedellytysten, erityisesti rajoitusten hyväksyttävyyden ja oikeasuhtaisuuden, kannalta (ks. esim. PeVL 48/2018 vp ja siinä viitattut lausunnot).

Perustuslakivaliokunnan mielestä arkaluonteisten tietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä on edelleen syytä arvioida aiemman sääntelyn lakitasoisuutta koskevan käytännön pohjalta. Perustuslakivaliokunta on arvioinut, että biometriset tunnistetiedot ovat monin tavoin arkaluonteisia tietoja. Sormenjäljet sisältävät yksilöstä sellaista informaatiota, joka mahdollistaa hänen tarkan tunnistamisensa hyvin erilaisissa yhteyksissä (PeVL 29/2016 vp, ks. myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio *S. and Marper v. Yhdistynyt Kuningaskunta*, 4.12.2008).

Perustuslakivaliokunta on painottanut arkaluonteisten tietojen käsittelyn aiheuttamia uhkia. Valiokunnan mielestä arkaluonteisia tietoja sisältäviin laajoihin tietokantoihin liittyy tietoturvaan ja tietojen väärinkäyttöön liittyviä vakavia riskejä, jotka voivat viime kädessä muodostaa uhan henkilön identiteetille (PeVL 13/2016 vp, PeVL 14/2009 vp). Myös EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen mukaan erityisiä henkilötietoja, jotka ovat erityisen arkaluonteisia perusoikeuksien ja -vapauksien kannalta, on suojeltava erityisen tarkasti, koska niiden käsittelyn asiayhteys voisi aiheuttaa huomattavia riskejä perusoikeuksille ja -vapauksille (ks. PeVL 3/2021 vp).

Schengenin tietojärjestelmän (SIS) käyttöä koskevia asetusehdotuksia ja SIS-asetuksia täydentävää sääntelyä käsitellessään perustuslakivaliokunta katsoi, että asetusehdotuksissa yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta keskeisimmäksi muodostui kysymys biometristen tunnistetietojen rekisteröimisestä. Merkityksellistä on, että biometrisiä tunnistetietoja sisältäviin laajoihin tietokantoihin saattaa liittyä tietoturvaan ja tietojen väärinkäyttöön liittyviä

vakavia riskejä, jotka voivat viime kädessä muodostaa uhan henkilön identiteetille. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että tällaisten rekisterien perustamista on arvioitava perusoikeuksien rajoitusedellytysten, erityisesti rajoitusten hyväksyttävyyden ja oikeasuhtaisuuden kannalta. Valiokunnan mielestä biometristen tunnisteiden rekisteröinti merkitsee lisäksi erityistä tarvetta huolehtia järjestelmään talletettavien henkilötietojen suojaamisesta väärinkäytön vaaroilta ja kaikenlaiselta tietojen laittomalta saannilta ja käytöltä. Valiokunta kiinnitti tämän johdosta erityistä huomiota siihen, että arkaluonteisten tietojen käsittely on syytä rajata täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään. Erityisesti lasten tietojen käsittelyn osalta valiokunta muistutti, että lapsilta otettujen biometristen tunnisteiden käsittelyn tulee olla välttämätöntä hyväksyttävän tarkoituksen kannalta. (ks. PeVL 40/2021 vp sekä PeVL 13/2017 vp ja siinä viitatu lausunnot.)

Valiokunta on myös painottanut erityisesti arkaluonteisten tietojen säilytysajan rajaamista siihen, mikä on välttämätöntä sen tavoitteen saavuttamiseksi, jonka vuoksi tiedot on järjestelmään tallennettu (ks. esim. PeVL 3/2021 vp ja siinä viitatu lausunnot PeVL 31/2017 vp ja PeVL 13/2017 vp). Valiokunta on pitänyt viiden vuoden säilytysaikaa arkaluonteisten tietojen osalta pitkänä (PeVL 51/ 2018 vp, PeVL 13/2017 vp). Valiokunta on myös säilytysaikoja arvioidessaan nostanut esiin, että biometristen tunnisteiden rekisteröinti merkitsee lisäksi erityistä tarvetta huolehtia järjestelmään talletettavien henkilötietojen suojaamisesta väärinkäytön vaaroilta ja kaikenlaiselta tietojen laittomalta saannilta ja käytöltä (PeVL 13/2017 vp, PeVL 29/2016 vp, ks. myös EUT:n ratkaisut C-362/14, *Schrems* sekä C-293/12 ja C-594/12, *Digital Rights Ireland*).

Sormenjälkien tallentamista ja käyttöä on arvioitu myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) tuomioissa. EIT on todennut, että henkilötietojen tallettaminen viranomaisen rekisteriin merkitsee yksityisyyden suojan rajoittamista. Lisäksi sormenjäljet sisältävät yksilöstä sellaista informaatiota, joka mahdollistaa hänen tarkan tunnistamisensa hyvin erilaisissa yhteyksissä. Jo sormenjälkitietojen tallentaminen rekisteriin voi antaa aihetta huoleen yksityiselämän suojan kannalta (ks. esim. *S. ja Marper v. Yhdistynyt Kuningaskunta*, 4.12.2008 ja *Leander v. Ruotsi*, 26.3.1987).

Tapauksen *S. ja Marper v. Yhdistynyt Kuningaskunta* yhteydessä EIT tarkastelee laajamittaista sormenjälkien ja DNA-tunnisteiden keräämistä keskitettyyn poliisin rekisteriin. Tapauksessa molemmat kantajat oli pidätetty ja asetettu syytteeseen rikoksista. Poliisi otti heidän sormenjälkinsä ja dna-tunnisteensa kansallisen sääntelyn mukaisesti, mutta kantajia ei koskaan tuomittu rikoksista. Kansallisen säädöksen nojalla biometrisia tietoja voitiin kuitenkin säilyttää rajattomasti. EIT toteaa muun muassa, että yksityiselämän suojaan puuttumista voidaan pitää välttämättömänä demokraattisessa yhteiskunnassa oikeutetun tavoitteen saavuttamiseksi, jos sillä vastataan pakottavaan yhteiskunnalliseen tarpeeseen ja varsinkin jos se onärkevässä suhteessa tähän oikeutettuun tavoitteeseen, sekä jos kansallisten viranomaisten esiintuomat perusteet ovat relevantit ja riittävät. EIT toteaa myös, että rikostorjunnan oikeutettu intressi saattaa olla suurempi kuin henkilötietojen kohteiden edut ja yhteiskunnan kokonaisuus henkilötietojen, mukaan lukien sormenjälkien ja DNA-tunnisteiden, suojaamisessa. EIT katsoo olevan kaiken väittelyn yläpuolella, että rikosten, varsinkin organisoidun rikollisuuden ja terrorismin, vastainen taistelu, joka on yksi tämän päivän eurooppalaisten yhteiskuntien haasteista, riippuu suuressa määrin modernien tieteellisten tutkinta- ja tunnistusmenetelmien käytöstä. EIT toteaa kuitenkin, että keskitetyn rekisterin eduista huolimatta lähtökohdaksi tulee ottaa tasapainon löytäminen yleisen turvallisuuden ja yksityiselämän suojan välille. Tuomioistuimen mukaan yksityiselämän suoja heikkenee kohtuuttomasti, jos modernien tieteellisten rikostutkintakeinojen käytön hyväksytään hinnalla millä hyvänsä menevän yksityiselämän suojan edelle. EIT toteaa muun muassa, että henkilötietojen säilyttämisen on oltava oikeassa suhteessa keräämisen tarkoitukseen ja että säilytysaikoja on rajoitettava.

Yleinen ja valikoimaton henkilötietojen säilyttäminen ilman mitään aikarajaa siten, että syyttömiksi todetuilla henkilöillä oli vain rajoitettu mahdollisuus pyytää henkilötietojensa poistamista, muodosti tapauksessa suhteettoman puuttumisen kantajien oikeuteen nauttia yksityiselämän kunnioitusta eikä sitä voitu katsoa välttämättömäksi demokraattisessa yhteiskunnassa. Tuomioistuinin totesi, että ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaa oli rikottu.

EIT on todennut sormenjälkitietojen säilyttämiseen liittyvän ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan rikkomuksen myös asiassa *M.K. v. Ranska*, 18.4.2013. Tapauksessa EIT toteaa muun muassa, että kansallisessa sääntelyssä ei eroteltu henkilötietojen säilyttämistä rikosten vakavuusasteen mukaan tai sen mukaan, oliko kyseessä oleva henkilö tuomittu rikoksesta vai ei. Laissa ei myöskään säädetty riittävästä suojatoimista. Vastaavasti asiassa *Gaughran v. Yhdistynyt Kuningaskunta*, 13.2.2020, EIT totesi ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan rikkomuksen tapauksessa, jossa kantajan DNA-profiili, valokuva ja sormenjäljet säilytettiin määrittelemättömän ajan huomioimatta rikoksen vakavuutta tai tarvetta tietojen määrittelemättömälle säilyttämiselle ja ilman todellista mahdollisuutta nostaa asia arvioitavaksi. EIT toteaa ratkaisussa, että biometristen tietojen ja valokuvien säilyttämisellä tavoitellaan rikosten tutkintaa ja siten myös rikollisuuden ehkäisemistä, joka on hyväksyttävä päämäärä. Arvioidessaan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2 artiklassa suojattua oikeutta elämään ja siitä seuraavia positiivisia toimintavelvoitteita EIT on katsonut, että henkirikosten tutkintaan ja syyttämiseen ja niiden tekijöiden tuomitsemiseen myös vuosia tapahtumien jälkeen liittyy vahva julkinen intressi. Myös niin sanottujen pimeiden rikosten tutkimiseen liittyy julkinen rikostorjunnallinen intressi. Poliisin on kuitenkin hoidettava tehtävänsä tavalla, joka on yhteensopiva muiden yksilöiden oikeuksien ja vapauksien kanssa (ks. mm. *Osman v. Yhdistynyt Kuningaskunta*, 28.10.1998). Hyväksyttävän päämäärän lisäksi arvioinnissa on huomioitava myös oikeasuhtaisuuden vaatimus.

EIT on tarkastellut biometristen tietojen käsittelyä myös muun muassa ratkaisussa *Glukhin v. Venäjä*, 4.7.2023. Tapauksessa viranomaisen hyödynsi julkisten tilojen valvontakameroita ja reaaliaikaista kasvojentunnistusjärjestelmää tunnistukseen, löytöön ja ottaakseen kiinni etsimänsä mielenosoittajan, jonka epäiltiin syyllistyneen ainoastaan hallinnolliseen rikkomukseen. EIT toteaa, että hakijan henkilötietojen käsittely kasvojentunnistusteknologian avulla hallinnollista rikkomusta koskevassa asiassa merkitsee yksityisyyden suojan rajoittamista. Yksityisyyden suojan rajoitus voi olla oikeutettu vain, kun laki sen sallii ja se on välttämätön demokraattisessa yhteiskunnassa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen 8 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen päämäärien saavuttamiseksi. EIT viittaa muun muassa asioissa *S. ja Harper v. Yhdistynyt Kuningaskunta* ja *Gaughran v. Yhdistynyt Kuningaskunta* antamiinsa ratkaisuihin ja toteaa, että henkilötietojen kerääminen ja käsittely edellyttää selviä ja täsmällisiä sääntöjä, joiden on tarjottava riittävät takeet tietojen väärinkäyttöä ja mielivaltaista käsittelyä vastaan. EIT katsoo myös tässä yhteydessä olevan kaiken väittelyn yläpuolella, että rikosten, varsinkin organisoidun rikollisuuden ja terrorismin, vastainen taistelu, joka on yksi tämän päivän eurooppalaisten yhteiskuntien haasteista, riippuu suuresta määrin modernien tieteellisten tutkinta- ja tunnistusmenetelmien käytöstä. Tapauksessa ei EIT:n mukaan ole kysymys siitä, voidaanko biometristen tietojen käsittelyä kasvojentunnistusteknologialla yleisesti pitää Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan oikeutettuna. Tuomiossa tarkasteltavana olleessa tapauksessa EIT katsoo, että kasvojentunnistusteknologian käyttöä rauhanomaisen mielenosoittajan tunnistamiseksi, paikantamiseksi ja kiinniottamiseksi hallinnollista rikkomusta koskevaa menettelyä varten ei voida pitää demokraattisessa yhteiskunnassa välttämättömänä. Tuomioistuinin totesi, että ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaa oli rikottu.

EUT on käsitellyt sormenjälkien merkitystä muun muassa ID-asetuksen pätevyyttä koskevassa ratkaisussa C-61/22 (*RL vs. Landeshauptstadt Wiesbaden*). Biometriset tiedot mahdollistavat

asianomaisten luonnollisten henkilöiden täsmällisen tunnistamisen, ja ne ovat erityisen arkaluonteisia, koska niiden käytöstä voi aiheutua huomattavia riskejä perusvapauksille ja -oikeuksille. Vaikka sormenjäljet mahdollistavat henkilön tarkan tunnistamisen, sormenjälkien antamat tiedot eivät kuitenkaan ratkaisun mukaan yksinään mahdollista kuvan saamista asianomaisten henkilöiden yksityis- ja perhe-elämästä. Näin ollen rajoitus, joka aiheutuu velvollisuudesta sisällyttää kaksi sormenjälkeä henkilökorttien tallennusvälineeseen, ei EUT:n mukaan loukkaa perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklassa vahvistettujen perusoikeuksien keskeistä sisältöä. EUT on myös arvioinut passiasetuksen sormenjälkiä koskevia velvoitteita ja todennut, että niihin liittyvä yksityiselämän kunnioittamista ja henkilötietojen suojaa koskeva loukkaaminen on perusteltavissa tavoitteella, joka on passien suojaaminen väärinkäyttöä vastaan (ks. jaksossa 2.2.1 tarkemmin käsitelty ratkaisu C-291/12, *Schwarz vs. Stadt Bochum*).

EUT on asiassa C-205/21 (*Ministerstvo na vatreshnite raboti - Biometristen ja geneettisten tietojen rekisteröinti I*) viitannut rikosasioiden tietosuojadirektiivin 4 artiklassa säädettyyn tietojen minimoinnin periaatteeseen, jonka mukaan henkilötietojen on oltava asianmukaisia ja olennaisia eivätkä ne saa olla liian laajoja niihin tarkoituksiin, joita varten niitä käsitellään. EUT on viitannut myös 8 artiklaan, jonka mukaan käsittely on lainmukaista ainoastaan, jos ja vain siltä osin kuin se on tarpeen toimivaltaisen viranomaisen tehtävän suorittamiseksi tämän direktiivissä mainittuja tarkoituksia varten. Kyseisessä artiklassa vaaditaan lisäksi, että jäsenvaltion lainsäädännössä on täsmennettävä käsittelyn tavoitteet, käsiteltävät henkilötiedot ja käsittelyn tarkoitukset. Tältä osin EUT on todennut, että biometristen ja geneettisten tietojen käsittelyn tarkoituksia ei voida kuvata liian yleisluonteisin sanamuodoin, vaan ne on määritettävä riittävän täsmällisesti ja konkreettisesti, jotta kyseisen käsittelyn ”ehdotonta välttämättömyyttä” direktiivin 10 artiklan edellyttämällä tavalla voidaan arvioida. EUT katsoi asiassa, että poliisiviranomaisten rikollisuuden torjuntaa ja yleisen järjestyksen ylläpitämistä varten harjoittamassaan tutkimustoiminnassa suorittama biometristen ja geneettisten tietojen käsittely on sallittua vain, jos jäsenvaltion lainsäädännössä on riittävän selkeä ja täsmällinen oikeusperusta kyseisen käsittelyn sallimiselle. Direktiivin vaatimus, jonka mukaan arkaluonteisten tietojen käsittelyn on oltava ”ehdottoman välttämätöntä”, merkitsee EUT:n mukaan myös erityisen tiukkaa tietojen minimointiperiaatteen noudattamisen valvontaa. EUT toteaa myös, että rikosasioiden tietosuojadirektiivi ja perusoikeuskirjan 47 ja 48 artikla eivät ole esteenä lainsäädännölle, jonka perusteella rikostuomioistuin vahvistaa biometristen ja geneettisten tietojen keräämisen pakkotäytäntöönpanon ennen pääasiaa. Lisäksi EUT katsoo, että rikosasioiden tietosuojadirektiivi on esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jossa toimivaltaiselle viranomaiselle säädetään oikeus kerätä biometrisiä ja geneettisiä tietoja tarkastamatta, onko tietojen kerääminen ehdottoman välttämätöntä tavoiteltujen konkreettisten tavoitteiden saavuttamiseksi ja voitaisiinko nämä tavoitteet saavuttaa toimenpiteillä, joilla puututaan vähemmän kyseisen henkilön oikeuksiin ja vapauksiin. EUT katsoo myös, että kansallinen lainsäädäntö, jossa säädetään kaikkien henkilöiden, joiden osalta on aloitettu esitutkinta virallisen syytteen alaisesta tahalliseksi rikoksesta, biometristen ja geneettisten tietojen systemaattisesta keräämisestä, on lähtökohtaisesti ristiriidassa rikosasioiden tietosuojadirektiivin 10 artiklan kanssa.

Ennakkoratkaisua asiassa C-205/21 pyytänyt tuomioistuin esitti asiassa jatkokysymyksiä, joita EUT käsittelee asiassa C-80/23 (*Ministerstvo na vatreshnite raboti - Biometristen ja geneettisten tietojen rekisteröinti II*). Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyrki kysymyksillään saamaan EUT:lta tarkennuksia vaatimukseen, joka koskee biometristen ja geneettisten tietojen keräämisen rikosasioiden tietosuojadirektiivin 10 artiklassa tarkoitetun ”ehdottoman välttämättömyyden” tuomioistuINVALVONTAA. EUT toteaa asiassa muun muassa, että arkaluonteisten tietojen käsittelyä koskevaa ehdottoman välttämättömyyden vaatimusta on 10 artiklan sanamuodonkin mukaisesti tulkittava siten, että arkaluonteisten tietojen käsittelyn lainmukaisuuden edellytykset ovat tiukemmat kuin edellytykset, joista säädetään direktiivin 4

artiklan 1 kohdan b ja c alakohdassa ja 8 artiklan 1 kohdassa, joissa viitataan ainoastaan direktiivin soveltamisalaan yleisesti kuuluvien tietojen käsittelyn ”tarpeellisuuteen”.

EUT huomauttaa todenneensa tuomiossa C-205/21, että kansallinen lainsäädäntö, jossa säädetään kaikkien henkilöiden, joiden osalta on aloitettu esitutkinta virallisen syytteen alaisesta tahallisesta rikoksesta, biometrinen ja geneettisten tietojen järjestelmällisestä keräämisestä, mutta jossa ei säädetä toimivaltaisen viranomaisen velvollisuudesta tarkastaa sille direktiivin 2016/680 10 artiklan mukaan kuuluvan velvollisuuden mukaisesti, onko tämä tietojen kerääminen ”ehdottoman välttämätöntä”, ja osoittaa tätä, on lähtökohtaisesti kyseisen 10 artiklan vastainen. Tällainen lainsäädäntö voi johtaa erottelematta ja yleisesti useimpien henkilöiden, joiden osalta on aloitettu esitutkinta, biometrinen ja geneettisten tietojen keräämiseen. EUT huomauttaa todenneensa asiassa C-205/21, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on tarkastettava muun muassa, onko rikosasioiden tietosuojadirektiivin 10 artiklan tehokkuuden varmistamiseksi mahdollista tulkita kansallista lainsäädäntöä unionin oikeuden mukaisesti. Näin tehdessään EUT kehotti kyseistä tuomioistuinta selvittämään, mahdollistaako kansallinen lainsäädäntö sen, että rikosasioiden tietosuojadirektiivin 3 artiklan 7 alakohdassa tarkoitetut toimivaltaiset viranomaiset arvioivat, onko kyseisen henkilön biometrinen ja geneettisten tietojen kerääminen niiden rekisteröintiä varten ”ehdottoman välttämätöntä”. EUT:n tarkoituksena oli siis muistuttaa ennakkoratkaisua pyytäneitä tuomioistuinta siitä, että ensisijaisuusperiaate edellyttää erityisesti, että se tulkitsee kansallista oikeuttaan mahdollisimman pitkälle unionin oikeuden mukaisesti. EUT:n mukaan asiassa C-205/21 kiinnitetään tältä osin kyseisen tuomioistuimen huomio siihen, että sen on tarkastettava, voidaanko kansallista lainsäädäntöä tulkita siten, että tämän tietojenkäsittelyn osalta toimivaltaiset viranomaiset voivat suorittaa niiden tehtäväksi kyseisen 10 artiklan mukaan kuuluvan arvioinnin. Jos toimivaltainen viranomainen ei ole kansallisen lainsäädännön mukaan velvollinen arvioimaan käsittelyn ”ehdotonta välttämättömyyttä”, tuomioistuin ei voi varmistaa toimivaltaisen viranomaisen sijasta tälle viranomaiselle kyseisen 10 artiklan nojalla kuuluvan velvollisuuden noudattamista. Juuri toimivaltaisen viranomaisen tehtävänä on suorittaa kyseisen 10 artiklan nojalla vaadittu arviointi.

EUT on arvioinut muun muassa tietojen säilytysaikoja asiassa C-118/22 (*NG vs. Direktor na Glavna direksia "Natsionalna politsia" pri Ministerstvo na vatrešnite raboti – Sofia*). Tapauksessa arvioitavana olleen kansallisen sääntelyn mukaan poliisiviranomaisten on säilytettävä rikosten ennalta estämistä, tutkimista, paljastamista tai rikoksiin liittyviä syytetoimia tai rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanoa varten muun muassa biometrisiä ja geneettisiä tietoja sellaisista henkilöistä, joiden osalta on annettu lainvoimainen rikostuomio virallisen syytteen alaisesta tahallisesta rikoksesta. Tiedot on säilytettävä asianomaisen henkilön kuolemaan saakka. Lainsäädännössä ei myöskään ole asetettu rekisterinpitäjälle velvollisuutta tarkistaa säännöllisesti, onko tietojen säilyttäminen edelleen tarpeen eikä annettu henkilölle rikosasioiden tietosuojadirektiivin mukaista oikeutta tietojen poistamiseen tai tietojen käsittelyn rajoittamiseen.

EUT korostaa ratkaisussa, että rikoksesta lainvoimaisesti tuomittuja henkilöitä koskevien tietojen säilyttäminen poliisin rekisterissä voi osoittautua tarpeelliseksi operatiivista tutkintaa varten ja erityisesti tietojen vertaamiseksi muita rikoksia koskevissa tutkimuksissa kerättyihin tietoihin myös sen jälkeen, kun tuomio on poistettu rikosrekisteristä. EUT katsoo, että sellaisten henkilöiden biometrinen ja geneettisten tietojen säilyttäminen, joiden osalta on jo annettu lainvoimainen rikostuomio, näiden henkilöiden kuolemaankin saakka, voi olla ehdottoman välttämätöntä rikosasioiden tietosuojadirektiivin 10 artiklan merkityksessä, jotta voidaan etenkin tarkistaa, ovatko nämä henkilöt mahdollisesti osallisina muissa rikoksissa, ja jotta näiden rikosten tekijät voidaan siis panna syyteeseen ja tuomita. On otettava huomioon se, miten tärkeitä tämäntyyppiset tiedot ovat rikostutkimuksissa useita vuosia tekojen jälkeenkin

erityisesti silloin, kun nämä rikokset ovat vakavia rikoksia. Biometristen ja geneettisten tietojen säilyttämisen voidaan kuitenkin katsoa täyttävän rikosasioiden tietosuojadirektiivin 10 artiklassa tarkoitetun ehdottoman välttämättömyyden vaatimuksen ainoastaan, jos siinä otetaan huomioon lainvoimaiseen rikostuomioon johtaneen rikoksen luonne ja vakavuus tai muut olosuhteet, kuten erityinen asiayhteys, jossa tämä rikos on tehty, sen mahdollinen yhteys muihin vireillä oleviin menettelyihin taikka tuomitun henkilön tausta tai profiili. Kansallisessa lainsäädännössä säädetty velvoite säilyttää poliisin rekisteriin merkityt biometriset ja geneettiset tiedot rekisteröityjen kuolemaan asti silloin, kun heidän osaltaan on annettu lainvoimainen rikostuomio, on liian laaja niihin tarkoituksiin nähden, joita varten näitä tietoja käsitellään. EUT katsoi kansallisen sääntelyn olevan EU-oikeuden vastaista. Ratkaisun mukaan rikosasioiden tietosuojadirektiivi on esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jonka mukaan poliisiviranomaisten on säilytettävä rikosten ennalta estämistä, tutkimista, paljastamista tai rikoksiin liittyviä syytetoimia tai rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanoa varten henkilötietoja ja etenkin biometrisiä ja geneettisiä tietoja henkilöistä, joiden osalta on annettu lainvoimainen rikostuomio virallisen syytteen alaisesta tahallisesta rikoksesta, asianomaisen henkilön kuolemaan saakka, myös silloin, kun hänet on rehabilitoitu, asettamatta rekisterinpitäjälle velvollisuutta tarkistaa säännöllisesti, onko tämä säilyttäminen edelleen tarpeen, tai antamatta mainitulle henkilölle oikeutta näiden tietojen poistamiseen, jos niiden säilyttäminen ei ole enää tarpeen niihin tarkoituksiin, joita varten niitä on käsitelty, tai tarvittaessa oikeutta näiden tietojen käsittelyn rajoittamiseen.

Yleisen tietosuojasetuksen johdanto-osan 51 kappaleen mukaan henkilötietoja, jotka ovat erityisen arkaluonteisia perusoikeuksien ja -vapauksien kannalta, on suojeltava erityisen tarkasti, koska niiden käsittelyn asiayhteys voisi aiheuttaa huomattavia riskejä perusoikeuksille ja -vapauksille. Biometriset tiedot ovat yleisen tietosuojasetuksen 9 artiklassa ja rikosasioiden tietosuojalain 11 §:ssä tarkoitettuja erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja, kun niitä käsitellään luonnollisen henkilön yksiselitteiseksi tunnistamiseksi. Tietosuojasetuksen 9 artiklassa säädetään erityisiä henkilötietoryhmiä koskevasta käsittelystä. Artiklan 1 kohdan mukaan erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien biometristen tietojen käsittely henkilön yksiselitteistä tunnistamista varten on kiellettyä. Poikkeamisperusteista säädetään artiklan 2 kohdassa. Tietosuojasetuksen soveltamisalaan kuuluvien käsittelytarkoitusten osalta esityksessä ehdotettu sääntely perustuu asetuksen 9 artiklan 2 kohdan g alakohtaan (1. lakiehdotuksen 15 a §, 2. lakiehdotuksen 14 §:n uusi 2 ja 3 momentti sekä 1. lakiehdotuksen 15 b § silloin, kun on kyse henkilöllisyyden selvittämisestä yleisen tietosuojasetuksen soveltamisalaan kuuluvissa poliisin tehtävissä). Mainitun alakohdan mukaan erityisiä henkilötietoryhmiä voidaan käsitellä, kun käsittely on tarpeen tärkeää yleistä etua koskevasta syystä unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön nojalla, edellyttäen että se on oikeasuhteinen tavoitteeseen nähden, siinä noudatetaan keskeisiltä osin oikeutta henkilötietojen suojaan ja siinä säädetään asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä rekisteröidyn perusoikeuksien ja etujen suojaamiseksi.

Edellä kuvatuista EIT:n ja EUT:n ratkaisuista ei arvioida seuraavan estettä esityksessä ehdotetulle henkilötietojen käsittelylle. Ehdotetun sääntelyn nojalla ei perustettaisi uusia arkaluonteisia tietoja sisältäviä tietokantoja, vaan sääntely koskisi voimassa olevan lainsäädännön nojalla poliisin ja Maahanmuuttoviraston rekistereihin kerättävien tietojen käsittelyedellytyksiä. Esityksessä ei myöskään ehdoteta muutoksia edellytyksiin, joilla poliisi voi kerätä biometrisiä tietoja rekisteröintiä varten. Ehdotettu tietojen käsittely olisi kaikilta osin sidottu välttämättömyyshedellytykseen, jonka toteutuminen toimivaltaisen viranomaisen olisi varmistettava ennen käsittelyä. Esityksessä ei myöskään ehdoteta muutoksia poliisin mahdollisuuksiin käyttää kasvojentunnistusteknologiaa eikä ehdotetulla sääntelyllä mahdollistettaisi esimerkiksi biometristen tietojen käsittelyä rauhanomaisten mielenosoittajien tunnistamiseksi.

Esityksessä ehdotetussa biometristen tietojen säilyttämisessä on noudatettava tiedoille kansallisessa lainsäädännössä asetettuja säilytysaikoja. Esityksessä ei ehdoteta muutoksia poliisin oikeuteen säilyttää biometrisia tietoja rikosasioiden yhteydessä. Passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometristen tietojen käyttöä rikostorjuntaan liittyvissä tarkoituksissa ehdotetaan lisäksi suojatoimenä rajattavaksi kymmeneen vuoteen tiedon merkitsemisestä (1. lakiehdotuksen 38 §). Rikosasiaan liittyvien biometristen tietojen poistamiseen sovelletaan poliisin henkilötietolain 33 §:n säännöksiä henkilöllisyyden toteamiseksi käsiteltävien tuntomerkkitietojen poistamisesta. Tuntomerkkitiedoille on säännöksissä asetettu enimmäissäilytysaika, joka määräytyy rikoksen vakavuusasteen ja rikoksesta epäillyn henkilön iän perusteella. Tiedot poistetaan lisäksi aiemmin, jos tutkinnassa on selvinnyt, ettei rikosta ole tehty tai henkilöä ei enää ole syytä epäillä rikoksesta. Mikäli tietoja säilytetään enimmäissäilytysaikaa pidempään tutkinnallisen, valvonnallisen tai muun perustellun syyn vuoksi tai rekisteröidyn, muun asianosaisen tai poliisin henkilöstöön kuuluvan oikeuksien turvaamiseksi, edelleen säilyttämisen tarpeellisuutta on arvioitava vähintään viiden vuoden välein. Esityksessä ei ehdoteta mahdollisuutta yleiseen ja valikoimattomaan henkilötietojen säilyttämiseen ilman aikarajaa. Sääntely ei mahdollistaisi tietojen säilyttämistä ja käsittelyä määrittelemättömän ajan huomioimatta rikoksen vakavuutta tai tarvetta tietojen määrittelemättömälle säilyttämiselle ja ilman todellista mahdollisuutta nostaa asia arvioitavaksi. Esityksessä ei myöskään ehdoteta rajoituksia rikosasioiden tietosuojalain 25 §:ssä säädettyyn rekisteröidyn oikeuteen vaatia henkilötietojen oikaisemista, täydentämistä, poistamista tai käsittelyn rajoittamista.

Esityksessä ei ehdoteta erityissääntelyä sellaisista asiakokonaisuuksista, joista jo säädetään kattavasti ja täsmällisesti tietosuojan yleislainsäädännössä. Tietosuojalain 6 §:ssä säädetään erityisten henkilötietoryhmien käsittelyssä edellytetyistä asianmukaisista ja erityisistä suojatoimenpiteistä, jotka rekisterinpitäjän on toteutettava, kun erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvasta käsittelystä säädetään laissa tai käsittely johtuu välittömästi rekisterinpitäjälle laissa säädetystä tehtävästä. Yleinen tietosuoja-asetus ja tietosuojalaki sisältävät yksityiskohtaiset säännökset myös muun muassa rekisterinpitäjän velvollisuuksista ja rekisteröidyn oikeuksista, tietoturvallisuudesta ja henkilötietojen käsittelyn valvonnasta sekä lainvastaisen henkilötietojen käsittelyn seuraamuksista. Vastaavasti rikosasioiden tietosuojalaissa säädetään muun muassa rekisteröidyn oikeuksista, tietoturvallisuudesta, valvontaviranomaisesta ja oikeusturvasta, vahingonkorvauksesta, rangaistuksista ja vaitiolovelvollisuudesta. SIS-järjestelmään tallennettujen henkilötietojen käsittelystä, rekisteröidyn oikeuksista ja oikeussuojakeinoista sekä valvontaviranomaisista säädetään lisäksi suoraan sovellettavissa EU:n SIS-asetuksissa.

Esitys koskee henkilöiden automaattista tunnistamista ja löytämistä sekä henkilöllisyyden automaattista todentamista biometristen tietojen avulla. Esityksessä on kyse arkaluonteisten tietojen käsittelystä, joka koskee yksityiselämään kuuluvan henkilötietojen suojan ydintä. Esityksessä ehdotetaan täsmällistä ja tarkkarajaista sääntelyä poliisin passirekisteriin ja henkilökorttirekisteriin talletettujen biometristen tietojen sekä poliisin ja Maahanmuuttoviraston rekistereihin talletettujen ulkomaalaisten biometristen tietojen käsittelystä muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen. Laeissa säädettäisiin tarkoituksista, joihin tietoja saa käsitellä, käsittelyyn sovellettavasta menettelystä sekä edellytyksistä, joilla tietoja voi luovuttaa. Vaikka esityksessä tarkoitettua vertailua toteutettaisiin automaation avulla, lopullisen päätöksen henkilön tunnistamisesta tekisi aina luonnollinen henkilö eli virkamies. Esityksessä ei ehdoteta sääntelyä, joka mahdollistaisi yleisen tietosuoja-asetuksen 22 artiklassa ja rikosasioiden tietosuojalain 13 §:ssä tarkoitettujen automatisoitujen yksittäispäätösten tekemisen.

Edellytykset tietojen käsittelylle olisivat samat sekä sormenjälkien että kasvokuvien osalta. Vertailua olisi kuitenkin vain harvoin välttämätöntä tehdä molempiin tietoryhmiin. Käsittely

olisi rajoitettu vain tilanteisiin, joissa se on välttämätöntä. Mikäli henkilö on mahdollista tunnistaa vain sormenjälkien tai vain kasvokuvien avulla, ei molempien tietojen käyttö olisi välttämätöntä eikä siten myöskään sallittua. Kaikessa poliisin henkilötietolaissa tarkoitettussa henkilötietojen käsittelyssä on lisäksi lain 2 §:n mukaisesti noudatettava poliisilain 1 luvussa säädettyjä perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen vaatimusta, suhteellisuusperiaatetta, vähimmän haitan periaatetta ja tarkoitussidonnaisuuden periaatetta. Käsittelyssä olisi noudatettava myös tietosuojan yleislainsäädännön edellytyksiä, kuten rikosasioiden tietosuojalain 2 luvussa säädettyjä henkilötietojen käsittelyä koskevia periaatteita. Näihin periaatteisiin kuuluu muun muassa tarpeellisuusvaatimus (rikosasioiden tietosuojalain 6 §). Käsiteltävien henkilötietojen on oltava käsittelyn tarkoituksen kannalta asianmukaisia ja tarpeellisia, eivätkä ne saa olla liian laajoja niihin tarkoituksiin, joita varten niitä käsitellään. Sääntely ei mahdollistaisi tietojen käsittelyä laajemmin kuin mitä rikostorjunnan intressi kaikissa tilanteissa edellyttäisi.

Käsittelyssä tulee myös muilta osin sovellettavaksi yleinen tietosuojalainsäädäntö. Esityksessä ei ole arvioitu tarpeelliseksi ehdottaa uusia yleisen tietosuoja-asetuksen 23 artiklassa tarkoitettuja rajoituksia asetuksen 12–22 artiklassa ja 34 artiklassa sekä 5 artiklassa säädettyjen velvollisuuksien ja oikeuksien soveltamisalaan lukuun ottamatta rajoitusta tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan b alakohdassa vahvistettuun käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteeseen. Sääntelyn arvioidaan olevan välttämätöntä ja oikeasuhtaista perusteilla, joita on kuvattu tarkemmin muun muassa seuraavassa jaksossa 11.2.3 (Henkilötietojen käsittely muuhun kuin alkuperäiseen tarkoitukseen). Sääntelyn arvioidaan vastaavan arkaluonteisten tietojen käsittelylle perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä asetettuja edellytyksiä ja täyttävän perus- ja ihmisoikeuksista seuraavat vaatimukset.

11.2.3 Henkilötietojen käsittely muuhun kuin alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen

Perustuslakivaliokunta on korostanut erityisesti arkaluonteisten tietojen käsittelyn käyttötarkoitussidonnaisuuden vaatimusta. Tietojen käyttämiseen varsinaisen keräämis- ja tallettamistarkoituksen ulkopuolelle jääviin tarkoituksiin on perustuslakivaliokunnan mielestä laajojen biometrisiä tunnisteita sisältävien rekisterien yhteydessä ollut syytä suhtautua kielteisesti. Käyttötarkoitussidonnaisuudesta voidaan tällöin tehdä vain täsmällisiä ja vähäisiä luonnehdittavia poikkeuksia. Sääntely ei saa johtaa siihen, että muu kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen liittyvä toiminta muodostuu rekisterin pääasialliseksi tai edes merkittäväksi käyttötavaksi (ks. mm. PeVL 15/2018 vp, PeVL 1/2018 vp, PeVL 14/2017 vp sekä passilain muuttamista koskeva PeVL 14/2009 vp).

Perustuslakivaliokunta on käsitellyt passirekisteriin talletettujen biometrinen tietojen käsittelytarkoituksia passilain uudistusta koskevan esityksen HE 234/2008 vp yhteydessä. Esityksessä ehdotettiin, että poliisi olisi saanut käyttää passin sormenjälkitietoja henkilöllisyyden selvittämiseksi suoritettaessa sellaista poliisin yksittäistä tehtävää, joka välttämättä edellyttää henkilöllisyyden varmistamista. Perustuslakivaliokunta ei pitänyt poliisin henkilötietolakiin ehdotettua säännöstä asianmukaisena etenkin käyttötarkoituksen määrittelyltä edellytettävän täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimuksen kannalta (PeVL 14/2009 vp).

Ulkomaalaislain muuttamista koskevassa lausunnossaan PeVL 47/2010 vp perustuslakivaliokunta on pitänyt säätämistarpeensa, että ulkomaalaislain 131 §:n perusteella kerättyjen sormenjälkien käyttäminen rajoitetaan vain niiden keräämis- ja tallettamistarkoitusta vastaavaan tarkoitukseen. Tällainen tarkoitus voi valiokunnan mukaan sinänsä liittyä myös tarkasti määriteltyn rikosten estämiseen ja selvittämiseen, mutta ainoastaan siinä laajuudessa kuin tällä toiminnalla on kiinteä yhteys alkuperäiseen keräämis- ja

tallettamistarkoitukseen. Lisäksi valiokunta piti ehdotettua sääntelyä perustuslain 6 §:n kannalta arveluttavana sen vuoksi, että se kohdistui vain tiettyihin ulkomaalaisryhmiin.

Edellistä Eurodac-asetusehdotusta käsittelevässä lausunnossaan perustuslakivaliokunta arvioi, että sormenjälkitietojen käytön laajentamista Eurodac-asetusehdotuksessa tarkoitettujen terrorismirikosten tai muiden vakavien rikosten torjuntaa, havaitsemista tai tutkimista varten ei voida pitää vähäisenä poikkeuksena. Vakavilla rikoksilla tarkoitetaan tässä yhteydessä sellaisia rikoksia, joista seurauksena määrättävän rangaistuksen enimmäisaika kansallisen lainsäädännön mukaan on vähintään kolme vuotta. Tämänkaltaisen käyttötarkoituksen laajentaminen sormenjälkitietojen ollessa kyseessä ei perustuslakivaliokunnan näkemyksen mukaan olisi ollut ainakaan kansallisen lainsäädännön yhteydessä valtiosäännön kannalta hyväksyttävää (PeVL 21/2012 vp).

Perustuslakivaliokunta on myös kiinnittänyt erityistä huomiota sormenjälkitietojen käyttötarkoituksen laajentamiseen arvioidessaan poliisin henkilötietolakia (PeVL 51/2018 vp). Valiokunta katsoi, että käyttötarkoitussidonnaisuudesta voitiin tavallisen lain säätämisjärjestyksessä poiketa sääntelyä olennaisesti alkuperäiseen keräämis- ja tallettamistarkoitukseen rajaamatta vain, mikäli sormenjälkitietojen käyttö eräiden EU:n Eurodac-asetuksessa tarkoitettujen rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi oli Eurodac-asetuksessa edellytettyä. Perustuslakivaliokunta arvioi, että ehdotuksesta seurannut tietojen käyttö rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi olisi laajentunut rikoksiin, jotka törkeässäkin tekemuodossaan eivät kohdistu valtion turvallisuuteen tai muuhun ulkomaalaislain 131 §:ssä lueteltuun tarkoitukseen. Näiden rikosten torjunnalla ei siten katsottu olevan perustuslakivaliokunnan edellyttämää kiinteää yhteyttä alkuperäiseen keräämis- ja tallettamistarkoitukseen. Valiokunta katsoi, että mikäli lakiehdotuksen sääntely ei tältä osin ollut Eurodac-asetuksen edellyttämää, oli sitä täsmennettävä olennaisesti siten, että käsittelyllä on kiinteä yhteys alkuperäiseen keräämis- ja tallettamistarkoitukseen.

Perustuslakivaliokunta on hiljattain arvioinut käyttötarkoitussidonnaisuudesta poikkeamista Schengenin tietojärjestelmän käyttöä koskevia asetuksia täydentävän lainsäädännön yhteydessä (PeVL 40/2021 vp ja PeVL 23/2022 vp, ks. myös PeVL 18/2024 vp). Perustuslakivaliokunnan mielestä erityisen vakavien rikosten ennalta estämiseen, paljastamiseen tai selvittämiseen voi liittyä sellaisia painavia, perusoikeusjärjestelmäänkin palautuvia yhteiskunnallisia intressejä, jotka riittävästi perustelevat käyttötarkoitussidonnaisuudesta poikkeamista. Näiltä osin on valtiosääntöisesti mahdollista tehdä rajattuja poikkeuksia käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteeseen, mikäli huolellisesti laadittu sääntely kokonaisuutena arvioiden täyttää perus- ja ihmisoikeuksien vaatimukset ja on yhteensopivaa EU-oikeuden asettamien vaatimusten kanssa. Perustuslakivaliokunnan mielestä sanottu on syytä ottaa huomioon valtioneuvoston piirissä tehtävässä lainvalmistelussa ja selvitystyössä. Valiokunta nostaa tässä yhteydessä esiin myös selvityksen passirekisteriin tai henkilökorttirekisteriin talletettujen sormenjälkien käyttämisestä rikostorjunnassa. Perustuslakivaliokunnan mielestä varsin vakiintuneesta käyttötarkoitussidonnaisuutta koskevasta tulkintakäytännöstä ei kuitenkaan ole syytä irtaantua etenkin sääntelyn perusteiden osalta ilman riittäviä perusteluita ja huolellista harkintaa. Mahdollinen käyttötarkoitussidonnaisuutta rajaava sääntely olisi hyväksyttävien perusteluiden vallitessa perusteltava ja laadittava huolellisesti asianmukaisin vaikutusarvioin ja arvioin yhteensopivuudesta sekä perus- että ihmisoikeuksiin ottaen huomioon myös EU:n tietosuojasääntelyn vaikutukset.

EUT ottanut kantaa kansalliseen passirekisteriin tallennettujen biometristen tietojen käsittelyyn yhdistetyssä asiassa C-446/12-C449/12 (*Willem*s) antamassaan ratkaisussa. Tapauksessa kantajat kieltäytyivät toimittamasta biometrisia tietoja siitä syystä, että niiden ottaminen ja

säilyttäminen merkitsee heidän ruumiillisen koskemattomuutensa ja yksityiselämän suojaa koskevan oikeutensa vakavaa loukkausta. Kantajien mukaan loukkaus aiheutuu erityisesti siitä, että tiedot tallennetaan passin tai henkilökortin lisäksi myös hajautettuun tietokantaan. Lisäksi tietojen turvallisuutta koskevat riskit lisääntyvät, koska hajautetut kunnalliset tietokannat yhdistetään lopuksi keskitetyksi tietokannaksi. Kantajat väittivät myös, että viranomaiset voivat tulevaisuudessa käyttää biometrisiä tietoja muihin tarkoituksiin, kuin mihin ne on niille toimitettu.

Tuomioistuimen mukaan EU:n passiasetusta on tulkittava siten, että siinä ei veloiteta jäsenvaltioita takaamaan lainsäädännössään, että mainitun asetuksen perusteella kerättyjä ja tallennettuja biometrisiä tietoja ei kerätä, käsitellä ja käytetä muihin tarkoituksiin kuin passin tai matkustusasiakirjan myöntämistä varten, koska tämä näkökohta ei kuulu mainitun asetuksen soveltamisalaan. Passiasetusta sovelletaan sen johdanto-osan mukaisesti rajoittamatta tietojen muuta käyttöä tai tallentamista jäsenvaltioiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti eikä asetus muodosta oikeusperustaa tietojen tallentamiseen käytettävien tietokantojen perustamiselle tai ylläpitämiselle jäsenvaltioissa, mikä on yksinomaan kansallisen lainsäädännön piiriin kuuluva asia. Kun kansallinen lainsäädäntö kuuluu unionin oikeuden soveltamisalaan, sen on oltava perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklassa asetettujen vaatimusten mukaista. Passiasetus eroaa siten esimerkiksi ratkaisussa C-817/19 (*Ligue des droits humains*) käsitellystä PNR-direktiivistä, jossa säädetään tyhjentävästi direktiivin mukaan kerättyjen PNR-tietojen käsittelytarkoituksista. EU:n passiasetuksesta ei valmistelussa ole katsottu seuraavan estettä kansalliseen passirekisteriin talletettujen biometristen tietojen käsittelylle muuhun kuin niiden alkuperäiseen käyttötarkoitukseen, kun sääntelyssä noudatetaan perusoikeuksien rajoitusedellytyksiä. Kansallisten tietokantojen perustaminen on jätetty kansallisen lainsäädännön piiriin myös ratkaisun C-61/22 (*RL vs. Landeshauptstadt Wiesbaden*) johdosta annetussa uudessa ID-asetuksessa (EU) 2025/1208 (ks. jakso 2.2.3).

EUT on viime vuosien aikana antanut myös useita sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivin tulkintaan liittyviä ratkaisuja, joilla on merkitystä myös nyt ehdotetun sääntelyn kannalta. Ratkaisuissa on arvioitu muun muassa liikenne- ja paikkatietoja koskevan säilytysvelvollisuuden asettamista sähköisten viestintäpalvelujen tarjoajille rikollisuuden torjumiseksi sekä yleisen ja kansallisen turvallisuuden varmistamiseksi (esim. C-140/20 *G. D. vastaan Commissioner of An Garda Síochána ym.*, yhdistetyt asiat C-511/18, C-512/18 ja C-520/18 *La Quadrature du Net ym. vastaan Premier ministre ym.*, C-746/18 *Prokuratuur sekä yhdistetyt asiat C-793/19 ja C-794/19 Saksan liittotasavalta vastaan SpaceNet AG ja Telekom Deutschland GmbH*).

Edellä mainituissa ratkaisuissa EUT vahvistaa, että vain vakavan rikollisuuden torjuminen ja yleiseen turvallisuuteen kohdistuvien vakavien uhkien ehkäiseminen sekä kansallisen turvallisuuden takaaminen voivat suhteellisuusperiaatteen mukaisesti oikeuttaa liikenne- ja paikkatietojen säilyttämisestä johtuvan kaltaiset vakavat puuttumiset perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklassa vahvistettuihin perusoikeuksiin. Kansallisen turvallisuuden takaamista koskeva tavoite on tärkeämpi kuin vakavan rikollisuuden torjumista ja yleisen turvallisuuden suojaamista koskevat tavoitteet ja sillä voidaan näin ollen perustella toimenpiteitä, joilla puututaan perusoikeuksiin vakavammin kuin toimenpiteillä, jotka voitaisiin muilla tavoitteilla. Ainoastaan sellaiset puuttumiset mainittuihin perusoikeuksiin, jotka eivät ole vakavia, voidaan oikeuttaa rikosten ehkäisemistä, tutkintaa, selvittämistä ja syyteharkintaa yleisesti koskevalla tavoitteella.

Sormenjälkien antamat tiedot eivät EUT:n mukaan yksinään mahdollista kuvan saamista asianomaisten henkilöiden yksityis- ja perhe-elämästä (ks. asia C-61/22, *RL vs. Landeshauptstadt Wiesbaden*) toisin kuin sähköisten viestintäpalvelujen tarjoajien säilyttämät

liikenne- ja paikkatiedot (esim. C-140/20, *G. D. vastaan Commissioner of An Garda Síochána ym.*), tuomiossa C-817/19 (*Ligue des droits humains*) käsitellyt matkustajarekisteritiedot (PNR-tiedot) tai matkapuhelimen sisältämät tiedot (ks. jaksossa 11.5 käsitelty asia C-548/21, *CG v. Bezirkshauptmannschaft Landeck*). Tältä osin henkilön tunnistamiseksi käsiteltävien biometristen tietojen voidaan katsoa rinnastuvan henkilöllisyyttä koskeviin tietoihin, joiden säilyttämiselle on sähköisen viestinnän tietosuojadirektiiviä koskevassa EUT:n oikeuskäytännössä asetettu liikenne- ja paikkatietoja matalampi kynnys (ks. C-140/20, *G. D. vastaan Commissioner of An Garda Síochána ym.*). Biometristen tietojen käsittelyn henkilön tunnistamiseksi tai hänen henkilöllisyytensä todentamiseksi ei EUT:n oikeuskäytännön valossa voida arvioida muodostavan yhtä vakavaa puuttumista perusoikeuksiin kuin liikenne- ja paikkatietojen säilyttämisen, eikä biometristen tietojen käsittelyä ole EUT:n oikeuskäytännössä kytketty kaikilta osin vastaaviin edellytyksiin kuin esimerkiksi liikenne- ja paikkatietojen käsittelyä (ks. myös oikeusturvaa koskeva jakso 11.5). Biometriset tiedot ovat kuitenkin luonteeltaan erityisen arkaluonteisia ja tuomioistuin katsoo ratkaisussa C-61/22, että niiden käsittely on omiaan antamaan lisätietoja rekisteröityjen yksityiselämästä. ID-asetuksessa tarkoitettuun henkilökorttiin ja oleskelulupa-asiakirjaan tallennettuja biometrisia tietoja voidaan siten tuomioistuimen mukaan käsitellä ainoastaan tiukasti rekisteröidyn tunnistamiseen liittyvissä tarkoituksissa ja laissa täsmällisesti määritellyissä olosuhteissa, joissa edellytetään henkilökortin tai oleskeluasiakirjan esittämistä. Ratkaisu ei nimenomaisesti koske kansalliseen tietokantaan tallennettuja biometrisia tietoja, mutta myös kansallisessa rekisterissä olevien tietojen käsittely on rajattava rikosasioiden tietosuojadirektiivin vaatimusten mukaisesti vain ehdottoman välttämättömään ja sääntelyssä on noudatettava erityisten henkilötietoryhmien käsittelyä koskevia edellytyksiä.

Esityksessä ehdotetaan poliisin henkilötietolakiin ja maahanmuuttohallinnon henkilötietolakiin säännöksiä, joilla laajennettaisiin biometristen tietojen sallittuja käyttötarkoituksia. Sääntelyssä olisi kyse tietojen käyttämisestä muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen lukuun ottamatta Maahanmuuttoviraston rekisterissä olevien biometristen tietojen luovuttamista Schengenin tietojärjestelmään tehtäviin SIS-rajatarkastusasetuksen ja SIS-palauttamisasetuksen mukaisiin kuulutuksiin. Tietoja voitaisiin ehdotuksen mukaan käsitellä esimerkiksi silloin, kun se olisi välttämätöntä eräiden vakavien rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Rikostorjunnan osalta mahdollisuus tietojen käyttöön rajattaisiin sellaisiin säännöksissä täsmällisesti yksilöityihin rikoksiin, joiden estämisen, paljastamisen ja selvittämisen arvioidaan olevan erityisen tärkeää yksilöiden ja yhteiskunnan turvallisuuden kannalta.

Ehdotetussa rajatussa poikkeuksessa käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteeseen olisi kyse 15 e §:n säännöskohtaisissa perusteluissa tarkemmin kuvatuista vakavalaatuista maanpetos- ja vakoilurikoksista sekä valtiopetosrikoksista ja terrorismirikoksista, yleisvaarallisista rikoksista, järjestäytyneeseen rikollisuuteen tyypillisesti kytkeytyvistä rikoksista, lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvistä rikoksista sekä rikoksista, joista laissa säädetty ankarin rangaistus on vähintään 6 vuotta vankeutta. Valmistelussa on arvioitu, että mainittujen rikosten ennalta estämiseen, paljastamiseen tai selvittämiseen liittyy sellaisia painavia, perusoikeusjärjestelmäänkin palautuvia yhteiskunnallisia intressejä, jotka voivat perustuslakivaliokunnan mukaan riittävästi perustelevat käyttötarkoitussidonnaisuudesta poikkeamista. Erityisesti lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvien rikosten osalta ehdotettu sääntely on yhteydessä myös lasten oikeuksien turvaamiseen (ks. PeVL 40/2021 vp ja PeVL 23/2022 vp). Ulkomaalaisten osalta tietojen käsittely rikostorjunnassa olisi lisäksi sallittua sellaisten rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi, joilla arvioidaan olevan kiinteä yhteys tietojen alkuperäisiin käsittelytarkoituksiin kuuluvaan valtion turvallisuuden suojaamiseen. Tietoja voitaisiin käsitellä myös merkittävän vaaran estämiseksi. Käsillä olevan merkittävän hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan vaaran estämiseen

liittyy siinä määrin painavia henkilökohtaisen turvallisuuden suojaamiseen kytkeytyviä intressejä, että ehdotettu yksityisyyden suojan rajoitus on arvioitu välttämättömäksi.

Rikoksen estämistä, paljastamista ja selvittämistä koskevista säännöksistä erotettaisiin henkilöryhmät, joiden tunnistamiseksi tai henkilöllisyyden todentamiseksi tietoja voitaisiin käsitellä kunkin käsittelytarkoituksen mukaisesti. Valmistelussa ei kuitenkaan ole arvioitu välttämättömäksi eriyttää rikosnimikkeitä, joiden osalta tietoja olisi sallittua käyttää rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi tai rikoksen selvittämiseksi. Rikoksen estämisellä tarkoitettaisiin poliisilain 5 luvun 1 §:n määritelmän mukaisesti toimenpiteitä, joiden tavoitteena on estää rikos, sen yritys tai valmistelu, kun henkilön toiminnasta tehtyjen havaintojen tai siitä muuten saatujen tietojen vuoksi voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, taikka keskeyttää jo aloitetun rikoksen tekeminen tai rajoittaa siitä välittömästi aiheutuvaa vahinkoa tai vaaraa. Rikoksen paljastamisella vastaavasti viitattaisiin poliisilain 5 luvun 1 §:n 3 momentin mukaisesti toimenpiteisiin, joiden tavoitteena on selvittää, onko esitutkinnan aloittamiselle esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettua perustetta, kun henkilön toiminnasta tehtyjen havaintojen tai siitä muuten saatujen tietojen vuoksi voidaan olettaa, että rikos on tehty. Kyse olisi siten aina konkreettisen ja yksilöidyn teon estämisestä tai paljastamisesta, eikä tietojen käsittely olisi sallittua laajemmin rikosten ennalta ehkäisyn ja poliisin ennalta estävän toiminnan yhteydessä.

Esimerkiksi poliisilain 5 luvun mukaiset salaiset tiedonhankintakeinot ja pakkokeinolain 10 luvun mukaiset salaiset pakkokeinot eroavat toisistaan sen suhteen, minkä rikosnimikkeiden estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseen keinoja on sallittua käyttää. Yleisessä tietosuojalainsäädännössä vastaavaa erottelua ei ole tehty. Yleisen tietosuojasetuksen 23 artiklan mukaan rikosten ennalta estäminen, tutkinta ja paljastaminen ovat painoarvoltaan toisiaan vastaavia tavoitteita, joiden takaamiseksi lainsäädäntötoimenpiteellä voidaan rajoittaa 12–22 artiklassa ja 34 artiklassa sekä 5 artiklassa säädettyjen velvollisuuksien ja oikeuksien soveltamisalaa 23 artiklan mukaisten edellytysten täytyessä. Rikosasioiden tietosuojadirektiivissä puolestaan vahvistetaan direktiivin 1 artiklan mukaan säännöt muun muassa luonnollisten henkilöiden suojelulle toimivaltaisten viranomaisten suorittamassa henkilötietojen käsittelyssä rikosten ennalta estämistä, tutkimista, paljastamista varten. Direktiivissä ei säädetä erilaisista käsittelyedellytyksistä riippuen siitä, käsitteleekö toimivaltainen viranomainen henkilötietoja rikoksen paljastamiseksi, estämiseksi vai tutkimiseksi.

Perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella säädetyn poliisin henkilötietolain 13 §:ssä on tehty erottelu vankeusuhkaisten ja muiden rikosten välillä siten, että poliisi saa käsitellä lain 5–9, 11 ja 12 §:ssä tarkoitettuja henkilötietoja muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen rikoksen ennalta estämiseksi tai paljastamiseksi rikoksen vakavuusasteesta riippumatta sekä sellaisen rikoksen selvittämiseksi, josta laissa säädetty ankarin rangaistus on vankeutta. Vastaavaa erottelua ei kuitenkaan ole tarpeen tehdä esityksessä ehdotettujen rikosnimikkeiden osalta, koska esityksessä on kyse yksinomaan vankeusuhkaisista rikoksista. Sekä esityksessä tarkoitettujen rikosten estämiseen ja paljastamiseen että selvittämiseen arvioidaan liittyvän painava yhteiskunnallinen intressi.

Yksittäisiä rekisteritietoja voisi käsitellä myös henkilöllisyyden selvittämiseksi tilanteissa, joissa viranomaisten voimassa oleva toimivaltuussäntely mahdollistaa henkilöllisyyden selvittämisen henkilötuntomerkkien avulla. Tietojen käyttäminen henkilöllisyyden selvittämisessä olisi rajattu täsmällisesti ainoastaan yksittäisiin tietoihin kohdistuviin hakuihin henkilöllisyyden todentamiseksi, eikä säännös mahdollistaisi laajempia muiden rekisteröityjen tietoihin kohdistuvia vertailuja henkilön tunnistamiseksi. Esityksessä tarkoitettut biometriset tiedot eivät siten olisi yleisesti käytettävissä poliisin operatiivisissa tehtävissä (ks. PeVL

47/2010 vp, PeVL 14/2009 vp). Turvallisuusviranomaisten toimien kohteen henkilöllisyyden luotettavaa varmentamista voidaan pitää myös henkilön oikeusturvan kannalta merkittävänä. Oikeudella yksittäisten rekisteritietojen käyttämiseen henkilöllisyyden todentamisessa vähennettäisiin tarvetta käyttää henkilön oikeuksiin enemmän puuttuvia keinoja kuten kiinniottamista (ks. myös jakso 11.1 Oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen).

Poliisin henkilötietolakia ehdotetaan lisäksi muutettavaksi siten, että kansallisen turvallisuuden suojaamisesta vastaavat viranomaiset eli suojelupoliisi ja sotilastiedusteluviranomainen voisivat saada passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometrisia tietoja, kun se olisi välttämätöntä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sitä vakavasti uhkaavalta toiminnalta. Sotilastiedusteluviranomainen voisi saada tietoja myös maanpuolustuksen suojaamiseksi. Valtioilla voidaan katsoa olevan laaja harkintamarginaali sen suhteen, millaisen toiminnan ne katsovat uhkaavan kansallista turvallisuuttaan ja siten voivan oikeuttaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan takaamiin oikeuksiin puuttumisen. Kansallinen turvallisuus kuuluu perinteisesti valtiosuverenisuuden piiriin (ks. *Bucur ja Toma v. Romania*, 8.1.2013). Tuomioistuimen ratkaisukäytännön perusteella on selvää, että ainakin sotilaallinen maanpuolustus, terrorismin torjunta ja laittoman tiedustelutoiminnan torjunta kuuluvat kansallisen turvallisuuden piiriin (mm. *Klass ja muut v. Saksa*, 6.9.1978 ja *Weber ja Saravia v. Saksa*, 29.6.2006). Kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaavalla toiminnalla viitataan kansanvaltaista valtio- ja yhteiskuntajärjestystä, yhteiskunnan perustoimintoja, suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä tai kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta uhkaavaan toimintaan. Kyse voi olla esimerkiksi Suomen kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaavasta terrorismiin liittyvästä toiminnasta, väkivaltaisesta radikalisoitumisesta tai ulkomaisten tiedustelupalvelujen toiminnasta taikka Suomen turvallisuuden kannalta keskeisen valtion levottomuuksista (ks. PeVM 4/2018 vp). Perustuslakivaliokunta on myös todennut, että valtion tulee pyrkiä takaamaan kansallinen turvallisuus sekä yleinen järjestys kaikissa olosuhteissa (PeVL 26/2024 vp, PeVL 16/2022 vp).

Esityksessä ehdotetun henkilötietojen käytön arvioidaan turvaavan sellaisia painavia yhteiskunnallisia intressejä, joiden nojalla rajoituksia henkilötietojen suojaan ja käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteeseen voidaan tehdä, kun rajoitukset ovat demokraattisessa yhteiskunnassa välttämättömiä ja oikeasuhteisia ja niissä noudatetaan keskeisiltä osin perusoikeuksia ja -vapauksia. Rajoituksissa on noudatettava tietosuojalainsäädännön, perustuslain ja perusoikeuskirjan 52 artiklan mukaisia edellytyksiä. Ehdotetun sääntelyn arvioidaan olevan painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimaa muun muassa rikollisuuden kehitykseen liittyvistä syistä (ks. myös jakso 4.2.5.3 Vaikutukset turvallisuuteen sekä 1. lakiehdotuksen säännöskohtaiset perustelut). Biometriset tiedot ovat usein ainoa luotettava tapa henkilön tunnistamiseen, eikä tunnistettavana olevia henkilöitä usein ole rekisteröity voimassa olevan sääntelyn mukaisesti käytettävissä oleviin rikosperusteisiin tuntomerkitietoihin.

Ehdotettu sääntely perustuisi yleisen tietosuoja-asetuksen kansalliseen liikkumavaraan. Kyse on tiedoista, jotka on alun perin kerätty yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamisalaan kuuluviin tarkoituksiin. Mikäli tietoja käsitellään muuhun kuin niiden alkuperäiseen keräämistarkoitukseen, on sääntelyä arvioitava käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatetta vasten siten kuten tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 4 kohdassa säädetään. Kohdan mukaan jäsenvaltion lainsäädännön on muodostettava demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätön ja oikeasuhtainen toimenpide yleisen tietosuoja-asetuksen 23 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden turvaamiseksi. Näihin tavoitteisiin kuuluvat muun muassa kansallinen turvallisuus, yleinen turvallisuus sekä rikosten ennalta estäminen, tutkinta, paljastaminen tai rikoksiin liittyvät syytetoimet taikka rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpano, mukaan lukien

yleiseen turvallisuuteen kohdistuvilta uhkilta suojelu tai tällaisten uhkien ehkäisy. Esitetyissä muutoksissa on kyse henkilötietojen käsittelystä kansallisen turvallisuuden ja yleisen turvallisuuden suojaamiseksi sekä rikosten ennalta estämiseksi, tutkimiseksi ja paljastamiseksi.

Ehdotetun sääntelyn arvioidaan täyttävän EU-oikeuden vaatimukset ja perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä käyttötarkoitussidonnaisuudesta poikkeamiselle asetetut edellytykset. Sääntely on arvioitu välttämättömäksi ja oikeasuhtaiseksi toimenpiteeksi yllä mainittujen yleisen tietosuojasetuksen 23 artiklan 1 kohdassa mainittujen tavoitteiden turvaamiseksi. Mahdollisuus tietojen käyttöön rikostorjunnassa rajattaisiin sellaisiin säännöksissä yksilöityihin rikoksiin, joiden tehokasta estämistä, paljastamista ja selvittämistä voidaan pitää erityisen tärkeänä sekä yksilöiden että yhteiskunnan turvallisuuden kannalta. Digitaalisen materiaalin rikostorjunnallinen merkitys kasvaa jatkuvasti. Kaupankäynnin ja viestinnän digitalisoituminen ovat vauhdittaneet järjestäytyneen rikollisuuden verkostoitumista ja suurin osa rikollisuudesta toimii ainakin osittain tietoverkossa ja sosiaalisen median kanavissa. Erityisesti vakavilla ja suunnitelmallisilla rikoksilla on yhteiskunnan yleisen teknologisen kehityksen myötä lähes poikkeuksetta kosketuspinta myös verkkoympäristöön ja digitaaliseen materiaaliin. Vaikka esityksen suurimmat hyödyt liittyisivät teknologisen kehityksen myötä lisääntyneeseen biometristen kasvokuvien merkitykseen, yksittäistapauksissa myös sormenjälkien käsittelyllä voitaisiin saavuttaa turvallisuuden näkökulmasta merkittäviä hyötyjä. Vakavien rikosten kohdalla yksittäisenkin rikoksen selvittämis- ja estämisintressi sekä yhteiskunnallinen merkitys on lähtökohtaisesti suuri. Poliisin tilastojen mukaan esityksessä tarkoitettujen rikosten osalta suurimmat lukumäärät ovat viimeisten vuosien aikana liittyneet törkeisiin huumausainerikoksiin, raiskauksiin ja törkeisiin pahoinpitelyihin. Sormenjälkitietojen hyödyt korostuisivat erityisesti tapauksissa, joissa rikoksen tutkinta on jouduttu keskeyttämään, koska käytössä olevien tutkintatoimenpiteiden avulla ei ole saatavilla lisätietoa.

Muutoksilla parannettaisiin lisäksi toimivaltaisten viranomaisten mahdollisuuksia suojata maanpuolustusta ja suojata kansallista turvallisuutta sitä vakavasti uhkaavalta toiminnalta. Tavoitteena on varmistaa suojelupoliisin ja sotilastiedusteluviranomaisen kyky vastata turvallisuusympäristön nopeaan muutokseen ja heikkenemiseen. Suojelupoliisin osalta keskeisiä siviililuontoisia valtioon kohdistuvia vakavia turvallisuusuhkia ovat terrorismi, ulkovaltojen Suomeen ja sen etuihin kohdistama vakoilu tai tiedustelu, joukkotuhoaseiden ja kaksikäyttötuotteiden levittämisyrittäykset sekä sellainen kansainvälinen järjestäytynyt rikollisuus, joka pyrkii vaikuttamaan yhteiskunnalliseen päätöksentekoon tai soluttautumaan valtiorakenteisiin. Sotilastiedustelu hankkii ja käsittelee tietoa Suomeen kohdistuvasta tai Suomen turvallisuusympäristön kannalta merkityksellisestä sotilaallisesta toiminnasta taikka vieraan valtion toiminnasta tai muusta sellaisesta toiminnasta, joka vakavasti uhkaa Suomen maanpuolustusta tai vaarantaa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja.

Sääntelyllä turvattaisiin painavia yhteiskunnallisia intressejä. Tietojen käsittely ehdotetuissa uusissa käsittelytarkoituksissa olisi kuitenkin tiukasti rajattua, eikä muu kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen liittyvä toiminta siten muodostuisi rekisterin pääasialliseksi tai lupahallinnolliseen käyttöön verrattuna merkittäväksi käyttötavaksi. Uusia käsittelytarkoituksia koskevat säännökset mahdollistaisivat biometristen tietojen käyttämisen ainoastaan viimesijaisena tunnistuskeinona tilanteissa, joissa se on käsittelytarkoituksen kannalta välttämätöntä eikä henkilöä voida luotettavasti tunnistaa muiden tietojen avulla.

Käytettävissä olevien tilastotietojen valossa valmistelussa on arvioitu, että ehdotettu tietojen käsittely rikostorjunnassa olisi lupahallinnolliseen käyttöön verrattuna varsin vähäistä (ks. jakso 4.2.4 Vaikutukset yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan). Myös tiedusteluviranomaisten osalta säädettäisiin vertailun viimesijaisuudesta muihin tunnistamiskeinoihin nähden ja vertailun edellytyksenä olisi välttämättömyyden lisäksi muun muassa se, ettei henkilöä ole

tunnistettu tai hänen henkilöllisyyttään saatu todennettua muiden suojelupoliisilla tai sotilastiedusteluviranomaisella olevien tietojen avulla. Käytön arvioidaan siten jäävän tältäkin osin vähäiseksi verrattuna lupahallinnolliseen käyttöön. Lupahallinnossa passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometrisia tietoja käsitellään jokaisen asiakirjahakemuksen yhteydessä. Myönnettyjen passien ja henkilökorttien määrät ovat vuosien 2020–2024 välillä vaihdelleet vuosittain noin 700 000 asiakirjasta noin 1 400 000 asiakirjaan. Kaikkia passirekisterin ja henkilökorttirekisterin kasvokuvia ja sormenjälkitietoja on siten tarkoitus käyttää vertailujen tekemiseksi lupahallinnollisessa tarkoituksessa noin 700 000–1 400 000 kertaa vuodessa. Muu kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen liittyvä toiminta ei muodostuisi rekisterin pääasialliseksi tai edes määrällisesti merkittäväksi käyttötavaksi verrattuna tietojen käsittelyyn lupahallinnossa. Valmistelussa on arvioitu, että ehdotettu sääntely yhdessä voimassa olevan tietosuojan yleislainsäädännön ja viranomaiskohtaisten henkilötietolakien muun sääntelyn kanssa sisältää tietosuoja-asetuksen 23 artiklan 2 kohdassa edellytetyt erityiset säännökset muun muassa suojatoimista ja rekisteröidyn oikeuksista. Poliisin henkilötietojen käsittelyyn sovellettavat rekisteröidyn oikeudet ja niiden rajoitukset on kuvattu edellä jaksossa 2 (Nykytila ja sen arviointi).

Tietojen käsittelytarkoituksia laajentaa osaltaan myös SIS-asetusten sääntely, jota sovelletaan SIS-järjestelmään luovutettuihin biometrisiin tietoihin (ks. 11.2.4). SIS-poliisiyhteistyöasetuksen mukaisissa kuulutuksissa on jo lähtökohtaisesti kyse tietojen käyttämisestä rikoksen ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. SIS-rajatarkastusasetuksen ja SIS-palauttamisasetuksen mukaisissa kuulutuksissa tietojen alkuperäinen käyttötarkoitus vastaa ulkomaalaislain nojalla kerättyjen tietojen alkuperäisiä käsittelytarkoituksia, mutta SIS-järjestelmään luovutettuja biometrisia tietoja on mahdollista luovutuksen jälkeen käyttää SIS-rajatarkastusasetuksen 33 artiklan 3 kohdan nojalla terrorismirikosten ja vakavien rikosten selvittämiseksi laajemmin kuin esityksessä ehdotetaan sallittavaksi kansallisten rekisterien osalta. Tältä osin kyse on kuitenkin suoraan sovellettavasta EU-oikeudesta, jota ei voida SIS-asetusten kansallisen liikkumavaran puitteissa rajoittaa kansallisella lainsäädännöllä.

11.2.4 Henkilötietojen luovuttaminen

Perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään kiinnittänyt huomiota siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen. Viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus ovat voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta tarpeellisiin tietoihin, jos tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisältöjä ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on valiokunnan mukaan pitänyt sisällyttää vaatimus tietojen välttämättömyydestä jonkin tarkoituksen kannalta (ks. esim. PeVL 31/2017 vp sekä PeVL 17/2016 vp ja siinä viitatu lausunnot). Valiokunta ei toisaalta ole pitänyt hyvin väljiä ja yksilöimättömiä tietojensaantioikeuksia perustuslain kannalta mahdollisina edes silloin, kun ne on sidottu välttämättömyyskriteeriin (ks. esim. PeVL 71/2014 vp, PeVL 62/2010 vp ja PeVL 59/2010 vp). Valiokunta on käytännössään arvioinut myös arkaluonteisten tietojen käsittelyn sallimisen koskevan yksityiselämään kuuluvan henkilötietojen suojan ydintä (PeVL 37/2013 vp). Valiokunta on antanut merkitystä luovutettavien tietojen luonteelle arkaluonteisina tietoina arvioidessaan tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyn kattavuutta, täsmällisyyttä ja sisältöä (esimerkiksi PeVL 38/2016 vp).

Perustuslakivaliokunta on Schengenin tietojärjestelmää koskevaa täydentävää kansallista sääntelyä arvioidessaan ottanut kantaa myös biometristen tietojen luovuttamiseen eräisiin SIS-poliisiyhteistyöasetuksen mukaisiin kuulutuksiin. Hallintovaliokunta ehdotti mietintöluonnoksessaan sääntelyn täydentämistä säännöksellä, joka olisi mahdollistanut

käyttötarkoitussidonnaisuudesta poikkeamisen siten, että biometrisiä tunnisteita olisi voitu käsitellä muussa kuin alkuperäisessä käyttötarkoituksessa muun muassa SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 26 artiklassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi, kun kuulutettava henkilö on syyllistynyt tai hänen epäillään syyllistyneen sellaiseen rikoslain 25 luvussa tarkoitettuun vapauteen kohdistuvaan rikokseen, jonka uhrista on tehty edellä 1 kohdassa tarkoitettu kuulutus (ks. HaVM 14/2022 vp). Hallintovaliokunnan ehdottama säännös biometrinen tunnistaminen SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 26 artiklassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi ei ollut hallintovaliokunnan mietintöluonnoksessa esitetyn eikä perustuslakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan EU-oikeuden etusijan edellyttämä. Perustuslakivaliokunta kiinnitti erityistä huomiota siihen, että valiokunnan saaman selvityksen mukaan SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 26 artiklan tarkoitus on sen sanamuodonkin mukaisesti ensisijaisesti lainvalvonnallinen ja rikosvastuun toteuttamiseen liittyvä. Perustuslakivaliokunnan mukaan hallintovaliokunnan mietintöluonnoksen SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 26 artiklaan liittyvä tiedonluovutusosoikeus olisi vaatinut merkittävää jatkoystämistä, jotta lakiehdotus olisi voitu käsitellä tavallisen lain säätämisyksessä (PeVL 18/2024 vp, PeVL 23/2022 vp).

Esityksessä ehdotettu tietojen luovuttamista koskeva sääntely perustuisi edellä tarkemmin kuvattuun yleisen tietosuoja-asetuksen 6 ja 9 artiklan mukaiseen kansalliseen liikkumavaraan. Kansallisessa lainsäädännössä voidaan 6 artiklan 3 kohdan mukaan antaa säännöksiä muun muassa yhteisöistä, joille ja tarkoituksista, joihin henkilötietoja voidaan luovuttaa. Koska tietoja luovutettaisiin esityksen mukaan muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen, on luovutuksen edellytyksiä arvioitava käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatetta vasten siten kuin tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 4 kohdassa säädetään. Luovutussäännöksen on oltava välttämätön ja oikeasuhtainen toimenpide 23 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden turvaamiseksi. Tällaisia tavoitteita ovat muun muassa kansallinen turvallisuus, yleinen turvallisuus sekä rikosten ennalta estäminen, tutkinta, paljastaminen tai rikoksiin liittyvät syytetoimet taikka rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpano, mukaan lukien yleiseen turvallisuuteen kohdistuvilta uhkilta suojeleminen tai tällaisten uhkien ehkäisy. Tietojen ehdotettuja käsittelytarkoituksia on arvioitu edellä jaksossa 11.2.3 (Henkilötietojen käsittely muuhun kuin alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen). Lisäksi esityksessä ehdotetaan suoraan sovellettavia SIS-asetuksia täydentävää sääntelyä tietojen luovuttamisesta SIS-kuulutuksiin.

Poliisin henkilötietolain 21 ja 21 a §:ään otettaisiin säännökset edellytyksistä, joilla poliisi voi luovuttaa passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometrisiä tietoja sekä ulkomaalaislain 131 §:ssä tarkoitettuja biometrisiä tietoja eräille muille rikosasioiden tietosuojalaissa tarkoitetuille toimivaltaisille viranomaisille. Tietoja olisi nykyisestä poiketen mahdollista luovuttaa Rajavartiolaitokselle, Tullille ja Puolustusvoimille ehdotetun 15 b–15 f §:n mukaisesti käsittelytarkoituksiin. Tietoja voitaisiin siten luovuttaa esimerkiksi rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi ainoastaan sellaisten rikosten osalta, joiden estäminen, paljastaminen tai selvittäminen kuuluu Rajavartiolaitoksen, Tullin tai Puolustusvoimien tehtäviin. Rajavartiolaitos voisi pyytää vertailua esimerkiksi silloin, kun se on välttämätöntä törkeän ihmiskaupan (rikoslain 25 luvun 3 a §) tai muun Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 4 §:n mukaan kuuluvan rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. Tulli voisi pyytää vertailua esimerkiksi törkeän huumausainerikoksen (rikoslain 50 luvun 2 §) tai muiden rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 2 §:n 1 kohdassa määriteltyjen tullirikosten estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. Pääesikunnan tehtävänä on uuden sotilaskurinpäätöksen ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa annetun lain 89 §:n mukaan estää, paljastaa ja selvittää muun muassa rikoksia, jotka käsitellään sotilasoikeudenkäyntiasiana tai sotilaskurinpitomenettelyssä. Näihin rikoksiin kuuluu sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:n mukaan muun muassa vakavia henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia, kuten tappo, murha ja surma. Tietoja voitaisiin luovuttaa

Puolustusvoimien pääesikunnalle myös tällaisten rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Tietojen luovuttamisen muille viranomaisille on valmistelussa arvioitu olevan välttämätöntä, koska esityksessä tarkoitettujen rikosten torjuntaan liittyy painava yhteiskunnallinen intressi riippumatta siitä, mikä viranomainen on asiassa toimivaltainen. Vastaavasti myös uhrin tunnistamista ja merkittävän vaaran estämistä sekä kohdehenkilön henkilöllisyyden todentamista ja henkilön löytämistä yksittäisvertailujen avulla voidaan pitää yhtä lailla välttämättömänä kaikkien lainkohdassa tarkoitettujen viranomaisten osalta silloin, kun kyse on viranomaisen lakisääteisestä tehtävästä.

Tietojen luovuttaminen olisi kytketty vastaaviin menettelyä koskeviin edellytyksiin kuin niiden käyttäminen poliisin tehtävissä. Siten esimerkiksi tietojen luovuttaminen vaaran estämiseksi taikka rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi edellyttäisi aina pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tai vastaavia toimivaltuuksia Puolustusvoimissa käyttävän virkamiehen pyyntöä. Tietoja saisi myös luovuttaa näissä käsittelytarkoituksissa ainoastaan osana poliisin suorittaman vertailun tuloksia lukuun ottamatta yksittäisten rekisteritietojen luovuttamista henkilöllisyyden selvittämiseksi toimivaltuussääntelyn mukaisin edellytyksin tai säännöksissä täsmennettyjen henkilöiden löytämiseksi.

Poliisin henkilötietolakia ehdotetaan lisäksi muutettavaksi siten, että kansallisen turvallisuuden suojaamisesta vastaavat viranomaiset eli suojelupoliisi ja sotilastiedusteluviranomainen voisivat saada passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometrisia tietoja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sitä vakavasti uhkaavalta toiminnalta (21 b ja 52 a §). Sotilastiedusteluviranomainen voisi saada tietoja myös maanpuolustuksen suojaamiseksi. Suojelupoliisi ja sotilasviranomainen vastaisivat näissä tapauksissa myös vertailujen toteuttamisesta tietojen korkean tietoturvasuorituksen edellyttämällä tavalla. Kansallisen turvallisuuden ja maanpuolustuksen suojaamiseen liittyvää yhteiskunnallista intressiä ja sääntelyn välttämättömyyttä on arvioitu edellä jaksossa 11.2.3.

Poliisin henkilötietolakiin ei ehdoteta nimenomaista sääntelyä poliisin rekisteriin ulkomaalaislain nojalla talletettujen biometristen tietojen luovuttamisesta suojelupoliisille ja sotilastiedusteluviranomaiselle. Tietoja voidaan jo nykyisen sääntelyn mukaan luovuttaa näille viranomaisille tietojen alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen, kuten valtion turvallisuuden suojaamiseksi. Poliisin henkilötietolain 15 §:ään on perustuslakivaliokunnan lausunnon (PeVL 51/2018 vp) johdosta otettu yleissäännös, jossa säädetään erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelyn välttämättömyyседellytyksestä. Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia poliisin rekisterissä olevia tietoja voidaan siten myös luovuttaa vain, kun se on välttämätöntä. Vastaavasti myös maahanmuuttohallinnon henkilötietolain mukaan rekisterinpitäjä saa käsitellä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja vain, jos käsittely on käsittelytarkoituksen kannalta välttämätöntä.

Esityksessä ei myöskään ehdoteta muutoksia säännöksiin, jotka koskevat poliisin henkilötietolaissa tarkoitettujen henkilötietojen luovuttamista muille Euroopan unionin ja Euroopan talousalueen jäsenvaltion lainvalvontaviranomaisille. Esityksessä tarkoitettuja biometrisia tietoja voitaisiin kuitenkin luovuttaa saatavuusperiaatteen mukaisesti myös näille viranomaisille nykyistä laajemmin voimassa olevan sääntelyn nojalla. Passirekisterin ja henkilökorttirekisterin tietoja sekä ulkomaalaislain nojalla poliisin rekisteriin tallennettuja tietoja saa voimassa olevan poliisin henkilötietolain 25 §:n mukaan luovuttaa toisen Euroopan unionin jäsenvaltion ja Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion toimivaltaiselle viranomaiselle rikosasioiden tietosuojadirektiivin 1 artiklan 1 kohdassa säädettyyn tarkoitukseen samoilla edellytyksillä kuin poliisi saa itse käsitellä kyseessä olevia henkilötietoja.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi SIS-asetuksia täydentävää sääntelyä tietojen luovuttamisesta Schengenin tietojärjestelmään. Poliisin henkilötietolain 27 §:ssä ja maahanmuuttohallinnon henkilötietolain 14 §:ssä säädettäisiin passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometristen tietojen sekä Maahanmuuttoviraston rekisteriin talletettujen biometristen tietojen käyttämisestä eräissä SIS-järjestelmään tehtävissä kuulutuksissa, jotka on kuvattu tarkemmin säännöskohtaisissa perusteluissa. Ulkomaalaislain 131 §:n säännöstä tietojen luovuttamisesta SIS-järjestelmään täydennettäisiin siten, että tietoja voitaisiin käyttää nykyistä laajemmin SIS-poliisiyhteistyöasetuksessa tarkoitetuissa kuulutuksissa. SIS-asetukset ovat suoraan sovellettavia, mutta kansallinen sääntely on arvioitu tarpeelliseksi salassapidon murtavalle sääntelylle asetettujen edellytysten vuoksi. Tiedot luovutettaisiin SIS-asetuksissa säädettyjä tarkoituksia varten SIS-järjestelmään, jossa ne ovat muiden jäsenvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten ja tiettyjen unionin virastojen henkilöstön käytettävissä asetuksissa säädetyn edellytyksin.

SIS-poliisiyhteistyöasetuksen ja SIS-rajatarkastusasetuksen 22 artiklan mukaan valokuvat, kasvokuvat ja sormenjälkitiedot kuuluvat tietoihin, jotka on tallennettava SIS-järjestelmään, jos ne ovat saatavilla. SIS-järjestelmässä olisi SIS-rajatarkastusasetuksen ja SIS-poliisiyhteistyöasetuksen johdanto-osan 20 kappaleen mukaan voitava käsitellä biometrisiä tietoja, joiden avulla kyseessä olevat henkilöt voidaan tunnistaa luotettavasti. SIS-palauttamisasetuksen johdanto-osan 11 kappaleen mukaan sormenjälkien ja valokuvien tai kasvokuvien käyttäminen on luotettava menetelmä henkilöiden tunnistamisessa, joten ne olisi aina sisällytettävä palauttamista koskeviin kuulutuksiin. Valokuvien, kasvokuvien tai sormenjälkitietojen tallentaminen ja tällaisten tietojen käyttö olisi rajoitettava siihen, mikä on tarpeen asetettuihin tavoitteisiin nähden, niiden olisi oltava sallittuja unionin lainsäädännössä, kunnioitettava perusoikeuksia, myös lapsen etua, ja oltava unionin tietosuojalainsäädännön, myös SIS-asetuksissa vahvistettujen tietosuojasäännösten, mukaisia.

Schengenin tietojärjestelmää koskevan täydentävän sääntelyn yhteydessä (HE 35/2021 vp) arvioitiin, että kansallisissa henkilötietolaeissa biometrisiin tietojen käsittelylle ja luovuttamiselle asetetut rajoitukset estävät tietojen luovuttamisen lainvalvonnallisessa tarkoituksessa tehtäviin kuulutuksiin. Esityksessä katsottiin, etteivät kansallisesti kerätyt biometriset tiedot mainittujen käsittelyrajoitusten takia olleet saatavilla SIS-asetusten tarkoittamalla tavalla. Tietojen sallittuja käsittelytarkoituksia ehdotetaan esityksessä muutettavaksi, joten myös edellytykset tietojen luovuttamiselle SIS-järjestelmään muuttuisivat vastaavasti. Biometristen tietojen luovuttamisen arvioidaan olevan EU-oikeuden etusijan edellyttämää, koska tiedot olisivat käytössä vastaavien rikosten estämisessä, paljastamisessa ja selvittämisessä myös kansallisesti.

SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 43 artiklan 1 ja 2 kohdan mukaan SIS-järjestelmässä olevia valokuvia, kasvokuvia ja sormenjälkitietoja saadaan käyttää sellaisen henkilön henkilöllisyyden vahvistamiseksi, joka on löydetty järjestelmään tehdyn aakkosnumeerisen haun tuloksena. Sormenjälkitietoihin voidaan kaikissa tapauksissa tehdä hakuja henkilön tunnistamiseksi, jos henkilöllisyyttä ei voida kuitenkaan varmistaa millään muulla tavalla. Artiklan 3 kohdan mukaan SIS-järjestelmään 26, 32, 36, 37 a ja 40 artiklan mukaisesti tallennettujen kuulutusten yhteydessä tallennettuihin sormenjälkitietoihin voidaan tehdä hakuja myös tutkittavana olevien vakavien rikosten tai terrorismirikosten tekopaikoilta löydettyjen täydellisten tai epätäydellisten sormenjälkien tai kämmenenjälkien perusteella, jos voidaan osoittaa, että ne hyvin todennäköisesti kuuluvat rikoksentehtäjälle, edellyttäen, että haku tehdään samanaikaisesti jäsenvaltion asiaan kuuluvissa kansallisissa sormenjälkitietokannoissa. Myös Suomen SIS-kuulutuksiin luovutettuihin biometrisiin tietoihin voitaisiin tehdä hakuja 43 artiklan mukaisin edellytyksin silloinkin, kun kyseessä ei ole poliisin henkilötietolain 15 e tai 15 f §:ssä tarkoitettu

rikos. Tältä osin kyse on kuitenkin suoraan sovellettavasta EU-oikeudesta, jota ei voida SIS-asetusten kansallisen liikkumavaran puitteissa rajoittaa kansallisella lainsäädännöllä.

Vastaavasti SIS-rajatarkastusasetuksen 33 artiklan 1 ja 2 kohdan mukaan, kun SIS-järjestelmässä olevassa kuulutuksessa on käytettävissä valokuvia, kasvokuvia ja sormenjälkitietoja, tällaisia valokuvia, kasvokuvia ja sormenjälkitietoja saadaan käyttää sellaisen henkilön henkilöllisyyden vahvistamiseksi, joka on löydetty järjestelmään tehdyn aakkosnumeerisen haun tuloksena. Sormenjälkitietoihin voidaan kaikissa tapauksissa tehdä hakuja henkilön tunnistamiseksi. Jos henkilöllisyyttä ei voida kuitenkaan varmistaa millään muulla tavalla, henkilön tunnistamiseksi tehdään hakuja sormenjälkitietoihin. SIS-palauttamisasetuksen 19 artiklan mukaan SIS-rajatarkastusasetuksen 33 artiklaa sovelletaan SIS-järjestelmään SIS-palauttamisasetuksen mukaisesti tallennettuihin ja siinä käsiteltäviin tietoihin. SIS-rajatarkastusasetuksen 33 artiklan 3 kohdan mukaan Schengen-sääntelyä soveltavien jäsenvaltioiden toimivaltaiset kansalliset viranomaiset voivat tehdä hakuja SIS-järjestelmään kuulutusten yhteydessä tallennettuihin sormenjälkitietoihin vakavien rikosten tai terrorismirikosten tekopaikoilta löydettyjen täydellisten tai epätäydellisten sormenjälkien tai kämmenjälkien perusteella. Myös tältä osin kyse on kuitenkin suoraan sovellettavasta EU-oikeudesta, jota ei voida SIS-asetusten kansallisen liikkumavaran puitteissa rajoittaa.

Kasvokuvien ja sormenjälkien käyttämisen välttämättömyys on arvioitava aina kuulutuksen tallentamisen yhteydessä. SIS-poliisiyhteistyöasetuksen ja SIS-rajatarkastusasetuksen mukaisten kuulutusten tallentaminen on mahdollista vain, jos se on oikeasuhteista. Oikeasuhtaisuuden vaatimuksesta säädetään SIS-poliisiyhteistyöasetuksen ja SIS-rajatarkastusasetuksen 21 artiklassa. Artiklan 1 kohdan mukaan ennen kuulutuksen tallentamista ja kuulutuksen voimassaoloa jatkaessaan jäsenvaltioiden on määritettävä, onko tapaus niin vakava, merkityksellinen ja tärkeä, että siitä tarvitaan kuulutus. SIS-asetusten sääntelyn oikeasuhtaisuus on arvioitu asetusten valmistelun yhteydessä.

11.3 Liikkumisvapaus

Perustuslain 9 §:n 2 momentin mukaan jokaisella on oikeus lähteä maasta. Tähän oikeuteen voidaan lailla säätää välttämättömiä rajoituksia oikeudenkäynnin tai rangaistuksen täytäntöönpanon varmistamiseksi taikka maanpuolustusvelvollisuuden täyttämisen turvaamiseksi. Pykälän 3 momentin mukaan Suomen kansalaista ei saa estää saapumasta maahan, karkottaa maasta eikä vastoin tahtoaan luovuttaa tai siirtää toiseen maahan. Suomen kansalaisen luovuttamisesta tai siirtämisestä toiseen maahan voidaan 3 momentissa säädetyn edellytyksin säätää lailla.

Perustuslain 9 §:n 2 momentissa tarkoitettua maasta poistumisen vapautta ja sen rajoituksia toteutetaan passia ja henkilökorttia koskevan sääntelyn avulla. Koska passi on maasta poistumisen pääsääntöinen edellytys, perustuslakivaliokunta on pitänyt passin antamis- ja peruuttamisedellytyksiä olennaisina perustuslain 9 §:n 2 momentissa taatun maastapoistumisoikeuden toteutumiselle (ks. PeVL 27/2005 vp, PeVL 33/1997 vp). Passin myöntämisestä ja peruuttamisesta säädetään passilaissa, jolla toteutetaan myös Euroopan unionin perusoikeuskirjan 45 artiklassa tarkoitettua liikkumisvapautta. Henkilökorttilailla täsmennetään vastaavasti liikkumisvapautta ja EU:n vapaan liikkuvuuden periaatteita siltä osin kuin henkilökorttia käytetään matkustusasiakirjana. Passilaissa ja henkilökorttilaissa säädetään myös biometristen tunnisteiden keräämisestä asiakirjan hakijalta sekä hakijan tietojen tallettamisesta poliisin pitämään passirekisteriin ja henkilökorttirekisteriin.

Passirekisteriin ja henkilökorttirekisteriin talletettujen tietojen käsittelystä säädetään poliisin henkilötietolaissa. Esityksessä ehdotetaan lakiin säännöksiä, joilla laajennettaisiin biometristen

tietojen sallittuja käsittelytarkoituksia. Tietoja olisi nykyisestä poiketen mahdollista käyttää esimerkiksi eräiden vakavien rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi sekä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sitä vakavasti uhkaavalta toiminnalta. Tietojen sallittujen käyttötarkoitusten laajentuminen voi välillisesti vaikuttaa maasta poistumisen vapautteen sellaisten henkilöiden osalta, jotka jättävät asiakirjan hakematta rekisteritietojen uusien käyttötarkoitusten takia. Esityksessä ei kuitenkaan ehdoteta muutoksia passin ja henkilökortin myöntämis- ja peruuttamisedellytyksiä koskevaan sääntelyyn, asiakirjan hakijalta kerättäviä tietoja koskevaan sääntelyyn tai passirekisterin ja henkilökorttirekisterin tietosisältöön. Poliisin henkilötietolakiin ehdotetun henkilötietojen käsittelyä koskevan sääntelyn ei arvioida muodostavan tosiasiallista estettä liikkumisvapauden toteuttamiselle.

Perustuslain 9 §:n 4 momentin mukaan ulkomaalaisen oikeudesta tulla Suomeen ja oleskella maassa säädetään lailla. Ulkomaalaista ei saa karkottaa, luovuttaa tai palauttaa, jos häntä tämän vuoksi uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus tai muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu. Esityksessä ehdotetaan maahanmuuttohallinnon henkilötietolakiin säännöksiä oleskeluluvan ja oleskelulupakortin hakijalta otettujen biometristen tietojen käyttämisestä eräisiin SIS-järjestelmään talletettaviin kuulutuksiin, kuten SIS-palauttamisasetuksessa tarkoitettuihin palauttamista koskeviin kuulutuksiin. Esityksessä ehdotetuilla henkilötietojen käsittelyä koskevilla säännöksillä ei puututa YK:n ihmisoikeusjulistuksessa, Geneven pakolaissopimuksessa ja Euroopan unionin perusoikeuskirjassa turvattuun oikeuteen hakea turvapaikkaa tai palauttamiskiellon periaatteeseen. Ehdotetuilla maahanmuuttohallinnon henkilötietolain säännöksillä ei muuteta henkilön oikeutta hakea turvapaikkaa tai käännyttämistä tai karkottamispäätöksen tekemistä koskevaa sääntelyä. Kolmannen maan kansalaisen asema arvioidaan voimassa olevan sääntelyn mukaisesti jo ennen palauttamiskuulutuksen tallentamista SIS-järjestelmään. Palautuskiellon periaate velvoittaa viranomaisia jatkossakin palautusten täytäntöönpanossa, vaikka henkilöstä olisi tallennettu palauttamiskuulutus.

11.4 Yhdenvertaisuus

Perustuslain 6 §:ssä ilmaistaan yleinen yhdenvertaisuuslauseke, jonka mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Yleinen yhdenvertaisuuslauseke kohdistuu myös lainsäätäjään. Lailla ei voida mielivaltaisesti asettaa ihmisiä tai ihmisryhmiä toisia edullisempaan tai epäedullisempaan asemaan. Lausekkeella ei kuitenkaan edellytetä kaikkien ihmisten kaikissa suhteissa samanlaista kohtelua, elleivät asiaan vaikuttavat olosuhteet ole samanlaisia. Perustuslakivaliokunta onkin vakiintuneesti todennut, ettei yleisestä yhdenvertaisuusperiaatteesta johdu tiukkoja rajoja lainsäätäjän harkinnalle pyrittäessä kulloisenkin yhteiskuntakehityksen vaatimaan sääntelyyn (esim. PeVL 18/2024 vp, PeVL 20/2017 vp, PeVL 11/2012 vp). Keskeistä on, voidaanko kulloisetkin erottelut perustella perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävällä tavalla (esim. PeVL 67/2014 vp, PeVL 31/2014 vp, PeVL 46/2006 vp). Hyväksyttävän perusteen on valiokunnan käytännössä edellytetty olevan asiallisessa ja kiinteässä yhteydessä lain tarkoitukseen (ks. esim. PeVL 18/2024 vp, PeVL 44/2010 vp). Valiokunta on eri yhteyksissä johtanut perustuslain yhdenvertaisuussäännöksistä vaatimuksen, että erottelut eivät saa olla mielivaltaisia eivätkä ne saa muodostua kohtuuttomiksi (esim. PeVL 57/2016 vp, PeVL 11/2012 vp).

Yleistä yhdenvertaisuuslauseketta täydentää syrjinnän kielto. Perustuslain 6 §:n 2 momentissa on luettelo eräistä kielletyistä erotteluperusteista. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Luettelo ei kuitenkaan ole tyhjentävä. Erikseen mainittuihin kiellettyihin erotteluperusteisiin rinnastetaan muut henkilöön liittyvät syyt (esim. PeVL 15/2018 vp). Perustuslakivaliokunnan käytännössä

on erottelun hyväksyttävyyden lisäksi kiinnitetty huomiota valitun keinon oikeasuhtaisuuteen (esim. PeVL 53/2016 vp, PeVL 38/2006 vp).

Perustuslakivaliokunta on katsonut, että mitä laajemmaksi henkilötietojen käsittelyn muodostama puuttuminen yksityiselämän suojaan muodostuu, sitä suurempi on sen merkitys arvioitaessa, onko rekisteröinti perusteltavissa yhdenvertaisuuden kannalta, kun on kyse kolmansien maiden kansalaisten asettamisesta eri asemaan kuin unionin kansalaisten (esim. PeVL 33/2016 vp). Perustuslakivaliokunta on pitänyt sormenjälkitietojen käyttötarkoitussidonnaisuudesta laajaa poikkeusta merkinnyttä sääntelyä perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuussäännösten näkökulmasta arveluttavana sääntelyn kohdistuessa tiettyihin ulkomaalaisryhmiin (PeVL 47/2010 vp ja PeVL 21/2012 vp).

Perustuslakivaliokunta on myös Prüm II -asetusehdotuksesta antamassaan lausunnossa painottanut tarvetta kiinnittää erityistä huomiota biometristen tietojen asemaan erityisenä henkilötietoryhmänä. Erityisesti kasvokuvia koskevien teknologisten ratkaisujen kehittämisessä ja käyttöönnotossa on perustuslakivaliokunnan mukaan tärkeää huolehtia yhdenvertaisuudesta ja syrjimättömyydestä perustuslain 6 §:n ja perusoikeuskirjan 20 ja 21 artiklan mukaisesti sekä Suomea velvoittavien kansainvälisten ihmisoikeussopimusten syrjintäkieltomääräysten mukaisesti (PeVL 12/2022 vp).

Esityksessä ehdotettavat uudet henkilötietojen käsittelytarkoitukset vastaavat pääosin toisiaan unionin kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä sekä kolmansien maiden kansalaisten osalta. Poliisin ja Maahanmuuttoviraston rekistereihin talletettuja kolmansien maiden kansalaisten biometrisia tietoja saisi kuitenkin käsitellä unionin kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä tietoja laajemmin eräiden valtion turvallisuuteen kytkeytyvien rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi (rikoslain 11 luvun 1–4, 4 a–4 c, 5–7, 7 a, 8, 9, 9 a, 10 tai 10 a §:ssä, 12–14 luvussa, 17 luvun 2–4, 7, 7 c tai 8 a §:ssä, 34 luvun 3 tai 5 §:ssä, 34 a luvussa taikka 46 luvun 1 tai 2 §:ssä tarkoitetut rikokset). Poliisin rekisteriin ulkomaalaislain nojalla talletettujen tietojen osalta ehdotus vastaisi tältä osin pääasiassa voimassa olevaa poliisin henkilötietolain 15 §:n 3 momenttia. Sääntelyä kuitenkin rajattaisiin oikeasuhtaisuuteen liittyvistä syistä voimassa olevaa tiukemmin siten, että ulkomaalaisten biometrisia tietoja ei olisi sallittua käyttää rikoslain 11 luvun 11 §:ssä tarkoitetun syrjinnän ennalta estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. Syrjinnästä laissa säädetty ankarin rangaistus on enintään kuusi kuukautta vankeutta. Syrjinnän estämisen, paljastamisen tai selvittämisen ei siten arvioida olevan painoarvoltaan yhtä tärkeää kuin muiden säännöksessä tarkoitettujen rikosten, joista säädetty ankarin rangaistus on vähintään yksi vuosi vankeutta.

Poliisin henkilötietolain uudistusta käsitellessään perustuslakivaliokunta arvioi, että esityksessä ehdotettu ulkomaalaislain 131 §:n perusteella käsiteltävien biometristen tietojen käyttö rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi olisi laajentunut rikoksiin, jotka törkeässäkään tekemuodossaan eivät kohdistu valtion turvallisuuteen tai muuhun ulkomaalaislain 131 §:ssä lueteltuun tarkoitukseen. Näiden rikosten torjunnalla ei siten katsottu olevan perustuslakivaliokunnan edellyttämää kiinteää yhteyttä alkuperäiseen keräämis- ja tallettamistarkoitukseen. Valiokunta katsoi, että mikäli lakiehdotuksen sääntely ei tältä osin ollut Eurodac-asetuksen edellyttämää, oli sitä täsmennettävä olennaisesti siten, että käsittelyllä on kiinteä yhteys alkuperäiseen keräämis- ja tallettamistarkoitukseen (PeVL 51/2018 vp).

Perustuslakivaliokunnan lausunnon huomioon ottamiseksi hallintovaliokunta ehdotti mietinnössään (HaVM 39/2018 vp) sääntelyn täsmentämistä siten, että esitykseen sisältyvä viittaus Eurodac-asetuksessa tarkoitettuihin terrorismi- ja muihin vakaviin rikoksiin muutetaan viittaukseksi sellaisiin rikoslaissa tarkoitettuihin rikoksiin, joilla on kiinteä yhteys alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen. Viittauksen tuli ensinnäkin kattaa rikoslain 12, 13 ja 34 a luku, joissa

säädetään maanpetosrikoksista, valtiopetosrikoksista ja terrorismirikoksista. Lisäksi hallintovaliokunta katsoi säännöksessä olevan tarpeen viitata rikoslain 11 luvussa (sotarikokset ja rikokset ihmisyyttä vastaan), 14 luvussa (rikokset poliittisia oikeuksia vastaan), 17 luvun (rikokset yleistä järjestystä vastaan) 2—4, 7, 7 c tai 8 a §:ssä, 34 luvun (yleisvaaralliset rikokset) 3 tai 5 §:ssä sekä 46 luvun (maahantuontiin ja maastavientiin liittyvät rikokset) 1 tai 2 §:ssä tarkoitettuun rikokseen, joiden hallintovaliokunta katsoi olevan perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla kiinteässä yhteydessä tietojen alkuperäisiin käsittelytarkoituksiin kuuluvaan valtion turvallisuuden suojaamiseen.

Poliisin henkilötietolain 15 § on tämän jälkeen ollut kokonaisuudessaan perustuslakivaliokunnan arvioitavana kumottua EU:n ID-asetusta täydentävän sääntelyn yhteydessä (HE 206/2020 vp). Eesityksen yhteydessä ei kuitenkaan nimenomaisesti käsitelty lainkohdan 3 momenttia, joka koskee ulkomaalaislain (301/2004) 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisia tietoja. Poliisin henkilötietolain kokonaisuudistuksen eduskuntakäsittelyssä muotoiltu 3 momentti ei ole ollut erikseen perustuslakivaliokunnan arvioitavana.

Ulkomaalaislain muuttamista koskevassa lausunnossaan PeVL 47/2010 vp perustuslakivaliokunta on pitänyt säätämisyjärjestyskysymyksenä, että ulkomaalaislain 131 §:n perusteella kerättyjen sormenjälkien käyttäminen rajoitetaan vain niiden keräämis- ja tallettamistarkoitusta vastaavaan tarkoitukseen. Tällainen tarkoitus voi valiokunnan mukaan sinänsä liittyä myös tarkasti määriteltujen rikosten estämiseen ja selvittämiseen, mutta ainoastaan siinä laajuudessa kuin tällä toiminnalla on kiinteä yhteys alkuperäiseen keräämis- ja tallettamistarkoitukseen. Hallintovaliokunnan mietinnössä HaVM 39/2018 ehdotetun säännöksen arvioidaan vastaavan perustuslakivaliokunnan lausunnossa 47/2010 vp asetettuja edellytyksiä tietojen käsittelylle. Sotarikoksilla ja rikoksilla ihmisyyttä vastaan, maanpetosrikoksilla, valtiopetosrikoksilla, rikoksilla poliittisia oikeuksia vastaan, terrorismirikoksilla sekä säännöksessä tarkoitetuilla rikoksilla yleistä järjestystä vastaan, yleisvaarallisilla rikoksilla ja maahantuontiin ja maastavientiin liittyvillä rikoksilla on valmistelussa arvioitu edelleen olevan hallintovaliokunnan katsomalla tavalla kiinteä yhteys tietojen alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen. Säännöksestä ehdotetaan kuitenkin edellä kuvastusti poistettavaksi ihmisyyttä vastaan kohdistuviin rikoksiin kuuluva syrjintä, josta säädetty ankarin rangaistus on kuusi kuukautta vankeutta. Käsittelyn edellytyksenä olisi myös säännöksessä tarkoitettujen rikosnimikkeiden osalta perustuslausuntovaliokunnan lausuntokäytännön ja tietosuojan yleislainsäädännön mukaisesti tietojen välttämättömyys käsittelytarkoituksen kannalta.

Valtion turvallisuuden suojaaminen on vastaavasti myös yksi Maahanmuuttoviraston rekisteriin talletettujen biometristen tietojen alkuperäisistä käsittelytarkoituksista. Unionin kansalaisen perheenjäsenen tietojen käsittelyyn arvioidaan kuitenkin vapaan liikkuvuuden direktiiviin pohjautuvista syistä olevan perusteltua soveltaa vastaavia rajoituksia kuin Suomen kansalaisten tietojen käsittelyyn. Unionin kansalaisten perheenjäsenten osalta kyse olisi vapaan liikkuvuuden direktiivissä tarkoitetuista kolmansien maiden kansalaisista, jotka ovat oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen käyttäneen unionin kansalaisen perheenjäseniä ja joiden maahantulon ja oleskelun edellytykset eroavat oleskeluluvan hakijoista. Direktiivin 24 artiklassa säädetään tasavertaisesta kohtelusta. Artiklan 1 kohdan mukaan jollei perustamissopimuksessa ja johdetussa oikeudessa annetuista nimenomaisista erityismääräyksistä muuta johdu, kaikkia vastaanottavan jäsenvaltion alueella tämän direktiivin nojalla asuvia unionin kansalaisia on kohdeltava jäsenvaltion kansalaisten kanssa tasavertaisesti perustamissopimuksen soveltamisalaan kuuluvilla aloilla. Tämä oikeus on ulotettava koskemaan perheenjäseniä, jotka eivät ole minkään jäsenvaltion kansalaisia, mutta joilla on oleskeluoikeus tai oikeus pysyvään oleskeluun.

Perustuslakivaliokunta on poliisin henkilötietolain uudistusta käsitellessään todennut, että sääntelyn soveltamisessa on otettava huomioon EU-oikeudestakin seuraavat välttämättömyyden, oikeasuhtaisuuden, yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden vaatimukset. Vaikka poliisilain periaatesäännökset tulevat sinänsä sovellettaviksi myös poliisin henkilötietolain soveltamisessa, valiokunnan mielestä ehdotusta poliisin henkilötietolaiksi oli täydennettävä poliisilain 1 luvun 2–5 §:n kaltaisilla periaatesäännöksillä. Lakiehdotusta oli lisäksi täydennettävä yleisellä syrjintäkiellolla (PeVL 51/2018 vp). Poliisin henkilötietolain 2 §:n 3 momentin mukaan henkilötietojen käsittelyssä on noudatettava poliisilain 1 luvussa säädettyjä perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen vaatimusta, suhteellisuusperiaatetta, vähimmän haitan periaatetta ja tarkoitussidonnaisuuden periaatetta. Mainitun pykälän 4 momentin mukaan henkilötietojen käsittely ei saa ilman hyväksyttävää perustetta perustua henkilöiden ikään, sukupuoleen, alkuperään, kansalaisuuteen, asuinpaikkaan, kieleen, uskontoon, vakaumukseen, mielipiteeseen, poliittiseen toimintaan, ammattiyhdistystoimintaan, perhesuhteisiin, terveydentilaan, vammaisuuteen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai muuhun henkilöön liittyvään syyhyn. Poliisilain ja poliisin henkilötietolain periaatesäännökset ja syrjintäkielto tulevat sovellettavaksi myös esityksessä ehdotettuun henkilötietojen käsittelyyn rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi.

Ulkomaalaisten tietoja voisi ehdotuksen mukaan myös luovuttaa passirekisterin ja henkilökorttirekisterin tietoja laajemmin sellaisiin SIS-järjestelmään tehtäviin kuulutuksiin, joita ei tehdä Suomen kansalaisista. Näihin SIS-rajatarkastusasetuksen ja SIS-palauttamisasetuksen mukaisiin kuulutuksiin saa voimassa olevan kansallisen sääntelyn mukaan käyttää poliisin rekisteriin ulkomaalaislain nojalla talletettuja tietoja, mutta ei Maahanmuuttoviraston rekisterissä olevia biometrisia tietoja. Henkilöllisyyden todentaminen ja henkilöiden luotettava tunnistaminen on tarpeen SIS-palauttamisasetuksessa ja SIS-rajatarkastusasetuksessa kuulutuksille säädettyjen käyttötarkoitusten toteuttamisen kannalta, jotta voidaan varmistaa, että paluuvetoa on noudatettu, tukea palauttamispäätösten täytäntöönpanoa sekä estää paluu Schengen-alueelle niissä tapauksissa, joissa henkilölle on määrätty maahantulokielto. Ehdotetuilla maahanmuuttohallinnon henkilötietolain muutoksilla varmistettaisiin henkilöiden luotettava tunnistaminen myös tilanteissa, joissa kuulutuksen kohteen biometrisia tietoja ei ole talletettu poliisin rekisteriin ulkomaalaislain 131 §:n nojalla. Esityksessä ei ehdoteta muutoksia kuulutusten tallentamisen edellytyksiin, joista säädetään suoraan sovellettavissa SIS-asetuksissa. Perustuslakivaliokunta on myös arvioidessaan voimassa olevaa luovutusmahdollisuutta Schengenin tietojärjestelmään viitannut EU-oikeuden etusijaan. Valiokunnan mukaan valtiosääntöistä estettä ei ollut ehdotettua sääntelyä laajemmalle biometrinen tunnistaminen käytölle haavoittuvassa asemassa olevissa henkilöiden, kuten lapsien, oikeuksien turvaamiseksi tai muussa tuolloin täydennettävien SIS-asetusten EU-oikeudellisen etusijan edellyttämässä tilanteessa tai tarkoituksessa. Valiokunta edellytti, että hallintovaliokunnan oli tarkkaan selvítettävä voimassa olevan EU-oikeuden sisältö ja varmistuttava, että sääntely on yhteensopivaa EU-oikeuden kanssa (PeVL 40/2021 vp).

Perustuslain 6 §:n 3 momentin säännöksillä lasten tasa-arvoisesta kohtelusta korostetaan, että lapsia tulee kohdella aikuisväestöön nähden tasa-arvoisina ihmisinä periaatteessa yhtäläisin perusoikeuksin sekä keskenään yhdenvertaisesti. Toisaalta säännös muodostaa perustan lasten vajaavaltaisena ja aikuisväestöä heikompana ryhmänä tarvitsemalle erityiselle suojelulle ja huolenpidolle (esim. PeVL 27/2016 vp, PeVL 58/2006 vp). Poliisin henkilötietolakiin ja maahanmuuttohallinnon henkilötietolakiin ehdotettu sääntely biometrinen tietojen luovuttamisesta kadonneita ja haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä koskeviin SIS-kuulutuksiin on merkityksellistä myös lasten oikeuksien kannalta. SIS-poliisiyhteistyöasetus ja sitä täydentävä kansallinen sääntely mahdollistavat jo nykyisellään ennaltaehkäisevien kuulutusten tallentamisen lapsista, joita uhkaa esimerkiksi väkivalta, pakkoavioliitto tai vanhemman sieppaus. SIS-järjestelmässä olisi asetuksen johdanto-osan mukaan oltava

kuulutuksia kadonneista tai haavoittuvassa asemassa olevista henkilöistä, joiden matka olisi estettävä, jotta voidaan huolehtia heidän suojelemisestaan tai ehkäistä yleiseen turvallisuuteen tai yleiseen järjestykseen kohdistuva uhka. Lasten osalta tällaisissa kuulutuksissa ja niihin liittyvissä menettelyissä olisi otettava huomioon lapsen etu Euroopan unionin perusoikeuskirjan 24 artiklan ja lapsen oikeuksia koskevan 20 päivänä marraskuuta 1989 tehdyn Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimuksen 3 artiklan mukaisesti.

Perustuslakivaliokunta kiinnitti SIS-asetuksia täydentävää kansallista sääntelyä käsitellessään erityistä huomiota SIS-asetuksen ennakollista kuulutusta koskevaan sääntelyyn. Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan esityksessä ehdotettu kansallinen sääntely olisi rajannut biometristen tunnistajien käyttöä siten, että sääntelyn tavoite olisi vaarantunut (ks. PeVL 40/2021 vp, PeVL 23/2022 vp). Perustuslakivaliokunnan mielestä hallintovaliokunnan mietintöluonnoksessa ehdotettu ulkomaalaislain 131 §:n 5 momentin 1 kohdan sääntely ei ollut esteenä lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä (PeVL 23/2022 vp).

Kadonneita ja haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä koskevissa kuulutuksissa voidaan voimassa olevan kansallisen sääntelyn mukaan käyttää poliisin rekisteriin ulkomaalaislain 131 §:n nojalla talletettuja biometrisia tietoja, mutta ei passirekisterin tai henkilökorttirekisterin tietoja taikka Maahanmuuttoviraston rekisterissä olevia biometrisia tietoja. Esityksessä ehdotetuilla muutoksilla mahdollistettaisiin henkilön luotettavan tunnistamisen kannalta välttämättömien biometristen tietojen tallentaminen kadonneita ja haavoittuvassa asemassa olevia koskeviin SIS-kuulutuksiin myös silloin, kun tietoja ei ole talletettu poliisin rekisteriin ulkomaalaislain 131 §:n nojalla. Sääntelyllä edistettäisiin tältä osin lapsen oikeuksien toteutumista.

Esityksen arvioituja vaikutuksia yhdenvertaisuuteen ja lapsiin käsitellään myös edellä jaksossa 4.2.5.

11.5 Oikeusturva

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiinsa ja velvollisuuksiinsa koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Pykälän 2 momentin mukaan käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla. Pykälässä edellytetään oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon toteutumista kokonaisuutena. Tämän ohella siinä annetaan institutionaalinen suoja tuon kokonaisuuden tärkeimmille ainesosille (HE 309/1993 vp). Perustuslakivaliokunta on katsonut, että perusoikeuksia rajoitettaessa tulee muiden perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten ohella huolehtia riittävästä oikeusturvajärjestelyistä (PeVM 25/1994 vp).

Perustuslakivaliokunta on nykyistä poliisilakia arvioidessaan katsonut, että kussakin asiassa toimivaltaisen tuomioistuimen tai viranomaisen tulee käydä ilmi laista (PeVL 67/2010 vp). Valiokunta on etenkin perusoikeuskytkentäisen sääntelyn yhteydessä pitänyt välttämättömänä, että toimivaltainen viranomainen ilmenee laista yksiselitteisesti tai muuten täsmällisesti tai että ainakin viranomaisen toimivaltasuhteiden lähtökohdat samoin kuin toimivallan siirtämisen edellytykset ilmenevät laista riittävän täsmällisesti (ks. PeVL 3/2014 vp ja siinä viitatus lausunnot).

EU:n perusoikeuskirjan 47 artiklan mukaan jokaisella, jonka unionin oikeudessa taattu oikeuksia ja vapauksia on loukattu, on oltava artiklassa määrättyjen edellytysten mukaisesti käytettävissä tehokkaat oikeussuojakeinot tuomioistuimessa. Lisäksi jokaisella on oikeus kohtuullisen ajan kuluessa oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa, joka on etukäteen laillisesti perustettu. Jokaisella on oltava mahdollisuus saada neuvoja ja antaa toisen henkilön puolustaa itseään. Myös Euroopan ihmisoikeussopimuksessa säädetään oikeudesta tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin.

Henkilötietojen käsittelyssä rekisteröidyn oikeusturvaa takaavat yleisen tietosuojasetuksen ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin mukaiset oikeussuojakeinot. Rikosasioiden tietosuojadirektiivin VIII luvussa säädetään rekisteröidyn oikeussuojakeinoista, rekisterinpitäjän vastuusta ja direktiivin nojalla annettuihin säännöksiin kohdistuvien rikkomisten johdosta määrättävistä seuraamuksista. Rekisteröidyllä on oltava oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle, jos hän katsoo, että häneen liittyvässä henkilötietojen käsittelyssä rikotaan direktiivin nojalla annettuja säännöksiä. Mikäli valvontaviranomainen, jolle valitus on tehty, ei ole toimivaltainen, tulee viranomaisen omatoimisesti siirtää valitus toimivaltaiselle viranomaiselle. Henkilöllä tulee myös olla oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin valvontaviranomaista vastaan sekä rekisterinpitäjää tai henkilötietojen käsittelijää vastaan. Jos henkilölle aiheutuu aineellista tai aineetonta vahinkoa lainvastaisesta käsittelystä tai muusta direktiivin nojalla annettuja säännöksiä rikkovasta menettelystä, hänellä on oikeus saada korvaus aiheutuneesta vahingosta rekisterinpitäjältä tai muulta jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti toimivaltaiselta viranomaiselta. Kansallisesti rekisteröidyn oikeusturvasta ja seuraamuksista säädetään rikosasioiden osalta rikosasioiden tietosuojalaissa. Lain oikeusturvaa koskevassa 9 luvussa säädetään muun muassa rekisteröidyn oikeudesta saattaa asia tietosuojavaltuutetun käsiteltäväksi (56 §), rekisteröidyn oikeudesta tehdä valitus hallinto-oikeudelle, jos tietosuojavaltuutettu laiminlyö toimenpitepyynnöille säädetyn kolmen kuukauden määräajan noudattamisen (57 §) sekä muutoksenhausta tietosuojavaltuutetun päätökseen (59 §). Rikosasioiden tietosuojalaissa säädetään myös rekisterinpitäjän velvollisuudesta korvata taloudellinen ja muu vahinko, joka on aiheutunut rekisteröidylle tai muulle henkilölle tämän lain vastaisesta henkilötietojen käsittelystä (60 §) sekä valvontaviranomaisena toimivan tietosuojavaltuutetun tehtävistä ja toimivaltuuksista (8 luku).

Viranomaisia sitoo lisäksi myös henkilötietojen käsittelyssä hallinnon lainmukaisuusperiaate ja viranomaisten on noudatettava hallinnon yleislakeja. Lainmukainen henkilötietojen käsittely kuuluu viranomaisissa työskentelevien virkavelvollisuuksiin. Virkavastuu voi toteutua rikosoikeudellisenä virkavastuuna, kurinpidollisena virkavastuuna tai vahingonkorvausvastuuna. Viranomaisen toiminnasta voidaan tehdä myös hallintokantelu ylemmälle viranomaiselle. Viranomaisten henkilötietojen käsittelyä valvovat myös valtioneuvoston oikeuskansleri ja eduskunnan oikeusasiamies, joiden tehtäviin kuuluu yksityiselämän ja henkilötietojen suojaa koskevien perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen valvonta (ks. esim. PeVL 14/2018 vp).

Lainmukaiseen henkilötietojen käsittelyyn kuuluu muun muassa henkilötietojen käsittely ainoastaan laissa sallittuihin käsittelytarkoituksiin. Henkilötietoja käsittelevien tahojen virkavelvollisuuksiin kuuluu siten muun muassa varmistaa, että ehdotetun sääntelyn soveltamisalaan kuuluvien rikosten estämiseen, paljastamiseen tai selvittämiseen liittyvän tietojen vertailun yhteydessä mahdollisesti havaittuja lievempiin rikosepäilyihin liittyviä tietoja ei hyödynnetä ilman lakisääteistä perustetta. Rekisterinpitäjänä toimiva Poliisihallitus vastaa kaikesta poliisin henkilötietojen käsittelystä tietosuojan yleislainsäädännön mukaisesti. Järjestelmien käyttöä valvotaan säännöllisesti osana Poliisihallituksen ja poliisin yksiköiden sisäistä laillisuusvalvontaa.

EUT on arvioinut rikosasioiden tietosuojadirektiivin (EU) 2016/680 soveltamiseen liittyviä oikeusturvakysymyksiä muun muassa asiassa C-548/21 (*CG v. Bezirkshauptmannschaft Landeck*), joka koskee toimivaltaisen viranomaisen mahdollisuutta saada pääsy matkapuhelimen sisältämiin tietoihin rikosten torjuntaa, tutkintaa, selvittämistä ja syyteharkintaa varten. Asiassa oli arvioitavana, onko rikosasioiden tietosuojadirektiivin 4 artiklan 1 kohdan c alakohta, luettuna perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklan sekä 52 artiklan 1 kohdan valossa, esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jossa toimivaltaisille viranomaisille annetaan mahdollisuus saada pääsy matkapuhelimen sisältämiin tietoihin yleisesti rikosten torjuntaa, tutkintaa, selvittämistä ja syyteharkintaa varten ja jossa tämän mahdollisuuden käyttämisen edellytykseksi ei aseteta tuomioistuimen tai riippumattoman hallintoelimen etukäteisvalvontaa.

Tuomistuin toteaa ratkaisussaan, että pääsy matkapuhelimen sisältämien tietojen kokonaisuuteen voi mahdollistaa hyvin tarkkojen päätelmien tekemisen rekisteröidyn yksityiselämästä, kuten hänen päivittäisistä tottumuksistaan, vakituista tai tilapäisistä oleskelupaikoistaan, päivittäisistä tai muista liikkumisistaan, suorittamistaan toimista ja sosiaalisista suhteistaan sekä sosiaalisista piireistä, joissa tämä henkilö liikkuu. Matkapuhelimen sisältämiin tietoihin voi myös sisältyä erityisen arkaluonteisia tietoja, kuten henkilötietoja, joista ilmenee rotu tai etninen alkuperä, poliittisia mielipiteitä tai uskonnollinen tai filosofinen vakaumus. Tällaisten tietojen arkaluonteisuus oikeuttaa rikosasioiden tietosuojadirektiivin 10 artiklassa edellytettyyn erityissuojaan, joka koskee myös tietoja, joista selviää epäsuorasti älyllisen päättelyn tai vertailun perusteella tämän luonteisia tietoja. Perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklassa taattuihin perusoikeuksiin kohdistuvaa puuttumista, johon pääasiassa kyseessä olevan kaltaisen lainsäädännön soveltaminen voi johtaa, on näin ollen tuomioistuimen mukaan pidettävä vakavana tai jopa erityisen vakavana. Tuomioistuimen mukaan tilanteessa, jossa kansallisen viranomaisen pääsy henkilötietoihin aiheuttaa vakavan puuttumisen rekisteröidyn EU:n perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklan mukaisiin oikeuksiin, edellytyksenä tulee olla tuomioistuimen tai muun sellaisen riippumattoman hallintoelimen päätös, joka kykenee arvioimaan riippumattomasti tasapainoa rikollisuuden torjunnan edellyttämien tarpeiden ja yksityiselämän kunnioittamisen ja henkilötietojen suojan välillä. EUT on vastaavasti katsonut sähköisen viestinnän tietosuojadirektiiviä koskevissa ratkaisuissaan, että toimivaltaisten kansallisten viranomaisten pääsy tietoihin edellyttää joko tuomioistuimen tai riippumattoman hallintoelimen etukäteisvalvontaa, kun kyse on pääsystä liikenne- ja paikkatietoihin, joiden perusteella voidaan tehdä täsmällisiä sähköisen viestintävälineen käyttäjän yksityiselämää koskevia päätelmiä ja pääsy merkitsee vaaraa vakavasta puuttumisesta kyseisen henkilön perusoikeuksiin (ks. esim. C-178/22, *Procura della Repubblica presso il Tribunale di Bolzano*).

Esityksessä ehdotetussa henkilötietojen käsittelyssä on kyse rikosasioiden tietosuojadirektiivin 10 artiklan soveltamisalaan kuuluvista luonnollisen henkilön yksiselitteiseen tunnistamiseen tarkoitetuista biometrisistä tiedoista. Biometriset tiedot ovat EU-tuomioistuimen mukaan luonteeltaan erityisen arkaluonteisia ja tuomistuin on katsonut, että niiden käsittely on omiaan antamaan lisätietoja rekisteröityjen yksityiselämästä. Yksinomaan henkilön tunnistamiseksi tai hänen henkilöllisyytensä todentamiseksi käsiteltävien kasvokuvien tai sormenjälkien avulla ei kuitenkaan voida tehdä ratkaisussa C-548/21 (*CG v. Bezirkshauptmannschaft Landeck*) ja sähköisen viestinnän tietosuojadirektiiviä koskevissa ratkaisuissa tarkoitetulla tavalla tarkkoja päätelmiä henkilön yksityiselämästä. Mainituissa ratkaisuissa EU-tuomistuin on edellyttänyt tuomioistuimen tai riippumattoman hallintoelimen etukäteisvalvontaa erityisesti silloin, kun on kyse pääsystä tietoihin, jotka mahdollistavat tarkkojen päätelmien tekemisen rekisteröidyn yksityiselämästä. Koska sormenjälkien antamat tiedot eivät EUT:n mukaan yksinään mahdollista kuvan saamista asianomaisten henkilöiden yksityis- ja perhe-elämästä (C-61/22, *RL vs. Landeshauptstadt Wiesbaden*), EUT:n käytännöstä ei ole valmistelussa arvioitu seuraavan

vaatimusta säätää tuomioistuimen tai muun riippumattoman hallintoelimen ennakkovalvontaa edellytykseksi henkilön tunnistamiselle tai hänen henkilöllisyytensä todentamiselle poliisin ja Maahanmuuttoviraston rekisterissä olevien kasvokuvien tai sormenjälkitietojen avulla.

Esityksessä ei ehdoteta muutoksia esimerkiksi pakkokeinoja tai poliisin tiedonhankintakeinoja koskevaan sääntelyyn lukuun ottamatta ehdotettua muutosta poliisilain 2 luvun 1 §:n 2 momenttiin. Esityksessä ei myöskään ole kyse luottamuksellisen viestin suojan salaisuuden piiriin kuuluvista tiedoista. Kyse on sen sijaan henkilötietojen käsittelyä koskevasta sääntelystä, jossa sovellettavaksi tulevat yllä kuvatut tietosuojalainsäädännön mukaiset oikeussuojakeinot (ks. myös jakso 5.1.2 Päätöksentekomenettely). Viranomaisen rekisterissä olevien henkilötietojen käsittelyn ei voimassa olevassa kansallisessa sääntelyssä ole katsottu edellyttävän ennakkollista tai jälkikäteistä lupaa tuomioistuimelta. Esityksessä ei siten ole kansallisisitakaan syistä arvioitu välttämättömäksi poiketa viranomaisten henkilötietojen käsittelyä koskevan lainsäädännön yleisestä systematiikasta oikeussuojakeinojen osalta. Vastaavasti myöskään käsittelyn kohteena olevan henkilön informoinnissa ei ehdoteta noudatettavaksi salaisten pakkokeinojen (pakkokeinolain 10 luku) tai salaisten tiedonhankintakeinojen (poliisilain 5 luku) kaltaista systematiikkaa, jossa keinojen käyttö edellyttää jälkikäteistä ilmoitusta epäillylle tai tiedonhankinnan kohteelle. Rekisteröidyn informointiin ja muihin rekisteröidyn oikeuksiin sovellettaisiin sen sijaan yleisen tietosuojalainsäädännön vaatimuksia, kuten rikosasioiden tietosuojalain 22 §:ssä säädettyä velvollisuutta ylläpitää tietosuojaselostetta sekä rekisterinpitäjän ilmoitusvelvollisuutta ja 23 §:ssä säädettyä rekisteröidyn tarkastusoikeutta.

Esityksessä ehdotetaan ennakkollisen tuomioistuinvalvonnan sijaan säädettäväksi täsmällisesti ehdotetun henkilötietojen käsittelyn edellyttämästä päätöksenteosta sekä päätösten perusteella suoritettavien vertailujen toteuttamisessa sovellettavasta menettelystä ja tietosuojavaltuutetun toimistolle vuosittain annettavasta selvityksestä. Ehdotetun 15 g §:n mukaan pidättämiseen oikeutettu poliisimies päättäisi 15 c §:ssä tarkoitettua biometristen tietojen vertaamisesta uhrin tunnistamiseksi, 15 d §:ssä tarkoitetusta biometristen tietojen vertaamisesta vaaran estämiseksi sekä 15 e §:n 1 momentissa ja 15 f §:n 2 momentissa tarkoitettua biometristen tietojen vertaamisesta rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Päätös olisi tehtävä kirjallisesti ja sen sisällöstä säädettäisiin myös ehdotetussa 15 g §:ssä. Tietoja luovutettaessa päätöksen tietojen pyytämistä tekisi vastaavasti ehdotetun 21 a §:n mukaan Rajavartiolaitoksen tai Tullin palveluksessa oleva pidättämiseen oikeutettu virkamies, pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle säädettyjä toimivaltuuksia käyttävä Puolustusvoimien Pääesikunnan rikostorjuntatehtävään määrätty virkamies taikka Pääesikunnan sotilaallisen maanpuolustuksen alalla Suomeen kohdistuvaan tiedustelutoimintaan ja sotilaallisen maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavaan toimintaan liittyvien rikosten rikostorjuntatehtävään määrätty salaisten tiedonhankintakeinojen käyttöön erityisesti perehtynyt sotilaslakimies tai muu virkamies.

Yksittäisten rekisteritietojen käsittely henkilöllisyyden selvittämiseksi (15 b §) ei edellyttäisi pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai vastaavan Rajavartiolaitoksen, Tullin tai Puolustusvoimien virkamiehen päätöstä, koska kyse ei olisi laajamittaisesta rekisteritietojen vertailusta, joka kohdistuisi myös sivullisiin henkilöihin. Henkilöllisyyden selvittäminen esityksessä tarkoitettujen biometristen tietojen avulla olisi mahdollista vain poliisilain 2 luvun 1 §:n 2 momentissa, rajavartiolain 36 §:n 2 momentissa, rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 2 luvun 15 §:n 2 momentissa, tullilain 17 §:n 4 momentissa tai sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa annetun lain 99 §:n 2 momentissa täsmällisesti säännellyin edellytyksin. Vastaavasti myöskään yksittäisten rekisteritietojen käsittelyssä henkilön löytämiseksi (15 e §:n 4 momentti ja 15 f §:n 5 momentti) ei edellytettäisi erillistä kirjallista pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen päätöstä, koska kyse ei olisi laajemmasta biometristen

tietojen vertailusta vaan ainoastaan oikeudesta saada rekisteristä yksittäinen biometrinen tieto henkilön löytämistä varten. Päätöstä ei edellyttäisi myöskään 15 f §:n 1 momentissa tarkoitettu ulkomaalaislain 131 §:n nojalla rekisteriin talletettujen tietojen käsittely niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen kiinteästi liittyvien rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Koska tietojen käsittelyn arvioidaan tältä osin olevan kiinteässä yhteydessä niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen, myös tietojen käsittelyedellytysten olisi perusteltua vastata mahdollisimman pitkälti alkuperäistä käsittelytarkoitusta. Myös tietojen vertailu sotilastiedusteluviranomaisessa (21 b §) sekä tietojen vertailu suojelupoliisissa (52 a §) edellyttäisi päätöksen tekemistä vertailusta, mutta näiden käyttötarkoitusten osalta ei säädettäisi päätöksen muodosta.

Esityksessä ei ehdoteta muutoksia siihen, millä edellytyksillä kasvokuvia tai sormenjälkitietoja voidaan käyttää henkilön tunnistamiseksi tai hänen henkilöllisyytensä todentamiseksi rikosasioiden yhteydessä. Ehdotetut muutokset liittyvät ainoastaan tunnistamisen yhteydessä käytettävän vertailuaineiston laajentamiseen nykyiseen verrattuna. Tunnistamisessa voitaisiin ehdotuksen mukaan käyttää esitutkintaviranomaisten rekistereihin rikosperusteisesti talletettujen biometrinen tietojen lisäksi passirekisterin ja henkilökorttirekisterin tietoja sekä ulkomaalaislain nojalla kerättyjä biometrisia tietoja. Rekisteröidyn oikeussuojaa henkilötietojen käsittelyn yhteydessä turvaavat edellä kuvatut tietosuojalainsäädännön mukaiset oikeussuojakeinot sekä ehdotettu täsmällinen ja tarkkarajainen sääntely vertailua koskevasta päätöksenteosta ja siinä sovellettavasta menettelystä. Esityksessä ei ehdoteta muutoksia myöskään esitutkinnassa ja rikosprosessissa sovellettavaksi tuleviin oikeussuojakeinoihin, jotka toimivat epäillyn ja muiden asianosaisten oikeusturvan takeena.

Oikeusturvan kannalta merkityksellistä on myös, että lainvalvontatarkoituksessa tapahtuvan biometrisen etätunnistamisen edellytyksistä ja rajoituksista säädetään suoraan sovellettavassa EU:n tekoälyasetuksessa. Tekoälyasetuksen kiellettyjä käytäntöjä koskevan 5 artiklan mukaan kiellettyä on sellaisten tekoälyjärjestelmien saattaminen markkinoille, käyttöönotto tähän tiettyyn tarkoitukseen tai käyttö, joilla luodaan tai laajennetaan kasvojen tunnistustietokantoja haravoimalla kasvokuvia kohdentamattomasti internetistä tai valvontakamerakuvista. Sen sijaan tekoälyasetuksessa ei säädetä siitä, millä edellytyksillä viranomaisten hallussa olevia rekisteritietoja voidaan käyttää vertailuaineistona biometrisessä etätunnistamisessa. Asetuksesta ei siten seuraa reunaehtoja nyt ehdotetulle poliisin ja Maahanmuuttoviraston rekistereissä olevien tietojen käsittelyä koskevalle sääntelylle. Kaikessa biometrisessä etätunnistamisessa on kuitenkin noudatettava tekoälyasetuksen ja sitä jatkossa täydentävän kansallisen sääntelyn edellytyksiä. Jälkikäteiseen biometriseen etätunnistamiseen tarkoitettujen järjestelmien käyttöönottoon on asetuksen mukaan muun muassa pyydettävä lupa oikeusviranomaiselta tai hallintoviranomaiselta, jonka päätös on sitova ja johon sovelletaan tuomioistuINVALVONTAA. Järjestelmää voidaan käyttää ilman ennakkollista lupaa ainoastaan mahdollisen epäillyn alustavaan tunnistamiseen rikokseen suoraan liittyvien objektiivisten ja todennettavissa olevien tosiseikkojen perusteella. Järjestelmän käyttö on tällöin rajoitettava siihen, mikä on ehdottoman välttämätöntä kyseessä olevan rikoksen tutkintaa varten (ks. myös EU:n tekoälyasetusta käsittelevä jakso 2.1.3). Ennakollista lupaa edellytettäisiin siten asetuksessa säädettyjä poikkeuksia lukuun ottamatta myös tilanteissa, joissa jälkikäteisen biometrisen etätunnistuksen vertailuaineistona käytettäisiin passirekisterin, henkilökorttirekisterin tai ulkomaalaisten biometrisia tietoja. Luvanantamismenettelyä jälkikäteiseen biometriseen etätunnistamiseen (tekoälyasetuksen 26 artiklan 10 kohta) aletaan soveltaa 2.8.2026 alkaen.

11.6 Säättämisjärjestyksen arviointi

Perusoikeuskirjan 7 artiklassa taattu yksityiselämän kunnioittamista koskeva oikeus ja 8 artiklassa taattu henkilötietojen suoja eivät ole ehdottomia, vaan ne on suhteutettava siihen tehtävään, joka niillä on yhteiskunnassa (ks. esim. C-61/22, *RL vs. Landeshauptstadt Wiesbaden*). Perusoikeuskirjan 52 artiklan 1 kohdan mukaan perusoikeuskirjassa tunnustettujen oikeuksien ja vapauksien käyttämistä voidaan rajoittaa ainoastaan lailla sekä kyseisten oikeuksien ja vapauksien keskeistä sisältöä kunnioittaen. Suhteellisuusperiaatteen mukaisesti rajoituksia voidaan säätää ainoastaan, jos ne ovat välttämättömiä ja vastaavat tosiasiallisesti unionin tunnustamia yleisen edun mukaisia tavoitteita tai tarvetta suojella muiden henkilöiden oikeuksia ja vapauksia.

Poliisin tehtävänä on poliisilain 1 luvun 1 §:n mukaan oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, kansallisen turvallisuuden suojaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että poliisitoiminnan tavoitteiden saavuttaminen on yleisen yhteiskunnallisen intressin kannalta tärkeää. Perusoikeusjärjestelmässä kysymys on ääritapauksissa perustuslain 7 §:n mukaisen oikeuden henkilökohtaiseen turvallisuuteen suojaamisesta. Tällaisen vahvan intressin olemassaolon on perustuslakivaliokunnan mukaan yleensä katsottu muodostavan sellaisen perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävän syyn, joka valtiosääntöoikeudellisessa merkityksessä oikeuttaa perusoikeuden rajoittamisen, jos muutkin yleiset rajoittamisedellytykset ovat käsillä (ks. PeVL 99/2022 vp, PeVL 67/2010 vp, PeVL 5/1999 vp).

Perustuslakivaliokunnan käytännön valossa esityksen kannalta keskeiseksi muodostuu erityisesti ehdotettavien perusoikeusrajoitusten hyväksyttävyys ja oikeasuhtaisuus. Perustuslakivaliokunta on korostanut, että yksityiselämän suojan rajoituksella tulisi olla hyväksyttävä yhteiskunnallinen intressi ja rajoituksen tulisi olla oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään. Tämä merkitsee, että rajoitusten tulee olla välttämättömiä hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi. Perusoikeuden rajoittaminen on sallittua ainoastaan, jos tavoite ei ole saavutettavissa perusoikeuteen vähemmän puuttuvien keinoin. Rajoitus ei saa mennä pidemmälle kuin on perusteltua ottaen huomioon rajoituksen taustalla olevan yhteiskunnallisen intressin painavuus suhteessa rajoitettavaan oikeushyvään (PeVM 25/1994 vp, ks. myös esimerkiksi PeVL 56/2014 vp ja PeVL 18/2013 vp). Perustuslakivaliokunta on arvioinut erityisesti arkaluonteisten tietojen käsittelyn sallimisen koskevan yksityiselämään kuuluvan henkilötietojen suojan ydintä, minkä vuoksi esimerkiksi tällaisia tietoja sisältävien rekisterien perustamista on arvioitava perusoikeuksien rajoitusedellytysten, erityisesti rajoitusten hyväksyttävyyden ja oikeasuhtaisuuden, kannalta (ks. esim. PeVL 48/2018 vp ja siinä viitatus lausunnot).

Perustuslakivaliokunta on myös kiinnittänyt huomiota siihen, että poliisilain rikosten torjuntaa koskevien toimivaltuuksien sääntelylle on pakkokeinojen ja esitutkinnan sääntelyn tavoin ollut ominaista kehitys, jossa toimivaltuuksia lisätään tai niitä laajennetaan vähittäin. Lainmuutoksilla toteutettavat toimivallan laajennukset voivat sinänsä olla vähäisiä, mutta välttämättömyyden ja oikeasuhtaisuuden valtiosääntöoikeudellisessa arvioinnissa on otettava huomioon myös jo aiemmin säädetyt valtuudet. Vähäinenkin laajennus toimivaltuuteen, jonka perustuslakivaliokunta on aikaisemmassa lausunnossa arvioinut olevan valtiosääntöoikeudellisesti moitteeton, voi antaa aihetta muuttaa välttämättömyyden ja oikeasuhtaisuuden arviointia (PeVL 99/2022 vp).

Esityksessä ehdotetaan poliisille ja muille turvallisuusviranomaisille oikeutta käsitellä eräitä poliisin ja Maahanmuuttoviraston rekistereihin talletettuja biometrisia tietoja rikosten

estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi, merkittävän vaaran estämiseksi, maanpuolustuksen suojaamiseksi sekä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sitä vakavasti uhkaavalta toiminnalta. Rikosten osalta tavoitteena on erityisesti tehostaa sellaisten yksilöiden ja yhteiskunnan turvallisuuden kannalta merkittävien vakavien rikosten estämistä, paljastamista ja selvittämistä, joiden torjuntaan arvioidaan liittyvän painava yhteiskunnallinen intressi. Myös kansallisen turvallisuuden suojaamiseen sitä vakavasti uhkaavalta toiminnalta, maanpuolustuksen suojaamiseen sekä merkittävän vaaran estämiseen arvioidaan edellä kuvatuin perustein liittyvän painava yhteiskunnallinen intressi. Ehdotetulla henkilötietojen käsittelyllä parannettaisiin yhteiskunnan ja yksilöiden turvallisuutta. Esityksellä tuettaisiin myös SIS-palauttamisasetuksen tavoitetta vahvistaa EU:n palautuspolitiikan täytäntöönpanoa ja tehokkuutta sekä SIS-rajatarkastusasetuksessa ja SIS-poliisiyhteistyöasetuksessa Schengenin tietojärjestelmälle säädettyä tavoitetta varmistaa turvallisuuden korkea taso unionin vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueella. Biometristen tietojen käsittely olisi rajattu täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä ainoastaan tilanteisiin, joissa se olisi välttämätöntä. Tietoja olisi sallittua säilyttää ja käyttää ainoastaan henkilötietojen poistamiselle laissa säädettyjen määräaikaisten puitteissa. Myös käsittelyn edellyttämästä päätöksenteosta ja menettelystä säädettäisiin täsmällisesti. Henkilötietojen käsittelyyn sovellettaisiin tietosuojan yleislainsäädäntöä ja rekisteröidyllä olisi käytettävissään tietosuojalainsäädännön mukaiset oikeussuojakeinot.

Poliisin rikosten torjuntaa koskevia toimivaltuuksia on viime vuosina kehitetty muun muassa esitutkintalain, pakkokeinolain ja poliisilain muutoksilla. Näillä toimivaltuussäätelyn muutoksilla ei kuitenkaan ole ollut suoria vaikutuksia poliisin ja muiden lainvalvontaviranomaisten oikeuteen käsitellä poliisin ja Maahanmuuttoviraston rekisterissä olevia biometrisia tietoja henkilöiden tunnistamiseksi tai heidän henkilöllisyytensä todentamiseksi. Esityksessä ei ehdoteta muutoksia esimerkiksi lainvalvontaviranomaisten oikeuteen käyttää pakkokeinoja tai tiedonhankintakeinoja koskeviin toimivaltuuksiin lukuun ottamatta poliisilain 2 luvun 1 §:n momenttiin ehdotettua muutosta. Esityksessä on kyse viranomaisten rekisterissä olevien henkilötietojen käsittelyä koskevasta sääntelystä. Poliisin ja Maahanmuuttoviraston hallussa olevien biometristen tietojen käsittelyä koskevat keskeiset säännökset ovat poliisin henkilötietolaissa, maahanmuuttohallinnon henkilötietolaissa ja ulkomaalaislain 131 §:ssä. Voimassa olevan sääntelyn mukaan passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometrisia tietoja tai Maahanmuuttoviraston rekisterissä olevia ulkomaalaisten tietoja ei saa käyttää lainkaan esityksessä ehdotettuihin uusiin käsittelytarkoituksiin eli merkittävän vaaran estämiseksi, rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi, kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sitä vakavasti uhkaavalta toiminnalta, maanpuolustuksen suojaamiseksi tai henkilöllisyyden selvittämiseksi yksittäisinä hakuina. Poliisin rekisteriin ulkomaalaislain 131 §:n nojalla talletettuja biometrisia tietoja saa käyttää vain, jos se on välttämätöntä rikoslain 11–14 luvussa, 17 luvun 2–4, 7, 7 c tai 8 a §:ssä, 34 luvun 3 tai 5 §:ssä, 34 a luvussa taikka 46 luvun 1 tai 2 §:ssä tarkoitetun rikoksen ennalta estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. Esityksessä tarkoitettuista tiedoista ainoastaan ulkomaalaislain 131 §:n nojalla kerättyjä tietoja saa luovuttaa Schengenin tietojärjestelmään palauttamista sekä maahantulon ja maassa oleskelun epäämistä koskeviin kuulutuksiin sekä SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 32 artiklassa tarkoitettuihin kadonneita tai haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä koskeviin kuulutuksiin. Voimassa olevaa biometristen tietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä ja siihen viime vuosina tehtyjä muutoksia on kuvattu tarkemmin edellä esityksen jaksossa 2 (Nykytila ja sen arviointi). Myös tässä esityksessä ehdotetut muutokset liittyvät ainoastaan tunnistamisen yhteydessä käytettävän vertailuaineiston laajentamiseen nykyiseen verrattuna.

Ehdotetun sääntelyn arvioidaan olevan painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimaa. Biometriset tiedot ovat usein ainoa luotettava tapa tunnistaa viranomaistoiminnan kohteena

oleva henkilö. Turvallisuusviranomaisten nykyisillä toimivaltuuksilla ei voida varmistaa henkilön henkilöllisyyttä biometristen tietojen avulla lukuun ottamatta tilanteita, joissa henkilön biometriset tunnisteet on talletettu viranomaisten rekisteriin rikosperusteisesti. Merkittävän hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan vaaran estämiseen, esityksessä tarkoitettujen vakavien rikosten estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen, maanpuolustuksen suojaamiseen sekä kansallisen turvallisuuden suojaamiseen sitä vakavasti uhkaavalta toiminnalta liittyy siinä määrin painavia henkilökohtaiseen ja yleiseen turvallisuuteen kytkeytyviä intressejä, että ehdotettua rajattua biometristen tietojen käsittelyä voidaan pitää välttämättömänä. Käsittelyn on esityksen mukaan oltava käyttötarkoituksen kannalta välttämätöntä. Esityksessä tarkoitettuja tietoja voidaan käyttää henkilön tunnistamiseen vain viimesijaisena keinona tilanteissa, joissa henkilöä ei ole mahdollista tunnistaa muiden käytettävissä olevien keinojen avulla.

EUT on katsonut, että perusoikeuksien rajoitusta koskeva välttämättömyysvaatimus täyttyy, jos tietojen käsittelyn tavoitetta ei voida kohtuudella saavuttaa yhtä tehokkaasti muilla rekisteröityjen perusoikeuksia, erityisesti perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklassa taattuja yksityiselämän kunnioitusta ja henkilötietojen suojaa koskevia oikeuksia, vähemmän rajoittavilla keinoilla (ks. esim. C-205/21, *Ministerstvo na vatreshnite raboti - Biometristen ja geneettisten tietojen rekisteröinti I*). Ehdotettu biometristen tietojen käsittely on arvioitu välttämättömäksi, koska esityksen edellä kuvattuja yksilöiden ja yhteiskunnan turvallisuuteen liittyviä tavoitteita ei voida saavuttaa vähemmän rajoittavilla keinoilla. Esityksessä ehdotetun henkilötietojen käsittelyä koskevan sääntelyn on edellä kuvatuin perustein arvioitu olevan välttämätön ja oikeasuhtainen toimenpide ottaen huomioon ehdotusten taustalla olevien tavoitteiden painavuus suhteessa rajoitettavaan perusoikeuteen (ks. jaksot 11.1–11.5 sekä esityksen yhteiskunnallisia vaikutuksia kuvaava jaksot 4.2.5).

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Esityksen valmistelussa on kuitenkin noussut esiin kysymyksiä ehdotettujen perusoikeusrajoitusten välttämättömyydestä, oikeasuhtaisuudesta, täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta sekä oikeusturvakeinojen riittävydestä. Hallitus pitää tästä syystä suotavana, että esitys saatetaan perustuslakivaliokunnan käsiteltäväksi.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (616/2019) 15 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa 696/2021,

muutetaan 3 §:n 1 kohta, 15 §:n 2 ja 4 momentti, 16 §:n 1 momentin 8 kohta, 22 §:n 2 momentti, 31 §:n 3 momentti ja 38 §:n 2 momentin 7 kohta, sellaisina kuin niistä ovat 3 §:n 1 kohta laissa 818/2022, 15 §:n 2 ja 4 momentti ja 38 §:n 2 momentin 7 kohta laissa 696/2021 sekä 16 §:n 1 momentin 8 kohta laissa 632/2020,

lisätään lakiin uusi 15 a–15 h §, 21 §:ään uusi 2–5 momentti, lakiin uusi 21 a ja 21 b §, 27 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 818/2022, uusi 4 momentti, 38 §:n 2 momenttiin, sellaisena kuin se on laissa 696/2021, uusi 8 kohta sekä lakiin uusi 52 a ja 60 a § seuraavasti:

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *SIS-asetuksilla* Schengenin tietojärjestelmän käytöstä laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten palauttamiseksi annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2018/1860, Schengenin tietojärjestelmän (SIS) perustamisesta, toiminnasta ja käytöstä rajatarkastuksissa, Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehdyn yleissopimuksen muuttamisesta ja asetuksen (EY) N:o 1987/2006 muuttamisesta ja kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2018/1861 sekä Schengenin tietojärjestelmän (SIS) perustamisesta, toiminnasta ja käytöstä poliisiyhteistyössä ja rikosasioissa tehtävässä oikeudellisessa yhteistyössä, neuvoston päätöksen 2007/533/YOS muuttamisesta ja kumoamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1986/2006 ja komission päätöksen 2010/261/EU kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2018/1862, jäljempänä *SIS-poliisiyhteistyöasetus*;

2 luku

Henkilötietojen käsittely

15 §

Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittely

Henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisiä tietoja saa käyttää muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen vain noudattaen 15 a–15 e, 15 g ja 15 h §:ää.

Ulkomaalaislain (301/2004) 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisiä tietoja saa käyttää muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen vain noudattaen 15 b–15 d ja 15 f–15 h §:ää.

15 a §

Henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometrinen tietojen käsittely hakijan tunnistamiseksi ja uuden hakemuksen yhteydessä

Poliisi saa verrata henkilökortin tai passin hakijan biometrisiä tietoja poliisin rekisteriin talletettuihin henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviin biometrisiin tietoihin, jos se on välttämätöntä hakijan tunnistamiseksi tai hakijan henkilöllisyyden todentamiseksi hänen hakiessaan henkilöllisyyttä osoittavaa asiakirjaa. Asianomaisen henkilön suostumuksella rekisteriin talletetut biometriset tiedot saa liittää henkilön myöhemmin tekemään henkilöllisyyttä osoittavaa asiakirjaa koskevaan hakemukseen.

15 b §

Henkilökorttilaissa, passilaissa ja ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometrinen tietojen käsittely henkilöllisyyden selvittämiseksi

Poliisi saa verrata henkilöltä vertaamista varten otettuja biometrisiä tietoja yksittäisiin poliisin rekisteriin talletettuihin henkilökorttilaissa, passilaissa ja ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviin biometrisiin tietoihin, jos se on välttämätöntä henkilön henkilöllisyyden todentamiseksi poliisilain 2 luvun 1 §:n 2 momentissa tarkoitetussa tilanteessa eikä henkilöllisyyttä voida luotettavasti todentaa henkilöllisyyttä osoittavan asiakirjan tai muiden käytettävissä olevien tietojen avulla.

Henkilöllisyyden todentamisesta ulkomaalaisen maahantuloon, maastalähtöön sekä oleskeluun ja työntekoon Suomessa liittyvissä tilanteissa säädetään ulkomaalaislaissa ja henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetussa laissa (615/2020).

15 c §

Henkilökorttilaissa, passilaissa ja ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometrinen tietojen käsittely uhrin tunnistamiseksi

Poliisi saa verrata henkilöltä vertaamista varten otettuja biometrisiä tietoja poliisin rekisteriin talletettuihin henkilökorttilaissa, passilaissa ja ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviin biometrisiin tietoihin, jos se on välttämätöntä luonnononnettomuuden, suuronnettomuuden, muun katastrofin tai rikoksen kohteeksi joutuneen tai muuten tunnistamattomaksi jääneen uhrin tunnistamiseksi tai uhrin henkilöllisyyden todentamiseksi. Vertaamista varten otettuja tietoja voidaan käyttää vain vertaamisen ajan, ja ne on hävitettävä välittömästi sen jälkeen.

15 d §

Henkilökorttilaissa, passilaissa ja ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometrinen tietojen käsittely vaaran estämiseksi

Poliisi saa verrata yksittäisen tehtävän suorittamisen yhteydessä saatavia biometrisiä tietoja poliisin rekisteriin talletettuihin henkilökorttilaissa, passilaissa ja ulkomaalaislain 131 §:ssä

säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviin biometrisiin tietoihin henkilön tunnistamiseksi tai henkilöllisyyden todentamiseksi, jos se on välttämätöntä hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran estämiseksi.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun vertailun edellytyksenä on, ettei henkilöä ole tunnistettu tai hänen henkilöllisyyttään saatu todennettua 5–8 §:ssä tarkoitettujen tietojen avulla.

15 e §

Henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometrinen tietojen käsittely rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi

Poliisi saa verrata yksittäisen tehtävän suorittamisen yhteydessä saatavia biometrisia tietoja poliisin rekisteriin talletettuihin henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviin biometrisiin tietoihin, jos se on välttämätöntä:

1) rikoslain 12 luvun 7, 8, 10 tai 11 §:ssä, 13 luvun 3 tai 4 §:ssä, 20 luvun 19 tai 21 §:ssä, 21 luvun 6 a §:ssä, 25 luvun 2 §:ssä, 31 luvun 4 §:ssä, 34 luvun 1, 2 tai 4 §:ssä, 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdassa, 2, 4 b, 5 c tai 5 e §:ssä taikka 41 luvun 2 §:ssä tarkoitetun rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi;

2) sellaisen rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi, josta laissa säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta.

Poliisi saa käsitellä 1 momentissa tarkoitetun vertailun tuloksia:

1) rikoksen selvittämiseksi, jos se on välttämätöntä sellaisen henkilön tunnistamiseksi tai henkilöllisyyden todentamiseksi, jonka on syytä epäillä syyllistyneen 1 momentissa tarkoitettuun rikokseen, tai vastaavin edellytyksin sellaisen alle 15-vuotiaan henkilön tunnistamiseksi tai henkilöllisyyden todentamiseksi, jonka epäillään syyllistyneen esitutkintalain (805/2011) 3 luvun 5 §:ssä tarkoitettuun rikolliseen tekoon;

2) rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi, jos se on välttämätöntä sellaisen henkilön tunnistamiseksi tai henkilöllisyyden todentamiseksi, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyneen tai syyllistyvän 1 momentissa tarkoitettuun rikokseen;

3) rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi, jos se on välttämätöntä 1 momentissa tarkoitetun rikoksen uhrin tunnistamiseksi tai henkilöllisyyden todentamiseksi.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun vertailun edellytyksenä on, ettei henkilöä ole tunnistettu tai hänen henkilöllisyyttään saatu todennettua 5–8 §:ssä tarkoitettujen tietojen avulla.

Poliisi saa lisäksi käsitellä yksittäisiä poliisin rekisteriin talletettuja henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisia tietoja 1 momentissa säädettyyn käsittelytarkoitukseen, jos se on välttämätöntä 2 momentissa tarkoitetun henkilön löytämiseksi.

15 f §

Ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometrinen tietojen käsittely rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi

Poliisi saa käsitellä ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisia tietoja, jos se on välttämätöntä rikoslain 11 luvun 1–4, 4 a–4 c, 5–7, 7 a, 8, 9, 9 a, 10 tai 10 a §:ssä, 12–14 luvussa, 17 luvun 2–4, 7, 7 c tai 8 a §:ssä, 34 luvun 3 tai 5 §:ssä, 34 a luvussa taikka 46 luvun 1 tai 2 §:ssä tarkoitetun rikoksen ennalta estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi.

Poliisi saa verrata yksittäisen tehtävän suorittamisen yhteydessä saatavia biometrisia tietoja poliisin rekisteriin talletettuihin ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviin biometrisiin tietoihin, jos se on välttämätöntä:

1) rikoslain 20 luvun 19 tai 21 §:ssä, 21 luvun 6 a §:ssä, 25 luvun 2 §:ssä, 31 luvun 4 §:ssä, 34 luvun 1, 2 tai 4 §:ssä taikka 41 luvun 2 §:ssä tarkoitetun rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi;

2) sellaisen rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi, josta laissa säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta.

Poliisi saa käsitellä 2 momentissa tarkoitetun vertailun tuloksia:

1) rikoksen selvittämiseksi, jos se on välttämätöntä sellaisen henkilön tunnistamiseksi tai henkilöllisyyden todentamiseksi, jonka on syytä epäillä syyllistyneen 2 momentissa tarkoitettuun rikokseen, tai vastaavin edellytyksin sellaisen alle 15-vuotiaan henkilön tunnistamiseksi tai henkilöllisyyden todentamiseksi, jonka epäillään syyllistyneen esitutkintalain 3 luvun 5 §:ssä tarkoitettuun rikolliseen tekoon;

2) rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi, jos se on välttämätöntä sellaisen henkilön tunnistamiseksi tai henkilöllisyyden todentamiseksi, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyneen tai syyllistyvän 2 momentissa tarkoitettuun rikokseen;

3) rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi, jos se on välttämätöntä 2 momentissa tarkoitetun rikoksen uhrin tunnistamiseksi tai henkilöllisyyden todentamiseksi.

Edellä 2 momentissa tarkoitetun vertailun edellytyksenä on, ettei henkilöä ole tunnistettu tai hänen henkilöllisyyttään saatu todennettua muiden 5–8 §:ssä tarkoitettujen tietojen avulla.

Poliisi saa lisäksi käsitellä yksittäisiä poliisin rekisteriin talletettuja ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisia tietoja 2 momentissa säädettyyn käsittelytarkoitukseen, jos se on välttämätöntä 3 momentissa tarkoitetun henkilön löytämiseksi.

15 g §

Henkilökorttilaissa, passilaissa ja ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometrinen tietojen käsittelyä koskeva päätöksenteko

Pidättämiseen oikeutettu poliisimies päättää 15 c §:ssä tarkoitetusta biometrinen tietojen vertaamisesta uhrin tunnistamiseksi, 15 d §:ssä tarkoitetusta biometrinen tietojen vertaamisesta vaaran estämiseksi sekä 15 e §:n 1 momentissa ja 15 f §:n 2 momentissa tarkoitetusta biometrinen tietojen vertaamisesta rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu päätös on tehtävä kirjallisesti. Päätöksestä on käytävä ilmi päätöksen tehnyt virkamies, päätöksen antopäivä, tiedot joihin vertailua pyydetään sekä selvitys siitä, että 15 c–15 f §:ssä biometrinen tietojen vertaamiselle säädetty edellytykset täyttyvät.

15 h §

Henkilökorttilaissa, passilaissa ja ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometrinen tietojen vertailussa sovellettava menettely

Vain erikseen nimetty, asianmukaisen koulutuksen saanut keskusrikospoliisin palveluksessa oleva virkamies saa verrata henkilökorttilaissa, passilaissa ja ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisia tietoja 15 d §:ssä tarkoitetun vaaran estämiseksi sekä 15 e §:n 1 momentissa tai 15 f §:n 2 momentissa tarkoitetun rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. Edellä 15 c §:ssä tarkoitetun biometrinen tietojen vertaamisen uhrin tunnistamiseksi saa lisäksi suorittaa muu erikseen nimetty, asianmukaisen koulutuksen saanut poliisin palveluksessa oleva virkamies.

Edellä 1 momentista poiketen myös muu asianmukaisen koulutuksen saanut poliisin palveluksessa oleva virkamies saa verrata henkilökorttilaissa, passilaissa ja ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisia kasvokuvia henkilön alustavaksi tunnistamiseksi 15 c ja d §:ssä, 15 e §:n 1 momentissa ja 15 f §:n 2 momentissa

tarkoitetuissa tilanteissa. Alustavaksi tunnistamiseksi suoritettun vertailun tuloksia saa käyttää ainoastaan poliisin toiminnan suuntaamiseksi.

Vertaamisen suorittavan virkamiehen on ennen vertaamista varmistettava 15 g §:ssä tarkoitettussa päätöksessä esitetyn selvityksen perusteella, että 15 c–15 f §:ssä biometristen tietojen käsittelylle säädetty edellytykset täyttyvät eikä henkilöä voida tunnistaa tai hänen henkilöllisyyttään todentaa 5–8 §:ssä tarkoitettujen tietojen perusteella.

16 §

Poliisin oikeus saada tietoja eräistä rekistereistä ja tietojärjestelmistä

Poliisilla on sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, oikeus saada tehtäviensä suorittamista ja henkilörekisteriensä ylläpitämistä varten salassapitosäännösten estämättä teknisen käyttöyhteyden avulla tai tietojoukkona tietoja rekistereistä siten kuin käytännön menettelyistä asianomaisen rekisterinpitäjän kanssa sovitaan, seuraavasti:

8) henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttopoliisissa annetussa laissa tarkoitettua ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmästä ja kansallisesta viisumitietojärjestelmästä tietoja rikosten estämistä ja paljastamista, esitutkintaa ja muuta tutkintaa sekä poliisille ulkomaalaislaissa, kansalaisuuslaissa (359/2003) ja säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetussa laissa (116/2002) säädettyjen tehtävien suorittamista varten;

21 §

Henkilötietojen luovuttaminen toiselle rikosasioiden tietosuojalaissa tarkoitettulle toimivaltaiselle viranomaiselle

Poliisi saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisiä tietoja Rajavartiolaitokselle, Tullille ja Puolustusvoimille uhrin tunnistamiseksi 15 c §:ssä säädettyin edellytyksin, vaaran estämiseksi 15 d §:ssä säädettyin edellytyksin taikka rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi 15 e §:n 1 ja 2 momentissa säädettyin edellytyksin.

Poliisi saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisiä tietoja Rajavartiolaitokselle, Tullille ja Puolustusvoimille uhrin tunnistamiseksi 15 c §:ssä säädettyin edellytyksin, vaaran estämiseksi 15 d §:ssä säädettyin edellytyksin taikka rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi 15 f §:n 1–3 momentissa säädettyin edellytyksin.

Poliisi saa lisäksi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa yksittäisiä henkilökorttilaissa, passilaissa ja ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisiä tietoja Rajavartiolaitokselle, Tullille ja Puolustusvoimille henkilön löytämiseksi 15 e §:n 4 momentissa ja 15 f §:n 5 momentissa säädettyin edellytyksin taikka henkilön henkilöllisyyden todentamiseksi 15 b §:ssä säädettyin edellytyksin rajavartiolain 36 §:n 2 momentissa, rikostorjunnasta Tullissa annetun lain (623/2015) 2 luvun 15 §:n 2 momentissa tai sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa annetun lain (89/2025) 99 §:n 2 momentissa tarkoitettua tilanteessa.

Edellä 2 ja 3 momentissa tarkoitettujen tietojen luovuttamisen edellytyksenä on, ettei henkilöä ole tunnistettu tai hänen henkilöllisyyttään saatu todennettua tietoja pyytävän viranomaisen hallussa olevien tietojen tai tämän lain 5–8 §:ssä tarkoitettujen tietojen avulla. Muita kuin yksittäisiä tietoja saa luovuttaa vain osana poliisin suorittaman vertailun tuloksia. Vertailu on suoritettava noudattaen 15 h §:ssä säädettyä menettelyä.

21 a §

Henkilökorttilaissa, passilaissa ja ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometrinen tietojen pyytämistä koskeva päätöksenteko

Rajavartiolaitoksen tai Tullin palveluksessa oleva pidättämiseen oikeutettu virkamies, pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle säädettyjä toimivaltuuksia käyttävä Puolustusvoimien Pääesikunnan rikostorjuntatehtävään määrätty virkamies taikka Pääesikunnan sotilaallisen maanpuolustuksen alalla Suomeen kohdistuvaan tiedustelutoimintaan ja sotilaallisen maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavaan toimintaan liittyvien rikosten rikostorjuntatehtävään määrätty salaisten tiedonhankintakeinojen käyttöön erityisesti perehtynyt sotilaslakimies tai muu virkamies päättää tietojen pyytämisestä 21 §:n 2 tai 3 momentissa säädettyyn tarkoitukseen.

Päätös tietojen pyytämisestä on tehtävä kirjallisesti. Päätöksestä on käytävä ilmi päätöksen tehnyt virkamies, päätöksen antopäivä, tiedot joihin vertailua pyydetään sekä selvitys siitä, että tietojen vertaamiselle ja luovuttamiselle 15 c–15 f §:ssä ja 21 §:ssä säädetty edellytykset täyttyvät.

21 b §

Henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometrinen tietojen luovuttaminen sotilastiedusteluviranomaiselle

Sotilastiedusteluviranomainen saa verrata yksittäisen tehtävän suorittamisen yhteydessä saatavia biometrisia tietoja poliisin rekisteriin talletettuihin henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviin biometrisiin tietoihin, jos se on välttämätöntä maanpuolustuksen suojaamiseksi taikka kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sitä vakavasti uhkaavalta toiminnalta. Päätöksen vertailusta tekee tiedustelumenetelmien käyttöön erityisesti perehtynyt sotilaslakimies tai muu virkamies.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun vertailun edellytyksenä on, ettei henkilöä ole tunnistettu tai hänen henkilöllisyyttään saatu todennettua muiden sotilastiedusteluviranomaisella olevien tietojen avulla.

22 §

Muu henkilötietojen luovuttaminen viranomaisille

Henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisiä tietoja saa luovuttaa salassapitosäännösten estämättä ainoastaan tämän pykälän 1 momentin 4, 6, 8 ja 9 kohdassa mainituille viranomaisille henkilöllisyyden varmistamiseksi ja asiakirjan aitouden toteamiseksi, jos se on välttämätöntä henkilön maahantuloa, maassa oleskelua tai maasta lähtöä koskevien asioiden käsittelyä varten. Yksittäisiä tietoja saa lisäksi 15 b §:ssä säädettyin edellytyksin luovuttaa tämän pykälän 1 momentin 4 ja 6 kohdassa mainituille viranomaisille henkilön henkilöllisyyden todentamiseksi rajavartiolain 36 §:n 2 momentissa tai tullilain (304/2016) 17 §:n 4 momentissa tarkoitetussa tilanteessa.

27 §

Henkilötietojen luovuttaminen Euroopan unionin yhteisiin tietojärjestelmiin

Henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisiä tietoja saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa Schengenin tietojärjestelmään:

- 1) SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 32 artiklassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi;
- 2) SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 26 artiklassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi, kun kuulutettava henkilö on syylistynyt tai hänen on syytä epäillä syylistyneen 15 e §:ssä tarkoitettuun rikokseen;
- 3) SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 36 artiklan 3 kohdassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi, kun kuulutettava henkilö on syylistynyt tai hänen voidaan perustellusti olettaa syylistyvän 15 e §:ssä tarkoitettuun rikokseen;
- 4) SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 36 artiklan 4 kohdassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi.

31 §

Muu henkilötietojen luovuttaminen ulkomaille

Sen lisäksi, mitä 25 ja 27 §:ssä säädetään, henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisiä tietoja saa luovuttaa 15 c §:n mukaiseen käsittelytarkoitukseen.

38 §

Muissa poliisin lakisäätöissä tehtävissä käsiteltävien henkilötietojen poistaminen

Poiketen siitä, mitä 1 momentissa säädetään:

- 7) henkilökorttilain 17 §:n 3 momentissa tarkoitetun henkilökortin hakijan hakutilanteessa otetut sormenjälkitiedot poistetaan viimeistään 30 vuorokauden kuluttua henkilökortin myöntämisestä;
 - 8) henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisiä tietoja saa käsitellä tämän lain 15 e §:ssä säädettyssä tarkoituksessa ainoastaan kymmenen vuoden ajan tiedon merkitsemisestä.
-

52 a §

Henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometrinen tietojen käsittely kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi

Suojelupoliisi saa verrata yksittäisen tehtävän suorittamisen yhteydessä saatavia biometrisiä tietoja poliisin rekisteriin talletettuihin henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviin biometrisiin tietoihin, jos se on välttämätöntä rikoslain 12, 13 tai 34 a luvussa tarkoitetun rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi taikka kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sitä vakavasti uhkaavalta toiminnalta. Päätöksen vertailusta tekee suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun vertailun edellytyksenä on, ettei henkilöä ole tunnistettu tai hänen henkilöllisyyttään saatu todennettua muiden suojelupoliisilla olevien tietojen avulla.

60 a §

Henkilökorttilaissa, passilaissa ja ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometristen tietojen käsittelyn valvonta

Poliisihallituksen on pidettävä tilastoa 15 g ja 21 a §:ssä tarkoitetuista päätöksistä ja niiden perusteella tehdyistä toimenpiteistä sekä muista 15 c–15 f §:n nojalla henkilön tunnistamiseksi tehdyistä vertailuista.

Poliisihallituksen on annettava tietosuojavaltuutetulle vuosittain selvitys 15 c–15 f §:ssä ja 21 §:ssä tarkoitetusta biometristen tietojen käsittelystä ja sen valvonnasta. Selvityksestä on käytävä ilmi, millä perusteella ja kuinka monta kertaa biometrisia tietoja on vuoden aikana käsitelty mainittujen säännösten nojalla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetun lain (615/2020) 9 §:n 2 momentti ja 10 §:n 3 momentti sekä
lisätään 14 §:ään uusi 2–5 momentti seuraavasti:

9 §

Muukalaispassi- ja pakolaisen matkustusasiakirjahakemusta varten otettujen sormenjälkitietojen käsittely

Oikeus sormenjälkitietojen käyttöön on vain sillä, jonka työtehtävien hoitaminen sitä välttämättä edellyttää. Sormenjälkiä saa käyttää vain henkilöllisyyden varmistamiseksi ja muukalaispassin tai pakolaisen matkustusasiakirjan valmistamiseksi. Poliisilla on lisäksi oikeus käyttää sormenjälkitietoja noudattaen henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 15 c ja 15 g §:ää. Tietojen käyttöön oikeutetulla on oikeus ottaa rekisteröidyltä sormenjäljet ja verrata niitä rekisteröityihin sormenjälkiin. Vertailua varten otettuja tietoja saadaan käyttää vain vertaamisen ajan, ja ne on hävitettävä välittömästi vertailun jälkeen.

10 §

Oleskelulupahakemusta, oleskelulupakorttihakemusta ja unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukorttihakemusta varten otettujen sormenjälkitietojen käsittely

Poliisilla on lisäksi oikeus käyttää tässä pykälässä tarkoitettuja jo tallennettuja oleskeluluvan ja oleskelulupakortin hakijalta otettuja sormenjälkitietoja muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen noudattaen henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 15 b–15 d, 15 f ja 15 g §:ää. Poliisilla on lisäksi oikeus käyttää tässä pykälässä tarkoitettuja jo tallennettuja unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukortin hakijalta otettuja sormenjälkitietoja muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen noudattaen henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 15 b–15 e ja 15 g §:ää.

14 §

Henkilötietojen luovuttaminen Euroopan unionin yhteisiin tietojärjestelmiin

Maahanmuuttovirasto, poliisi ja Rajavartiolaitos saavat lisäksi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa 10 §:ssä tarkoitettujen oleskeluluvan ja oleskelulupakortin hakijalta otettujen sormenjälkitiedot Schengenin tietojärjestelmän (SIS) perustamisesta, toiminnasta ja käytöstä

rajatarkastuksissa, Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehdyn yleissopimuksen muuttamisesta ja asetuksen (EY) N:o 1987/2006 muuttamisesta ja kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2018/1861, jäljempänä *SIS-rajatarkastusasetus*, ja Schengenin tietojärjestelmän (SIS) perustamisesta, toiminnasta ja käytöstä poliisiyhteistyössä ja rikosasioissa tehtävässä oikeudellisessa yhteistyössä, neuvoston päätöksen 2007/533/YOS muuttamisesta ja kumoamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1986/2006 ja komission päätöksen 2010/261/EU kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2018/1862, jäljempänä *SIS-poliisiyhteistyöasetus*, tarkoitettuun Schengenin tietojärjestelmään:

1) Schengenin tietojärjestelmän käytöstä laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten palauttamiseksi annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2018/1860 3 artiklassa tarkoitetun palauttamista koskevan kuulutuksen tekemiseksi;

2) SIS-rajatarkastusasetuksen 24 artiklassa tarkoitetun maahantulon ja maassa oleskelun epäämistä koskevan kuulutuksen tekemiseksi.

Maahanmuuttovirasto, poliisi ja Rajavartiolaitos saavat lisäksi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa 10 §:ssä tarkoitetut unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukortin hakijalta otetut sormenjälkitiedot SIS-rajatarkastusasetuksessa ja SIS-poliisiyhteistyöasetuksessa tarkoitettuun Schengenin tietojärjestelmään SIS-rajatarkastusasetuksen 24 artiklassa tarkoitetun maahantulon ja maassa oleskelun epäämistä koskevan kuulutuksen tekemiseksi noudattaen SIS-rajatarkastusasetuksen 26 artiklassa säädettyjä edellytyksiä.

Poliisi saa lisäksi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa 10 §:ssä tarkoitetut oleskeluluvan ja oleskelulupakortin hakijalta otetut sormenjälkitiedot SIS-rajatarkastusasetuksessa ja SIS-poliisiyhteistyöasetuksessa tarkoitettuun Schengenin tietojärjestelmään:

1) SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 26 artiklassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi, kun kuulutettava henkilö on syyllistynyt tai hänen on syytä epäillä syyllistyneen henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 15 f §:ssä tarkoitettuun rikokseen;

2) SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 32 artiklassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi;

3) SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 36 artiklan 3 kohdassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi, kun kuulutettava henkilö on syyllistynyt tai hänen voidaan perustellusti olettaa syyllistyneen henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 15 f §:ssä tarkoitettuun rikokseen;

4) SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 36 artiklan 4 kohdassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi.

Poliisi saa lisäksi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa 10 §:ssä tarkoitetut unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukortin hakijalta otetut sormenjälkitiedot SIS-rajatarkastusasetuksessa ja SIS-poliisiyhteistyöasetuksessa tarkoitettuun Schengenin tietojärjestelmään:

1) SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 26 artiklassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi, kun kuulutettava henkilö on syyllistynyt tai hänen on syytä epäillä syyllistyneen henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 15 e §:ssä tarkoitettuun rikokseen;

2) SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 32 artiklassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi;

3) SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 36 artiklan 3 kohdassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi, kun kuulutettava henkilö on syyllistynyt tai hänen voidaan perustellusti olettaa syyllistyneen henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 15 e §:ssä tarkoitettuun rikokseen;

4) SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 36 artiklan 4 kohdassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

ulkomaalaislain 131 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ulkomaalaislain (301/2004) 131 §:n 5 momentti, sellaisena kuin se on laissa 472/2024, seuraavasti:

131 §

Henkilötuntomerkkien ottaminen

Edellä 1 momentissa tarkoitetut henkilötiedot voidaan lisäksi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa Schengenin tietojärjestelmän (SIS) perustamisesta, toiminnasta ja käytöstä rajatarkastuksissa, Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehdyn yleissopimuksen muuttamisesta ja asetuksen (EY) N:o 1987/2006 muuttamisesta ja kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2018/1861, jäljempänä *SIS-rajatarkastusasetus*, ja Schengenin tietojärjestelmän (SIS) perustamisesta, toiminnasta ja käytöstä poliisiyhteistyössä ja rikosasioissa tehtävässä oikeudellisessa yhteistyössä, neuvoston päätöksen 2007/533/YOS muuttamisesta ja kumoamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1986/2006 ja komission päätöksen 2010/261/EU kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2018/1862, jäljempänä *SIS-poliisiyhteistyöasetus*, tarkoitettuun SIS-järjestelmään:

- 1) Schengenin tietojärjestelmän käytöstä laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten palauttamiseksi annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2018/1860 3 artiklassa tarkoitetun palauttamista koskevan kuulutuksen tekemiseksi;
- 2) SIS-rajatarkastusasetuksen 24 artiklassa tarkoitetun maahantulon ja maassa oleskelun epäämistä koskevan kuulutuksen tekemiseksi;
- 3) SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 32 artiklassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi;
- 4) SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 26 artiklassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi, kun kuulutettava henkilö on syyllistynyt tai hänen on syytä epäillä syyllistyneen henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 15 f §:ssä tarkoitettuun rikokseen;
- 5) SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 36 artiklan 3 kohdassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi, kun kuulutettava henkilö on syyllistynyt tai hänen voidaan perustellusti olettaa syyllistyneen henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 15 f §:ssä tarkoitettuun rikokseen;
- 6) SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 36 artiklan 4 kohdassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

poliisilain 2 luvun 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan poliisilain (872/2011) 2 luvun 1 §:n 2 momentti seuraavasti:

2 luku

Yleiset toimivaltuudet

1 §

Henkilöllisyyden selvittäminen

Jos henkilö kieltäytyy antamasta 1 momentissa tarkoitettuja tietoja tai hänen henkilöllisyyttään ei muuten voida selvittää, poliisimiehellä on oikeus selvittää henkilöllisyys henkilötuntomerkkien perusteella. Tällöin on soveltuvin osin noudatettava, mitä henkilöön kohdistuvan etsinnän toimittamisesta pakkokeinolain 8 luvun 33 §:n 2–4 momentissa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 25.9.2025

Pääministeri

Petteri Orpo

Sisäministeri Mari Rantanen

1.

Laki

henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (616/2019) 15 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa 696/2021,
muutetaan 3 §:n 1 kohta, 15 §:n 2 ja 4 momentti, 16 §:n 1 momentin 8 kohta, 22 §:n 2 momentti, 31 §:n 3 momentti ja 38 §:n 2 momentin 7 kohta, sellaisina kuin niistä ovat 3 §:n 1 kohta laissa 818/2022, 15 §:n 2 ja 4 momentti ja 38 §:n 2 momentin 7 kohta laissa 696/2021 sekä 16 §:n 1 momentin 8 kohta laissa 632/2020,
lisätään lakiin uusi 15 a–15 h §, 21 §:ään uusi 2–5 momentti, lakiin uusi 21 a ja 21 b §, 27 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 818/2022, uusi 4 momentti, 38 §:n 2 momenttiin, sellaisena kuin se on laissa 696/2021, uusi 8 kohta sekä lakiin uusi 52 a § ja 60 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

3 §

Määritelmät

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:
1) *SIS-asetuksilla* Schengenin tietojärjestelmän käytöstä laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten palauttamiseksi annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2018/1860, Schengenin tietojärjestelmän (SIS) perustamisesta, toiminnasta ja käytöstä rajatarkastuksissa, Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehdyn yleissopimuksen muuttamisesta ja asetuksen (EY) N:o 1987/2006 muuttamisesta ja kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2018/1861 sekä Schengenin tietojärjestelmän (SIS) perustamisesta, toiminnasta ja käytöstä poliisiyhteistyössä ja rikosasioissa tehtävässä oikeudellisessa yhteistyössä, neuvoston päätöksen 2007/533/YOS muuttamisesta ja kumoamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1986/2006 ja komission päätöksen 2010/261/EU kumoamisesta annettua Euroopan

Tässä laissa tarkoitetaan:
1) *SIS-asetuksilla* Schengenin tietojärjestelmän käytöstä laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten palauttamiseksi annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2018/1860, Schengenin tietojärjestelmän (SIS) perustamisesta, toiminnasta ja käytöstä rajatarkastuksissa, Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehdyn yleissopimuksen muuttamisesta ja asetuksen (EY) N:o 1987/2006 muuttamisesta ja kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2018/1861 sekä Schengenin tietojärjestelmän (SIS) perustamisesta, toiminnasta ja käytöstä poliisiyhteistyössä ja rikosasioissa tehtävässä oikeudellisessa yhteistyössä, neuvoston päätöksen 2007/533/YOS muuttamisesta ja kumoamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1986/2006 ja komission päätöksen 2010/261/EU kumoamisesta annettua Euroopan

Voimassa oleva laki

Ehdotus

parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2018/1862;

parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2018/1862, *jäljempänä SIS-poliisiyhteistyöasetus*;

2 luku

Henkilötietojen käsittely

15 §

Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittely

Henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisiä tietoja saa käyttää muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen vain, jos se on välttämätöntä luonnononnettomuuden, suuronnettomuuden, muun katastrofin tai rikoksen kohteeksi joutuneen tai muuten tunnistamattomaksi jääneen uhrin tunnistamiseksi. Oikeus tiedon käyttöön on vain sillä, jonka työtehtävien hoitaminen välttämättä edellyttää tiedon käyttöä. Vertaamista varten otettuja tietoja voidaan käyttää vain vertaamisen ajan, ja ne on hävitettävä välittömästi sen jälkeen.

Henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisiä tietoja saadaan lisäksi käyttää, jos se on välttämätöntä henkilökortin tai passin hakijan tunnistamiseksi hänen myöhemmin hakiessaan henkilöllisyyttä osoittavaa asiakirjaa, ja asianomaisen henkilön suostumuksella myös tällaisen asiakirjan valmistamiseen.

Ulkomaalaislain (301/2004) 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisiä tietoja saa käyttää muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen vain edellä 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa sekä silloin, jos tietojen käyttäminen on välttämätöntä rikoslain 11–14 luvussa, 17 luvun 2–4, 7, 7 c tai 8 a §:ssä, 34 luvun 3 tai

2 luku

Henkilötietojen käsittely

15 §

Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittely

Henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisiä tietoja saa käyttää muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen vain noudattaen 15 a–15 e, 15 g ja 15 h §:ää.

(kumotaan)

Ulkomaalaislain (301/2004) 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisiä tietoja saa käyttää muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen vain noudattaen 15 b–15 d ja 15 f–15 h §:ää.

5 §:ssä, 34 a luvussa taikka 46 luvun 1 tai 2 §:ssä tarkoitetun rikoksen ennalta estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. Oikeus tiedon käyttöön on vain sillä, jonka työtehtävien hoitaminen välttämättä edellyttää tiedon käyttöä. Vertaamista varten otettuja tietoja voidaan käyttää vain vertaamisen ajan, ja ne on hävitettävä välittömästi sen jälkeen.

(uusi)

15 a §

Henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometristen tietojen käsittely hakijan tunnistamiseksi ja uuden hakemuksen yhteydessä

Poliisi saa verrata henkilökortin tai passin hakijan biometrisia tietoja poliisin rekisteriin talletettuihin henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviin biometrisiin tietoihin, jos se on välttämätöntä hakijan tunnistamiseksi tai hakijan henkilöllisyyden todentamiseksi hänen hakiessaan henkilöllisyyttä osoittavaa asiakirjaa. Asianomaisen henkilön suostumuksella rekisteriin talletetut biometriset tiedot saa liittää henkilön myöhemmin tekemään henkilöllisyyttä osoittavaa asiakirjaa koskevaan hakemukseen.

(uusi)

15 b §

Henkilökorttilaissa, passilaissa ja ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometristen tietojen käsittely henkilöllisyyden selvittämiseksi

Poliisi saa verrata henkilöltä vertaamista varten otettuja biometrisia tietoja yksittäisiin poliisin rekisteriin talletettuihin henkilökorttilaissa, passilaissa ja ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviin biometrisiin tietoihin, jos se on välttämätöntä

Voimassa oleva laki

Ehdotus

henkilön henkilöllisyyden todentamiseksi poliisilain 2 luvun 1 §:n 2 momentissa tarkoitettussa tilanteessa eikä henkilöllisyyttä voida luotettavasti todentaa henkilöllisyyttä osoittavan asiakirjan tai muiden käytettävissä olevien tietojen avulla.

Henkilöllisyyden todentamisesta ulkomaalaisen maahantuloon, maastalähtöön sekä oleskeluun ja työntekoon Suomessa liittyvissä tilanteissa säädetään ulkomaalaislaissa ja henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetussa laissa (615/2020).

(uusi)

15 c §

Henkilökorttilaissa, passilaissa ja ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometrinen tietojen käsittely uhrin tunnistamiseksi

Poliisi saa verrata henkilöltä vertaamista varten otettuja biometrisia tietoja poliisin rekisteriin talletettuihin henkilökorttilaissa, passilaissa ja ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviin biometriin tietoihin, jos se on välttämätöntä luonnononnettomuuden, suuronnettomuuden, muun katastrofin tai rikoksen kohteeksi joutuneen tai muuten tunnistamattomaksi jääneen uhrin tunnistamiseksi tai uhrin henkilöllisyyden todentamiseksi. Vertaamista varten otettuja tietoja voidaan käyttää vain vertaamisen ajan, ja ne on hävitettävä välittömästi sen jälkeen.

(uusi)

15 d §

Henkilökorttilaissa, passilaissa ja ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometrinen tietojen käsittely vaaran estämiseksi

Poliisi saa verrata yksittäisen tehtävän suorittamisen yhteydessä saatavia biometrisia tietoja poliisin rekisteriin talletettuihin henkilökorttilaissa, passilaissa ja

ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviin biometrisiin tietoihin henkilön tunnistamiseksi tai henkilöllisyyden todentamiseksi, jos se on välttämätöntä hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran estämiseksi.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun vertailun edellytyksenä on, ettei henkilöä ole tunnistettu tai hänen henkilöllisyyttään saatu todennettua 5–8 §:ssä tarkoitettujen tietojen avulla.

(uusi)

15 e §

Henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometristen tietojen käsittely rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi

Poliisi saa verrata yksittäisen tehtävän suorittamisen yhteydessä saatavia biometrisia tietoja poliisin rekisteriin talletettuihin henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviin biometrisiin tietoihin, jos se on välttämätöntä:

1) rikoslain 12 luvun 7, 8, 10 tai 11 §:ssä, 13 luvun 3 tai 4 §:ssä, 20 luvun 19 tai 21 §:ssä, 21 luvun 6 a §:ssä, 25 luvun 2 §:ssä, 31 luvun 4 §:ssä, 34 luvun 1, 2 tai 4 §:ssä, 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdassa, 2, 4 b, 5 c tai 5 e §:ssä taikka 41 luvun 2 §:ssä tarkoitetun rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi;

2) sellaisen rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi, josta laissa säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta.

Poliisi saa käsitellä 1 momentissa tarkoitetun vertailun tuloksia:

1) rikoksen selvittämiseksi, jos se on välttämätöntä sellaisen henkilön tunnistamiseksi tai henkilöllisyyden todentamiseksi, jonka on syytä epäillä syyllistyneen 1 momentissa tarkoitettuun rikokseen, tai vastaavin edellytyksin sellaisen alle 15-vuotiaan henkilön tunnistamiseksi tai henkilöllisyyden todentamiseksi, jonka epäillään syyllistyneen esitutkintalain

(805/2011) 3 luvun 5 §:ssä tarkoitettuun rikolliseen tekoon;

2) rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi, jos se on välttämätöntä sellaisen henkilön tunnistamiseksi tai henkilöllisyyden todentamiseksi, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyneen tai syyllistyvän 1 momentissa tarkoitettuun rikokseen;

3) rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi, jos se on välttämätöntä 1 momentissa tarkoitetun rikoksen uhrin tunnistamiseksi tai henkilöllisyyden todentamiseksi.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun vertailun edellytyksenä on, ettei henkilöä ole tunnistettu tai hänen henkilöllisyyttään saatu todennettua 5–8 §:ssä tarkoitettujen tietojen avulla.

Poliisi saa lisäksi käsitellä yksittäisiä poliisin rekisteriin talletettuja henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisia tietoja 1 momentissa säädettyyn käsittelytarkoitukseen, jos se on välttämätöntä 2 momentissa tarkoitetun henkilön löytämiseksi.

(uusi)

15 f §

Ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometrinen tietojen käsittely rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi

Poliisi saa käsitellä ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisia tietoja, jos se on välttämätöntä rikoslain 11 luvun 1–4, 4 a–4 c, 5–7, 7 a, 8, 9, 9 a, 10 tai 10 a §:ssä, 12–14 luvussa, 17 luvun 2–4, 7, 7 c tai 8 a §:ssä, 34 luvun 3 tai 5 §:ssä, 34 a luvussa taikka 46 luvun 1 tai 2 §:ssä tarkoitetun rikoksen ennalta estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi.

Poliisi saa verrata yksittäisen tehtävän suorittamisen yhteydessä saatavia biometrisia tietoja poliisin rekisteriin talletettuihin ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen

tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviin biometrisiin tietoihin, jos se on välttämätöntä:

1) rikoslain 20 luvun 19 tai 21 §:ssä, 21 luvun 6 a §:ssä, 25 luvun 2 §:ssä, 31 luvun 4 §:ssä, 34 luvun 1, 2 tai 4 §:ssä taikka 41 luvun 2 §:ssä tarkoitetun rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi;

2) sellaisen rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi, josta laissa säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta.

Poliisi saa käsitellä 2 momentissa tarkoitetun vertailun tuloksia:

1) rikoksen selvittämiseksi, jos se on välttämätöntä sellaisen henkilön tunnistamiseksi, tai henkilöllisyyden todentamiseksi, jonka on syytä epäillä syyllystyneen 2 momentissa tarkoitettuun rikokseen tai vastaavin edellytyksin sellaisen alle 15-vuotiaan henkilön tunnistamiseksi tai henkilöllisyyden todentamiseksi, jonka epäillään syyllystyneen esitutkintalain 3 luvun 5 §:ssä tarkoitettuun rikolliseen tekoon;

2) rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi, jos se on välttämätöntä sellaisen henkilön tunnistamiseksi tai henkilöllisyyden todentamiseksi, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllystyneen tai syyllystävän 2 momentissa tarkoitettuun rikokseen;

3) rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi, jos se on välttämätöntä 2 momentissa tarkoitetun rikoksen uhrin tunnistamiseksi tai henkilöllisyyden todentamiseksi.

Edellä 2 momentissa tarkoitetun vertailun edellytyksenä on, ettei henkilöä ole tunnistettu tai hänen henkilöllisyyttään saatu todennettua muiden 5–8 §:ssä tarkoitettujen tietojen avulla.

Poliisi saa lisäksi käsitellä yksittäisiä poliisin rekisteriin talletettuja ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisia tietoja 2 momentissa säädettyyn käsittelytarkoitukseen, jos se on välttämätöntä 3 momentissa tarkoitetun henkilön löytämiseksi.

*Henkilökorttilaissa, passilaissa ja
ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen
tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien
biometristen tietojen käsittelyä koskeva
päätöksenteko*

*Pidättämiseen oikeutettu poliisimies
päättää 15 c §:ssä tarkoitetusta biometristen
tietojen vertaamisesta uhrin tunnistamiseksi,
15 d §:ssä tarkoitetusta biometristen tietojen
vertaamisesta vaaran estämiseksi sekä 15 e
§:n 1 momentissa ja 15 f §:n 2 momentissa
tarkoitetusta biometristen tietojen
vertaamisesta rikoksen estämiseksi,
paljastamiseksi ja selvittämiseksi.*

*Edellä 1 momentissa tarkoitettu päätös on
tehtävä kirjallisesti. Päätöksestä on käytävä
ilmi päätöksen tehnyt virkamies, päätöksen
antopäivä, tiedot joihin vertailua pyydetään
sekä selvitys siitä, että 15 c–15 f §:ssä
biometristen tietojen vertaamiselle säädetyt
edellytykset täyttyvät.*

(uusi)

15 h §

*Henkilökorttilaissa, passilaissa ja
ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen
tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien
biometristen tietojen vertailussa sovellettava
menettely*

*Vain erikseen nimetty, asianmukaisen
koulutuksen saanut keskusrikospoliisin
palveluksessa oleva virkamies saa verrata
henkilökorttilaissa, passilaissa ja
ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen
tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä
biometrisia tietoja 15 d §:ssä tarkoitetun
vaaran estämiseksi sekä 15 e §:n 1
momentissa tai 15 f §:n 2 momentissa
tarkoitetun rikoksen estämiseksi,
paljastamiseksi tai selvittämiseksi. Edellä 15
c §:ssä tarkoitetun biometristen tietojen
vertaamisen uhrin tunnistamiseksi saa lisäksi
suorittaa muu erikseen nimetty,
asianmukaisen koulutuksen saanut poliisin
palveluksessa oleva virkamies.*

Edellä 1 momentista poiketen myös muu asianmukaisen koulutuksen saanut poliisin palveluksessa oleva virkamies saa verrata henkilökorttilaissa, passilaissa ja ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisia kasvokuvia henkilön alustavaksi tunnistamiseksi 15 c ja d §:ssä, 15 e §:n 1 momentissa ja 15 f §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa. Alustavaksi tunnistamiseksi suoritettun vertailun tuloksia saa käyttää ainoastaan poliisin toiminnan suuntaamiseksi.

Vertaamisen suorittavan virkamiehen on ennen vertaamista varmistettava 15 g §:ssä tarkoitetussa päätöksessä esitetyn selvityksen perusteella, että 15 c–15 f §:ssä biometristen tietojen käsittelylle säädetyt edellytykset täyttyvät eikä henkilöä voida tunnistaa tai hänen henkilöllisyyttään todentaa 5–8 §:ssä tarkoitettujen tietojen perusteella.

16 §

Poliisin oikeus saada tietoja eräistä rekistereistä ja tietojärjestelmistä

Poliisilla on sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, oikeus saada tehtäviensä suorittamista ja henkilörekisteriensä ylläpitämistä varten salassapitosäännösten estämättä teknisen käyttöyhteyden avulla tai tietojoukkona tietoja rekistereistä siten kuin käytännön menettelyistä asianomaisen rekisterinpitäjän kanssa sovitaan, seuraavasti:

8) henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetussa laissa (615/2020) tarkoitetusta ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmästä ja kansallisesta viisumitietojärjestelmästä tietoja rikosten estämistä ja paljastamista, esitutkintaa ja muuta tutkintaa sekä poliisille ulkomaalaislaissa, kansalaisuuslaissa (359/2003) ja säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottotoyksiköstä annetussa laissa (116/2002) säädettyjen tehtävien suorittamista varten;

16 §

Poliisin oikeus saada tietoja eräistä rekistereistä ja tietojärjestelmistä

Poliisilla on sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, oikeus saada tehtäviensä suorittamista ja henkilörekisteriensä ylläpitämistä varten salassapitosäännösten estämättä teknisen käyttöyhteyden avulla tai tietojoukkona tietoja rekistereistä siten kuin käytännön menettelyistä asianomaisen rekisterinpitäjän kanssa sovitaan, seuraavasti:

8) henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetussa laissa tarkoitetusta ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmästä ja kansallisesta viisumitietojärjestelmästä tietoja rikosten estämistä ja paljastamista, esitutkintaa ja muuta tutkintaa sekä poliisille ulkomaalaislaissa, kansalaisuuslaissa (359/2003) ja säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottotoyksiköstä annetussa laissa (116/2002) säädettyjen tehtävien suorittamista varten;

21 §

Henkilötietojen luovuttaminen toiselle rikosasioiden tietosuojalaissa tarkoitetulle toimivaltaiselle viranomaiselle

(uusi)

(uusi)

(uusi)

21 §

Henkilötietojen luovuttaminen toiselle rikosasioiden tietosuojalaissa tarkoitetulle toimivaltaiselle viranomaiselle

Poliisi saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisiä tietoja Rajavartiolaitokselle, Tullille ja Puolustusvoimille uhrin tunnistamiseksi 15 c §:ssä säädettyin edellytyksin, vaaran estämiseksi 15 d §:ssä säädettyin edellytyksin taikka rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi 15 e §:n 1 ja 2 momentissa säädettyin edellytyksin.

Poliisi saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisiä tietoja Rajavartiolaitokselle, Tullille ja Puolustusvoimille uhrin tunnistamiseksi 15 c §:ssä säädettyin edellytyksin, vaaran estämiseksi 15 d §:ssä säädettyin edellytyksin taikka rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi 15 f §:n 1–3 momentissa säädettyin edellytyksin.

Poliisi saa lisäksi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa yksittäisiä henkilökorttilaissa, passilaissa ja ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisiä tietoja Rajavartiolaitokselle, Tullille ja Puolustusvoimille henkilön löytämiseksi 15 e §:n 4 momentissa ja 15 f §:n 5 momentissa säädettyin edellytyksin taikka henkilön henkilöllisyyden todentamiseksi 15 b §:ssä säädettyin edellytyksin rajavartiolain 36 §:n 2 momentissa, rikostorjunnasta Tullissa annetun lain (623/2015) 2 luvun 15 §:n 2 momentissa tai sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa annetun lain (89/2025) 99 §:n 2 momentissa tarkoitetussa tilanteessa.

(uusi)

Edellä 2 ja 3 momentissa tarkoitettujen tietojen luovuttamisen edellytyksenä on, ettei henkilöä ole tunnistettu tai hänen henkilöllisyyttään saatu todennettua tietoja pyytävän viranomaisen hallussa olevien tietojen tai tämän lain 5–8 §:ssä tarkoitettujen tietojen avulla. Muita kuin yksittäisiä tietoja saa luovuttaa vain osana poliisin suorittaman vertailun tuloksia. Vertailu on suoritettava noudattaen 15 h §:ssä säädettyä menettelyä.

(uusi)

21 a §

Henkilökorttilaissa, passilaissa ja ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometristen tietojen pyytämistä koskeva päätöksenteko

Rajavartiolaitoksen tai Tullin palveluksessa oleva pidättämiseen oikeutettu virkamies, pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle säädettyjä toimivaltuuksia käyttävä Puolustusvoimien Pääesikunnan rikostorjuntatehtävään määrätty virkamies taikka Pääesikunnan sotilaallisen maanpuolustuksen alalla Suomeen kohdistuvaan tiedustelutoimintaan ja sotilaallisen maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavaan toimintaan liittyvien rikosten rikostorjuntatehtävään määrätty salaisten tiedonhankintakeinojen käyttöön erityisesti perehtynyt sotilaslakimies tai muu virkamies päättää tietojen pyytämisestä 21 §:n 2 tai 3 momentissa säädettyyn tarkoitukseen.

Päätös tietojen pyytämisestä on tehtävä kirjallisesti. Päätöksestä on käytävä ilmi päätöksen tehnyt virkamies, päätöksen antopäivä, tiedot joihin vertailua pyydetään sekä selvitys siitä, että tietojen vertaamiselle ja luovuttamiselle 15 c–15 f §:ssä ja 21 §:ssä säädetty edellytykset täyttyvät.

(uusi)

21 b §

Henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien

*biometristen tietojen luovuttaminen
sotilastiedusteluviranomaiselle*

Sotilastiedusteluviranomainen saa verrata yksittäisen tehtävän suorittamisen yhteydessä saatavia biometrisiä tietoja poliisin rekisteriin talletettuihin henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviin biometrisiin tietoihin, jos se on välttämätöntä maanpuolustuksen suojaamiseksi taikka kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sitä vakavasti uhkaavalta toiminnalta. Päätöksen vertailusta tekee tiedustelumenetelmien käyttöön erityisesti perehtynyt sotilaslakimies tai muu virkamies.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun vertailun edellytyksenä on, ettei henkilöä ole tunnistettu tai hänen henkilöllisyyttään saatu todennettua muiden sotilastiedusteluviranomaisella olevien tietojen avulla.

22 §

*Muu henkilötietojen luovuttaminen
viranomaisille*

Henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisiä tietoja saa luovuttaa salassapitosäännösten estämättä ainoastaan tämän pykälän 1 momentin 4, 6, 8 ja 9 kohdassa tarkoitetuille viranomaisille henkilöllisyyden varmistamiseksi ja asiakirjan aitouden toteamiseksi, jos se on välttämätöntä henkilön maahantuloa, maassa oleskelua tai maasta lähtöä koskevien asioiden käsittelyä varten.

27 §

22 §

*Muu henkilötietojen luovuttaminen
viranomaisille*

Henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisiä tietoja saa luovuttaa salassapitosäännösten estämättä ainoastaan tämän pykälän 1 momentin 4, 6, 8 ja 9 kohdassa mainituille viranomaisille henkilöllisyyden varmistamiseksi ja asiakirjan aitouden toteamiseksi, jos se on välttämätöntä henkilön maahantuloa, maassa oleskelua tai maasta lähtöä koskevien asioiden käsittelyä varten. *Yksittäisiä tietoja saa lisäksi 15 b §:ssä säädetyin edellytyksin luovuttaa tämän pykälän 1 momentin 4 ja 6 kohdassa mainituille viranomaisille henkilön henkilöllisyyden todentamiseksi rajavartiolain 36 §:n 2 momentissa tai tullilain (304/2016) 17 §:n 4 momentissa tarkoitetussa tilanteessa.*

27 §

Henkilötietojen luovuttaminen Euroopan unionin yhteisiin tietojärjestelmiin

Henkilötietojen luovuttaminen Euroopan unionin yhteisiin tietojärjestelmiin

(uusi)

Henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisiä tietoja saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa Schengenin tietojärjestelmään:

1) SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 32 artiklassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi;

2) SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 26 artiklassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi, kun kuulutettava henkilö on syyllistynyt tai hänen on syytä epäillä syyllistyneen 15 e §:ssä tarkoitettuun rikokseen;

3) SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 36 artiklan 3 kohdassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi, kun kuulutettava henkilö on syyllistynyt tai hänen voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 15 e §:ssä tarkoitettuun rikokseen;

4) SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 36 artiklan 4 kohdassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi.

31 §

31 §

Muu henkilötietojen luovuttaminen ulkomaille

Muu henkilötietojen luovuttaminen ulkomaille

Henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisiä tietoja saa luovuttaa vain 15 §:n 2 momentin mukaisiin tarkoituksiin.

Sen lisäksi, mitä 25 ja 27 §:ssä säädetään, henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisiä tietoja saa luovuttaa 15 c §:n mukaiseen käsittelytarkoitukseen.

38 §

38 §

Muissa poliisin lakisääteisissä tehtävissä käsiteltävien henkilötietojen poistaminen

Muissa poliisin lakisääteisissä tehtävissä käsiteltävien henkilötietojen poistaminen

Voimassa oleva laki

Poiketen siitä, mitä 1 momentissa säädetään:

7) henkilökorttilain 17 §:n 3 momentissa tarkoitetun henkilökortin hakijan hakutilanteessa otetut sormenjälkitiedot poistetaan viimeistään 30 vuorokauden kuluttua henkilökortin myöntämisestä.

(uusi)

(uusi)

Ehdotus

Poiketen siitä, mitä 1 momentissa säädetään:

7) henkilökorttilain 17 §:n 3 momentissa tarkoitetun henkilökortin hakijan hakutilanteessa otetut sormenjälkitiedot poistetaan viimeistään 30 vuorokauden kuluttua henkilökortin myöntämisestä;

8) henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisiä tietoja saa käsitellä tämän lain 15 e §:ssä säädettyssä tarkoituksessa ainoastaan kymmenen vuoden ajan tiedon merkitsemisestä.

52 a §

Henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometristen tietojen käsittely kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi

Suojelupoliisi saa verrata yksittäisen tehtävän suorittamisen yhteydessä saatavia biometrisiä tietoja poliisin rekisteriin talletettuihin henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviin biometrisiin tietoihin, jos se on välttämätöntä rikoslain 12, 13 tai 34 a luvussa tarkoitetun rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi taikka kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sitä vakavasti uhkaavalta toiminnalta. Päätöksen vertailusta tekee suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun vertailun edellytyksenä on, ettei henkilöä ole tunnistettu tai hänen henkilöllisyyttään saatu todennettua muiden suojelupoliisilla olevien tietojen avulla.

60 a §

Henkilökorttilaissa, passilaissa ja ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometristen tietojen käsittelyn valvonta

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Poliisihallituksen on pidettävä tilastoa 15 g ja 21 a §:ssä tarkoitetuista päätöksistä ja niiden perusteella tehdyistä toimenpiteistä sekä muista 15 c–15 f §:n nojalla henkilön tunnistamiseksi tehdyistä vertailuista.

Poliisihallituksen on annettava tietosuojavaltuutetulle vuosittain selvitys 15 c–15 f §:ssä ja 21 §:ssä tarkoitetusta biometristen tietojen käsittelystä ja sen valvonnasta. Selvityksestä on käytävä ilmi, millä perusteella ja kuinka monta kertaa biometrisia tietoja on vuoden aikana käsitelty mainittujen säännösten nojalla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

2.

Laki

henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetun lain (615/2020) 9 §:n 2 momentti ja 10 §:n 3 momentti sekä lisätään 14 §:ään uusi 2–5 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

9 §

*Muukalaispassi- ja pakolaisen
matkustusasiakirjahakemusta varten
otettujen sormenjälkitietojen käsittely*

9 §

*Muukalaispassi- ja pakolaisen
matkustusasiakirjahakemusta varten
otettujen sormenjälkitietojen käsittely*

Oikeus sormenjälkitietojen käyttöön on vain sillä, jonka työtehtävien hoitaminen sitä välttämättä edellyttää. Sormenjalkia saa käyttää vain henkilöllisyyden varmistamiseksi ja muukalaispassin tai pakolaisen matkustusasiakirjan valmistamiseksi. Poliisilla on lisäksi oikeus käyttää sormenjälkitietoja noudattaen henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 15 §:n 2 momenttia. Tietojen käyttöön oikeutetulla on oikeus ottaa rekisteröidyltä sormenjäljet ja verrata niitä rekisteröityihin sormenjälkiin. Vertailua varten otettuja tietoja saadaan käyttää vain vertaamisen ajan, ja ne on hävitettävä välittömästi vertailun jälkeen.

Oikeus sormenjälkitietojen käyttöön on vain sillä, jonka työtehtävien hoitaminen sitä välttämättä edellyttää. Sormenjalkia saa käyttää vain henkilöllisyyden varmistamiseksi ja muukalaispassin tai pakolaisen matkustusasiakirjan valmistamiseksi. Poliisilla on lisäksi oikeus käyttää sormenjälkitietoja noudattaen henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 15 c ja 15 g §:ää. Tietojen käyttöön oikeutetulla on oikeus ottaa rekisteröidyltä sormenjäljet ja verrata niitä rekisteröityihin sormenjälkiin. Vertailua varten otettuja tietoja saadaan käyttää vain vertaamisen ajan, ja ne on hävitettävä välittömästi vertailun jälkeen.

10 §

*Oleskelulupahakemusta,
oleskelulupakorttihakemusta ja unionin
kansalaisen perheenjäsenen
oleskelukorttihakemusta varten otettujen
sormenjälkitietojen käsittely*

10 §

*Oleskelulupahakemusta,
oleskelulupakorttihakemusta ja unionin
kansalaisen perheenjäsenen
oleskelukorttihakemusta varten otettujen
sormenjälkitietojen käsittely*

Poliisilla on lisäksi oikeus käyttää tässä pykälässä tarkoitettuja jo tallennettuja

Poliisilla on lisäksi oikeus käyttää tässä pykälässä tarkoitettuja jo tallennettuja

Voimassa oleva laki

sormenjälkitietoja noudattaen henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 15 §:n 2 momenttia.

14 §

Henkilötietojen luovuttaminen Euroopan unionin yhteisiin tietojärjestelmiin

(uusi)

Ehdotus

oleskeluluvan ja oleskelulupakortin hakijalta otettuja sormenjälkitietoja muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen noudattaen henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 15 b–15 d, 15 f ja 15 g §:ää. Poliisilla on lisäksi oikeus käyttää tässä pykälässä tarkoitettuja jo tallennettuja unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukortin hakijalta otettuja sormenjälkitietoja muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen noudattaen henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 15 b–15 e ja 15 g §:ää.

14 §

Henkilötietojen luovuttaminen Euroopan unionin yhteisiin tietojärjestelmiin

Maahanmuuttovirasto, poliisi ja Rajavartiolaitos saavat lisäksi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa 10 §:ssä tarkoitetut oleskeluluvan ja oleskelulupakortin hakijalta otetut sormenjälkitiedot Schengenin tietojärjestelmän (SIS) perustamisesta, toiminnasta ja käytöstä rajatarkastuksissa, Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehdyn yleissopimuksen muuttamisesta ja asetuksen (EY) N:o 1987/2006 muuttamisesta ja kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2018/1861, jäljempänä SIS-rajatarkastusasetus, ja Schengenin tietojärjestelmän (SIS) perustamisesta, toiminnasta ja käytöstä poliisiyhteistyössä ja rikosasioissa tehtävässä oikeudellisessa yhteistyössä, neuvoston päätöksen 2007/533/YOS muuttamisesta ja kumoamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1986/2006 ja komission päätöksen 2010/261/EU kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2018/1862, jäljempänä SIS-

(uusi)

(uusi)

poliisiyhteistyöasetus, tarkoitettuun Schengenin tietojärjestelmään:

1) Schengenin tietojärjestelmän käytöstä laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten palauttamiseksi annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2018/1860 3 artiklassa tarkoitetun palauttamista koskevan kuulutuksen tekemiseksi;

2) SIS-rajatarkastusasetuksen 24 artiklassa tarkoitetun maahantulon ja maassa oleskelun epäämistä koskevan kuulutuksen tekemiseksi.

Maahanmuuttovirasto, poliisi ja Rajavartiolaitos saavat lisäksi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa 10 §:ssä tarkoitetut unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukortin hakijalta otetut sormenjälkitiedot SIS-rajatarkastusasetuksessa ja SIS-poliisiyhteistyöasetuksessa tarkoitettuun Schengenin tietojärjestelmään SIS-rajatarkastusasetuksen 24 artiklassa tarkoitetun maahantulon ja maassa oleskelun epäämistä koskevan kuulutuksen tekemiseksi noudattaen SIS-rajatarkastusasetuksen 26 artiklassa säädettyjä edellytyksiä.

Poliisi saa lisäksi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa 10 §:ssä tarkoitetut oleskeluluvan ja oleskelulupakortin hakijalta otetut sormenjälkitiedot SIS-rajatarkastusasetuksessa ja SIS-poliisiyhteistyöasetuksessa tarkoitettuun Schengenin tietojärjestelmään:

1) SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 26 artiklassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi, kun kuulutettava henkilö on syyllistynyt tai hänen on syytä epäillä syyllistyneen henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 15 f §:ssä tarkoitettuun rikokseen;

2) SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 32 artiklassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi;

3) SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 36 artiklan 3 kohdassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi, kun kuulutettava henkilö on syyllistynyt tai hänen voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän henkilötietojen

(uusi)

käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 15 f §:ssä tarkoitettuun rikokseen;

4) SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 36 artiklan 4 kohdassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi.

Poliisi saa lisäksi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa 10 §:ssä tarkoitetut unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukortin hakijalta otetut sormenjälkittiedot SIS-rajatarkastusasetuksessa ja SIS-poliisiyhteistyöasetuksessa tarkoitettuun Schengenin tietojärjestelmään:

1) SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 26 artiklassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi, kun kuulutettava henkilö on syyllistynyt tai hänen on syytä epäillä syyllistyneen henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 15 e §:ssä tarkoitettuun rikokseen;

2) SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 32 artiklassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi;

3) SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 36 artiklan 3 kohdassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi, kun kuulutettava henkilö on syyllistynyt tai hänen voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 15 e §:ssä tarkoitettuun rikokseen;

4) SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 36 artiklan 4 kohdassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

3.

Laki

ulkomaalaislain 131 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ulkomaalaislain (301/2004) 131 §:n 5 momentti, sellaisena kuin se on laissa 472/2024, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

131 §

131 §

Henkilötuntomerkkien ottaminen

Henkilötuntomerkkien ottaminen

Edellä 1 momentissa tarkoitetut henkilötiedot voidaan lisäksi salassapitosäännösten estämättä ja sen estämättä, mitä henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 15 §:n 4 momentissa säädetään, luovuttaa Schengenin tietojärjestelmän (SIS) perustamisesta, toiminnasta ja käytöstä rajatarkastuksissa, Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehdyn yleissopimuksen muuttamisesta ja asetuksen (EY) N:o 1987/2006 muuttamisesta ja kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2018/1861, jäljempänä *SIS-rajatarkastusasetus*, ja Schengenin tietojärjestelmän (SIS) perustamisesta, toiminnasta ja käytöstä poliisiyhteistyössä ja rikosasioissa tehtävässä oikeudellisessa yhteistyössä, neuvoston päätöksen 2007/533/YOS muuttamisesta ja kumoamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1986/2006 ja komission päätöksen 2010/261/EU kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2018/1862, jäljempänä *SIS-poliisiyhteistyöasetus*, tarkoitettuun SIS-järjestelmään:

1) Schengenin tietojärjestelmän käytöstä laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten palauttamiseksi annetun

Edellä 1 momentissa tarkoitetut henkilötiedot voidaan lisäksi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa Schengenin tietojärjestelmän (SIS) perustamisesta, toiminnasta ja käytöstä rajatarkastuksissa, Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehdyn yleissopimuksen muuttamisesta ja asetuksen (EY) N:o 1987/2006 muuttamisesta ja kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2018/1861, jäljempänä *SIS-rajatarkastusasetus*, ja Schengenin tietojärjestelmän (SIS) perustamisesta, toiminnasta ja käytöstä poliisiyhteistyössä ja rikosasioissa tehtävässä oikeudellisessa yhteistyössä, neuvoston päätöksen 2007/533/YOS muuttamisesta ja kumoamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1986/2006 ja komission päätöksen 2010/261/EU kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2018/1862, jäljempänä *SIS-poliisiyhteistyöasetus*, tarkoitettuun SIS-järjestelmään:

1) Schengenin tietojärjestelmän käytöstä laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten palauttamiseksi annetun

Voimassa oleva laki

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2018/1860 3 artiklassa tarkoitetun palauttamista koskevan kuulutuksen tekemiseksi;

2) SIS-rajatarkastusasetuksen 24 artiklassa tarkoitetun maahantulon ja maassa oleskelun epäämistä koskevan kuulutuksen tekemiseksi;

3) SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 32 artiklassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi.

(uusi)

(uusi)

(uusi)

Ehdotus

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2018/1860 3 artiklassa tarkoitetun palauttamista koskevan kuulutuksen tekemiseksi;

2) SIS-rajatarkastusasetuksen 24 artiklassa tarkoitetun maahantulon ja maassa oleskelun epäämistä koskevan kuulutuksen tekemiseksi;

3) SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 32 artiklassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi;

4) SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 26 artiklassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi, kun kuulutettava henkilö on syyllistynyt tai hänen on syytä epäillä syyllistyneen henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 15 f §:ssä tarkoitettuun rikokseen;

5) SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 36 artiklan 3 kohdassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi, kun kuulutettava henkilö on syyllistynyt tai hänen voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 15 f §:ssä tarkoitettuun rikokseen;

6) SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 36 artiklan 4 kohdassa tarkoitetun kuulutuksen tekemiseksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

4.

Laki

poliisilain 2 luvun 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan poliisilain (872/2011) 2 luvun 1 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 luku

2 luku

Yleiset toimivaltuudet

Yleiset toimivaltuudet

1 §

1 §

Henkilöllisyyden selvittäminen

Henkilöllisyyden selvittäminen

Jos henkilö kieltäytyy antamasta 1 momentissa tarkoitettuja tietoja eikä henkilöllisyyttä voida muutoin selvittää, poliisimiehellä on oikeus selvittää henkilöllisyys henkilötuntemerkkien perusteella. Tällöin on soveltuvin osin noudatettava, mitä henkilöön kohdistuvan etsinnän toimittamisesta pakkokeinolain 8 luvun 33 §:n 2–4 momentissa säädetään.

Jos henkilö kieltäytyy antamasta 1 momentissa tarkoitettuja tietoja *tai hänen* henkilöllisyyttään *ei* muuten voida selvittää, poliisimiehellä on oikeus selvittää henkilöllisyys henkilötuntemerkkien perusteella. Tällöin on soveltuvin osin noudatettava, mitä henkilöön kohdistuvan etsinnän toimittamisesta pakkokeinolain 8 luvun 33 §:n 2–4 momentissa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20
